T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

PRİZREN VE ÇEVRESİNDE YAŞAYAN BOŞNAKLARIN SÖZLÜ KÜLTÜRÜ

FAHRIJA NISIC LESKOVCI

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ NURSEL DİNLER

EDİRNE 2023

TEŞEKKÜR

Araştırmanın şekillenmesine ve söz konusu olan sözlü kültür ürünlerinin ortaya çıkmasında bizlere aracı olan sözlü kültür icracıları çok kıymetlidir. Sözlü kültür icracılarının yüzyıllar boyunca kuşaktan kuşağa aktarmış oldukları, eşi benzeri bulunmayan sözlü kültür ürünleri farkında olanlar için gerçek bir hazinedir. Araştırmamızda tespit ettiğimiz sözlü kültürün taşıyıcıları olan kişiler aslında kendi kimliklerinin ve geleneklerinin en sadık muhafızlarıdır. Tezimizdeki sözlü kaynak kişilere teşekkür ediyorum.

Doktora tezimiz için konunun belirlenmesinde ve araştırmayı sürdürdüğümüz süre boyunca verdiği kıymetli tavsiyeleri ve araştırmamız için bu çalışmaya önderlik eden ilk danışmanım olan Doç. Dr. Ömer AKSOY'a teşekkür ediyorum. Doktora tezimin danışmanlığını üstlenen ve kıymetli bilgilerini hiçbir zaman esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Nursel DİNLER'e teşekkür ediyorum. Doktora tezimin hazırlanması sırasında tavsiyeler veren ve bilgilerinden yararlandığım değerli hocam Prof. Dr. Amira DERVİSECİV'e teşekkür ediyorum.

2018 ile 2020 yılları arasında Prizren, Zupa ve Podgora bölgelerinde yaptığım araştırmada, sözlü edebiyat ürünlerini derlediğimiz süre boyunca desteğini esirgemeyen ve vermiş olduğu tavsiye ve önerileriyle beni cesaretlendiren değerli dostum Raif KASİ'ye en içten şükranlarımı sunuyorum.

Başaracağıma inanarak araştırmalarımı destekleyen ve desteklerini hiç esirgemeyen anneme, akrabalarıma ve dostlarıma minnettarım. Son olarak, sonsuz anlayışa sahip olan bir anlamda bilimsel çalışmalarımın büyük yükünü omuzlayan çocuklarım ve eşime en derin teşekkürlerimi sunuyorum.

Fahrija NİSİC LESKOVCİ

ÖZET

PRİZREN VE ÇEVRESİNDE YAŞAYAN BOŞNAKLARIN SÖZLÜ KÜLTÜRÜ

Fahrija NİSİC LESKOVCİ

Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı

Danışman: DR. ÖĞR. ÜYESİ Nursel DİNLER

Sözlü edebiyat, hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. İnsanoğlunu en eski zamanlardan beri takip eder. Toplumlar, sözlü edebiyat aracılığıyla önde gelen kişileri, zaman ve mekânda iz bırakan olayları, gündelik yaşamı bozan felaketleri hafızalarında tutarlar. Bu sebeple halk biliminde sözlü kültür çalışmaları bir anlamda insanlığın yaşayışını yansıtır.

Kosova'nın özellikle güney bölgelerinde yaşayan Boşnakların sözlü edebiyatı, çeşitli etkilerin gözlemlendiği bir alan olması sebebiyle ilgi çekmektedir. Prizren, geçmişten günümüze kadar farklı dilleri konuşan ve farklı gelenekleri barındıran bir şehir olmuştur. Bu kültür çeşitliliği dolayısıyla Prizren, sadece Arnavut millî unsurlarının değil, farklı millî kültür unsurlarının yer aldığı bir şehirdir. Prizren şehri hakkında yapılmış çalışmalar yalnızca Arnavutların değil pek çok millî unsurun kültürünü yansıtan çalışmalardır.

Bu bölgedeki Boşnaklar, özellikle kırsal alanlarda -Sredacka Zupa ve *Podgor*'da- yaşayanlar, yüzyıllar boyunca, kendi sözlü edebiyatlarını muhafaza etmişler ve geliştirmişlerdir. Boşnak toplumunun en fazla yoğunluğu Sar Planina, Kodza Balkan ve Osljak civarında iken, şehirlerde ise 1920-1940 yılları arasında ilk muhacirlerin zamanla Arnavutların ve Türklerin arasında erimiş olan nispeten küçük bir grup yaşamaktaydı. Bistrica nehri kıyılarında bulunan bu şehrin durumunu değiştirecek olan daha büyük bir Boşnak göçü 20. yy'ın ikinci yarısında yaşanmıştır ve araştırma alanımız olan Prizren halkının aidiyetleri; dil, giyim-kuşam, folklor, gelenek-görenek vb. kültür unsurlarıyla yekpare bir topluluk olarak süregelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Prizren, Zupa, Podgor, Boşnaklar, Sözlü Edebiyat

ABSTRACT

ORAL CULTURE OF BOSNIALS LIVING IN PRIZREN AND ITS SURROUNDINGS

Fahrija Nisic LESKOVCI

Trakya University, Institute of Social Sciences, Department of Balkan Studies

Thesis Supervisor: Dr. Nursel DİNLER

Oral literature is an integral part of life. It follows mankind from the earliest times. Societies keep in their memories prominent people, events that left their mark in time and space, and disasters that disrupt daily life through oral literature. Therefore, oral culture studies in folklore reflect the life adventure of humanity in a sense.

The oral literature of Bosnians living in the Southern regions of Kosovo especially attracts attention as it is an area where various influences are observed. From past to present, Prizren has been a city that speaks different languages and has different traditions. Due to this cultural diversity, Prizren is a city where not only Albanian national elements but also various national cultural elements are present. Studies carried out within the scope of the city of Prizren are studies that reflect the culture of not only Albanians but also many national elements.

Bosnians in this region, especially those living in rural areas – Sredacka Zupa and Podgor – have preserved and developed their own oral literature for centuries. While the highest density of the Bosnian community is around Sar Planina, Kodza Balkan and Osljak, in the cities, between 1920-1940, the first immigrants settled among Albanians and Turks. A relatively small group lived. A greater Bosniak migration, which will change the situation of this city located on the banks of the Bistrica river, took place in the second half of the 20th century and the belonging of the people of Prizren, which is our research area; language, clothing, folklore, tradition, etc. they continue as a monolithic community with cultural elements.

Keywords: Prizren, Zupa, Podgor, Bosnians, Oral Literature

ÖN SÖZ

Kültür, milletlerin yüzyıllar boyunca inşa ettikleri ve kuşaktan kuşağa aktarılarak devamlılığının sürdürüldüğü maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Her milletin dil özellikleri, dini inançları, sanata bakış açıları gibi birçok husus milletlerin yaşayışını şekillendirmektedir ve bu hususların her biri de milletlerin kültürel yapılarını meydana getirmektedir. Kültür, tam olarak ne oluşum evresini tamamlamıştır ne de son bulmakta olan bir kavramdır. Çünkü onu inşa eden kişiler aracılığıyla sürekli aktarılarak yaşatılmakta ve değişime uğrayıp kendisini güncellemektedir.

Durağan bir yapısının olmayışı kültürel değerlerin bir şekille devamlılığını sağlamaktadır fakat kültürün değişen yapısından dolayı korunması, takip edilmesi ve incelenmesi gerekmektedir. Bilhassa sözlü kültür, geçmişle geleceği birbirine bağlayan bir köprü görevi görmektedir. Sözlü kültür ürünleri, toplumun her alanında insanların iletişimini kolaylaştırmakta olup insanların duygu ve düşüncelerinin açığa çıkarılmasında bir aracıdır. Teknolojik gelişmelerin olumsuz etkilerinden sözlü kültür ürünleri de etkilenmiştir. Geçmişten geleceğe aktarılan her bir sözlü kültür ürünün unutulması milletlerin tarihlerine zarar vermektedir.

Sözlü kültür ürünleri, bir milletin kültürel değerlerinin ve bir millete özgü olan unsurların yansıdığı aynadır. İnsanların doğumla ölüm arasındaki bütün süreçlerini inceleyen Halk Edebiyatı bilim dalı, yaşamdaki bu doğal süreçlerin her birinde uygulanan geleneklerdeki sözlü edebiyat ürünlerini incelemektedir. Bu sebeple sözlü kültür ve sözlü edebiyat ürünlerinin her birinin araştırılıp incelenmesi çok önemlidir.

Araştırma bölgemizdeki sözlü kültür ürünleri, araştırma bölgesindeki halk tarafından şekillendirilmiştir. Elbette, birçok ülkenin edebî sahasında olduğu gibi, zamanla sözlü ve yazılı edebiyat iç içe geçmiştir. Araştırma bölgesinde sözlü kültür ürünlerinin zenginliği tezimizin önemini ortaya koyacaktır. Prizren ve çevresindeki Boşnakların sözlü kültürünün daha önce araştırılmamış olması ise tezimizin önemini bilahare artırmaktadır. Bu nedenle, “Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Sözlü Kültürü” konulu bu doktora tezinin amacı, araştırma alanı olarak belirlenen alanda geleneklerin ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sözlü kültür ürünlerinin tespit

edilmesidir.

"Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Sözlü Kültürü" adlı araştırmamamızda saha çalışmaları yaklaşık olarak iki yıl (2018-2020) sürmüştür. Bu süreçte, birbirinden değerli sözlü kültür ürünleri tespit edilmiştir. Özgün halleri ile derlediğimiz sözlü kültür ürünleri kayıt altına alınmıştır. Araştırmamız vesilesiyle Boşnakların sözlü kültür ürünleri ortaya çıkarılmıştır. Bu noktada, bugün sözlü gelenek zincirindeki katılımcıların -seyircilerin, dinleyicilerin- sözlü edebiyat olarak algıladıkları fakat aslında öyle olmayan çok sayıda halk şiiri olduğu da araştırmalarımız esnasında tespit edilmiştir.

Prizren ve çevresindeki yazarlar, az veya çok tanınmış sanatçılar için sözlü halk edebiyatının gerçek anlamda bir ilham kaynağı olması dikkat çekicidir. Örnek olarak "*Ustaj Redzo, ustani dijete* (Tercümesi: Kalk Reco, Kalk Evladım)" adlı Gornje Ljubinje köyündeki insanlardan derlenen türkünün 1930 yılında yaşanan gerçek bir olaydan sonra günümüzdeki haline evrilmiş olduğu tespit edilmiştir. Bu türkünün bir benzerini, Kosova Arnavutları arasında "*Qou Rexho, qou djalo* (Okunuşu: Çov Reco, çov calyo)" olarak görmekteyiz. Bahsi geçen türkünün daha geniş şeklinin, eski Güney Slav bölgesindeki icracılar arasında popüler olması da ilgi çekicidir.

Bu sözlü kültür ürünleri, halk edebiyatının ne kadar güçlü ve istikrarlı olduğunu, Kosova'daki Boşnak nüfusunun temellerine ne kadar işlemiş olduğunu ve buradaki Boşnakların gelenek ve göreneklerini korurken modernliğin en güçlü etkilerine bile direndiklerini doğrulamaktadır.

Sözlü edebiyat için icracılar ve anlatıcılar mühimdir, anlatıcıların türkü söyleme veya hikâye anlatma konusunda ne kadar mahir oldukları son derece önemlidir. Bu noktada sözlü edebyatın yaratımında ve hayatta kalmasında kadınların çok önemli bir rolü olduğunu görürüz. Kadınlar, sadece Prizren ve çevresindeki Boşnakların arkaik dilini değil, aynı zamanda bölgenin türküleri, hikâyeleri ve yerel halk kıyafetleriyle kendini gösteren millî geleneklerinin de korunmasında zincirin en önemli halkası olmuşlardır.

Şarkılar, türküler ve hikâyeler halk arasında çeşitli kültürel unsurların aktarıldığı bir iletişim aracı olmuştur. Araştırma bölgemizde tespit edilen sözlü kültür ürünleri incelendiği vakit her birinde araştırma alanında yaşayan halkın kültürel unsurlarını görmek mümkündür. Şarkılar, türküler ve hikâyeler, toplumsal hayatta iz

bırakan bireyleri ve pek çok bireyin tecrübesi sonucunda oluşan hikmetli düşünceleri içerisinde barındırmaktadır. Şarkılar ve hikâyeler, icracılardan ve anlatıcılardan diğer icracılara ve anlatıcılara aktarılmıştır. Tüm bunlar sözlü edebiyatın değerli eserlerinin bir sonraki kuşaklara aktarıcısı olan dinleyicilerin himayesine bırakılmıştır.

Araştırma alanı olarak, Sredacka Zupa'da yer alan 16 köy belirlenmiştir. Bu köylerin 7 tanesinde Boşnaklar yaşamaktadır. 1 köyde Arnavutlar yaşamaktadır, 8 köyde de Boşnak, Sırp ve Arnavutlar bir arada yaşamaktadır. Gornje Ljubinje, Donje Ljubinje, Nebregoste, Manastirica, Lokvica, Reçane, Planjane, Muşnikovo, Gornje Selo, Drajçiçe, Pousko ve Jablanica, Sredacka Župa çevresinde araştırma yaptığımız alanlardır. Skorobişta, Ljubizda, Grnçare ve Novo Selo ise Podgora bölgesinde araştırma yaptığımız alanlardır.

Bu çalışma ile Prizren, Sredacka Zupa ve Podgora'nın sözlü edebiyat ürünleri derlenerek kayıt altına alınmıştır. Araştırma yöntemi olarak alan araştırması esnasında mülakat tekniği kullanılmıştır. Böylelikle araştırmamız, sözlü kültür ürünlerini bir nebze de olsa koruma ve geleceğe aktarmada aracı olmuştur. Araştırma alanımızdaki halkın kolektif hafızasında yer edinmiş ve gün yüzüne çıkarılmamış sözlü kültür ürünlerinin değerlerinin farkında olup söz konusu olan sözlü kültür ürünlerinin halk biliminin araştırma alanına kazandırmaya gayret edilmiştir. Kültür taşıyıcıları olan kaynak kişilerimiz ile gerçekleştirmiş olduğumuz her bir derleme esnasında aslında etnik ve yerel konuşmalarının altında gizli kalmış geçmişin izlerini görmek mümkündür.

"Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Sözlü Kültürü" adlı doktora tezinin amacı, öncelikle Prizren ve çevresi, Sredacka Zupa ve Podgor Boşnaklarının geleneklerine bağlı olarak oluşmuş sözlü kültür ürünlerini tespit etmek ve incelemektir. Araştırma bölgesinde tespit ettiğimiz sözlü kültür ürünlerinin yazıya geçirilmesiyle yok olmasının önüne geçilmiştir. Araştırmamızın diğer bir amacı ise tespit ettiğimiz sözlü kültür ürünlerini tasnif ettikten sonra bu verilerin Bosna Hersek Boşnakları arasında hâlihazırda kaydedilmiş olanlarla müşterek yönlerini ortaya koymaktır.

Fahrija NİSİC LESKOVCİ

İÇİNDEKİLER

ÖZET III
ABSTRACT I
ÖN SÖZ I
KISALTMALAR X
BÖLÜM I 1
1. GİRİŞ 1
1.1. Araştırma Alanının Tarihi 1
1.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri 4
1.3. Araştırma Alanının Nüfus Yapısı 4
1.4. Araştırma Alanın Ekonomik Yapısı 5
1.5. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı 5
1.6. Araştırmanın Amacı 7
1.7. Araştırmanın Problemi 7
1.8. Araştırmanın Önemi 8
1.9. Kavramlar ve Terimler 9
1.9.1. Kurumsal Tartışma 10
1.10. Yöntem 11
1.10.1. Sınırlılıklar 12
1.10.1.1. Araştırma Alanı Dâhilinde İncelenen Bölgeler 12
1.10.1.1.1. Sredacka Zupa Bölgesi 12
1.10.1.1.2. Sredacka Zupa Köyleri 13
1.10.1.1.2.1. Jablanica 14
1.10.1.1.2.2. Pousko 15
1.10.1.1.2.3. Lokvica 15
1.10.1.1.2.4. Struzje 16
1.10.1.1.2.5. Manastirica 16
1.10.1.1.2.6. Nebregoşte 16
1.10.1.1.2.7. Donje Ljubınje 17
1.10.1.1.2.8. Gornje Ljubınje 18
1.10.1.1.2.9. Drajcice 19
1.10.1.1.2.10. Bogoşevac 19
1.10.1.1.2.11. Muşnikovo 20
1.10.1.1.2.13. Gornje Selo 20
1.10.1.1.2.13. Stajkovce 21

1.10.1.1.2.14. Sredska 22
1.10.1.1.2.15. Planjane 22
1.10.1.1.2.16. Zivinjane 23
1.10.1.1.2.17. Reçane 23
1.10.1.1.3. Prizren Podgoru 24
1.10.1.1.4. Prizren Podgoru'ndaki Köyler 25
1.10.1.1.4.1. Grnçare 25
1.10.1.1.4.2. Ljubizda 26
1.10.1.1.4.3. Novo Selo 26
1.10.1.1.4.4. Vrbicane 27
1.10.1.1.4.5. Dojnice 27
1.10.1.1.4.6. Skorobista 28
BÖLÜM II 29
2. YÖNTEM 29
2.1. Araştırmanın Modeli 29
BÖLÜM III 30
3. PRİZREN VE ÇEVRESİNDE YAŞAYAN BOŞNAKLARA DAİR BİLGİLER 30
3.1. Prizren ve Çevresinde Yaşayan Boşnakların Kökeni 30
3.2. Prizren ve Çevresinde Yaşayan Boşnakların Ağız Özellikleri 33
3.3. Zupa ve Podgor Bölgelerinde Yaşayan Boşnakların Gelenekleri 34
3.3.1. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Boşnakların Düğün Gelenekleri 34
3.3.2. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Boşnakların Nişan Merasimi Gelenekleri 35
3.3.3. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Boşnakların Evlilik Hazırlıkları Gelenekleri 37
3.3.4. Zupa ve Porgor Bölgelerindeki Boşnakların "Alyişta (Çeyiz)" Gelenekleri ... 37
3.3.5. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Boşnakların "Buğday Eleme" Gelenekleri ... 38
3.3.6. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Boşnakların Kına Gecesi Gelenekleri 39
3.4. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Boşnakların Düğünleri 40
3.4.1. Zupa ve Podgor Bölgesindeki Boşnakların Düğünlerinde "Nozba" Geleneği 41
3.4.2. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Düğünlerde Düğün Yemeği 42
3.4.3. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Düğünlerde Gelin Alma Geleneği 43
3.5. Zupa ve Podgor Bölgesinde Yaşayan Boşnaklarda Sünnet Geleneği 44
BÖLÜM IV 46
4. BULGULAR 46
4.1. Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri 46

4.1.1. Maniler 46
4.1.2. Ninniler 46
4.1.3. Ağıtlar 49
4.1.4. Tekerlemeler 50
4.1.4.1. Masal Tekerlemeleri 51
4.1.4.2. Oyun Tekerlemeleri 51
4.1.4.3. Tören Tekerlemeleri 53
4.1.4.4. Bağımsız Söz Cambazlığı Değerinde Tekerlemeler 53
4.2. Anonim Halk Edebiyatı Manzum-Mensur Ürünleri 55
4.2.1. Bilmeceler 55
4.2.1.1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri ile İlgili Bilmeceler 57
4.2.1.2. Bitkiler ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler 58
4.2.1.3. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler 59
4.2.1.5. Eşya ile İlgili Bilmeceler 60
4.2.1.6. Manevi- Dini Unsurlarla ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceler 61
4.2.1.7 Diğer Bilmeceler 61
4.2.2. Atasözleri 63
4.2.2.1. Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Atasözlerinde İşledikleri Temalar 98
4.2.2.1.1. Acelecilik 98
4.2.2.1.2. Açlık ve Tokluk 99
4.2.2.1.3. Adalet 99
4.2.2.1.4. Ahlâk ve Terbiye 99
4.2.2.1.5. Akıllılık 99
4.2.2.1.6. Akrabalık 99
4.2.2.1.7. Arkadaşlık 100
4.2.2.1.8. Aşk ve Sevgi 100
4.2.2.1.9. Bilgi ve İlim 100
4.2.2.1.10. Cimrilik 100
4.2.2.1.11. Çalışkanlık 100
4.2.2.1.12. Davet 100
4.2.2.1.13. Delilik 101
4.2.2.1.14. Doğruluk 101
4.2.2.1.15. Dostluk 101
4.2.2.1.16. Düşman 101

4.2.2.1.17. Evlilik 101
4.2.2.1.18. Hatır 102
4.2.2.1.19. İyilik 102
4.2.2.1.20. Komşuluk 102
4.2.2.1.21. Öksüz 102
4.2.2.1.22. Ölüm 102
4.2.2.1.23. Sağlık 102
4.2.2.1.24. Tembellik 103
4.2.2.1.25. Yalan 103
4.2.3. Halk Hikâyesi 103
4.2.3.1. Araba Satın Alma 104
4.2.3.2. Mile ve Kuyruk 105
4.2.3.3. Dönen Tavan 105
4.2.3.4. Paket 106
4.2.3.5. Aziz ve Murat 106
4.2.3.6. Tatsız Şaka 107
4.2.3.7. Parlak Ayakkabı 108
4.2.3.8. Baba Dinliyormuş Uyuyormuş 108
4.2.3.9. Doğru Yola Döndürmek 109
4.2.3.10. Tatlı Dayak 109
4.2.4. Alkışlar 110
4.2.4.1. Din ve Ahiret ile İlgili Söylenen Dualar 111
4.2.4.2. Bir İyilik Beklenmeden Söylenen Dualar 111
4.2.4.3. Hayat İle İlgili Söylenen Dualar 111
4.2.5. Kargışlar 111
4.3. Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri 116
4.3.1. Masallar 116
4.3.1.1. Hayvan Masalları 118
4.3.1.1.1. Adalet 118
4.3.1.1.2. Ayı ve Tilki 119
4.3.1.2. Asıl Masallar 124
4.3.1.2.1. Ya Hastayım Ya Hasta Olacağım 124
4.3.1.2.2. İnatçı Kadın ve Şeytan 126
4.3.1.3. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli fıkralar, Yalanlamalar 129

4.3.1.4. Zincirlemeli Masallar 130
4.3.2. Lakaplar 130
4.3.2.1. Lakapların Tasnifi 131
4.3.2.1.1. Fiziksel Görünüşlerine Göre 131
4.3.2.1.2. Kişilerin Huylarına Göre Verilen Lakaplar 135
4.3.2.1.3. Meslek Gruplarına Göre 141
4.3.2.1.4. Bedeni Engeli Olmalarına Göre 143
4.3.2.1.5. İsim Kısalması Olan Lakaplar 143
4.3.2.1.5. Saf, İyi Niyetlerine Göre 144
4.3.2.1.6. Korkak İnsan Olmalarına Göre 144
4.3.2.1.7. Çok Konuşan, Gereksiz Konuşan İnsan Olmalarına Göre 144
4.3.2.1.8. Kişinin Tavır ve Davranışlarına Göre 145
4.3.2.1.9. Yaşadıkları Köylere Göre 145
4.3.2.1.10. Kötü Haber Vermelerine Göre 146
4.3.2.1.11. Diğer Lakaplar 146
4.4. Anonim Halk Şiiri Ürünleri 150
4.4.1. Türküler 150
4.4.1.1. Türkü Kavramı İle İlgili Genel Bilgiler 150
4.4.1.2. Türk Dünyasında Türkü 152
4.4.1.3. Balkan Türklerinde Türküler 153
4.4.1.4. Kelime ve Kavram Olarak Türkü 158
4.4.1.4.1. Lirik Türküler 160
4.4.1.4.1.1. Ninniler 160
4.4.1.4.1.2. Aşk Türküleri 160
4.4.1.4.1.3. Gurbet Türküleri 163
4.4.1.4.1.4. Askerlik Türküleri 164
4.4.1.4.1.5. Ağıtlar 164
4.4.1.4.1.6. Çeşitli Başkaca Duygunluk Konular Üzerine Türküler 166
4.4.1.4.2. İş Türküleri 168
4.4.1.4.3. Tören Türküleri 169
4.4.1.4.3.1. Düğün Türküleri 169
4.4.1.4.4. Oyun ve Dans Türküleri 174
4.4.1.4.4.1. Büyüklerin Oyunlarında Söylenen Türküler 174
SONUÇ VE ÖNERİLER 175

KAYNAKLAR 179
Sözlü Kaynaklar 179
Yazılı Kaynaklar..... 185
ÖZGEÇMİŞ..... 196
DİZİN 197

KISALTMALAR

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

PÇBN : Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Ninnileri

PÇBT : Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Tekerlemeleri

PÇBB : Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Bilmeceleri

PÇBAS : Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Atasözleri

PBHK : Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Halk Hikâyeleri

PÇBA : Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Alkışları

PÇBK : Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Kargışları

PÇBM : Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Masalları

PÇBL : Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Lakapları

PÇBT : Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Türküleri

KK : Kaynak Kişi

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma Alanının Tarihi

Antik çağlardan itibaren Prizren, yerleşim yeri olarak birçok medeniyetin yaşamış olduğu bir bölgedir. Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyetine girmiştir. Böylelikle bölgenin kültürel yapısında çeşitlilikler meydana gelmiştir. Kültürel yapısındaki çeşitlilik şehrin mimarisine de yansımıştır. Birçok eski kilise ve cami, hamam ve tarihî yapı bulunmaktadır.

Prizren şehri, eski Sırbistan'ın başkentidir. Aynı zamanda Avranutların bağımsız olma fikri bu şehirde canlanmıştır ve bu fikri "ulusal uyanış" olarak adlandırmaktadırlar. Bu sebeple bütün Arnavutların başkenti olarak bilinmektedir. Prizren şehri çok uluslu bir yapıya sahiptir. Farklı dinleri benimsemiş ve çeşitli dinsel gruplara -İslam, Hristiyan, Musevi ve çeşitli Tarikatlar gb.- bağlı olan kişilerin eşit olarak inançlarını yaşayabildiği bir yerleşim yeridir. Bu özelliğiyle Prizren şehri Balkanlar bölgesinde eşsiz kılınmaktadır.

Prizren şehri, tarih boyunca farklı isimler ile anılmıştır. Theranda, Prisren, Prisrend, Prisrendi, Prezdra, Perzerin, Pürzerin (fazlaca/çok altın) gibi isimlerle sahiptir. Antik çağda ise Prizren, Theranda kenti olarak bilinmekte olup şehir 6 ve 9. yüzyıllar arasında gelişmiştir. Bizans İmparatorluğu döneminde, Prizren önemli bir bölge olup o dönemde Prizren'de Piskoposluk makamının da bulunduğunu belirtmek gerekir.[1] İmparator II. Vasiliye'nin 1019 tarihli kararı ile Prizren Piskoposluğu, Ohri Başpiskoposluğu'nun himayesi altına alınmışt ve böylelikle Prizren'in daha sonraki adı Prizdrian olarak anılmıştır.[2]

Bizans döneminde İmparator VII. Mihail'e karşı bölgede bir ayaklanma çıkmıştır ve 1072 yılında düzenlenen bu ayaklanmaya katılanlar, Prens Bodin'i lider ilan etmişlerdir. Ayaklanmalar güçlükle bastırılmıştır. Prens Bodin, bu hadiseyle Bulgar Çarı ilan edilmiştir.

---

[1] Ramadan Redzeplari, "Goransko-Bosanski Recnik", *Alem*, Prizren 2014, s. 214.
[2] Rizaj Skender, *Kosova Gjatë Shekujve XV, XVI, dhe XVII Rilindja, Redaksıja e Botimeve*, Prishtinë 1982, s. 249.

1241'de Stefan Nemanyiç döneminde şehir, Orta Çağ Sırp Devleti hâkimiyetindeyken ticaret ve dinî bir merkez haline gelmiştir. Kral Milutin döneminde ise Prizren şehri, Sırbistan'ın en önemli ticaret şehri olmuştur. Bilhassa, Kral Milutin, İmparator Duşan ve İmparator Uroş dönemlerinde Prizren şehri ekonomik olarak güçlenmiştir. Kendi paralarını basabilmiş olmaları ise bu ekonomik açıdan yükselişlerinin bir kanıtır. Orta Çağ Sırp mimarisinin en önemli tarihi eserleri bu dönemlere aittir. Lyevişka Kilisesi ve İmparator Duşan'ın emriyle inşa edilen Aziz Arhangeli Manastır'ı bu tarihî eserlerden birkaçıdır.

Prizren, İmparator Duşan ve Uroş dönemlerinde başkent olmuştur. O dönemde, Dubrovnikli ve Kotorlu tüccarlar Prizren'e yerleşmiş ve özellikle dinî bayramların olduğu zamanlarda ticari ilişkiler içerisinde bulunmuşlardır.

Orta Çağ'daki Prizren'in etnik yapısı çok çeşitliydi, nüfusun çoğunu Sırplar oluşturmaktaydı. Sırpların yanı sıra, Dubrovnikliler, Korçulalılar, Vlahlar, Venedikliler, Yunanlılar, Saksonlar ve Arbanasiler de Prizren şehrinin etnik kimliğini oluşturan gruplardır. Prizrenliler, kolonileşmiş şekilde yaşarlardı ve bu kolonilerin en kalabalık olanları Dubrovniklilerdir. Dönemin seyyahları Prizren'i "İmparator Şehri" ve "İmparatorluk Başkenti" olarak adlandırmışlardır, halk destan şarkılarında ise Prizren şehrinin adı "Sırp Konstantinopolis" olarak anılmıştır.

İmparator Duşan'ın ölümünün ardından, Prizren şehri 1362-1371 yılları arasında Kral Vukaşin tarafından yönetilmiştir. Şehri, Kral Marko 1372 yılına kadar, Balşiçiler ise 1372 ile 1376 yılları arasında yönetmiştir. Bahsi geçen kralların yönetiminde Prizren şehrinin eski gücü ve etksi kalmamıştır. Yazılı kaynaklarda ise Prizren şehrinden, terk edilmiş bir ticaret merkezi olarak bahsedilmesi de bunun bir kanıtıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Prizren şehrini ne zaman fethettiğine dair bilgiler yazılı kaynaklarda farklılık göstermektedir. İvan Yastrebov ve Hasan Kaleşi, Prizren'in 21 Haziran 1455 tarihinde Türk egemenliğine girdiğini ifade etmektedirler. Türk araştırmacıların kaynaklarında yer alan bilgilere göre, Prizren 1459 yılında Türk egemenliğine girmiştir. Türklerin Prizren sancaklarındaki egemenlikleri 1912 yılına kadar devam etmiştir. Türk egemenliğinin şehri çeşitli yönlerden etkilediği görülmektedir. Türklerin hâkimiyetindeyken şehrin içerisinde yeni çarşılar ve

mahalleler kurulmuştur. Osmanlı hâkimiyeti mimari yapılardaki değişikliği de beraberinde getirmiştir. *S*inan Paşa Camii, Mehmet Paşa Camii, Saat Kulesi ve Taşköprü gibi mimari yapıların inşasının ardından Prizren yeni bir şehre dönüşmüştür.

1878 yılında, Berlin Kongresi kararlarının uygulanmasının ardından, Karadağ ve Sırbistan'a düşen toprakların ilhakının önlenmesi ve Türkiye'ye bağlı Arnavutluk özerk devletinin kurulması ihtimalinin sorgulanması maksadıyla, Kosova ve Arnavutluk'un bazı bölgelerinden olan Müslümanların Bayraklı Camisi'nde bir araya gelmeleriyle Prizren İttifak Birliği kurulmuştur. Balkan Savaşları'nın ardından da Prizren yeniden Sırbistan'ın bir parçası olmuştur.

1915 yılında Prizren'den Sırp ordusunun çekilmesiyle, Kral Petar Prizren'de son kez Sırp hükümeti üyelerini kabul etmiştir ve ardından Sırp ordusunun Arnavutluk topraklarından çekilmesine karar verilmiştir. Prizren ve çevresi, 1918'deki egemenliğine kadar Bulgar işgali altında kalmıştır. Egemenliğini kazandıktan sonra Prizren, bölgenin merkezi haline gelmiş ve burada bir Bölge Mahkemesi kurulmuştur. Bu dönemde şehirde ilk fabrikalar açılmış, ilk spor kulüpleri kurulmuş ve yollar inşa edilmiştir.

1941 yılında II. Dünya savaşı esnasında Belgrad'ın işgal edilmesinin ardından krallık Yugoslavya egemenliğine girmiştir. Krallık rejimi çökmüş ve bu esnada Arnavutluk Almanlarla ittifakta olan İtalyan egemenliğine girmiştir. Dolayısıyla Prizren'de bu egemenliğin bir parçası olmak durumunda kalmıştır.

Prizren, bir müze-şehir sıfatını hak edebilecek ender şehirlerdendir. Yazıları ve fotoğrafları ile Bistrica nehri üzerindeki şehri tanıtan, Boşnak gazetecilerden biri olan Raif Kasi, Prizren'in eşsiz güzelliklerini şöyle dile getirmiştir: "Kentte, şehir hayatının dinamikleri içinde, bu şehirde geçmiş ve şimdiki zaman iç içe geçmekte ve sıradan gezginleri nefessiz bırakmaktadır. Eski Theranda antik kenti olan Prizren, geçmişin izlerini yansıtır ve her seferinde silinmez bir iz bırakır. Bu duygu, antik kentin her yerinden yayılan pek çok anıtsal ve kutsal tarihî-kültürel eserlerde hissedilmektedir."

Tarih araştırmacılarına göre, işgallerin sonucunda şehirdeki Sırp nüfusunun çoğu göç etmiştir. Bu işgaller 1914-1944 yılları arasında gerçekleşmiştir. Prizren şehri, 17 Kasım 1944 tarihinde işgalden kurtulmuştur. Şehir, Kosova ve Metohiya özerk

bölgesinin merkezi olmuştur.[3]

1.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri

Metohiya (Arnavutça: Dukagjini*)* düzlüğünün güney kesiminde, Şar Dağı'nın eteklerinde, Arnavutluk ve Makedonya sınırı yakınlarında, 42, 23° kuzey boylamı ve 20, 74° doğu enlemi koordinatları üzerinde yer almaktadır. Prizren şehrinin rakımı 412–500 m olup Cvilen tepesi (1381 m) ve Osljak (2212 m), Paştrik (1978 m) ve Koritnik (2395 m) Dağları ile Şar Dağı arasındaki alanda yer almaktadır. Bistrica Nehri şehri ikiye ayırmaktadır.[4]

1.3. Araştırma Alanının Nüfus Yapısı

Araştırma alanında ekonomi, eğitim, kültür ve sağlık gibi alanlarda gelişmeler yaşanmasının ardından Arnavutların lehine olacak şekilde şehre göçler başlamıştır. Böylelikle çeşitli gelişmelerin ardından ülkenin nüfusu artmıştır.

Yugoslavya FC'nin bombalanmasından ve şehre NATO kuvvetlerinin girişinden sonra çoğu Sırp ve Roman yani Arnavut olmayan nüfus sınır dışı edilmiştir. 2004 yılının Mart ayında başlayan ayaklanmalarda Arnavutlar, Sırp-Ortodoks halkına ait kilise ve önemli tarihi eserleri tahrip etmişlerdir. Aziz Arhangel Manastırı, Prizren'deki Katedral ve Bogorodica Levişka Kilisesi bu ayaklanmalarda zarar gören mimari yapılardan birkaçıdır. 1999 yılına kadar Prizren'de 12.000 Sırp yaşarken 2020 yılında bu sayı istatistiklere girmeyecek derecede azdır.

Günümüzde Prizren şehrinde 74 yerleşim yerini kapsayan Prizren Belediyesi'nin nüfusunun 240.000 olduğu tahmin edilmektedir. Nüfusun çoğu Arnavut olup şehirde büyük bir Boşnak topluluğu ve önemli sayıda Türk de yaşamaktadır. 2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre, Prizren'de yaklaşık 180.000 nüfus kaydedilmiştir. Bunlar; 146.000 Arnavut, yaklaşık olarak nüfusun %82'si, %9,3'ü Boşnak, %4,7 Türk, %2 RAE[5], 150 Sırp ve %1 diğerleri dağılımındadır.[6]

---

[3] Raif Vırmiça, *Kosova Vakfijeleri, El Yazma Eserleri, Kitabelleri ve Kitabeli Mezar Taşları,* Kosova Türk Araştırmacılar Derneği, Prizren 2014, s. 21.

[4] Džavit Redžepi, *Župa, Gora I Podgor monograija*, Vlada Kosova Ministarstvo obrazovanja nauke i tehnologije, Prizren, 2012, s. 9.

[5] Kosova'da yaşayan Roman, Aşkali ve Mısırlı topluluklar için kullanılan kısaltma, 1999 yılına kadar kullanılmıştır.

[6] Agencija za statistiku Kosova, *Stanovništvo prema polu i nacionalnosti na nivou naselja*, Priština,

1.4. Araştırma Alanın Ekonomik Yapısı

Zupa ve Podgor bölgesinde yaşayan halkın bir bölümü hayvancılıkla uğraşmaktadır. Hayvancılık bölgenin temel geçim kaynaklarından biridir. Bölgenin dağlık olması köylerdeki halkın hayvancılıkla uğraşmasına olanak sunmaktadır. Bölgede hemen hemen her ailenin küçükbaş hayvanı bulunmaktadır. Küçükbaş ve büyükbaş hayvancılığın yanı sıra bölge halkı tavuk yetiştiriciliği ile de geçimini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra hayvanlardan elde edilen süt, peynir ve tereyağı gibi gıdaların üretimiyle de geçimlerini sürdürmektedirler.

Zupa ve Podgor bölgesinde yaşayan halkın bir bölümü de tarım ile uğraşmaktadır. Bölgede her ailenin kendi mülkü olan tarım arazileri bulunmaktadır. Bölge halkı tarım arazilerinde genellikle sebze ve meyve yetiştirmektedir, yetiştirdikleri sebzelerin ve meyvelerin bir kısmını pazarlarda satarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Bölgenin dağlık yamaçlarında bağcılık da yapılmaktadır. Aynı zamanda tarım arazilerinde hayvancılık ile uğraşan aileler buğday, arpa ve yulaf gibi besinler de yetiştirmektedir.

Bölgede kendine ait tarım arazisi olmayan kişiler ise dağların yamaçlarından kestane, yaban elma, kudret narı, haydut otu, aroniya, kızılcık, kır çayı gibi ürünler toplarlar ve bu ürünleri kurutarak halk pazarlarında satarlar. Böylelikle geçimlerini doğal ürünlerin satışından sağlamaktadırlar.[7]

1.5. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı

Osmanlı İmparatorluğunun bu toprakları fethetmesiyle birlikte bölgede sosyal ve kültürel değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler bölgedeki halkın örfüne, gelenek ve göreneklerine de etki etmiştir.

Zupa ve Podgor bölgelerinde yaşayan Müslüman halkın sosyo-kültürel özellikleri araştırmalarımız esnasında gözlemlenmiştir. Köydeki yaşamın şehirdeki

April, 2013, s. 44.

[7] Rafi Vrimica, *Kosova –Prizren'de zanaatçılık, yok olan zanaatlar, unutulmayan eşyalar*, Türk Araştırmacılar Derneği Kİtap Yayınları, Prizren 2014, s. 583-584.

yaşamdan farklı olduğunu göz önünde bulundurursak bölgedeki insanların iletişim kurmakta oldukça istekli oldukları anlaşılmıştır. Akrabalık ve komşuluk ilişkileri oldukça aktif ve canlıdır. Çünkü burada yaşayan insanların birbirlerini iyi tanımalarından dolayı iletişimleri de kuvvetli olmaktadır. Zupa ve Podgor bölgelerinde yaşayan halk birçok merasimde, özel günlerde (Ramazan, bayram, düğün, ölüm, doğum, sünnet vb.) bir araya gelmektedirler. Bölgede, eskiden geniş aile tipi yaşamının olduğu bilinirken günümüzde ise çekirdek aile tipinin hâkim olduğu görülmektedir.

Zupa ve Podgor bölgesinde on ilk tane ortaöğretim okulu bulunmaktadır. Reçane köyündeki ilköğretim ve ortaöğretim okulu Meto Bajraktariye bağlı aynı isimde ama farklı köylerde (Nebregoşte köyü ve Lokvica köyü) iki tane okul bulunmaktadır. Okullardaki toplam öğrenci sayısı üç yüzdür. Bu üç okulda toplam yirmi üç sınıf bulundurmaktadır. Reçane köyünün bünyesinde dokuz ilköğretim ve ortaöğretim okulu bulunurken bir tane anaokulu bulunmaktadır. Planjane köyünde on tane sınıf bulunurken bunların dokuzu ilköğretim ve ortaöğretimdir, biri de anaokuludur. Toplamda iki yüz on öğrenci vardır. Manastirica köyünde on sınıf bulunmaktadır ve yine aralarından biri anaokuludur. Öğrenci sayısı 102'dir. Donje Ljubinje köyünde on sınıf bulunmaktadır ve 130 öğrenci vardır. Gornje Ljubinje köyünde yine on sınıf bulunmaktadır ve 190 öğrenci vardır. Jablanica ve Pousko köylerinde on dokuz sınıf bulunmaktadır ve 80 öğrenci vardır. Podgor bölgesindeki Gnçare ve Novo Selo köylerinde de on dört sınıf vardır, bünyesinde 260 öğrenci vardır. Tüm bu okullarda toplam 119 eğitmen görev yapmaktadır.

Zupa ve Podgor bölgelerinde sosyal ve kültürel faaliyetler çok fazla gerçekleşmemektedir. Halkın sosyal ve kültürel faaliyetleri düğünler, nikâhlar, sünnetler ve halk konserleridir. Bölgede halk konserleri büyük bir coşkuyla geçmektedir. Halk konserinde ünlenmiş şairler de bulunmaktadır. Şiir dinletilerinin yanı sıra kitap tanıtımları da gerçekleşmektedir. Bu bölgede en bilindik sosyal ve kültürel etkinlik, "Şarski Behar (Şar Baharı)"dır. Kültür ve Güzel Sanatlar Derneği, bayramlarda ve belirli özel günlerde talep üzere köylerde halk kıyafetleriyle yöresel halk oyunları ve şarkıları konserlerini düzenlemektedirler. Bu dernek Balkanlarda ve Türkiye'de düzenlenen uluslararası festivallere katılan bir dernektir.

Siyaset alanında ise bu yörelerde kurulan Boşnak Partilerden Kosova Meclisi'nde iki milletvekiliyle ve bir başbakan yardımcısıyla bölge halkı temsil edilmektedir.

1.6. Araştırmanın Amacı

Sözlü kültür ürünleri her ulus için büyük önem arz etmektedir. Sözlü kültür ürünleri, bir milletin kültürel değerlerini ve geleneklerini içinde barındırmaktadır. Geçmişe yönelik özlem ile kavrulan milletler; geçmiş yaşamlarını araştırmak, ulusal bir bilinç ve ulusal kimliklerini ispatlamak diğer uluslardan üstün ve farklı özelliklerini ortaya çıkarmak arzusuyla sözlü kültür araştırmaları ve çalışmaları yapmışlardır. Son yüzyılda daha çok insanları ve milletleri kendi özellikleriyle tanımak, onların birbirleriyle daha iyi ilişkiler kurmalarını sağlamak sözlü kültür araştırmalarının ve çalışmalarının özünü oluşturmaktadır.[8]

"Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Sözlü Kültürü" adlı doktora tezinin amacı, öncelikle Prizren ve çevresi, Sredaçka Zupa ve Podgor Boşnaklarının geleneklerine bağlı olarak oluşmuş sözlü kültür ürünlerini tespit etmektir. Araştırma bölgesinde tespit ettiğimiz sözlü kültür ürünlerinin yazıya geçirilmesiyle yok olmasının önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

1.7. Araştırmanın Problemi

Tezde öncelikle araştırma bölgesinde yaşatılan gelenekler tespit edilmiştir. Prizren ve çevresindeki alan araştırasının sonucunda bölgedeki gelenekler tespit edilip bu geleneklerin uygulanması esnasında kullanılan sözlü kültür ürünleri belirlenmiştir. Prizren ve çevresindeki Boşnakların sözlü kültür ürünleri sözlü kaynaklar aracılığıyla derlenmiştir. Tez kapsamında incelenen sözlü kültür ürünleri aşağıdaki gibidir:

Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri

Mani

Ninni

[8] Dursun Yıldırım, *Türk Bitiği Araştırma/İnceleme*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s. 40-41.

Ağıt

Tekerleme

Anonim Halk Edebiyatı Manzum-Mensur Ürünleri

Bilmece

Atasözü

Halk Hikâyesi

Alkış-Kargış

Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri

Masallar

Lakaplar

Anonim Halk Şiiri Ürünleri

Türkü

1.8. Araştırmanın Önemi

Toplumların kültürler değerlerini korumaları ve yaşatmaları ilk öncelikle kendi sözlü kültür ürünlerine sahip çıkması ve korumasına bağlıdır. Kültürel olgular, toplum içindeki fertler tarafından özümsenmediği vakit milli bir unsur olma özelliğine erişemezler. Sözlü kültür ürünlerinin korunması bir açıdan geleneklerin korunup yaşatılmasına bağlıdır. Bu bağlamda sözlü kültür ürünleri toplumun duygu ve düşüncelerini barındıran bir yapıya sahip olması bakımından gelecek kuşaklara aktarılması için araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Sözlü kültür ürünleri olarak adlandırılan, atasözü, deyim, mâni, masal, ninni, fıkra, bilmece, tekerleme, ağıt, lakap, halk hikâyesi vb. türler birçok açıdan fertler üzerinde etkisi bulunmaktadır. Sözlü kültür ürünlerini kullanmak ve yaşatmaya çalışmak kişilerin milli değerlerini korumalarını sağlayacaktır. Bunun yanı sıra bireylerin ana dillerini kullanmaları ve bireylerin sosyal iletişiminin artmasına destek olacaktır.

Sözlü kültür ürünlerinin yaşatılması ve kaybolmaması için bireylerin ilk öncelikle sözlü kültür ürünlerini icra ettikleri gelenekleri uyguluyor olmaları gerekmektedir. Çünkü sözlü kültür ürünlerinin aktarılması ancak geleneklerin uygulanıyor olmasına bağlıdır. Birtakım geleneklerin yaşatılması sözlü kültür ürünlerinin de icra edilmesine olanak sağlamaktadır. Araştırmacıların da alan

araştırmalarına daha fazla yönelmeleri ve derleme çalışmalarının artmasıyla sözlü kültür ürünlerinin yok olmasının önüne geçilecektir.

Araştırmadaki amacımız, sürekli değişen ve gelişen etkenlerin sebebiyle unutulmaya başlanan sözlü kültür ürünlerinin derlenip kayıt altına alınarak geleceğe aktarılmasıdır. Sözlü kültür ürünlerine bağlı olarak alan araştırmasını yaptığımız bölgede uygulanan geleneklerin de tespit edilmesi amaçlanmıştır. Alan araştırmasının neticesinde derlediğimiz sözlü kültür ürünleri daha önce hiçbir alanda üzerine çalışılıp incelenmemesi sebebiyle de önem taşımaktadır.

1.9. Kavramlar ve Terimler

Masal: "Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyülük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamiyle hayâl ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı diye tanımlanır." [9]

Halk Hikâyesi: "Destan, masal, efsane ve fıkra gibi anlatmaya dayalı türlerden olan halk hikâyelerinin halk edebiyatı içinde önemli bir yeri vardır. Hikâye kelimesi genel olarak "anlatma, benzetme, tarih, destan, kıssa, masal, rivayet" anlamlarına gelir."[10]

Mani: "Anonim Halk Edebiyatının en yaygın şeklidir. Yedi heceli ve dört mısralı tek kıtadan meydana gelir. Dört mısralı manilerde, 3 mısrası serbest, diğer mısraları kendi aralarında kafiyeli dörtlükler halinde söylenen nazım şeklidir."[11]

Ninni: "Çocukları uyutmak için anne, sütnine veya çocuğa bakan kimse tarafından ezgi ile söylenir. Ninniler, lirik türkülerdir. Çocuklarını uyutmak isteyen annelerin içten gelen duygularını, coşkun bir deyişle dile getirilmesidir."[12]

Ağıt: "İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş, korku ve heyecan anındaki üzüntülerini feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, düzenli-düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere" denir.[13]

---

[9] Pertev Naili Borotav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1969, s. 80.
[10] Saim Sakaoğlu, *Halk Hikâyeleri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2018, s. 3.
[11] Abdulrahman Güzel, *Türk Halk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s. 154.
[12] Sayit Kemal Karaalioğlu, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İnkılap ve Aka, İstanbul 1980, s. 254.
[13] Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, 8.Basım, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 290.

Bilmece: "Bir şeyin adını anmadan vasiflasini ustu kapalı söyleyerek o şeyin ne olduğunu bulmaya dinlemeye veya okuyana bırakmaktan ibaret olan eğlence, sözlü halk edebiyat turudur."[14]

Kargış: "Alkışın aksine insanın kendisine, ailesine, toplumuna ve toplumunun değerlerine, kurumlarına zararı dokunacak şahıslara, onların düşünce ve fikirlerine karşı şiddetli bir tepkidir."[15]

Alkış: " İnsanın kendisi ile yakınları, tanıdıkları, hısım ve akrabalarıyla sevdikleri başta olmak üzere içinde yaşadığı toplumun bütün bireylerinin maddi refah ve manevi saadetinde yardım ve merhametini istemek için Tanrı'ya yaptığı bir hitap ve bir sesleniştir."[16]

Tekerleme: "Masal hikâye bilmece ve halk tiyatrosu gibi türleri içinde veya müstakil olarak ortaya çıkan mahsulleridir. Masalcı, meddah karagözcü, hoş-sohbet insan vb. maksatlarını anlatmaya başlarken dinleyicileri seyirci topluluğunun dikkatlerini bir noktada birleştirmek ihtiyaçlarını duyarlar."[17]

Lakap: "Bir kimseye veya bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ada denir."[18]

Deyim: "Gündelik dilde en çok rastlanan mecazlardır. Bunlar, hâklin turlu sebepler ve uzun kullanış alışkanlık ile yarattığı takım halimde sözlerdir. En çok görülenleri iki veya uç kelimeden kurulmuştur. Deyimler atasözleri gibi halkça yaratılmış mecazlı sözlerdir."[19]

Atasözü: "İlk söyleyenlerini belirleyemediğim atasözleri hayat prensibi olacak fikir ve düşünceleri, din, ahlak, hukuk, iktisad, terbiye, gelenek-görenek ile tabiat olaylarından, teknikten vb. çıkacak kuralları somuttan soyuta giden bir yolla söz ve yazıyla nesilden nesile aktarılan hikmetli cümlelerdir."[20]

1.9.1. Kurumsal Tartışma

Günden güne artan çeşitli gelişmeler ve yenilikler, sözlü kültür ürünlerini etkilemektedir. Tez içerikleri bağlamında yapılan kaynak taramaları sonucunda Zupa

---

[14] Sayit Kemal Karaalioğlu, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İnkilap ve Aka, İstanbul 1980, s. 255.
[15] Özkul Çobanoğlu, *Halk Edebiyatına Giriş I*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2018, s. 87.
[16] Özkul Çobanoğlu, *a.g.e.*, s. 87.
[17] Şükrü Elçin, *a.g.e.*, s. 589.
[18] Şükran Oğuz-İsmail Oğuz, "Lakap Verme Geleneğinde Manisa İli Demirci İlçesi Örneği", *Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümleri*, 2007, s. 1127-1139.
[19] Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı Cilt I*, Bizim Ofset, İstanbul 1971, s. 142.
[20] Abdulrahman Güzel, *a.g.e.*, s. 202.

ve Podgor bölgesine yönelik yapılmış bir çalışmanın olmadığı saptanmıştır. Bu bağlamda Zupa ve Podgor bölgesindeki sözlü kültür unsurları incelenmiş ve kayıt altına alınmıştır.

Alan araştırmasında, görüşme ve kaynak kişilerden yararlanma tekniğiyle elde edilen bulgular içeriğinde sözlü kültür ürünlerinin bölge halkının kendi düşünce yapısını ve kültürel değerlerinin izlerini taşıdığı görülmüştür.

Sözlü kültür ürünlerinin oluşumunu ve gelişimini sağlayan dil, çok önemli bir ölçüttür. Dil; maddi, manevi, sosyal ve siyasal duyguların, düşüncelerin yansıtıldığı sözlü kültür ürünlerinin kuşaklar arası taşınmasında etkilidir. Ulusların hafızalarında yer edinen her türlü olumlu ya da olumsuz olaylar; diline, atasözlerine, hikâyelerine, masallarına, deyimlerine, ağıtlarına, alkış ve kargışlarına yansır.

Sözlü kültür ürünlerinin temeli dilin ait olduğu toplumda ne denli işlendiğine bağlıdır. Sözlü kültür ürünleri insanlar arasında sözlü iletişimin etkili olduğu yerlerde gelişir. *Raif Vırmiça*'ya göre, "Dünyanın kuruluşundan günümüze kadar yaşayan insanlar, kendilerini hep konuştukları dille ifade ederek iletişim kurmuşlardır. Konuştukları dil onların duygu, düşünce ve hayalini yansıtan bir ayna olarak o halkın maddi ve manevi değerlerinin kuşaktan kuşağa taşımıştır. Süreç boyunca insan topluluğuna halk ve ya ulus kimliğini kazandırmıştır. Çünkü dil, o toplumun var olmasında ve hayatın bir parçası olmakla birlikte yaşadıkları coğrafyada geleceklerini de belirlemiştir. Diline sahip çıkmak toplumların en önemli milli görevlerinden birisidir."[21]

Kültürel unsurlar bakımından zengin bir yapıya sahip olan Zupa ve Podgor bölgesi, sözlü kültür ürünlerinin kayıt altına alınmamış olması günden güne bölgedeki sözlü kültür ürünlerinin unutulmasına sebep olmuştur. "Sözlü kültür ürünlerini kayıt altına alıp yazıya geçirerek unutulmasının önüne geçmek mi? Yoksa sözlü kültür ürünlerini yaşantımızda kullanarak mı değer verilmelidir?" sorularını akıllara getirmektedir.

1.10. Yöntem

[21] Raif Vırmiça, *Kosova Türk Eğitim Kurultayı*, Kosova Türk Öğretmenler Derneği Yayınları, Prizren 2007, s. 7.

"Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Sözlü Kültürü" adlı çalışmada, Prizren ve çevresindeki bölgelerin sözlü kültür ürünlerinin derlenmesi ve kayıt altına alınması amaçlanmıştır. Bu çalışma, görüşme ve kaynak kişilerden yararlanma tekniğiyle hazırlanmış bir alan araştırmasıdır. Alan araştırmasının öncesinde bölgede yaşatılan gelenekler ve bu gelenekleri uygularken icra edilen sözlü kültür ürünleri belirlenmiştir. Sözlü kültür ürünlerinin derlenmesi için çok fazla kaynak kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sözlü kaynak kişilerin yaş grupları farklılık göstermektedir. Özellikle yaşça büyük olan sözlü kaynak kişilerin hafızalarındaki sözlü kültür ürünlerinin ortaya çıkarılması sağlanmıştır. Yaşça küçük olan sözlü kaynak kişilerin ise sözlü kültür ürünlerinden hangilerinin geçmiş kuşaktan kendilerine aktarıldığı hususu üzerinde durulmuştur. Sözlü ifadeler ile derlenen ürünler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Derlenen sözlü kültür ürünleri belirli bir metot dâhilinde yazıya geçirilmeye çalışılmıştır.

1.10.1. Sınırlılıklar

1. "Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Sözlü Kültürü" adlı çalışmada, Prizren ve çevresindeki köylerde yaşayan bireylerle,
2. Sözlü kültür ürünlerinden mani, ninni, ağıt, tekerleme, bilmece, atasözü, halk hikâyesi, alkış, kargış, masal, lakap ve türkü ile sınırlandırılmıştır.

1.10.1.1. Araştırma Alanı Dâhilinde İncelenen Bölgeler

1.10.1.1.1. Sredacka Zupa Bölgesi

Prizren'de, Boşnak halkının çoğunlukla yaşadığı, Sredacka Zupa ve Podgora olmak üzere iki bölge vardır. Prizren'de Boşnakların en yoğunlukla yaşadıkları yer, Sredaçka Zupa veya coğrafi bölge olarak Prizren Zupa (Jupa veya Zupa), aynı zamanda yeni adıyla Bistrica Vadisi'dir.

Sredacka Zupa, Prizren ile Siriniçka Zupa'yı ayıran ve Ştrpce ve Brezovica belediyelerine kadar uzanan 1.512 metre rakımlı Prevalac Dağı arasındaki vadide yer almaktadır ve kuzeyde Oşlyak (2.212 m), doğuda Crni Vrh (2.600 m civarında) gibi Şar dağının tepeleriyle çevrilidir. Orta Çağ'da önemli bir ticaret yolu olup kervanların geçtiği Selanik-Üsküp-Prizren-İşkodra yolu buradan geçmekteydi. Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nde 1918-1940 yılları arasında Sredacka Zupa, bölgenin

önemli bir idari merkezi iken 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından bu statüyü kaybetmiş ve kendisine ait tüm yerleşim yerleri Prizren Belediyesi'nin ilçeleri haline gelmiştir.

Bölgede yer alan Şar Dağı, doğa güzelliği ile pek çok türkünün konusu olmuştur. Balkanlardaki birçok sanatçının şarkılarında yer edinmiştir. Bu anlamda örnek olabilecek bir şarkı "Navalise Šar planina" (Türkçe: "Yüklendi Şar Dağı")'dır.

Şar Dağı'nın yaklaşık yüksekliğinin 2.748 m olması, alanının 1.600 km²[22] olması Makedonya Cumhuriyeti'nin bir kısmına kadar uzanması nedeniyle her iki yakasında, yani iki ülke olan Kosova ve Kuzey Makedonya'nın halkı sıklıkla ortak bir sözlü edebiyat kültürünü paylaşmaktadır.

Vojislav Tanaskoviç Vojo, diğer köylerde olduğu gibi "Sredaçka Zupa'da yaşayan Boşnakların (eski Yugoslavya Müslümanlarının) 1941 yılına (işgalden önce) kadar "iç" ek-bitişli soyadlarına sahip olduklarını ve bu tür soyadların geri dönüş dalgası onları da önemli ölçüde etkilemiştir" demektedir[23]. Bu değişimlerin hâlâ devam ettiği ayrıca eski soyadların kullanıldığı ve son zamanlarda yeni soyadların da kabul edildiği görülmektedir. 1999 yılında Kosova'daki savaşın öncesinde Zupa halkı, Sırpça-Hırvatça eğitim görmüştür. Ancak 1999-2000 yıllarından sonra Boşnakça eğitim görmeye başlamışlardır.

Zupa halkı, 1999 yılında yaşanan Kosova'daki savaş öncesine kadar, Sırp-Hırvat dilinde eğitim görmüş, eğitimlerini kendi dillerinde görme olanağının tanındığı 1999/2000 öğretim yılından itibaren ise Boşnakça eğitim görmeye başlamışlardır.

1.10.1.1.2. Sredacka Zupa Köyleri

Bistrica Vadisi ve Şar Dağı'nın eteklerinde 17 köy bulunmaktadır. Bunlar; Pousko, Jablanica, Lokvica, Reçane, Zivinjane, Planjane, Nebregoşte, Manastirica, Struzje, Donje Ljubinje, Gornje Ljubinje, Sredska, Drajçiçe, Bogoşevce, Muşnikovo, Gornje Selo ve Struzije köyleridir. Sadece Boşnak halkının yaşadığı köyler ise Jablanica, Pousko, Lokvica, Struzje, Manastirica, Donje Ljubınje, Gornje Ljubınje, Gornje selo, Stajkovce, Planjane, Zivinjane, Reçane'dir. Muşkinova, Drajcice,

[22] Džavit Redžepis, *a.g.e.*, s. 24.
[23] Vosijlav Tanaskovic, *Bilimsel Çalışma*, Jadinstvo, Pristina 1992.

Nebregoşte ve Sredska köylerinde ise Sırplar, Boşnaklar ve Arnavutlar bir arada yaşamaktadır.[24]

Bölgede Boşnakların yanı sıra az sayıda Sırp nüfusu da bulunmaktadır fakat Sırp halkının çoğu 1999 yılındaki Kosova Savaşı ve NATO müdahalesi nedeniyle anavatanlarını terk etmişlerdir. Zivinjane ve Sredska'da Sırp nüfusu yoğunluktayken Struzije ise bir Arnavut köyüdür. Sredaçka Zupa'da savaş öncesine kadar 18.000 kişi yaşarken 2011 yılında yapılan nüfus sayımında yerli nüfusun sayısı 8.000 olarak kaydedilmiştir.

Sredaçka Zupa halkı ekonomik olarak tarım ve hayvancılık ile ilgilenmiştir bu geçim kaynaklarının yanı sıra gelişim gösterdikleri bir iş kolu daha vardır ki o da inşaattır. BHS[25] dillerini konuşan gruba dâhil olan bu bölgenin halkı Boşkakça[26] olarak bilinen gizli bir dil geliştirmişlerdir. Bu dil bazen "ustaların gizli dili" olarak da bilinmekteydi. Bu gizli dil, ustaların kendi arasındaki iletişimini sağlamaktaydı ve işveren kişilerden saklanmak istenen bilgiler için kullanılmaktaydı.

1.10.1.1.2.1. Jablanica

Jablanica (Arnavutça: Jablanicë), Sredaçka Zupa'daki diğer köyler gibi sıkışık bir arazide konumlanmış tipik bir yerleşim yeridir. Merkez bölge olan Prizren'e 9 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır. 920-1000 metre rakıma sahip Cvilen tepesinin arkasında yer almaktadır. Günümüzde tamamen Boşnak nüfusa sahip olan köyün Batı Avrupa ülkelerinde ikamet eden ve çalışan azınlık nüfus ile birlikte yaklaşık 800 nüfusa sahiptir. Bu köy halkından yaklaşık iki kat daha fazla nüfusun Prizren'de yaşadığı tahmin edilmektedir.[27]

2011 yılı nüfus sayımına göre, Jablanica köyünde 351 nüfus yaşamaktaydı. Köyde yaşayan ailelerin soyadlarının Ramoçi, Dzaferovci, Grkoçi, Etemovci, Ametoçi, Şurdiçi, Ljoljkovci, Dinovci, Demirovci, Tajrovci, İsmailjovci, Skenderoçi,

[24] Sanu, "Projekat, Gora Opolje, Sredska", Beograd,1995, s. 32,34,35,38,60,61,63.
[25] BHS: Boşnakça, Hırvatça ve Sırpça kısaltmasıdır. Bu terim Bosna Hersek'te kullanılır.
[26] Boşkakça (*Boškački) dili*: Usta dili, argo dili (Boşkaç: usta). Boşkaçki argosu, Sredaçka Zupa ustalarının kullandığı gizli konuşma dilidir. Şar Dağı Zupa'sı Boşnak ve Sırp halkı ustalarının iş esnasında yoğunlukla kullandıkları dildir.

[27] Džavit Redžepi, *a.g.e.,* s. 333-336.

Biboçi, Veljinci, Bekteşovci, Murtoçi, Pandzovci, Aljimovci, Ramoviçi ve Odovçi olduğu tespit edilmiştir.

1.10.1.1.2.2. Pousko

Pousko (Arnavutça: Pouskë), Prizren Belediyesi'nde bağlı ve birkaç mezradan oluşan bir yerleşim yeridir. 2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre, köyde 684 nüfus bulunmaktadır ve hepsinin Boşnak olduğu kaydedilmiştir. Pousko, şehre en yakın olan köydür. Prizren-Jablanica'ya 4 km uzaklıkta yer alır ve Vişegrad Kalesi ile Duşan şehrinin hemen yanında bulunmaktadır. Köyde yaşayan ailelerin soyadları Demiri, Arifi, İmeri, Kurti, Pandzi, Skenderi, Ajderi ve Elezi olarak tespit edilmiştir.[28]

14. yüzyılın ilk yarısında Çar Duşan'ın kanunnamesinde şehre komşu olan ve sadece 1 kilometre uzaklıkta bulunan bu köyden "Poviljsko köyü" olarak bahsedilmektedir. Rakımı yaklaşık 700 metre olan köyün üzerinden Jablanica köyüne ve komşu Dragaşka Belediyesi Opolje bölgesine giden asfaltlı yol geçer.

1.10.1.1.2.3. Lokvica

Pek çok tarihçi Lokvice (Arnavutça: Lokvicë) köyünün Sredaçka Zupa'nın en eski köyü olarak bahsetmektedir. Kaynaklarda Lokvice köyünün adına ilk defa Kral Dragutin'in hükümdar olduğu 1276 yılında denk gelinmektedir.

Lokvica köyü, karışık bir etnik yapıya sahiptir. Boşnaklar ve Sırplar bu köyde bir arada yaşamaktaydı. 1999 yılında Sırbistan'a yapılan NATO müdahalesinin ardından Sırplar Lokvica köyünü terk etmiştir.[29]

Lokvica köyünün rakımı 677 metredir. Prizren-Brezovica-Üsküp karayolu üzerinde yer alır ve Prizren'e 9 km uzaklıkta yer almaktadır.2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre Lokvica köyünün nüfusu 339 olarak kaydedilmiştir. Nüfusun %97,34'ü Boşnaktır. 2000 yılından önce, azınlıklar ve Sırplarla birlikte köyün nüfusu 600'den fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Köydeki Boşnak ailelerinin soyadları; Mustafi, Duraki, Fejzoviç, Mustafiç, Birdaini, Azizoviç, Raimoviç, Alijeviç, Beçireviç, Vujiç, Vujiçi ve Smailoviç, Sırp

[28] Džavit Redžepi, *a.g.e.*, s. 365-369.
[29] Slobodan Janković Srečanin, *Naša škola*, Sretska, 1994, s. 18.

ailelerinin soyadları ise; Trojanoviç, Pavloviç, Repiç, Simiç, Stankoviç ve Andrejeviç olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.2.4. Struzje

Sredaçka Zupa'da yer alan köyler arasında nüfusun tamamı Arnavutlardan oluşan bölgesi Struzje (Arnavutça: Struzhë) köyüdür.[30] Aynı ismi taşıyan belediyede Lokvice ve Manastirice köyleri arasında, Prizren'in idari merkezine 10 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır.

Struzje köyünde yaşayan ailelerin soyadları Braha, Badalari, Batijari, Pireci, Haxhilari, Jolla, Karanezi, Muja, Sezallari, Tafallari ve Zulfilari olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.2.5. Manastirica

Manastirica köyü, Kuzey Makedonya sınırında, Şar Dağı'nın kuzey eteklerinde, Vrtop tepesinin hemen altında yer almaktadır ve yaklaşık 1000 m rakımdadır.[31] Geçmişte köy, sığır yetiştiriciliği ile ün kazanmıştır. Zaman içerisinde gelişim göstererek köy modern bir yapıya dönüşmüştür.

2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre, bu köyde 1106 civarı nüfus yaşamaktaydı ve bunların %99,9 Boşnaktır.[32] Köyün azınlıkları da göz önünde bulundurulduğunda nüfusunun 2000'i geçtiği tahmin edilmektedir.

Köydeki ailelerin soyadları Kuljiçi, Bangoji, Bajşini, Başini, Banovi, Bangoi, Gorani, Bahşani, Durmişi, Zejeri, Kusini, Karadzi, Kalajdzini, Terzini, Dikezi, Hasanagiç, Vebiç, Avziç, Taçi ve Gaşini olarak tespit edilmiş. Fakat bu ailelerin büyük bir kesimi şehre göç etmiştir.

1.10.1.1.2.6. Nebregoşte

Azir Kuliçi, Dzavid Redzepi gibi araştırmacılar, Nebregoşte (Arnavutça: Nebregoshtë) köyünün bir olaydan sonra adını aldığını belirtmektedirler. Rivayete

[30] Džavit Redžepi, *a.g.e.,* s. 385-388.
[31] Tatjana Katić, Opširni popis Prizrenskog Sandžaka 1571, s. 120.
[32] Agencija za statistiku, "Stanovništvo prema polu i nacionalnosti na nivou naselja", Priština, 2013, s. 55.

göre köyden biri misafirlerini beklerken "Na breg gosti." (Türkçesi: "Misafirler tepede") diye bağırmış ve bu olayla birlikte köyün adı Nebregoşte olmuştur. Bu köyün adı ilk defa 1348 yılında Çar Duşan'ın Şartı'nda bahsedilmektedir. Bu belge, Prizren yakınlarında yer alan Prizren-Sredaçka Zupa-Ştrpce-Tetovo yol hattında bulunan Aziz Arhangela Manastırı'nda muhafaza edilmektedir. Nebregošte köyü etnik olarak Boşnak köyüdür ve 2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre bu köyde 577 nüfus yaşamaktaydı. Nebregoşte günümüzde azınlıklarla birlikte 1300 civarı nüfusa sahiptir ve Şar Dağı'nın eteklerinde Prizren'e 12 km uzaklıkta, 760 m rakıma sahip olan modern bir yerleşim yeridir.[33]

Köydeki ailelerin soyadları Amzi, Hamza, Ademoviç, Murati, Abdiji, Abdi, Ferati, Fazlji, Adzini, Fazliç, Jusmani, Misini, Misinoviç, Odzini, Zulji, Ljatifi, Redzepi ve Beljulji olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.2.7. Donje Ljubınje

Donje Ljubinje (Okunuşu: Donye Lyubinye; Arnavutça: Lubinjë e Poshtme), Prizren'den yaklaşık 15 kilometre uzaklıkta, Şar Dağları'nın Kobilice, Treskavac, Surduk ve Vrtop zirvelerinin altında yer almaktadır. Zupa'nın ikinci büyük köyüdür.[34]

2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre bu köydeki nüfus sayısı 1227 olarak kaydedilmiştir. Hâlihazırda burada yaşayan nüfusa azınlıkları ve iş dolayısıyla diğer şehirlerde geçici olarak ikamet eden halkı da eklediğimizde, köyün nüfusu iki kat daha fazla olduğu düşünülmektedir. Çünkü nüfus sayımı yalnızca orada ikamet eden, yani o sırada köyde bulunan nüfusu içermektedir.

Çar Duşan'ın (Okunuşu: Lyubinye) köyünün adı ilk defa 1384 tarihli belgede geçmektedir. Rus konsolosu İvan Jastreboy seyahatnamesinde, köyün adının Ljubinje olarak bahsetmiştir.

Köydeki ailelerin soyadları Adzemi, Murtovi, Aşani, Limani, Sadiki, Ameti, Mislimi, Bilibani, Redzepi, Idrizi, Mujovi, Abdi, Kurtişi, Karadolami, Osmani, Beşireviç, Demiroviç, Sadikoviç, Şefitagiç ve Beçiroviç olarak tespit edilmiştir.

---

[33] Vojislav Tnasković Vožo, "*Sredačka Župa- monografija*", Jedinstvo Priština,1992, s.36.
[34] Dušan Dimić, "*Gornje selo na Sredskoj*, Narodna i univerzitetska biblioteka" ,Priština 1997, s. 290-294.

1.10.1.1.2.8. Gornje Ljubınje

Gornje Ljubinje (Okunuşu: Gornye Lyubinye; Arnavutça: Lubinjë e Epërme) köyünün adından ilk defa Ljubinje olarak 1348 yılında Çar Duşan'ın Şartı'nda bahsedilmektedir. Köy, Vikala tepesi ile Şar Dağları'nın Kobilice, Treskavac, Surduk ve Vrtop zirveleri arasında olup Prizren merkezine 15 kilometre uzaklıktadır ve 900-1050 m2 rakımda bulunmaktadır.[35]

2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre, köyde 1925 nüfus kaydedilmiştir. Köyün nüfusu azınlıklarla birlikte, 3500 civarında bir nüfusa ulaşmakta olup Sredaçka Zupa'nın en büyük köyü olma özelliğini taşımaktadır. Azınlıklarla birlikte 3500'den fazla bir nüfusla Kosova Cumhuriyeti'ndeki en büyük Boşnak köyü olmaktadır.

Yukarı ve Aşağı Ljubinje olarak ikiye ayrılan bu yerleşim yeri tarih boyunca çeşitli olaylar yaşamıştır. 1912 yılında, Ljubinje resmi olarak Gornje ve Donje Ljubinje olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Aynı yıl, Gornje Ljubinje'de Belediye ve Mahkeme kurulmuştur ve ayrıca köyde bir jandarma karakolu da bulunmaktadır. Bu jandarma karakolunun bir şubesi de Jovkamen adındaki bir yerde bulunuyordu ve amacı Kuzey Arnavutluk'tan gelen aramlija-kaçakların[36] soygunlarının engellenmesiydi. Bu karakol sadece yaz aylarında, hayvanların otlandıkları dönemlerde görev yapmaktaydı. 1934 yılında Gorenje Ljubinje Belediyesi kaldırılmıştır. Belediyenin kaldırılmasına rağmen bölgenin yaşlı halkına hâlâ *"Nereye gidiyorsun?"* denildiğinde sıklıkla *"Belediyeye gidiyorum."* (Eski Lirija kooperatifi binası) dediklerine denk gelmek mümkündür.

Bu köydeki ailelerin soyadları Ademi, Rama, Osmani, Maksuti, Meta, Kasi, İbra, Bajrami, Şabani, Şaipi, Fazlji, Fazliji, Sezairi, Dani, Destanoviç, Hasanoviç, Hasanagiç, Kaplani, Ademoviç, Lutviç, İsakoviç, Zeçirovi, Saitoviç, Osmanoviç, Osmanagiç, Şaipiç, Hodza, Adroviç ve Salkoviç olarak tespit edilmiştir.

---

[35] Janković Slobodan Srečanin*, Naša škola,* Srecka 1994, s. 16-17.

[36] Kaçaci (Türkçesi: Kaçaklar): 19. ve 20. yüzyılın başlarında Arnavutluk, Karadağ, Makedonya, Kosova, Sırbistan ve Bosna'da kervanlara ve kişilere saldıran ve daha sonra ağırlıklı olarak Arnavut topraklarında Sırp yönetiminin kurulmasına karşı savaşan Arnavut hırsızlar, haydutlar veya isyancılardır. Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı'nda Kaçak hareketi 1918-1924 yılları arasında geliştir. 1920 yılında Kosova dağlarında 10.000'den fazla kaçak vardı. 1924 yılından sonra hareket bastırıldı. Kosova'daki en ünlü Kaçaklar, Drenica civarından İsa Boljetinac, Azem Bejta Galica ve eşi Shota Galica idi.

1.10.1.1.2.9. Drajcice

Drajcice (Okunuşu: Drayçiçe/Arnavutça: Drajçiqë) köyü, Prizren Belediyesi'nde bağlı olup şehre yaklaşık 15 kilometre ve Gornje Ljubinje köyüne 3 kilometre uzaklıkta yer alan bir yerleşim yeridir. Karışık bir etnik yapıya sahip bu köyde Boşnaklar, Arnavutlar ve Sırplar birlikte yaşamaktadır. Bölge halkının etnik yapısı çok çeşitlilik gösterse de iletişim için aynı dili kullanmaktadırlar. 2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre, bu köyde 151 nüfus kaydedilmiş. Azınlıklarla birlikte köyün nüfusu 300 civarındadır. Bu köyden olan Sırpların çoğu, NATO müdahalesi ve Kosova Savaşı'ndan sonra mülteci konumundadır.[37]

Köyün oldukça eski bir tarihe sahip olduğu, hatta Ljubinje'den de eski olduğuna dair bilgiler köyde yaptığımız derlemeler sırasında mevcut halktan öğrenilmiştir. Köydeki etnik yapının çeşitliliğinin sözlü edebiyat ürünlerini de etkilemekte olduğu derlemelerimiz esnasında gözlemlenmiştir. Hem Boşnok hem de Sırpların bir arada yaşadığı bu köyde sözlü kültür ürünleri adeta iç içe girmiştir ve bu sözlü kültür ürünlerinin hangi millete ait olduğunu tespit etmenin artık mümkün olmadığı fark edilmiştir. Köydeki Boşnakların ve Sırpların icra ettiği sözlü edebiyat ürünlerini incelediğimiz vakit bilhassa aşk, gurbet ve vatan özlemi içerikli şarkılarda ve türkülerde ortak motiflerin, ezgilerin kullanıldığı belirlenmiştir. "Gusta mi m'gla pdanala" (Türkçesi: "Yoğun bir sis çöktü"), "Ogrejla mesecina" (Türkçesi: "Ay Işıldadı") adlı şarkılar söz ettiğimiz iç içe geçmiş sözlü edebiyat ürünlerine bir kanıt niteliğindedir.

Köydeki Müslümanlar ailelerin soyadları Bajrami, İlijazi, Sulja ve Ramani, Sırplarda ise: Djurdjeviç, Simiç, Nikoliç, İliç, Jovanoviç ve Nikşiç olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.2.10. Bogoşevac

Bogoşevac (Okunuşu: Bogoşevats), Sredaçka Zupa'da Prizren'e 14 km uzaklıkta olup ve Osljak dağının altında yer alır. Etnik olarak Sırp köyüdür. Köydeki yerleşimin en eski izleri 14. yüzyılın başlarına dayanmaktadır. 1284 yılında inşa edilen

[37] Vojislav Tanaskoviç Vojo, "*Sredaçka Zupa Monografi",* Jedinstvo, Priştina, 1992, s.294-296.

Aziz Nikola Kilisesi ile köyün bağlantılı olduğu bilinmektedir. 1999 yılına kadar köyde 100 civarında Sırp yaşarken, günümüzde ise Sırp nüfusu azalmıştır sadece birkaç Sırp hane kalmıştır.[38]

Köydeki ailelerin soyadları Usteviç, Djurdjiç, Branisavjeviç, Andjelkoviç, Manduşiç, Vuçiç, Nikoliç, Petroviç, Furlanoviç, Cvetkoviç, Branisavljeviç, Toromanoviç ve Karaljejiç olarak tespit edilmiştir. Günümüzde ise Bogoşevac köyünde sadece bir aile ikamet etmektedir.

1.10.1.1.2.11. Muşnikovo

Muşnikovo (Arnavutça: Mushnikovë) Sredaçka Zupa'da bulunan ve karışık bir etnik yapıya sahip olan yerleşim yeridir. Köyde Arnavutlar, Boşnaklar ve Sırplar bir arada yaşamaktadır. Prizren'e 15 km uzaklıkta olan köy, Şar Dağları ile Oşljak zirvesi arasında yer almaktadır. Köyden, Bistrica ve Şartica adında iki nehir bulunmaktadır.[39]

Köyde, Aziz Havari Peter (Aziz Petrus) ve Aziz Pavle isimli iki kiliseye ait kalıntılar bulmuştur ayrıca 1563/1564 yıllarında inşa edilen ve fresklenen Aziz Nikola Kilisesi de bu köydeki yerel mezarlıkta yer almaktadır. Köyün merkezinde bir cami de inşa edilmiştir. 2011 yılında yapılan nüfus sayımında, Muşnikovo'da 1133 nüfusun ikamet ettiği tespit edilmiştir.

Araştırmalarımız sırasında danıştığımız Prof. Rasim Rama, Muşnikovo köyündeki sözlü edebiyat ürünlerinin etnik yapının farklılığına rağmen, yer yer iç içe geçtiği bilgisini aktarmıştır. Muşnikovo köyündeki ailelerin soyadları Boşnak ve Arnavut- Rama, Bajrami, Velija, Dilji, Smailji, İbrahumoviç ve diğerleri; Sırp soyadları: Bajkiç, Saviç, Nikoliç, Slavkoviç, Veljkoviç, Tomiç, Iliç, Markoviç, Petkoviç, Ugrinoviç, Mladenoviç, Nestoroviç, Bilibajkiç, Jovanoviç, Stankoviç, Ljubosavljeviç, Vitoşeviç, Krstiç, Stefanoviç ve Djordjeviç olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.2.13. Gornje Selo

Gornje Selo (Türkçesi: Yukarı köy/Arnavutça: Gornjaselle) Sırpların ve

[38] Vojislav Tanaskoviç Vojo, *a.g.e.*, s.323-324.
[39] Džavit Redžepi, *a.g.e.*, s. 348-354.

Boşnakların bir arada yaşadıkları bir köydür. 2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre bu köyde 292 nüfusun yaşadığı belirlenmiştir. Azınlıklarla birlikte 500 civarı bir nüfusa ulaştığı görülmektedir. Prizren'in 18 km doğusunda yer almaktadır.[40]

Gornje Selo köyünün adı ilk defa 1348 yılı Sırp Çar Duşan'ın Kutsal Şartında bahsedilmiştir. Köy, Şar Dağları ve Oşljak dağı ile çevrilmiştir. Köyden Prizren Bistrica nehri akmaktadır. Slobodan Vukoviç ve ekonomist Naser Rustemi, Gornje Selo köyünde sözlü edebiyatın yüzyıllar boyunca köy halkı tarafından gelecek kuşaklara aktarıldığını ifade etmişlerdir. "Što se beli babo, more" (Türkçesi: "Bu beyazlık da nedir, more"), "U našem selu česme šarene" (Türkçesi: "Bizim köyün çeşmeleri rengârenk") adlı şarkılar bu ifadeleri desteklemektedir. Eski Yugoslavya döneminde, bu köyden olan bir şairi anmak için "Lazar Vuçkoviç" Yugoslavya şiir buluşmaları düzenlendiği de bilinmektedir.

Köydeki ailelerin soyadları Boşnak - Ameti, Bajrami, Bajramoviç, Beçiri, Beçirović, Zuberoviç, İsmailoviç, Zulfijeviç, Tahiri ve diğerleri; Sırp- İliç, Saviç, Vuçkoviç, Ristiç, Aleksiç, Simiç, Tomiç, Jevtiç, Stojanoviç, Nikoliç, Laziç, Milosavljeviç, Djurdjeviç, Kostiç, Andjelkoviç ve Zivkoviç olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.2.13. Stajkovce

Stajkovce (Okunuşu: Staykovtse, Arnavutça: Stajkovcë) Prizren'e yaklaşık 12 km uzaklıkta yer almaktadır. Şar Dağları ve Oşljak Dağı ile çevrili olan bu köyden Gornjesevska Bistrica nehri bulunmaktadır. Stajkovce, etnik olarak sadece Sırplardan oluşan bir köydür. Köyün adından ilk defa 1348 yılında Sırp Çar Stefan Duşan'ın Kutsal Şartında bahsedilmektedir.[41]

Bir rivayete göre köyün adı, aslen Makedonyalı olan bir Stayko'dan gelmekte olduğu düşünülmektedir. Stajkovce köyünün adı incelendiğinde; "staj-kovce", "stavi-koce", "jer tu zemlja klizi"[42] (Türkçesi: "Çünkü oradaki toprak kayıyor.") gibi bilgilere rastlanmaktadır. Staykovce mezrası Yukarı ve Aşağı Mahalle olmak üzere ikiye ayrılır.

---

[40] Dušan Dimić, *a.g.e.*, s. 7-14.
[41] Vojislav Tanaskoviç Vojo, *a.g.e.*, s.321-323.
[42] Vojislav Tanaskoviç Vojo, Sredaçka Zupa *"Monografi",* Jedinstvo, Priştina, 1992.

Köydeki ailelerin soyadları Tanaskoviç, Kovaçeviç, Vuçeviç, Nikoliç, Petroviç, Furlanoviç, Cvetkoviç, Branisavljeviç, Toromanoviç, Zivkoviç, Paramendiç ve Karalejiç olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.2.14. Sredska

Sredska (Arnavutça: Sreckë; Sırpça-Kiril: Средска) Şar Dağlarının bulunduğu bölgede yer almaktadır. Prizren-Brezovica-Üsküp yolu üzerindedir. Prizren şehir merkezine yaklaşık 12 km uzaklıkta bulunmaktadır. Kuzeybatısında Osljak Dağı ve güneydoğusunda Şar Dağları ile çevrili olan bu köy, Kosova Savaşı'na kadar tamamen Sırpların yaşadığı bir köydür. Yugoslav etnolog Tatomir Vukanoviç'in 1947 yılında Kosova'daki yerleşim yerleri üzerine yaptığı araştırmada, Sredska'nın yedi mezradan oluştuğunu ifade etmiştir. Köyün içinden Gornjesevska ve Musnjikovska Bistrica nehri akmakta ve köyü ortadan ikiye bölmektedir.[43]

Yazılı kaynaklarda Sredska köyünün adından 14. yüzyılda bahsedilmektedir. Sırp İmparator Stefan Duşan, köyü ve bucak bölgesini Prizren yakınlarındaki Aziz Arhandel manastırına vakfetmiştir. Türk egemenliği sırasında bu köy, dış yerleşim yerlerinden izole olmuştur. Böylelikle köyün yerlilerine has karakteristik bir konuşma biçimi gelişmiştir, giyim-kuşam geleneklerinde özgün olma olanaklarına sahip olma imkânı bulmuşlardır.

Sredskadaki ailelerin soyadları Jakşiç, Jankoviç, Dobrosaviç, Kaçareviç, Ljamiç, Ogareviç, Velikinac, Zrnzeviç, Şoşeviç, Radivojeviç, Çukaloviç, Şipiç, Dziniç, Softiç, Karalejiç, Zivkoviç, Jeftiç ve Radiç olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.2.15. Planjane

Planjane (Arnavutça: Pllanjanë, Sırpça-Kiril: Плањане) Ošljak dağının altında, Prizren'e 12 km uzaklıkta bulmaktadır. 2011 yılında yapılan son nüfus sayımına göre, Planjane'de 1104 nüfus kaydedilmiştir ve azınlıklarla yaklaşık 1700 nüfusu olduğu tahmin edilmektedir. Köy, karışık bir etnik yapıya sahiptir. Boşnaklar, Arnavutlar ve Türkler bir arada yaşamaktadır.[44]

---

[43] Janković Slobodan Srečanin, *a.g.e.*, s. 20-21.
[44] Fehmija Murati, *Tradicija i običaji- Župa, Podgora i Gora*, Erdi Prizren 2011. s. 20-23.

Planjane köyünde yaşayan Boşnak ailelerin soyadları Arifoviç, Ajradini, Ademoviç, Azari, Avdiç, Hajriç, Saliji, Ibrahimi, Saiti, Sezairi, Sejdiç, Senadoviç, Sulejmanoviç, Murati, Ramani, Şabani, Redzepagiç ve Zeçirović olarak tespit edilmiştir. Sırp ailelerin soyadlarıı ise, Popoviç, Saviç, Aksiç, Stanojeviç, Filipoviç, Vuçkoviç, Lukiç, Zivkoviç, İliç ve Simiç olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.2.16. Zivinjane

Zivinjane köyü, Prizren'e yaklaşık 10 kilometre uzaklıktadır. Zivinjane (Arnavutça: Zhivinjanë) köyü geçmişte tamamen Sırp nüfusa sahip bir köydür. Çevresindeki diğer köylere göre nüfusu en az olan köydür. Hilandar kulesine Kral Milutin tarafından bağışlanan Zivinjane'den Kral Milutin'in Şartı'nda bahsedilmektedir.[45]

Vojislav Tanaskoviç'e göre 1947 yılında köyde 18 Sırp hane bulunmaktaydı fakat günümüzde köye geri dönen bir aile bulunmaktadır. Köydeki ailelerin soyadları Ljubisavljeviç, Stojanoviç, Saviç, İliç, Nikoliç ve Todoroviç olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.2.17. Reçane

Reçane (Arnavutça: Reçanë) Prizren'in çok yakınında bulunan Sredaçka Zupa'ya bağlı bir yerleşim yeridir. 2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre, bu yerleşim yerinde 951 nüfus yaşamaktaydı. Azınlıklarla birlikte nüfusunun 1300 civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Prizren'e 9 km uzaklıkta yer almaktadır. Reçane köyünün adından ilk kez 1348 yılında Çar Duşan'ın armağan tapusunda bahsedilmektedir. Reçane bugün, Bistrica Nehri'nin üç kolunda (Manastriçka, Ljubinjska, Muşnikovska) yer almakta ve tamamen etnik olarak Boşnak bir köydür. II. Dünya Savaşı'ndan sonra bu köyden otuz beş aile Bosna'ya göç etmiştir. Şar Dağları Zupa'sında yer alan bu merkezi köy, hızlı bir gelişim göstermektedir.[46]

Köydeki ailelerin soyadları Ajdini, Bajrami, Sagdati, Berati, Limani, Ljatifi,

[45] Vojislav Tanaskoviç Vojo, *a.g.e.,* s. 296-297.
[46] Džavit Redžepi, *a.g.e.,* s. 370-375.

Huduti, Kurejşepi, Usenovci, Aslani, Abazi, Miftari, Rustemoviç ve Latifoviç olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.3. Prizren Podgoru

Prizrenski Podgor (Türkçesi: Prizren Podgoru), Sredaçka Zupa'nın komşu belediyesidir. "Prizren'in kentsel yerleşim yerleri Kurilo, Bazdarana, eski kışla Jaglenica, Ljubizda kasabası ve Skorobişta, Dojnica, Grnçare, Novo Selo ve Rbiçane köyleri Korişka nehri ile Prizrenska Bistrica nehrinin Duvska Boğazı, ayrıca Kodza Balkan ve Oşljak Dağları ile çevrilidir".[47]

Boşnakların çoğunlukla yaşadığı bu bölge halkının Zupa'daki halka göre sözlü edebiyat ürünlerinde farklılıklar belirlenmiştir. Podgor bölgesinde yaptığımız alan araştırmaları ensasında hâlihazırda Gorazde'de (Bosna Hersek) yaşayan ve çalışan Podgorlu Dr. Başkim Bajrami ile görüşülmüştür. Bajrami, Podgor'daki tüm köylerin "*Benzersiz bir tarihi, coğrafi, demografik, sosyolojik, kültürel ve etnolojik alan oluşturduklarını*" ifade etmiştir. Barjami, "*Prizren Podgoru, Prizren'in ayrılmaz bir bütünüdür. Muazzam güzelliği, tarihi, kültürü, maneviyatı, eğitimi, ekonomi ve aynı zamanda siyasi, ulusal, dil ve dini çeşitliliği olan Prizren şehri ile acımasızca birleşerek Prizren'in sonsuzluğunu oluşturan bir ortak yaşam alanı yaratmaktadır"* diye ifade etmektedir.

Podgor, Prizren'in tarihi fotoğraflarında şehrin tacı olarak gösterilmiştir. Dr. Bajrami, *"Kala'nın beyazlığından, camilerin minarelerinden ve kilise çan kulelerinden, Saat Kulesi'nden, ince kavak ağaçlarından Potkala çatı kiremitlerinden, Karabaş ve Namazgâh mezar taşlarından, ahşap Nalet köprüsünden ve Terzi mahallesinden tasvir edilen Jaglenice ve Ljubizde ovaları, Grnçara ve Novo Selo tepeleri ile Skorobişte dağlarının dairesel örgüsü"* diye bahsetmektedir.

Barjami, Podgor'a olan birçok istilayı canlandırarak tasvir etmiştir: *"Ordular ve askerler, silahlar ve aletler, yerli ve yabancı, düşmanlar ve dostlar, hoş karşılananlar ve istenmeyenler – hepsi gelip geçtirler, lakin Oficirski Dom'dan (Türkçesi: Subayevi), kışlanın poligonundan, askeri lojmanlardan ve helikopter kokpitlerinden Prizren ile Podgor'un buruşan yüzünde iz bırakmışlardır."*

[47] Başkim Bajrami, *Prizenski Podgor-Neotrgnuta cjelina Prizrena*, Prizren, 2015.

Barjami son olarak, *"Dijital fotoğrafçılık, siyah ve beyazın ve renkli görüntülerinin tüm güzelliğini çok renkli görsel deneyimin benzersiz karışımında Prizren ve Podgor'un tüm duyularını tazeleyerek, ışıltı ve enerjiyi yeniden uyandırarak, eskiyi (ve modern olanını) canlandırarak buluşturmuştur."* diyerek Prizren Podgoru ile ilgili olan fikirlerini aktarmıştır.

1.10.1.1.4. Prizren Podgoru'ndaki Köyler

Prizren Podgoru (Arnavutça: Podguri i Prizrenit; Sırpça Kiril: Призренски Подгор) Şar Dağları'nın eteklerinden Prizren Crnoljevo Dağı'ndaki Dulje köyüne kadar uzanan bir bölgedir. Prizren havzasının (Prizren vadisi) doğu ve kuzeydoğu bölümünü kapsamaktadır ve Siriniçka Zupa ile Sredaçka Zupa'nın Şarska Zupa'sına doğru sınır bölgesini temsil etmektedir. Metohiya'nın da alt bölgesindedir. Skorobişta, Dojnica, Grnçare, Novo Selo, Vrbiçane, Kurilo ve Baždarana kentlerini ve Prizren yakınlarındaki Ljubizda kasabalarını kapsamaktadır. Bu köyde Arnavutlar, Boşnaklar ve Sırplar bir arada yaşamaktadırlar. Bunun yanı sıra, Prizrenski Podgor, Şar Dağları'nın eteklerinde bir dizi köyü kapsayan bir bölgedir. Jovan Cvijiç, Ivan Jastrebov ve P. Kostiç'e göre, bu köyler 1940 yılı idari bölünmeye istinaden, Prizren ve Podgor Belediyelerine, Suva Reka idari bölgesine aitlerdir.

Novo Selo, Vrbiçane, Grnçare, Dojnice, Skorobişta, Ljubizda, Kabaş, Korişa, Ljutoglav ve Nova Şumadija Prizren bölgesinde yer alan köyledir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Podgor, Sredska köyleri ve Ljuma'nın belli başlı bölgelerindeki köyler ile birlikte Ljubinje Sancağı idaresindeydi. Araştırmamızda, Podgor köyleri olan Grnçare, Ljubizda, Novo Selo ve Skorobişta incelenmiştir. Yine Podgor köylerinden olan Dojnice ve Vrbiçane köylerinde yaşayan nüfus kalmadığı için araştırmamıza dâhil edilmemiştir.

1.10.1.1.4.1. Grnçare

Grnçare (Arnavutça: Grnčarë) etnik açıda bir Boşnak köyü olup Prizren'in yaklaşık 5 km Kuzeydoğusu'nda bulunmaktadır. Dr. Tatjana Katiç[48], 2000 yılında yapılan Türk nüfus sayımına göre, bu köyün adı "Sebeçani" olup köyde sadece 8 hanenin bulunduğunu söylemektedir. Köyün adı, 1347 yılında Aziz Arhangel

[48] Tatjana Katić , *a.g.e.*, s. 127.

Şartı'nda "Seliçani" köyü olarak bahsedilmiştir.[49]

2011 yılında yapılan son nüfus sayımına göre, köyde 1.318 nüfus kaydedilmiş, ancak bu sayı gerçekle kesinlikle uyuşmamaktadır. Çünkü bu yalnızca köyde ikametgâhı olan nüfusun sayısıdır. Bunlardan 1.285'i kendilerini Boşnak, 12'si Arnavut, 6'sı Türk ve 15'i kararsız olarak bildirmiştir.

Grnçare'deki ailelerin soyadları Abaji, Abo, Abdulahi, Ajazi, Ajro, Aljilji, Aljimi, Amza, Bajrami, Dzema, Ejupi, Emini, Emrulahi, Fazlija, Fejza, Isaki, Jakupi, Jonuzi, Karçe, Kukia, Maksuti, Pajaziti, Ramadani, Rustemi, Sadiki, Sejda, Smailji, Sulejmani, Tahiri, Tairi, Şaipi, Şaçiri, Şaşivari, Zeçiri ve Vejapi olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.4.2. Ljubizda

Prizren'in yaklaşık 3 kilometre Kuzeydoğusu'nda bulunan bu köy, 420-460 metre rakımda olup Prizren-Suva Reka ana yolu üzerinde yer almaktadır. Ljubizda köyünün adından ilk kez 1347 yılında Çar Duşan'ın Şartı'nda Skrobişte mezrası ile birlikte bahsedilmektedir.

Ljubizda köyü, modern bir kasaba olup Jaglenica köyüyle birlikte Podgor'un ve hatta Zupa'nın en büyük yerleşim yeridir. Kosova'da 2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre, Ljubizda'nın nüfusu 5928'dir. Nüfusun 4207'si Arnavut, 1286'sı Boşnak, 237'si Türk, 5'i Sırp, 75'i Goralı ve 172'si diğerleri olarak kaydedilmiştir.[50]

Ljubizda'daki ailelerin soyadları Vejapi, Jaşari, Alija, Bajra, Redza, Jusufi, Şabani, Abdi, Ademi, Aşani, Aljimi, Amza, Bajrami, Bajşini, Imeri, Isaki, Isljami, Kokolari, *Kuliçi*[51], Ramadani, Rustemi, Redzepi, Smailji, Sejda, Salihi, Şasivari ve Zulji olarak tespt edilmiştir. Ljubizda köyündeki Sırp ailelerin soyadları ise Kijaçiç, Markoviç, Pirkoviç, Mitroviç ve Todosiç olarak tespit edilmiştir. 1999 yılındaki Kosova Savaşı'ndan sonra yerli Sırplar bu köyü terk ettikleri bilinmektedir.

1.10.1.1.4.3. Novo Selo

[49] Džavit Redžepi,*a.g.e.,* s. 475-478.
[50] Džavit Redžepi, *a.g.e.,* s. 479-483.
[51] "Kuliçi" soyadı, 1979 yılında Sredaçka Zupa'da yaşanan sel felaketinden sonra Manastirica'dan gelen göçmenlerin getirdikleri soyadıdır.

Prizrenski Podgor'da bulunan Novo selo (Türkçesi: Yeni köy/ Arnavutça: Novoselë) köyü, Prizren'e 8 km uzaklıkta olup şehrin doğusunda yer almakta ve 950-1000 rakımdadır. Tarihi boyunca, Novo selo köyünden çeşitli yerlere göçlerin gerçekleştiği görülmektedir. Sadece Prizren'e bile yaklaşık 200 aile göç etmiştir. 2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre, köyün nüfusu 309 olarak kaydedilmiştir, bunun 243'ü Boşnak, 17'si Arnavut ve 49'u kendilerini kararsız olarak ifade eden yerlilerdir. Novo Selo'da yaşayan nüfus, 1948 yılında yapılan nüfus sayımına kıyasla aynı ya da biraz daha azdır. Köyün adından ilk kez, 1285 yılında Kral Milutin'in Şartı'nda bahsedilmektedir. Novo Selo köyünde ikamet eden ailelerin soyadları Abdija, Aljiti, Aziri, Ameti, Arifi, Bajrami, Ejupi, Etemi, Fejza, İlijazi, İbraimi, Jonuzi, Mamuti, Saiti, Şabani ve Vejapi olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.4.4. Vrbicane

Dağlık bir bölgede yer alan Sırp köyü Vrbicane (okunuşu: Vrbiçane/ Arnavutça: Vrbiqenë), Prizren'in Güneydoğusu'nda, şehre yaklaşık 5-6 km uzaklıkta yer almaktadır. Sredaçka Zupa'daki Pousko köyü gibi bu köyün adından da ilk defa 14. yüzyılın başında Çar Duşa'nın Şartı'nda bahsedilmektedir. 1912-1934 yılları arasında üç yerleşim yerini (Vrbiçane, Novo Selo ve Grnçare) kapsayan bir belediyeydi.[52]

2011 yılında yapılan nüfus sayımında Vrbiçane'de yaşayan hiç nüfus kaydedilmemiştir. Bu duruma, Kosova Savaşı sırasında ve sonrasında oluşan güvenlik sorunu fazlasıyla neden olmuştur. Vrbiçane köyünden olan ailelerin soyadları Spasiç, Krstiç, Ştetaroviç ve Djurdjiç olarak bilinmektedir.

Vrbinace köyü nüfusunun tamamı Sırp'tır. Bu sebeple araştırmamızda sadece köy hakkında bilgi verilmiş olup alan çalışması yapılmamıştır.

1.10.1.1.4.5. Dojnice

2000 yılına kadar tamamen Sırp köyü olan Dojnice, Doince veya Dojince (Arnavutça: Dojnicë) Prizren'e 13 kilometre uzaklıkta yer almaktadır. 1904 yılında köyde 21 hane yaşamaktaydı. 1940 yılında köyde, 30 Sırp hane ikamet etmekteydi. Dojnice köyünde nüfus artışı fazla olmamıştır. Bu da Dojnice köyünden birçok ailenin

[52] Dzavit Redzepi, *Zupa, Gora ve Podgor- Monograija*, Prizren, 2019. s. 493-494.

son 20 yıl içerisinde Podrima köylerine ve Prizren'e yerleşmiş olmasından kaynaklanmaktadır. 2011 yılında Kosova'da yapılan nüfus sayımına bakıldığında, bu köyde yaşayan bir nüfus kalmamıştır. Dolayısıyla, Dojnice köyü araştırmamızda incelenmeyecektir, sadece köy hakkında bilgi verilecektir.[53]

Dojnice köyündeki ailelerin soyadları Aksiç, Stankoviç, Manduşiç, Jakşiç, Petroviç ve Lekiç olarak tespit edilmiştir.

1.10.1.1.4.6. Skorobista

Skorobişta köyü, Prizren'in Doğusu'nda, Kopana voda istikametinde yer almaktadır. Prizren Podgor'unun büyük köylerinden birisidir. Köy şehir merkezine 13 km uzaklıkta olup merkeze asfalt bir yol ile bağlıdır. Skorobişta köyünün adından ilk defa 1.347 yılında Çar Duşan'ın Aziz Arhangel Şartı'nda "Ljubizde köyünün mezrası" olarak bahsedilir.

2011'de yapılan nüfus sayımına göre bu Podgor köyünde 1.128 nüfus kaydedilmiştir. Köy nüfusunun 303'ü Boşnak, 766'sı Arnavut ve 59 diğerlerini oluşturmaktadır. Azınlık nüfusun sayısı eklendiği zaman köyün nüfusu, tahminlere göre 1.500'e ulaşmaktadır.

Skrobişta köyünden olan ailelerin soyadları Alija, Bajra, Dzaferi, Jusufi, Redza ve Şabani olarak tespit edilmiştir.

[53] Dzavit Redzepi, *a.g.e.*, s. 473-474.

BÖLÜM II

2. YÖNTEM

Araştırmanın ikinci bölümünde araştırmanın yöntemi, amacı ve araştırma modeli hakkında bilgiler verilecektir.

Araştırmamızda Halk Edebiyatı verilerinin derlenmesinde kullanılan yazılı kaynak tarama yöntemi ve alan araştırmasında sözlü kaynaklarla yapılan görüşme (mülakat) yöntemi kullanılmıştır. Alan araştırması yapılan bölgedeki gelenekleri incelerken gözlem (müşahede) yönteminden katılımsız yöntem kullanılmıştır. Tez, "Giriş, Yöntem, Bulgular, Sonuç" olmak üzere dört bölümden oluşmuştur. Tezin "Giriş" bölümünde araştırma alanı hakkında bilgiler verildikten sonra araştırmanın amacı, problemi, önemi, araştırma konusu ile ilgili kavramlar ve terimler, yöntem, sınırlılıklar hakkında bilgiler verilmiştir. Tezin ikinci bölümü olan "Yöntem" bölümünde araştırmanın modeli hakkında bilgiler verilmiştir. Tezin üçüncü bölümü olan "Bulgular" bölümünde "Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri, Anonim Halk Edebiyatı Manzum-Mensur Ürünleri, Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri ve Anonim Halk Şiirleri" sözlü kültür ürünleri hakkında bilgiler verilmiş olup alan araştırmasında derlediğimiz sözlü kültür ürünleriyle ilgili verilerle desteklenmiştir. Araştırmamızda 115 sözlü kaynağa ulaşılmış ve Prizren şehrindeki Sredacka Zupa, Prizren Podgoru bölgelerinde alan araştırmasında derlenecek sözlü kültür ürünleri belirlenmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, Prizren şehrindeki Sredacka Zupa ve Prizren Podgoru bölgelerindeki köylerde yaşayan Boşnakların sözlü kültür ürünleri temel alınıp alan araştırılmasıyla sözlü kaynak kişilerle görüşme yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır.

BÖLÜM III

3. PRİZREN VE ÇEVRESİNDE YAŞAYAN BOŞNAKLARA DAİR BİLGİLER

Çalışmanın bu bölümünde yapılan kaynak taramaları ve alan araştırmaları sonucunda Prizren ve çevresinde yaşayan Boşnaklara dair elde edilen bulgular verilmiştir ve bulgulardan hareketle açıklamalar yapılmıştır.

3.1. Prizren ve Çevresinde Yaşayan Boşnakların Kökeni

Araştırmamızın odak noktası olan sözlü edebiyat ürünlerinin icra edildiği ve yayılım gösterdikleri bölgelerde yaşayan halkların kökenleri hakkında bilgi verilmesi gerekmektedir.

Gazeteci, araştırmacı ve yayıncı olan Raif Kasi'ye göre, "Prizren bölgesindeki Boşnaklar çalkantılı tarihleri boyunca Arnavutlar, Sırplar, Bulgarlar ve Makedonlar tarafından asimile edilmek amacıyla birçok baskıya uğramışlardır. Çalkantılı tarihleri boyunca, ortak bir coğrafi alanı paylaştıkları diğer halkların sayısız baskılarına ve etkilerine rağmen kökenlerini, kimliklerini ve dillerini korumayı başarmışlardır. Şar Dağı, Kodza Balkan ve Galayiç'in eteklerinde yaşayan bu bölgelerin nüfusu, Bogomillerle[54] yakından ilişkili bir terim olan tarihi Torbeşler adıyla bilinmektedir."

[54] Bogumiller: Bogumillerin ortaya çıkışı Bulgaristan'da ve 10.yy'a ait olduğu düşünülür, 13.yy'da ise Orta Avrupa'da yayıldı ve büyük olasılıkla Katar, Torbeş, Pomak, Paliçani ve Patarenlerin hareketlerini etkileyen Meniheist mezhebine yol açtı. Kurucusunun 10.yy'ın ortalarında Makedonya'da vaaz veren papa Bogumil olduğuna inanılıyor. Bogumilizm Makedonya ve Bulgaristan'da Bizans İmparatorluğu'na, Kiyev Rusyası'na, bosna'ya, Dalmaçya'ya, İtalya'ya ve Fransa'ya ve daha az ölçüde diğer Batı Avrupa ülkelerine yayılarak Britanya Adaları'na kadar ulaştı. Bogomilizmin ana siyasi eğilimi, Bizans devlet ve kilise otoritelerine karşı direnişti ve bu hareketin Balkan Slavları arasında hızla yayılmasına yardımcı oldu. 13.yy'ın başlarında, Doğu'da Pavliçler ve Bogomiller, Batı'da Katarlılar dâhil olmak üzere Avrupa'nın Hıristiyan toplulukları, Karadeniz'den Atlantik Okyanusu'na kadar uzanan bir ağda birbirine bağlıydı. Hem Doğuda hem Batıda hüküm süren kilise, Bogumillere şiddetle zülmetti. Bu amaçla çeşitli meclisler toplpanmış, burada kâfir ilan edilmişlerdir, kitaplar ve insanlar yakılmış ve çeşitli ordu seferleri başlatılmıştır. Bogumiller bize bir tür "resimli vasiyet" bıraktırlar: Bosna Hersek'in her yerinde bulunabilecek sayısız "steçak" mezar taşı. Bir kısmı dekoratif motifler ve sahnelerle süslenmiştir. Jean Challet'e göre ("Bogomiller ve Steçak mezar taşlarının Sembolizmi") Bosna Hersek'te Bogumil kilisesi, yüzyıllar boyunca büyük ölçüde genişledi ve kök saldı. Batı, bu Bosna Hersek kilisesinin üyelerini Patarenler adıyla tanıyordu. Yine de, bugün ülkenin kendisinde onlara Bogumil deniyor. Bugün, Bosna Hersek'teki Müslüman nüfusun çoğunluğunun onlardan geldiğine inanılıyor. (Remziya Kanuriç Oraşçanin, "Yelkovansız zaman", Bihaç, 2018)

Sredacka Zupa, Podgor ve Gora bölgelerini araştıran P. Cilev, Jovan Cvijić, Ivan Stepanovič Jastrebov, Dimitr Šuteriqi, Omer Turha, M. Pavlović, I. Bataklijev, D. Obeleiski, Alija Džogović, P. Delidarev, G. Palihruševa, F. Kanci, IH Uzundjar, Maliq Osi, J. Hadživasiljević, D. Angelov, Nazif Dokle, Jadranka Đorđević ve Crnobrnja, Ramadan Redžeplari, Tatjana Katić, Džavit Redžepi, Todor S. Čukalovića, Vojislav Tanasković, Miftar Adžorbeši ve diğerler araştırmacılar, bölgede yaşayan *"Boşnakların, Bogumillerin son takipçileri"* olduklarını ifade etmektedirler.[55]

Gora folkloru araştırmacısı olan Ramadan Redzeplari, *"Gora-Bosna Dili Sözlüğü" (orj. "Goransko-bosanski rječnik")* adlı eserinde "Torbeş" terimi üzerine uzun yıllar süren araştırmaların ardından şunları ifade etmektedir: Torbeş, "Eski Türkçe, Uygurca, Azerice, Özbekçe dillerinde toro- kelimesinden gelir ve efendi, belirli kabileden gelen asilzade, -beş *(5)* ise özelliklerini ifade eder ve beş duyu organını tanımış insan, modern terminolojide; aydınlanmış, çağdaş, insan erdemlerine layık, özgürleşmiş, insani değerlere uyarlanmış kişilik, asilzade" gibi anlamlara denk geldiğini düşünmektedir.

Birçok araştırmacı, Şar Dağı bölgesinin adını "torba/çanta" olarak ifade etmektedir. Bu nedenle, "Torbeşler", bazı Hıristiyan halkın iddialarına göre, "bir çuval hurda" veya "bir çuval un" için dinini değiştiren halk anlamına gelmekte olduğunu söylemektedirler. Ancak bu iddialar, "Torbeş" teriminin Farsça "Torbacı" anlamına gelen "torbekeş" kelimesinden geldiğini ve görevlerinin *"torbacılık"* olduğunu iddia eden bazı Türk kaynaklar tarafından çürütülmektedir. Araştırmacı Nazif Dokle *"Bogumilism and the ethnogenesis of the Torbeška Kukska Gora"* adlı kitabında bu ismi "torbacılıktan" aldıklarını açıklamaktadır. Ürünlerini, çoğu zaman sokaklarda sattıkları için tatlıları torbalarda taşımalarından dolayı bu adı aldığı düşünülmektedir. Bazı araştırmacılar ise keliminin anlamının "Torbeşler"in Bogumiller'in son takipçileri olduğu için bu adı aldıklarını düşünmektedirler. Benzer bir düşünceyi savunan başka araştırmacılar da bulunmaktadır. Dr. Maliç Osi'nin *"Prizren Antik Kenti Ve En Yakın Yerleşim Yerleri Jablanica ve Pousko"* adlı kitabında da bu bilgilere rastlamaktadır.

Makedon bölgelerinde ve Sırp topraklarında Bogomillere, "Babuni",

[55] Nazif Dokle, "Bogumilism and the Ethnogenesis of Torbeš Kukska Gora", *Alem,* Prizren 2011.

"Kudugjeri" ve "Torbeşler" denilmekteydi. Bosna'daki yerliler Bogomillere, *"Hıristiyan"*, yabancılara ise *"Pataren"* olarak adlandırmışlardır. Dimitar Angelov, Torbeşlerin Makedon Bogumillerinin son takipçileri olduklarını düşünmektedir.[56]

Prof. Alija Dzogoviç ve Prof. Dr. İbrahim Paşiç bu konu hakkındaki fikirlerini şu sözlerle dile getirmişlerdir: "*Bosnalılar ve Şar Dağı bölgesindeki Torbeşler Trakya'daki bir kabile topluluğundan gelmekte, bu nedenle ortak bir kökene- ve tek bir etnik alt tabakaya sahipler. Dolayısıyla, Torbeş olmak Boşnak olmakla aynı şeydir. Semantik bakımdan, hiçbir fark yoktur. Bu yüzden gururla söyleyebilirim ki – Ben, Bes//Torbes (Torbeş) // Boşnak. Fark, fonolojik türetmededir: Trakya-Yunanca'daki son s, ş ile değiştirilmiştir."* [57]

A. Dzogoviç, *"Onomastics of Gora"* adlı kitabında " 'Onomik karakter' Torbeş'e aşağılayıcı, yanlış bir semantik çağrışım verilmiştir ki aslında olumlu bir dilsel göstergebilime sahiptir" diye ifade etmiştir.

Sredacka Župa'daki Boşnak halkın Sırp, Makedon ve Bulgar kökenli olarak ayrıştırılmalarına rağmen Prof. Dzogoviç, Gora ve Podgora bölgesinde yaşayan halkın ortak bir Boşnak nüfusu temsil ettiklerini düşünmektedir. Sredacka Župa'daki Boşnak halkın Sırp, Makedon ve Bulgar kökenli olarak ayrıştırılmalarına rağmen Yugoslavya'nın dağılmasına kadar, Sredacka Zupa'daki Boşnaklar ve BH'deki yurttaşları gibi, nüfus sayımında kendilerini "Müslüman" olarak ifade etmişlerdir.

Kosova Cumhuriyeti'nde 2011 yılının Nisan ayında yapılan nüfus sayımına göre Kosova'da 28.500 Boşnak nüfus yaşamaktaydı ve Boşnakça'yı anadilleri olarak konuştuklarını söyleyen nüfusun sayısı ise bundan 2000 kişi daha fazla olduğu kaydedilmiştir. Bu nüfus azınlık Boşnakları nüfus sayımı sırasında herhangi bir nedenle evlerinde bulunmayan Kosova vatandaşlarının sayısını içermediğinin vurgulanması gerekmektedir. Bu nedenle önceki nüfus sayımlarından elde edilen verilere dayanarak sonuca varılabilir. Dolayısıyla, 1981 yılında yapılan nüfus sayımı ile karşılaştırma yapıldığında, Kosova dışında hâlâ vatandaşı olan en az bir bu kadar daha Boşnak'ın yaşadığı anlaşılmaktadır.

---

[56] Nazif Dokle, a.g.e., s. 83-93.
[57] Alija Dzogoviç, *İbrahim Pasic, Zupa, Gora i Podgor, Monografija*, Prizren 2018, s. 167.

Nüfus sayımına dâhil edilen en fazla Kosovalı Boşnak nüfusun, yaklaşık 16.000'i, Prizren Belediyesi'nde ve Prizren (Sredaçka) Zupa bölgesindeki 12 köyde ve Podgora'daki 4 köyde yaşamaktadırlar.[58]

3.2. Prizren ve Çevresinde Yaşayan Boşnakların Ağız Özellikleri

Boşnak aydınları, Zupa, Gora ve Podrgora'nın yerel dilinin korunmasının hayatta kalmaları için son derece önemli olduğuna inanmaktadır. Yer dillerinin korunması köklerini ve kültürlerini belirleyen unsurların da korunmasını sağlayacaktır. Bu bölgenin yerli halkı olan Boşnaklar, yüzyıllardır bu bölgelerde yaşamışlardır. Bölge insanları hakkında ilk yazılı bilgiler Kral Milutin ve İmparator Duşan'ın XIII. yüzyıla ait emirlerinde yer almaktadır.

Prizren ve çevresinde yaşayan Boşnakların konuştukları dilin özelliklerini, dünyanın birçok yerinden gelen çok sayıda dilbilimci ve bilim insanı araştırmıştır. Zupa ve Podgora Boşnakları, yerel dillerine "Naşinski" (Türkçesi: "Bizim Dil") olarak adlandırmaktadırlar ve Slav dilinin Balkanlar'daki en eski şeklini temsil etmektedir.

Sredacka (Şar Dağı) Zupa'daki Boşnakların lehçeleri, Prizren-Timok lehçesi grubu olarak bilinen Prizren-Timok lehçesi grubuna veya Prizren bölgesinde yer alan eski Stokavyan grubunun bir lehçesi olan Torlak lehçesine girmekte olup Güneyde Prizren'den Sırbistan'da Timok Nehir'ine kadar olan bölgede yer almaktadır. Bu lehçe esas olarak Kosova, Sırbistan, Bulgaristan ve Kuzey Makedonya topraklarında konuşulmaktadır.

Radivoje Mladenoviç'in *"Şar Dağı Gora Bölgesi'nin Konuşma Şekli"* adlı çalışmasında, Naşinski /Naşenski Slav dil sisteminin farklı dil katmanlarından bahsettiğini ve sonuç olarak sadece Gora ve Şar Dağı'nın her iki tarafındaki (Makedon ve Sırp) bölgelerde değil, aynı zamanda Batı Makedonya, Şara, Metohiya'nın daha geniş coğrafyasındaki dil hareketlerini, yönlerini ve etkilerini doğruladığına ve diyalektolojik alanın doğasının, Gora konuşma şeklinin birçok arkaizmi korumasını ve bazı çevredeki konuşma şekillerinin etkilendiği dilsel yeniliklerin dışında kalmasını,

[58] Alija. Džogović, "*Onomastika Gore*" 1996.

ayrıca yerel bir karaktere sahip bazı özellikler geliştirmesini sağladığı hususuna değinmiştir.[59]

3.3. Zupa ve Podgor Bölgelerinde Yaşayan Boşnakların Gelenekleri

Prizren bölgesindeki Boşnakların gelenekleri, sözlü halk edebiyatı ürünlerinin kendisi kadar çeşitli ve özgündür. Araştırmalarımız neticesinde birçok gelenek gözlemlenmiştir.

Geleneklerinin çeşitliliği bakımından bölgedeki Boşnakların kültürel unsurları dikkat çekmektedir. Bölgedeki Boşnak halk, Ortodokslara, Katoliklere, Musevilere, Sufilere ve diğerlerine göre dini açıdan; Arnavutlara, Sırplara, Makedonlara, Hırvatlara, Romenlere ve diğerlerine göre ulusal açıdan öne çıkmaktadır.

Araştırmamızda yerel Boşnakların geleneklerinde başka dinlere ait herhangi bir dini kültürel unsurun karışmadığı belirlenmiştir. Hatta birçok geleneğin oldukça eski olduğu ve kökenin bilinmediği Noel'de ceviz ve fındık kırılması geleneğinin, Arnavut atasözlerindeki ("Fjalë, fjalë në tavan"/Türkçesi: "Konuş, konuş, tavana konuş.") ve Türk atasözlerindeki ("Aram geldi, aram gitti."/Türkçe: "Haram geldi, haram gitti.") etkisi buna bir örnektir.[60]

3.3.1. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Boşnakların Düğün Gelenekleri

Sredaçka Zupa'daki Boşnakların sözlü halk kültürü geleneklerinin birçoğunu düğün esnasında uygulanan gelenekler içermektedir. Sredaçka Zupa'daki Boşnaklar bilhassa düğün esnasında gerçekleşen bu geleneklere çok önem vermektedirler.

Araştırmamızdaki sözlü kaynak kişilerin aktardıkları bilgilere göre eskiden bu bölgelerde yapılan düğünlerin tam olarak bir ay kadar sürdüğü ve düğünün bitiş günü olan kapanış töreninin pazar günü ya da cumartesi günü yapıldığı bilinmektedir. Evlenecek çiflerin aileleri düğün için bir tarih üzerinde mutabık oldukları andan

[59] Radivoj Mladenović, "*Govor šarplaninske-župe Gora*", Beograd, 2001.
[60] Raif Kasi, *Od arno nema poarno,* Kosova Imza, Prizren, 2020, s .17-18.

itibaren düğün esnasından önce gerçekleşen gelenekler uygulanmaya başlanır. Genç kızlar toplanır, düğün eğlencelerine uygun şarkılar söylerler ve oyunlarına bir tef ile eşlik ederler. Aslında bütün bu gelenekler, uygulayan kişiler tarafından farkında olmadan gelecek kuşaklara aktarılmıştır.

Günümüze yaklaştıkça Zupa ve Podgor bölgelerinde yapılan düğünlerin süreleri eskisi kadar uzun olmayıp bir ya da iki hafta sürecek şekilde gerçekleştiğinin bilgisini araştırmamızdaki sözlü kaynak kişiler aktarmıştır. Alan araştırması sırasında sözlü kaynak kişilerden edindiğimiz bilgilere göre araştırma bölgemizdeki 1960-1980 yılları arasında yapılan düğünlerin üç gün sürmekte olduğu ve düğüne gelen misafirlere üç öğün yemek verildiği öğrenilmiştir (KK16).

3.3.2. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Boşnakların Nişan Merasimi Gelenekleri

Sredaçka Zupa ve Podgor'da uygulanan nişan merasimleri düğünlerde uygulanan geleneklerin birçok unusurunu barındırmaktadır. Çiftler birbirlerini köyde gerçekleşen bir düğünde, eğlencede vb. yerlerde görüp evlilik için adım atmak isterler. Çiftlerden erkek olan ailesini genç kızın ailesiyle tanışması ve evlilik yolunda adımların atılması için göndermektedir. Böylelikle evlenecek kişiler herkes tarafından bilinir. Geleneğe göre erkek tarafından olan kişiler kız tarafının bu evliliğe nasıl baktıkları hakkında bilgi almak için ziyeret edilir. Erkek tarafından hitabeti iyi bir kadın kız tarafı evine gönderilir. Bu ziyaret esnasında erkek tarafından seçilen bu kadın kız tarafındakilere kendilerini ve evlenecek olan erkeği övecek sözler dile getirir. Bu süreçte gençlerin evlenmesi için aracı olan kadın karşı tarafı ikna etmek için evlilik süresince çiftlerin arasını bozmaya kalkışan kişiler için ve evlenmelerine müsaade etmeyecek olan kişileri ikna etmek için "Bu en büyük günahtır" diyerek kız tarafından herkesi ikna etmeye çalışır. Bu süreçte bu evliliği istemeyen genç kız ve kızın ailesi de olabildiğini derlememizdeki kaynak kişiler aktarmıştır (KK17).

Bazen de bu düğün öncesi uygulanan gelenekler sırasında kızın anne ve babasını ikna etmek için gönderilen ara bulucu kadının kız tarafına büyü yaptığı ve böylelikle onları ikna ettiğine inanılmaktadır.

Kızı ailesinden isteyecek olan tarafa *"bir kahve"* için gelmeye onay verilmesi

durumunda, kızın nişanı kabul ettiğine, yani *"rıza gösterdiğine"* yorumlanır. Taliplerin kızın evine gelmesiyle birlikte bütün ailenin hâl ve hatrı sorulur. Bunun devamında ise, evlenecek bir oğullarının, bu ailede de evlenme çağına gelmiş iyi bir kızın olduğunu ve Allah izin verirse, dünür olmak yönünde niyetleri olduğunu ifade ederler. Bu istemelerde, teklifin hemen kabul görüldüğü nadirdir, çünkü kızın ailesi kızlarını hemen vermeye razı oldukları, nişanlısına "ulambiti"[61] (kızın rızası olmadan vermek, kakalamak) için sabırsızlandıkları görüntüsünü vermek istemediklerinden dolayı süreci biraz uzatmak isterler.

Genellikle erkek tarafı birkaç istemeden sonra kızı almayı başarırlar ve nişan merasiminin yapılması için anlaşmaya varırlar. Bir dahaki görüşmelerinde kayınpeder, erkek kardeşleri ve diğer akrabalarıyla beraber, kıza nişan hediyelerini getirirler. Daha sonra, kızın dayısı gelir ve kıza söz konusu oğlanla nişanlanmayı kabul edip etmediğini sora. Kız da rıza gösterirse aile üyelerinden dayı gelir ve müjdeli haberi iki tarafa da iletir. Bunun ardından iki taraf artık dünür olurlar.

Gelinin de yeni ailesine; kayınpederine, kayınvalidesine, görümcelerine, dayılarına, haberi erkek tarafı evine haber vermesi için bir muştucuya (müjdeci) görevlendirilir. Haberi müjdeci tarafından öğrenen erkek tarafı müjdeci kişiyi ödüllendirir. Erkek tarafının evine doğru yola çıkmadan önce, müstakbel gelininin el işi peçesi kayınpederin omuzlarına atılır ve bu şekilde gururla ve sevinçle köyde yürütülür. Kız tarafı erkek tarafına hediyelerini takdim ettikten sonra evlerine dönerler ve erkek tarafı kutlamaya devam eder. Erkek tarafının aile üyelerindeki kadınlar ise bu hediyeleri açar ve kız tarafının hediyeleri birkaç gün gelen misafirlere sergilenir.

Kız nişanlandıktan sonra, düğün merasimine kadar kollarında her zaman "aval (siyah zar)" taşır ve yolda nişanlısının arkabalarından biri ile karşılaştığında başını bu zarla örterek ve hafif arkasını dönerek bu kişi geçene kadar yüzünü saklamaktadır. Bu şekilde onurunu gösterdiği ve saflığını koruduğu düşünülmektedir.

Halk arasında bu geleneğe "bega (Türkçesi: Kaçış)" denilir. Kızın nişanlısının yakın akrabalarından biri gelinin onlardan saklanmasını istemezse yanına yaklaşıp para verir ve o an itibariyle onunla iletişim kurabilir.

---

[61] Ulambiti: Rıza olmadan, zorla kız vermek.

3.3.3. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Boşnakların Evlilik Hazırlıkları Gelenekleri

Boşnakların yoğunlukla yaşadığı Zupa ve Podgor bölgelerinde, nişandan sonra kızın çeyizinin yün iplikle dokunmaya başlanması bölgeye has bir gelenektir. Bu gelenek kızın evlendiği ana kadar devam eder. Dokumanın yanı sıra, bazı el işi örgüleri de yapmak gelinin yükümlülüğüdür, bunların giderlerini de genellikle damat ya da damadın ailesi karşılar. Dokuma için gerekli olan yünü, pamuğu, renkli boyaları ve ipliği damadın ailesi satın alır. Dokuma tezgâhının ana hatlarıyla kurulmasını işini kızın annesi ve kayınvalidesi hazırlar. Hafif eğimli bir çayırda dokuma tezgâhını kurarlar ve tezgâhın temellerini ağırlıklarla sabitlerler. Bu geleneğe, "snuenje (Tükçesi: *"*tezgâh kurma)" denilmektedir.

Bu vesileyle, önce birkaç kuşak dokumak için hazırlık yapılır. Tezgâhın bir bölümünde kuşaklar, ikinci bölümünde dokuma kemerler, üçüncü bölmesinde malisör kemerler, dördüncü bölmesinde kilimler/halılar, beşinci bölmesinde seccadeler, altıncı bölmesinde kareli ve siyah-beyaz renklerde olacak döşekler, yedinci bölmesinde *"*šaroj (bohça çeşidi)", altıncı bölmesinde beyaz kuşak ve dokuzuncuda gömlek kumaşının dokunacağı alanlar oluşturulur. Evlenmeye hazırlanan kıza dokuma işinde çoğu zaman annesi ve kız kardeşleri dokumanın daha hızlı ilerlemesi için yardımcı olurlar.

Kızın çeyiz hazırlığı tamamlandıktan sonra, düğün tarihini belirlemek üzere erkek tarafı kız tarafına ziyarete gelirler. Bu ziyarete "vadeyi kesmek" denilir. Evlenecek olan kızın o gün muayyen günlerine denk gelmemesine dikkat edilir. Bu sebeple erkek tarafının kız evine ziyaret edeceği tarih evlenecek kız ile annesi tarafından belirlenir. Derlemelerimiz sırasında bölgedeki yaş olarak büyük olan kadınlardan aldığımız bilgilere göre artık bu gelenek Boşnaklar arasında uygulanmamakta olduğu belirlenmiştir (KK18).

3.3.4. Zupa ve Porgor Bölgelerindeki Boşnakların "Alyişta (Çeyiz)" Gelenekleri

Prizren ve çevresindeki Zupa ve Podgor Boşnakları bir kızı evliliğe hazırlarken özel bir özen gösterirler. Erkek ve kızın aileleri tarafından düğün tarihi belirlendikten sonra, nişanlısı ona en güzel düğün kıyafetlerini almak için şehre götürür. Terzije (Terziler) ona özel"alyişta" (elbise) dikerler; sırmalı yelek ve gaytan, göynek (uzun renkli bez elbise), zıbın ve şalvar (alt üst renkli takım) dikerler. Ayakkabıcılar, "kundura" ayakkabısı için içine kalın, renkli, yün çorap sığabilecek şekilde ölçü alırlar. Aynı gün, düğün günü elbisesinin üzerinden giyeceği siyah "avalje" (zar, peçe) de alınır. Tüm giderleri erkek tarafının ailesi karşılar. Alışveriş ve ölçü alımı işlerinin bitmesi üzerine, dünürler her iki aileden en yakın akrabalarla yemeğe giderler. Vakti geldiğinde ise, geline alınan eşyaları "alyiştari" (alınan eşyaları getirenler) getirirler.

Gelin için dokunan geleneksel giysi için genellikle yedi arşınlı (ortalama 70 cm'lik) dokuma tezgâhı gerekir; yün alt giysi (şalvar) için üç arşın, "boşça" (Türkçesi: Kuşak) için iki arşın ve "skutaça" (Türkçesi: Peştamal- Bel büzgülü dizin altına kadar uzanır.) için bir buçuk arşın. Örneğin, bir seccadenin (yün kilim) dokuması ortalama olarak altı hafta sürmektedir.

Kız tarafı düğün öncesi yapılan gelin kınasını çoğu zaman pazartesi ya da perşembe günü olacak yaparlardı. Günümüzde de yine aynı günlerde kınaların yapılmakta olduğu tespit edilmiştir. "Aljištari" (Gelinin elbiselerini getirenler) genellikle pazartesi günü -günümüzde perşembe günü olmuştur- düğün bohçasını ve düğün ihtiyaçlarını (tarak, ayna, makyaj, alt üst takım, sırmalı yelek-gaytan, "kostiran" (başa takılan süsleme), siyah zar ve gelin için alınan başka detayları) getirirlerdi (KK19).

3.3.5. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Boşnakların "Buğday Eleme" Gelenekleri

"Buğday eleme" geleneği bölge halkına ait olup benzerine başka bölgelerde rastlanmamıştır. Geleneğin uygulanmasındaki amaç, evlenecek çiftlerin çok çocuklu ve mutlu olması temennisi ile yapılmaktadır. Bu geleneğin tarihsel olarak ne zamandan itibaren uygulanıyor oluşu tespit edilememiştir fakat derlemelerimizde görüştüğümüz kaynak kişilerimizden Emirka Kasi, İsmail İbra, Fejza Kaplan ve Rafija Osmani'nin

büyük büyük dedeleri ve büyük büyük ninelerinin bu eski adetleri uyguladıkları göz önünde bulundurulursa, 150 yıldan daha eski bir gelenek olduğunu söyleyebilmekteyiz.

"Alyiştari" gelmeden önce, erkek tarafı, müstakbel geline düğün eşyalarını koyacağı, genellikle gümüş renklerde süslenmiş bir gelin sandığı getirmektedir. Sandık genellikle hediyelerle doldurulur; bir kilo küp şeker, birkaç kırmızı elma (genç evli çiftin sağlıklı ve elma yanaklı olmaları için), biraz buğday ile doldurulurken günümüzde ise çikolatalar (tatlı yemek ve tatlı konuşmak için) konulur. Alyiştari günü odanın bir köşesine seccade konur, üzerine birkaç kilo buğday, elma, renkli şekerler, metal para, birkaç diş sarımsak serpmek geleneklerinin içerisinde yer almaktadır. Gelenekler uygulanırken tüm bu ürünlerin kullanılması elbette simgeseldir. Buğday bereketi, elma sağlığı, şekerler tatlı bir hayatı, sarımsak ise çiftlerin büyü ve sihirden korunmasını simgelemektedir. Yeni evliler, gerdek gecelerinde sağlıklı ve kırmızı yanaklı çocuk sahibi olma arzusuyla elmaları yerler ve madeni paralar ise gençlerin hayatında esenlik getireceği inancıyla oldukları yerlerde bulunmaktadır (KK20).

3.3.6. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Boşnakların Kına Gecesi Gelenekleri

Kına, Prizren bölgesinde yaşayan Boşnakların asırlardır uyguladığı bir düğün öncesi eğlence geleneğidir. Kına gecesi geleneğinin amacı, evlenecek olan genç kızın ailesinin evinde geçireceği son gece olması münasebetiyle evliliğe adım atmak için uygulanır. Evnecek olan kızın elllerine "knoisanje (özel kahverengi bir boya)" sürülür.

"…Ova boja od roda te odbiva (Türkçesi: "Bu boya seni ailenden uzaklaştırır") ,//te pribiva do tuđe tuđbine (Türkçesi: "Seni yabancı diyarlara götürür").//Devojka veljif skita deka 'oće (Türkçesi: "Derler ki, bekâr kız sınırsız (istediği kadar) geziyor"//ja pa žena u devet sindžira (Türkçesi: "Kadın olunca, dokuz zincire bağlanır").[62]

Kına gecesince evlenecek genç kızın kız arkadaşları, üzüntüyle kına şarkısını söylerler bu esnada gelin olacak kız ise halk arasında "uka"[63] denilen şekilde ağlar.

[62] Dzavit Redzepi, *a.g.e.,* s. 219.
[63] Uka: Uzun sesli harfin kısa sesli harflerle kesildiği bir eylemdir; kız şefkatli bir sesle "uuu-uu, uuu-u" diye ağlar ve yakın zamanda baba ve anneden, erkek ve kız kardeşlerden ve diğer akrabalardan

Kız evinde kına gecesi eğlencesi yapılırken damadın evinde de düğün eğlencesi yapılır. Bu eğlencede damadın ailesi gelin için evde giyeceği gelin çeyizini hazırlarlar. Gelin bu çeyizi (elbiseleri) akşam kınasında giyer ve yanına gelecek olan damadın akrabalarını bekler.

Kapıda arkadaşları karşılar, kadınlar ise ellerinde tef eşliğinde şarkı söyleyerek geline doğru giderler. Ardından gelin masumiyeti ve saflığı simgeleyen beyaz kıyafeti eşliğinde misafirleri karşılar. Gelinin yanında annesi, kız kardeşleri (eğer varsa), aile fertleri ve kız arkadaşları bulunur. Karşılamanın ardından gelin ve misafirler evin avlusuna çıkar ve geleneksel türküler söyleyip oynarlar.

Kına türkülerinde kızların isimleri şarkıyı söyleyen kişi tarafından değiştirebilmektedir. Türkülerin ve eğlencelerin ardından gelini kına yapılacak olan odaya götürürler. Sonra da "kına yakma" ve kınayla elleri boyama geleneğine başlanır. Gelin, bir sandalyede odanın ortasına oturur. Gelinin kız arkadaşları ve akrabaları gelinin etrafını çevirecek şekilde yerleşirler. Ardından gelinin başına kırmızı bir örtü örtülür. Gelin ellerini uzatır ve genç kızlar, yaşça büyük kadınlar gelinin ellerine, avuçlarına özel desenler çizerler. Kınanın rengi sarımsı bir kahverengidir (KK21).

3.4. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Boşnakların Düğünleri

Düğünün birinci günü düğün sahiplerini büyük bir heyecan kaplar ve düğün için planlanan her şeyi uygulamaya koyulurlar. Sabah erkenden uyanılır ve aşçı ve yardımcıların gelip kahve içmesini beklerler. Düğün günü damadın yakın akrabaları ve arkadaşları düğün yemeği için hazırlıklara başlar. Bu sürede kadınlar, "argatlar (ırgatlar, çalışanlar)" olarak adlandırdıkları kişiler, düğüne ilk gelen misafirlere ve işlere yardımcı olacak olan en yakın akrabalar için kahvaltı hazırlarlar. Kahvaltı hazır olduğunda ilk olarak, mutfakta çalışan ve öğle yemeğini hazırlayan erkeklere götürülür. Ardından düğüne gelen gelen misafirlerle hep beraber yemek yenilir.

Kahvaltıdan sonra, erkek tarafı, akrabalar ve komşular davulcuları köyün girişinde karşılamaya giderler. Burada "çingene ustalar" zurna ve davullarla hüzünlü bir "nibet"[64] çalmaya başlarlar, bu da resmen düğünün başladığını ilan eder. "Ustalar"

ayrılacağı için acısını ifade eder.
[64] Nibet: Kosova'nın geleneksel müziği, zurna ve davul ile çalınır.

misafirler arasında dolaşarak kulaklarına zurna çalarlar böylelikle misafirlerden bahşişler toplarlar. İlk önce düğün sahibi olan kişilerden bahşişini alır ardından misafirlerden. Ardından düğün sahibinin evine doğru gidilir. Bu planlamayı "düğün komutanı" belirler ve takip eder. Davul ve zurnalarla köyden geçen kalabalık, damadın ailesinin geri kalan üyeleri tarafından karşılanır ve düğün yerine ulaşırlar. Önce, erkeklere zurnalarla nibet çalınır. Düğün sahibinin maddi durumuna göre düğünlerde bazen iki çift davulcu ve iki çift zurnacı olur.

Sonrasında davul ve zurna çalan ustalar düğün evinin avlusuna girerler ve orada bekleyen kadınlar için müzik başlar ve "sitno (kısa adım)"[65] olarak adlandırdıkları bir tür halay olan geleneksel oyuna başlarlar. Bütün kadınlar sadece düğünlerde giydikleri halk giysilerini (boşça[66], skutaça, yelek veya dimiye/şalvar) giyerler. Mesilya, özellikle burada aktiftir ve halayın ortasında "maşa ve sırmalı" bir yelek ile oynar.[67]

3.4.1. Zupa ve Podgor Bölgesindeki Boşnakların Düğünlerinde "Nozba" Geleneği

Zupa ve Podgora bölgesindeki Boşnakların düğünlerinde hediyeşmeler çok önem taşır. Bölgedeki Boşnaklara has bir düğün geleneği olan "nozba" geleneği bulunmaktadır. "Nozba" geleneği bir çeşit dayanışmayı temsil etmektedir. Bölgedeki derlemelerimiz esnasında bizler de bir düğünde uygulan "nozba" geleneğini gözlemledik. "Nozba", Boşnak düğünlerinin özel bir geleneğidir, geleneksel kültürün, maneviyatın ve dayanışmanın en önemli unsurlarından birisidir.

Düğün esnasında kadınlar geleneksel oyunları oynarken, erkekler oynama kısmının bitmesini ve "nozba" olarak bilinen geleneğin başlamasını beklerler. Bu, hediye verecek olan misafirlerin davul ve zurnalarla karşılandığı özel bir gelenektir. Burada bayrak taşıyanın özel bir rolü vardır. Her köyün kendine has bir bayrak süsleme yöntemi bulunmaktadır.

---

[65] Sitno: Kadın halk oyunu. Elinde eşarp, havlu, gömlek ve düğün bayrakçısı için alınan hediyeler ile küçük küçük adımlarla ilerleyerek ve basenleri yavaş sallayarak oynanır.
[66] Boşça: Bir çeşit etek.
[67] Fehmija Murati, *a.g.e.*, s. 56-66.

En gösterişli ve en dikkat çekici bayrak "Lyubinski Bayrak" adıyla bilinen bayraktır. Her köyün kendine has özelliği vardır ve bu özelliklerini bayrak süslerken ortaya çıkarırlar. Bayrağı, çeşitli süsleme gereçleriyle en az iki kadın süsler ve bu süsleme işi bir günden fazla sürmektedir.

Düğün bayrakçısı davul, zurna ile oyun eşliğinde evinden alınır. Düğün bayrakçısı evinden alındıktan sonra, halayın başına geçer ve damadın evine kadar halayın başında o durur. Bundan sonra, "nozba" olarak adlandırdıkları bahşiş toplama geleneği başlar. Düğün bayrakçısı halay çekerek bahşiş veren kişinin yanına kadar gider.

Bahşişin maddi büyüklüğü akrabalık derecesine bağlıdır. Daha yakın olan akrabalar daha yüksek bahşiş verirler, daha uzak akrabalar ise daha düşük bahşiş verirler. Genellikle toplanan bahşişler şemsiyeye yapıştırılır, bir yerlere iliştirilir veya bir dala yapıştırılır. Günümüzde ise düğün de toplanan paraların çoğunluğu mühürlü bir zarfa konulur. Bazı kaynak kişilerin aktardıklarına göre de geçmişte düğün nozbası olarak bir kilo şeker, kurabiye, farklı bardak türleri, tepsiler ve tabakların da hediye edildiği bilgisine ulaşmaktayız (KK22).

3.4.2. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Düğünlerde Düğün Yemeği

Düğünde nozba geleneği uygulandıktan sonra bütün geleneksel oyunlar oynanır ve ardından düğün yemeği için hazırlıklar başlar. Düğünlerde yemek duyurusu misafirlere davulla bildirilir. Boşnakların düğün yemeği geleneklerine göre ilk önce erkek misafirler ardından kadın ve çocuk misafirler yemeklerini yerler. Düğün yemeğini en son olarak damadın erkek arkadaşları ve düğün yemeğinin servis kısmıyla ilgilenen kişiler yerler.

Podgor ve Zupa çevresi Boşnakları düğün yemeği olarak genellikle bol etle yapılmış yemekler sunmaktadır. Düğün yemeklerinde en az dört çeşit yemek bulunur. Yemek olarak; paça, düğün fasulyesi, etli lahana ve bir tatlı; düğün helvası veya zerde sunulur. Bölgedeki bazı köylerde (Donje ve Gornje Ljubinje ve Manastirica) düğün sahibi tüm köyü düğün yemeğine davet eder ve bazen yemekte binden fazla kişi olur.

Yemekler, düğünlere özel yemek kazanlarında pişirilir (KK23).

3.4.3. Zupa ve Podgor Bölgelerindeki Düğünlerde Gelin Alma Geleneği

Düğüne gelen misafirlere düğün yemeğinin ikram edilmesi yemeklerin yenilmesinin ardından müzisyenler özel bir davul ritmiyle misafirlere gelinin evinden alınma zamanın geldiğini bildirir. Erkekler toplanıp birkaç geleneksel halay çekerler, kadınlar da o arada gerekli hazırlıkları tamamlarlar ve süslenmiş iki at (biri gelini taşımak, diğeri çeyizini taşımak için) hazırlanır. Daha sonra, geleneksel giysilerini giyen kadınlar düğün davetlilerinin üzerine buğday atarlar. Buğdayın serpilmesi geleneğindeki amaç bereket, mutluluk, doğurganlık ve yeni evlilerin geçim sıkıntısı çekmemeleri için uygulanmaktadır. Düğün davetlileri genellikle erkek olur.

Düğün esnasında, damadın arkadaşları çok aktif olur ve düğünde gerekli nizamı sağlayan düğünün komutanı *"çauş* (Türkçesi: çavuş)" ile gerekli organizasyonu yürütürler. Kadınlar, düğündeki her misafirin omuzuna birer beyaz havlu koyarlar. Her şey hazır olduğunda, tüm oyunlar oynandığında, kadınlar havluları dağıtır ve misafirler çavuşun işareti üzerine üç defa, *"Hay, hay, maşallah"* diye haykırırlar. Sonrasında gelinin ailesinin evine doğru yola koyulurlar. Gelin alma konvoyunun başında köyün imamı bulunur, arkasında da yaşlılar ve yaş sırasına göre uzun bir sıra oluşur. Gelinin ailesinin evine vardıklarında, gelin tarafından akrabalar konvoyu karşılar. Selamlaşma faslı bittikten sonra, gelin tarafındaki kadınlar evlenecek olan kızlarının son vedası için gereken tüm hazırlıkları tamamlayana kadar gelin ve damat tarafı birlikte oyun havaları oynarlar. O sırada, gelinin yanına kayınvalidesi şekerlerle süslü bir sepet ile gelir, ablaları ve akrabaları da ellerinde teflerle bu duruma uygun bir şarkıyla eşlik ederler. Kayınvalide müstakbel gelinin yanına yaklaşıp sepetten bir şeker alıp gelinin ağzına atar, başka bir şeker daha alıp koynuna koyar, sonra da geline sarılır ve yanında durur, bu esnada şarkılar söylenir. Bu sırada gelinin arkadaşları gelinin elbiselerinin, ayakkabılarının, makyaj malzemelerinin ve çeyizlerinin evden taşınmasına yardım ederler ve tüm bunları gelin sandığına koyarlar. Sandığı da erkekler ata yüklerler.

Bütün bunlar bittiğinde, gelinin erkek kardeşleri gelinin evden çıkarılması ve

gelini ata bindirmesi için damadı çağırırlar. Davul ve zurnalar eşliğinde gelin yola çıktığında gelinin babası kızına iyi dilek temennilerini dile getirir. Duvak ile örtülü attaki gelin, "temenna sunmak (eğerden zenginlere dayanarak kalkar ve üç defa misafirleri selamlar, teşekkür ederek)" üzere eyerden kalkar. Bu esnada gelinin kardeşleri, gelinin hâlâ onlara emanet olmasından dolayı kimsenin gelinin yanına yaklaşmasına izin vermezler. Gelin ata binmeden önce, eğere iğne batırılmış mı, sihirli muska ve buna benzer bir şey konulmuş mu diye kontrol ederler.

Düğün konvoyu önce köyü dolanır, oyun havaları oynanır, gelin ve ailesi oyunların oynandığı yerin dışında kalır. Damadın arkadaşları düğün günü oldukça neşeli olurlar, çavuşun işareti üzerine "Hay, hay, maşallah, kızı aldık, hay haaayy" diye 3 defa bağırırlar. Düğün konvoyu damadın evine vardığında ise "Hay, haaay, maşallah, kız Mehmed'in dir!" (damadın ismi düğünden düğüne değişir) diye bağırırlar.

Davetliler köye geri döndüğündeki gelenekler ise tüm köylerde neredeyse aynıdır. Geri geldiklerinde damat onları terasta veya avluda elinde bir tepsi şeker ile karşılar ve bu şekerleri gelinin başından serpiştirir, ardından da boş olan tepsiyi davetlilere doğru atar. Bu geleneğin uygulamasındaki inanışa göre, tepsiyi kim yakalarsa, bir sonraki damat adayı o kişinin olacağı yönündedir. Gelini daha sonra terasa, damadın yanına taşırlar ve burada on beş dakika kadar seyirciler karşısında "dreme"[68] olarak adlandırdıkları gelinin gözlerinin kapalı durması geleneği uygulanır.

Düğünün sonuna doğru gelini odasına götürürler ancak bunun öncesinde parmaklarını şerbete batırıp odanın kapısını üç defa ovalaması gerekir. Bu geleneğin uygulamasındaki temenni evlenen çiftlerin ömürlerinin şerbet gibi tatlı geçmesidir. Gelinin ardından ailesi de odaya girer. Gelin damatla birlikte evden dışarı ve gecenin geç saatlerine kadar evin avlusunda oyun havaları oynarlar (KK24).

3.5. Zupa ve Podgor Bölgesinde Yaşayan Boşnaklarda Sünnet Geleneği

İslam inancına mensup tüm halklarda olduğu gibi Prizren ve çevresindeki Boşnaklarda da sünnetler, özel bir sevinç bayramı mahiyetinde gerçekleşmektedir.

[68] Dreme: Gözü kapalı ve sakin bir şekilde oturmak.

Zupa ve Podgordaki köylerde sünnet geleneklerinde farklılıklar görülmemektedir. Sünnet töreni olmadan önce akrabalara, köy imamına haber verilmektedir. Sünnet eğer düğün eğlencesi gibi yapılacaksa bir orkestra ile anlaşılmaktadır. Sünnet töreninde ilk önce imam dualar okur. Sünnetin gerçekleştiği an önce sünnet olacak olan çocuk ve sonra diğer çocuklar tekbir getirirler. Sünnet olan çocuğun annesinin ve anneannesinin elinde o anda bir kaşık ve oklava bulunur. Kaşık ve oklavaları çevirir. Bu geleneğini uygularken sünnet olan çocuğun ağrısının ve acısının hafifleyeceğine inanılmaktadır. Çocuk sünnet olduktan sonra davul ve zurnalar çalmaya başlar. Sünnet törenine gelen kişiler sünnet olan çocuğun şapkasına hediyeler bırakır.[69]

Zupa ve Podgor köylerinde toplu sünnet törenleri de yapılmaktadır. Toplu sünnet töreninde çeşitli yemekler ve alkolsüz içecekler ikram edilir. Halk oyunları oynanır, at yarışları düzenlenir. Toplu sünnet törenleri üç gün sürmektedir ve bölge köylerden birçok kişi gelmektedir. Gornje Ljubinje, Donje Ljubinje ve Manastirica'da toplu sünnet geleneği her beş yılda bir düzenlenmektedir. Bu törende çoğunlukla Kuzey Makedonya'dan ve Türkiye'den gelen tüm serbest güreş kategorilerinde yarışacak pehlivanlar da davet üzerine yer almaktadırlar.[70]

[69] Raif Kasi, "Toplu Sünnet Düğünleri", *Alem,* Prizren 2016.
[70] Raif Kasi, *a.g.e.*

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde yapılan kaynak taramaları ve alan araştırmaları sonucunda elde edilen bulgular verilmiştir ve bulgulardan hareketle açıklamalar yapılmıştır.

4.1. Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri

4.1.1. Maniler

Zupa ve Podgor bölgesinde, alan araştırmasındaki kaynak kişilerden mani türü tespit edilememiştir.

4.1.2. Ninniler

Ninniler, bebekleri uyutmak için ritmik ve yavaş ezgilerle söylenen bir halk şiiri türüdür. Ninnilerin tarihi, birçok kültürde çok eski tarihlere dayanmaktadır ve ninniler birçok kültürde benzer özellikleri barındırmaktadır.

Ninniler[71] sadece Halk Bilimi alanının araştırma konusu değildir. Psikoloji, sosyoloji gibi birçok bilim dalı ninnileri araştırmıştır, insan üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Ninnilerin, çocuklardaki duygusal ve fizyolojik ihtiyaçların birkaçını giderdiği bilinmektedir.[72] Ninniler eşliğinde bebekler anneleri ile güçlü bir bağ kurmaktadırlar. Böylelikle uyumakta zorlanan bebeklerin sakinleşmesinde etkili olurlar. Ninni söyleyen anne, sözlü iletişim şekliyle bebeğiyle iletişim kurup bir ezgiyle söylediği sözler ninniye dönüşür. Ninniler, aynı zamanda kültürel bir aktarım aracı olma görevi taşımaktadırlar.

Ninniler, çocuk anne tarafından emzirilip kundaklandıktan sonra; beşik veya kucakta sallanıp uyutulurken tizden pese doğru söylenen bir ezgidir. Türkü, mani,

[71] Ninni teriminin Boşnak dilindeki karşılığı Uspavanke'dir. Boşnakça ninni terimi ve tanımı ile alakalı bk. Munib Maglajic, *Usmena lirska pjesma,balada i romansa,* Institut za knjizevnost, Sarajevo, 1991.
[72] I. R. Titze, Infant Lullabies: An Ancient Tradition for Soothing a Modern Baby, *Journal of Prenatal Perinatal Psychology Health*, Sayı 4, 2013, s. 245-261.

ilahi, destan ezgileri eşliğinde irticalen söylenen ölçülü ya da ölçüsüz söz ve tekerlemelerle bebekleri oyalayan ninniler hece vezni ve sade bir üslupla söylenirler.[73]

Kaşgarlı'nın "Divânü Lügati't-Türk"ünde ninni, "balu balu" şeklinde adlandırılmaktadır.[74] Ninniler, Azerbaycan Türkleri "layla, laylay", Başkurtlar "sengildek yırı", Çağatay Türkleri "elle", Kazak Türkleri "beşik jırı, eldim", Kerkük Türkleri "leyle, leyley", Kırgız Türkleri "aldey", Kırım Türkleri "naniy", Uygur Türkleri "elley" ve Kosova Türkleri "nina" şeklinde adlandırmaktadırlar.[75] Araştırma bölgemiz olan Zupa ve Podgor bölgelerindeki Boşnaklar ninnileri "uspavanka" şeklinde adlandırmaktadırlar.

Zupa ve Podgor bölgesinde, alan araştırmalarında derlediğimiz 4 adet ninniyi şu şekilde sıralıyabiliriz.

PÇBN-1

Nina, nina, ninaaa	Nina, nina, ninaaa
Nina, nina, ninaaa	Nina, nina, ninaaa
Goljem da rasneš	Bebeğim büyüsün
U škola da ideš.	Okula da gitsin
Nina, nina, ninanaaa	Nina, nina, ninaaa
Na drva da ideš	Odun toplamaya gitsin
Njiva da oreš	Tarlayı sürsün
Trava da kosiš	Çimenleri biçsin
Seno da nosiš.	Samanları taşısın
Nina, nina, ninanaaa	Nina, nina, ninaaa
Dojka (dejka) da nađeš	Kız (erkek) bulasın
Nina, nina, olo lolo laaaaaj	Nina, nina, olo lolo laaaaaj
Nina, nina, olo lolo laaaaaj	Nina, nina, olo lolo laaaaaj
Nina, nina, olo lolo laaaaaj…	Nina, nina, olo lolo laaaaaj… (KK35)

[73] Şükrü Elçin, *a.g.e.,* s. 271.
[74] Kaşgarlı Mahmud, *Divânü Lügati't-Türk*, Haz. Ahmet B. Ercilasun, Ziyat Akkoyunlu, 3. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2018, s. 547.
[75] Abdurrahman Güzel-Ali Torun, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2015, s. 184.

PÇBN-2

Nina, nina, ninanaaa	Nina, Nina, Ninaaa
Goljem(a) da porasneš	Büyük olasın
Ubav(a) da binješ	İyi olasın
Pare da imaš.	Paran olsun
Nina, nina, ninanaaa	Nina, Nina, Ninaaaa
Dober(ra) da binješ	İyi olasın
Mlogo da porasneš	Çok büyüyesin
Kuća ljepa (ubaa) da imaš	Güzel bir evin olsun
Sve dobro (ubavo) da imaš	En iyilikler seni bulsun
Mnogo da živiš.	Uzun yaşayasın
Nina, nina, ninanaaa	Nina, Nina, Ninaaa
Nina, nina, ninanaaa	Nina, Nina, Ninaaa
Nina, nina, ninanaaa…	Nina, nina, ninaaa… (KK36)

PÇBN-3

Nina, nina, ninaaaa	Nina, Nina, Ninaaa
Nina, ninam, milooo	Nina, ninam, sevilim
Milo, milo, materino	Anenin sevilen sevimlisi
Milo, milo, pilence šareno	Sevimli sevimli, renkli civcim
Milo, milo, dete najljepo (najubavo)	Sevimli sevimli en güzel çocuğum Nina, nina, ninaaa
Nina, nina, ninaaaa	Nina, nina, ninaaay
Nina, nina, ninalaaaj	Nina, nina, ninaaay
Nina, nina, ninalaaaj	Ninnay olalaay olalaay (KK37)
Ninalaaaj, olalaaaj, olalaaaaj…	

PÇBN-4

Nina, nina, ninalaaa	Nina, Nina, Ninalaaa
Koljebam sokolaaa	Şahinimi salıyorum
Nina, nina, ninalaaa	Nina, Nina, Ninaaaa
Koljebam junakaaa.	Salıyorum kahramanımı
Nina, nina, ninalaaa	Nina, Nina, Ninaaaa
Goljem da rasneš	Büyümeni istiyorum
Junak da binješ	Kahraman olasın
Majstor da binješ.	Ustası olasın
Nina, nina, ninalaaa	Nina, Nina, Ninaaaa
Soko mi rasne	Şahinim uçuyor
Goljem da porasne	Çok büyük olasın
Nina nina, lululaaaaaj	Nina nina, lululaaaaaay
Nina nina, lululaaaaaj	Nina nina, lululaaaaaay
Nina nina, lululaaaaaj.	Nina nina, lululaaaaaay.
Nina, majka rodi sina	Ninna, Ninna, Ninna
Nina, nina, nina	Anne bir oğul doğurur.
Majka rodi sina.	Nina, Nina, Nina
Nina, nina, nina	Anne oğlunu sallıyor
Majka ljuljka sina.	Nina, nina, ninaaa
Nina, nina, ninaaa	Oğlunu büyütmek için
Da porasne sina.	Olo lai, olo lolo laaay
Olo laj, olo lolo laaaj	Olo lai, olo lolo laaay.
Olo laj, olo lolo laaaj.	Nina, nina, ninaaa
Nina, nina, ninaaa	Annemin kuzusu
Dojka (dejka) mamina.	Nina, nina, ninaaa
Nina, nina, ninaaa	Kocaman olasın
Da porasne goljema.	Kocaman olasın
Da porasne goljema	Bir bekârı bulmak için.
Da nađe bećara.	Nina, nina, ninaaa
Nina, nina, ninaaa	İnce ve uzun olarak büyüyesin
Da porasne t’nka i visoka.	Nina, nina, ninaaa
Nina, nina, ninaaa	Uzaklarda duyulasın.
Da se čue na daleko.	Nina nina, lululaaaaaay
Nina nina, lululaaaaaj	Nina nina, lululaaaaaay
Nina nina, lululaaaaaj	Nina nina, lululaaaaaay (KK37)
Nina nina, lululaaaaaj	

4.1.3. Ağıtlar

Zupa ve Podgor bölgesinde, alan araştırmasındaki kaynak kişilerden ağıt türü tespit edilememiştir.

4.1.4. Tekerlemeler

Tekerlemelerin kökeni ve tarihi çok eski dönemlere dayanmaktadır. Tam olarak nerede ve ne zaman ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte birçok kültürde tekerlemelerin var olduğu bilinmektedir. Tekerlemelerin kökenini ve oluşumunu aklın dışındaki hayali, uydurma söz ve olaylarla gerçek maceralara ve bazı şaman dualarından ortaya çıktığı da düşünülmektedir.[76]

Tekerlemeler, yinelenen kısa sözcüklerle oluşturulan ritmik bir yapıya sahip olan cümle yahut sözcüklerden oluşan bir türdür. Tekerlemeler, genellikle çocukların oyun oynarken kullandıkları bazen anlamlı bazen de anlamsız sözcüklerin bir araya getirilerek oluşturdukları hoş söyleyişli söz oyunlarıdır.[77] Tekerlemeler, masal[78], hikâye[79], bilmece ve halk tiyatrosu gibi bazı türler içinde meydana gelen bir türdür.[80]

P. N. Boratav tekerlemeleri, "*Herhangi bir ana konudan yoksun olan, baş uyaklar ve uyaklarla elde edilen ses oyunlarıyla ve çağrışımlarla birbirine bağlanıvermiş, belirli bir şiir düzenine uydurulmuş, birbirini tutmaz birtakım hayallerle düşüncelerin sıralanmasından meydana gelen türdür*." şeklinde tanımlamaktadır.[81]

Tekerlemeler, belirli bir konudan yoksundurlar. Mısra başlarında ya da mısra sonlarında oluşan kafiye, aliterasyon ve secilerle oluşmaktadır. Bazı tekerlemeler de karşılıklı soru cevap şeklinde zincirleme diyalog şeklinde olmaktadır.[82]

---

[76] Şükrü Elçin, *a.g.e.,* s. 590.
[77] Mehmet Yardımcı, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Diğer Türk Ülkelerinde Ortak Ninni ve Tekerlemeler", *II. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi, Doğu Akdeniz Üniversitesi,* 1998, s. 8.
[78] Boşnakça "Basna". Aişa Softiç bu iki tür birbirinden ayırmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk. . Aiša Softić, *Usmena proza Bošnjaka*, Saraybosna 2004.
[79] Boşnakça "Bajke / Priče". Boşnak sözlü geleneğinde Peri masalları, hikaye anlatma repertuarının ayrılmaz bir parçasıdır. Aiša Softić'e göre, Boşnak peri masalları arkaik unsurlar içerirler, ancak aynı zamanda Doğu ve Batı kaynaklarından da etkilenirler. Dolayısıyla Boşnak Peri masallarının ayırt edici özellikleri bunlardır. Aiša Softić, *Jednom bio car,* El Kalem, Saraybosna, 2001.
[80] Şükrü Elçin, *a.g.e.*, s. 589.
[81] Pertev Naili Boratav, *a.g.e.,* s. 155.
[82] Ali Duymaz, "Azerbaycan Tekerlemeleri Üzerine Mukayeseli Bir Değerlendirme", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Sayı 5(1), s. 37-46.

Çocukların oyun oynarken ya da oynanan oyunlar esnasında oyun ebesi seçerken kullandıkları tekerlemeler sayesinde çocukların dil becerileri gelişmektedir. Tekerlemelerin içerisinde yer alan ritmik ses benzerliği olan sözcüklerin tekrarlanmasıyla söylenmesi güç olan sözcüklerin çok daha kolay söylenmesine katkı sağlamaktadır. Tekerlemeler sadece çocuklar arasında gelişen bir tür değildir. Yetişkin insanların masal ve hikâyelerinde de yer almaktadır.

Pertev Naili Boratav, tekerlemeleri şu şekilde sınıflandırmaktadır:

1. Masal tekerlemeleri
2. Oyun tekerlemeleri
3. Tören tekerlemeleri
4. Bağımsız söz cambazlığı değerinde tekerlemeler.[83]

Zupa ve Podgor bölgesinde derlediğimiz tekerlemeleri Boratav'ın tasnifine göre sınıflamayı uygun gördük.

4.1.4.1. Masal Tekerlemeleri

Zupa ve Podgor bölgesinde, alan araştırmasındaki kaynak kişilerden masal tekerlemeleri derlemesi tespit edilememiştir.

4.1.4.2. Oyun Tekerlemeleri

PÇBT-1

Dud u vrtu	Bahçede dut
Vrt nama dud	Bahçe bize dut
Dud na dud	Dut üstüne dut
Dud na kamen	Taşa üstüne dut
Kamen na dud	Dut da taş
Tebi dud	Sana dut
Meni dud	Bana dut
Eno meno	Eno meno
Ti si seno zeleno (KK44)	Sen yeşil samansın

[83] Pertev Naili Boratav, *a.g.e.*, s.156.

PÇBT-2

Enci, menci, na kamenci,	Enci, menci, na kamenci,
Tamo kuju dvanaest deci.	Orada oturur 12 çocuk
In, pin, čarapin,	In, pin, çarapin,
Čaraupe, jedi supe	Çaraupe, çorba yersin
Baš ti! (KK45)	Sen!

PÇBT-3

En den dina	En den dina
Sava raka tina,	Sava raka tina,
Sava raka	Sava raka
Tika taka	Tika taka
Bije, baje buf! (KK51)	Bije, baje buf!

PÇBT-4

Bumbar - golipan	Arı - golipan
Seo car na kantar	Kantara oturmuş çar (hükümdar)
Žaripan - pelivan	Jaripan – pelivan
Merili ga	İncelemişler onu
Po vazdan	Gün boyu
Trči pa se s'kri	Koş ve saklan
I reče mu - tu si. (KK19)	Ve ona de ki – oradasın!

PÇBT-5

Tapšin, tapšin tanana	Alkış, alkış, tanana
Pala maca s tavana	Düştü kedi tavandan
Nema de da spava	Uyuyacak yeri yok
Našla jedan krevetić	Buldu bir yatak
Gilje, gilje gič (KK55, KK56)	Gilye, gilye giç

PÇBT-6

En den dore	En den dore
Duboko je more	Derindir deniz
Duboka je Mitrovica	Derindir Mitrovitsa
De se vadi kiselica	Turşunun yapıldığı yer
Kiselica kisi	Turşu ekşidir

Ti za mene nisi. Sen bana göre değilsin.
(KK55, KK56)

4.1.4.3. Tören Tekerlemeleri

Zupa ve Podgor bölgesinde, alan araştırmasında kaynak kişilerden tören tekerlemesi derlemesi tespit edilememiştir.

4.1.4.4. Bağımsız Söz Cambazlığı Değerinde Tekerlemeler

PÇBT-7

Kapak na kapak, potkapak na kapak. (KK42) (Türkçesi: Kapağa kapak, kapağa alt kapak.)

PÇBT-8

Niti je leto lepo, niti je lepo leto. (KK27) (Türkçesi: Ne yaz güzel, ne güzel yaz.)

PÇBT-9

Udri krušče na čaušće, čaušće na krušće udri. (KK28) (Türkçesi: Armut çavuşa (düğün başı) vurur, çavuş armudu geri atar.)

PÇBT-10

Četiri čavčića na čunčiću čučeći ćijuču. (KK34) (Türkçesi: Dört karga yavrusu ocak borusunda durur ötermiş.)

PÇBT-11

Svaka svraka skaka na dva kraka. (KK52) (Türkçesi: Her karga, iki ayak üzerinde zıplar.)

PÇBT-12

Ture valja bure, niti Ture valja bure, niti bure valja Ture. (KK42) (Türkçesi: Ture fıçıyı yuvarlar ne Ture fıçıyı yuvarlar, ne de fıçı Ture'yi.)

PÇBT-13

Miš uz pušku, miš niz pušku. (KK21) (Türkçesi: Fare tüfeğin bir yukarısına bir aşağısına gider.)

PÇBT-14

Ne tera gajle Gale, gajle ne tera Gale. (KK21) (Türkçesi: Gale endişe etmezmiş, endişe etmezmiş Gale.)

PÇBT-15

Ja ripna ono me štipna, ono ripna ja ga štipna. (KK52) (Türkçesi: Ben zıpladım o cimcirdi. O zıpladı, ben cimcirdim.)

PÇBT-16

Čokančićem ćeš me, čokančićem ću te!" (KK34) (Türkçesi: Küçük rakı bardağını bir sen bana atarsın, bir ben sana atarım.)

PÇBT-17

U četiri čoška čuče četiri mačke crne. (KK49) (Türkçesi: Dört köşede, dört siyah kedi çömelivermiş.)

PÇBT-18

Ranoranilac rukom vrane rani rano." (KK42) (Türkçesi: Erken kalkan eliyle sabahtan kargaları beslermiş.)

PÇBT-19

Šteta šteti šteti, šteti šteta šteti. (KK34) (Türkçesi: Zarar zarara zarar verir, zarar zarara zarar verir.)

PÇBT-20

Na vrh brda vrba mrda. (KK42) (Türkçesi: Tepenin en ucunda söğüt ağacı sallanırmış.)

PÇBT-21

Crn jarac, crn trn, crn brsti trn. (KK33) (Türkçesi: Siyah oğlak, siyah ağaç, siyah oğlak siyah ağacı yer.)

PÇBT-22

Ne miniraj ti to, to ti ne miniraj! (KK33) (Türkçesi: Sen oraya mayın koyma, oraya mayın koyma sen.)

PÇBT-23

Muzi mile mrke krave muznice. (KK26) (Türkçesi: Mile koyu renk süt veren inekleri sağarmış.)

Zupa ve Podgor bölgelerinde tekerlemeler, çocukların kendileri arasında oynadıkları oyunlarda ve bu oyunlarda oyun ebesi seçmelerinde, yetişkinlerin ise söz söylemede yeteneklerini sergilediklerinde karşımıza çıkmaktadır. Tekerlemeler; çocukların konuşma becerilerine etki etmektedir. Çocukların daha akıcı ve anlaşılır konuşmalarını sağlamaktadır aynı zamanda ezberleme becerilerinin gelişmesinde olumlu etkileri mevcuttur. Araştırmamızda derlediğimiz tekerlemelerde tasnifimize uygun olarak masal tekerlemesi ve tören tekerlemesi derlenememiştir.

4.2. Anonim Halk Edebiyatı Manzum-Mensur Ürünleri

4.2.1. Bilmeceler

Bilmeceler, kişilerin zekâ ve düşünme becerilerini geliştirmek maksadıyla kullanılan, kısa yahut uzun cümleler şeklinde oluşturulmuş mizahi özelliği olan kalıplaşmış ifadelerdir. Bilmeceler, insanları eğlendirmektedir. Mizahi yönünün yanı sıra insanları düşündürmeye de sevk etmektedir. Bilmeceler şekil itibariyle hem manzum hem de nesir biçiminde söylenmektedir. Bilmecelerin genellikle bir ya da daha fazla çözümü bulunmaktadır. Çözüme ulaşmak için kişilerin muhakeme becerilerini kullanmaları gerekmektedir. Bilmecelerde doğa, hayvanlar, yiyecekler, nesneler ve insanı ilgilendiren her türlü kavrama ilişkin temalar işlenmektedir. Elbette bilmecelerin söyleniş biçimleri ve konuları kültürlere göre değişiklik göstermektedir.

Bilmecelerin kökeni insanlık tarihi kadar eski olabilir. Farklı kültürlerde bilmecelerin varlığına rastlamak mümkündür. İlhan Başgöz'e göre Türkler; doğadaki her şeyin bir ruhu olduğuna inanmaktadır. Türkler ormanın yahut ırmağın sahibini, "ıssı" veya "efendisi" şeklinde adlandırmaktaydılar. Evrendeki bu ruhların insanlara kötülükler getirebileceği, felaketlere sebep olabileceği düşünülmekteydi. Kötülüklerle karşılaşmak istemeyen bireyler, şifreli bir iletişim şekli geliştirerek doğa olaylarına,

hayvanlara ve av gereçlerine takma isimler bulmuşlardır. Böylelikle, kuzguna "yukardaki" yılana "ince zayıf olan", kediye "sobanın arkasındaki", kiliseye "sivri kuleli", köylü kadına "beyaz başlı", ata "uzun kuyruklu", ineğe "böğürgen", domuza "alçak duran", horoza da "çıplak bacaklı" derlermiş. Bu şifrelenmiş diyalog biçimi daha sonra bilmecelere dönüşmüştür.[84]

Araştırmacıların bilmece terimine karşılık olarak kullanılan kelimeler hakkında yaptıkları tespitler şöyledir: "Anadolu sahasında, bilmece yerine geçmek üzere kullanılan pek çok mahallî terimin olduğu da unutulmamalıdır: Mesel, metel, matal, asal elçim, tatmaca, tanımaca vb."[85] "Bazı köy ve kasabalarda 'bilmece' umumî ismi yanında, meselâ Bilecik'in Gölpazarı kasabasında ve köylerinde, 'masal, mesel, hikâye, metel, bulmaca, söz, dele, fıcık, gazelleme' gibi mahallî deyimler yaşamaktadır." [86] "Elâzığ'da bilmeceye 'tanımaca/tanu-maca tandurmaca' ismi verilmektedir."[87] "'Bilmece' umûmî isminin yanında yer yer bu mânâda tanıtmaca, atlı mesel, atlı hekât, bilmeli matal, mesel, masal, metel, matal gibi tâbirlerle de karşılaşılmaktadır. Nitekim bâzı bilmecelerin başlangıcı, 'Masal masal mâliki' veya 'matal matal matatar... v.s.' şeklindedir."[88] "Muamma, bir insan veya herhangi bir şeyin kendisini değil çünkü kendisini kastederse lûgaz olur- ismini nesir veya nazım içinde gizlemektir."[89] "Ta'miye" kelimesinden türetilmiş olan muamma Türk edebiyatına, İran edebiyatından geçmiş ve 16. yy.'da yaygınlaşmıştır. Genellikle beyit halinde yazılan muammalar, lûgazlerde olduğu kadar şekil bakımından çeşitlilik göstermezler. Kıt'a dışında mesnevi tipinde kafiyeli musarra beyittirler veya tamamen kafiyesiz müfretler hâlinde olabilirler."[90]

---

[84] İlhan Başgöz- Andreas Tietzê, *Türk Halkının Bilmeceleri,* T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 93.
[85] Saim Sakaoğlu, "Azerbaycan ve Anadolu Sahası Bilmecelerinde Görülen Yapı Ortaklıkları Üzerine", *İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri,* 1-7 Temmuz, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, s. 491-499.
[86] Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ yayınları, Ankara 1998, s. 607.
[87] İsmail Görkem, "Sözlü Kültür Geleneği Açısından Elazığ Bilmeceleri", *Millî Folklor,* Ankara 1999, s. 13-18, 43.
[88] Amil Çelebioğlu-Yusuf Ziya Öksüz, *Türk Bilmeceler Hazinesi (TBH),* Ülker Yayınevi, İstanbul 1979, s. 7.
[89] Ali Nihat Tarlan, *Divan Edebiyatında Muamma*, İstanbul Üniversitesi yayınları (Burhaneddin Matbaası), İstanbul 1936, s. 5.
[90] Amil Çelebioğlu-Yusuf Ziya Öksüz, *a.g.e.,* 1979, s. 2.

Andrê Jolles, bilmecelerin dini törenlerde geleneksel yapıya göre şekillenip sorulan sorulardan meydana geldiği düşünmektedir, sorulan soruların mizahi bir eğlence amacı taşımadığı ve kişilerin çeşitli mesleklere başlamadan önce kendilerine yönlendirilen önemli sorular olduğunu belirtmektedir. Jolles'e göre, herhangi bir mesleğe giriş yapacak kişinin bu sorulara doğru cevap vermesi beklenmektir, doğru cevaplayan bireyler meslekte yetkin görülüp işe alınmaktadır.[91]

Şükrü Elçin'e göre bilmeceler; doğa, insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşya, akıl, zekâ ve güzellik kavramlarını; dini konu ve motiflerini kapalı bir şekilde yakın-uzak anlamlar ve çağrışımlarla düşünce, sorgulama ve dikkate dair ifadelerle buldurmayı amaçlayan belli bir biçimi olan kelimelerdir.[92]

Alan araştırmamız neticesinde 68 bilmece derlenmiştir. Bu bilmeceleri Şükrü Elçin'nin tasnifine göre sınıflamayı uygun gördük. Şükrü Elçin'in tasnifine göre bilmeceleri sınıflandırdıktan sonra sınıflandıramadığımız bilmeceleri "Diğer Bilmeceler" şeklinde adlandırdık.

1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri ile İlgili Bilmeceler
2. Bitkiler ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler
3. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler
4. İnsan ve İnsan Uzuvları ile İlgili Bilmeceler
5. Eşya ile İlgili Bilmeceler
6. Manevi- Dini Unsurlarla ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceler[93]

4.2.1.1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri ile İlgili Bilmeceler

PÇBB-1

Tavanda dolaşan ateşli ışıklar nedir? (**Yıldızlar)** (KK22)

PÇBB-2

Dağda bir ağaç, üzerinde on iki dal, her dalda dört yuva, her yuvada yedi civciv.

---

[91] Andrê Jolles, *Gunfache Formen: Legendes, Sage, Mythe, Ratsel*, Tubingen 1965, s. 13.
[92] Şükrü Elçin, *Türk Bilmeceleri*, MEB Yayınları, Ankara 1970, s. 607.
[93] Şükrü Elçin, *a.g.e.,* s. 609-617.

(Yıl, aylar, haftalar ve günler) (KK23)

PÇBB-3

Kırılan ama asla düşmeyen, düşen ama asla kırılmayan nedir? **(Gündüz ve Gece)** (KK24)

PÇBB-4

Yağmur sonrası gökyüzünde renkli bir şeyler yazar. Peki, o sırlar ne şimdi, parlak çizgileri bize söyleyecektir. **(Gökkuşağı)** (KK30)

PÇBB-5

Abi ve kız kardeş doğmuş, sürekli birlikte seyahat etmişler ama birbirlerini hiç görmemişler. **(Pazartesi ve Pazar)** (KK20)

PÇBB-6

Sadece geceleri görünürüm, gökyüzünde saklanırım, erken, geç yada kızıl, her daim limon gibi sarıyım. **(Ay)** (KK40)

PÇBB-7

Yaşam için gerekli, yenilen veya içilen bir şey değil. **(Hava)** (K.K.36)

PÇBB-8

Babası yok, annesi yok, ama her sabah doğar. **(Güneş)** (KK48)

PÇBB-9

Beni görmezsin ama güçlüyüm. Ben estikçe, her şeyi havaya kaldırırım. **(Rüzgâr)** (KK4)

4.2.1.2. Bitkiler ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler

PÇBB-10

Beyaz kabuksuz fırına girer, kabuklu fırından çıkar. **(Ekmek) (**KK24)

PÇBB-11

Beni herkes kolaylıkla yapar, süt değilim, çorba değilim. Biraz çiçek, biraz su, hastalığı hemen geçiriveririm. **(Çay)** (KK32)

PÇBB-12

Ateş değil, ama yakar, dokunduğu yer yanar. **(Isırgan otu**) (KK38)

PÇBB-13

Dalda rüzgâr beni estirir, her kitapta yer alırım. Sıklıkla yaşlılık konusunda

mustaribim, yıllandıkça sararırım. **(Yaprak)** (KK44)

4.2.1.3. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri ile İlgili Bilmeceler

PÇBB-14

Kırmızı renkli benekli elbisesiyle, çiçek üzerinde uyurken çimenler ona gölge olur. **(Uğurböceği)** (KK17)

PÇBB-15

Tüm gün yürür, ama hiç evinden çıkmaz. **(Salyangoz)** (KK42)

PÇBB-16

Evini sırtında kim taşır? **(Salyangoz)** (KK26)

PÇBB-17

Çiçek kadar narin ve güzel, çiçek nerdeyse oraya konar, kanatları vardır, kuş değil, ama bir zamanlar tırtıldı. **(Kelebek)** (KK27)

PÇBB-18

Körlere yol göstericiyim, evi korur, sahibime sadakatle hizmet ederim. **(Köpek)** (KK29)

PÇBB-19

Sırtı kara, göbeği ak, ilkbaharda gelir, sonbaharda giderler. **(Kırlangıçlar)** (KK31)

PÇBB-20

Bıyığı var, dede değil, süt içer, çocuk değil. **(Kedi)** (KK34)

PÇBB-21

Makine gibi çalışır ama hiçbir şey üretmez. **(Kedi)** (KK38)

PÇBB-22

Suda yüzer, karada yürür, evinden çıkmaz. **(Kaplumbağa)** (KK13)

PÇBB-23

Daldan dala atlayarak günlerini geçirir, yiyeceklerden en çok muzları sever. **(Maymun)** (KK37)

PÇBB-24

Yukarı atarsın beyaz, aşağı atarsın sarı. **(Yumurta)** (KK49)

PÇBB-25

Çivisiz duvarda asılı kalır. Nedir? **(Örümcek Ağı)** (KK12)

PÇBB-26

Uzun kulakları var, tavşan değil, Yük taşır, salyangoz değil. **(Eşek)** (KK19)

4.2.1.4. İnsan ve İnsan Uzuvları ile İlgili Bilmeceler

PÇBB-27

Pek sevilen iki pencere, siyah, kahverengi veya mavi. Uyku vakti geldi mi, kendiliğinden kapanırlar. **(Gözler)** (KK33)

PÇBB-28

Dünyadaki en hızlı şey nedir? **(Beyin)** (KK35)

PÇBB-29

Kırmızı boğa, sepetinde zıplayıp durur. **(Dil)** (KK43)

PÇBB-30

Sen benim oğlumsun, ama ben senin baban değilim. Bunu kim diyebilir? **(Anne)** (KK50)

PÇBB-31

Sabah dört ayaklı, öğlen iki, akşam üç ayaklıdır. Nedir? **(İnsan ömrü aşamaları; Bebekken, gençken ve yaşlıyken)** (KK46)

4.2.1.5. Eşya ile İlgili Bilmeceler

PÇBB-32

Temizken siyah, kirliyken beyaz olan nedir? **(Tahta)** (KK21)

PÇBB-33

Ben hazineyi, insanlarsa beni saklar. **(Anahtar)** (KK15)

PÇBB-34

Dişi çoktur ama ısırmaz, nedir? **(Tarak)** (KK2)

PÇBB-35

Beni sıklıkla görürsünüz, yerim mutfaktır. Şapkam ve iki kulağım var, içimde sürekli bir şeyler pişer. **(Kazan)** (KK38)

PÇBB-36

Beyaz arsa, siyah tohum, eken ise bilge kafa. **(Kâğıt ve Kalem)** (KK51)

PÇBB-37

Hep içer, hiçbir şey yemez. **(Sünger)** (KK52)

PÇBB-38

Başıma vurdular, kuyruğumu sıkıştırdılar, beni duvara çaktılar, çakıldığımla kaldım. **(Çivi)** (KK11)

4.2.1.6. Manevi- Dini Unsurlarla ve Diğer Kavramlarla İlgili Bilmeceler

Zupa ve Podgor bölgelerinde yaptığımız alan araştırmalarında kaynak kişilerden manevi-dini unsurlarla ve diğer kavramlarla ilgili olarak bilmece tespit edilmemiştir.

4.2.1.7 Diğer Bilmeceler

PÇBB-39

Susuz göllerim, taşsız dağlarım ve binasız şehirlerim var, ben neyim? **(Harita)** (KK25)

PÇBB-40

Ayaklarının uçtuğu yerde topuklarını tutarım. Önünde uzanır, incelirim, uzarım. Nereye gidersen git, üzerime basamayacaksın. **(Gölge)** (KK28)

PÇBB-41

Yemek ver yaşayacağım, su ver öleceğim. **(Ateş)** (KK5)

PÇBB-42

Babasının evladı, annesinin evladı, kimsenin oğlu.**(Oğul)** (KK16)

PÇBB-43

O arttıkça, görüşümüz azalır. Nedir? **(Karanlık)** (KK38)

PÇBB-44

Ta ki güneş alana kadar taş gibi sert, ama taş değil, nedir? **(Buz)** (KK38)

PÇBB-45

Bilim adamı gömlek giyince deneyi bir buçuk saat içinde yaparken, kazak giydiği zaman aynı deneyi 90 dakikada yapıyor. Neden? **(Aynı zaman içerisinde**

bitiriyor, çünkü bir buçuk saat 90 dakika eder.) (KK38)

PÇBB-46

Çoğunlukla kuşlar, fareler ve sincaplar yapar onu, insan da yaptığında daha huzurlu ve mutlu yaşar. **(Yuva)** (K.K.39)

PÇBB-47

Bir duvar, diğer duvarla nerede karşılaşır? **(Köşede)** (KK41)

PÇBB-48

Doktor hastaya 3 hap verir ve yarım saat arayla üçünü almasını söyler. Hasta hapları kaç saatte içebilir? **(Bir saatte)** (KK42)

PÇBB-49

Ne hızlı yürürüm ne de acelem vardır, hep yavaş yürürüm, ama hedefe her daim vaktinde yetişirim. **(Saat)** (KK45)

PÇBB-50

Okul öğrenci dolu, ama hiç kapısı yok. Nedir? **(Karpuz)** (KK47)

PÇBB-51

Hangisi daha ağırdır: bir kilo yün mü, bir kilo demir mi? **(Ağırlıkları aynıdır.)** (KK49)

PÇBB-52

Bir masada üç şey vardır: kibrit, mum ve lamba. Önce hangisini yakarsınız? **(Kibrit.)** (KK50)

PÇBB-53

Hangi mum daha uzun yanar? **(Hiçbiri. Hepsi yandıkça kısalır.)** (KK46)

PÇBB-54

Tavşan nerede en güvendedir? **(Tencerede)** (KK53)

PÇBB-55

Zenci kırmızı denizden çıkınca hangi renk olur? **(Siyah)** (KK52)

PÇBB-56

Bir fareye sormuşlar: Hangi köyde en iyi yaşanır? **(Kedilerin olmadığı köyde)** (KK4)

PÇBB-57

Tüm dünyayı görür, ama kendini görmez. Nedir? **(Gözler)** (KK42)

PÇBB-58

Samanlar ne zaman biçilir? **(Samanlar biçilmez, çimenler biçilir.)** (KK42)

PÇBB-59

Erken kalkan ne olur? **(Tüm gün uyuklar.)** (KK42)

PÇBB-60

Hangi bardaktan en iyi içilir? **(Dolu bardaktan.)** (KK42)

PÇBB-61

Su neyi götüremez? **(Gölgeyi)** (KK39)

PÇBB-62

Kadınlar hangi sırrı saklar? **(Bilmedikleri sırrı.)** (KK39)

PÇBB-63

Avcı neden tavşanı arar? **(Çünkü nerede olduğunu bilmez.)** (KK21)

PÇBB-64

Dünyadaki bütün dilleri kim bilir? **(Yankı)** (KK21)

PÇBB-65

İnsanlar neden yürür? **(Çünkü uçmayı bilmiyorlar.)** (KK15)

PÇBB-66

Yağmur neden yağar? **(Çünkü inmek için merdiveni yok.)** (KK22)

PÇBB-67

Küçük balıklar ne zaman iyidir? **(Büyük balık olmayınca.)** (KK24)

PÇBB-68

Dördüncü yaşını tamamlayan çocuk nereye girer? **(Beşinciye)** (KK4)

4.2.2. Atasözleri

Her toplumun maddi ve manevi değerleri bulunmaktadır, toplumlar bu değerleri kimi zaman yazılı kimi zaman sözlü kültür ürünleriyle yansıtmaktadır. Maddi ve manevi kültürel değerler ancak korunarak geleceğe aktarıldığında toplumlar varlığı sürdürebilmektedir. Kültürel değerlerin aktarılmasındaki en etkili gereç ise dildir. Toplumsal değerleri yansıtan özlü sözlerle oluşturulmuş atasözlerine her toplumda

rastlamak mümkündür. Atasözleri[94], dil ve kültür mirasının büyük bir parçasını oluşturmaktadır ve kuşaklar aracılığıyla geleceğe aktarılmaktadır. Atasözleri, insanlara öğüt vermek, bir konu hakkında düşündürmeye sevk etmek, toplumsal değerleri aktarmak gibi işlevleri olan dilin zenginliğini artıran bir türdür.

Atasözleri, uzun deneyimler ve gözlemler sonucunda tecrübelere dayanarak oluşmuş kalıplaşmış sözlerdir.[95] İlk söyleyicilerini tespit edemediğimiz atasözleri, hayat prensibi olacak fikir ve düşünceleri, din, ahlak, hukuk, iktisat, terbiye, gelenek görenek ile tabiat hadiselerinden, teknikten ve benzeri çıkacak kaideleri müşahhastan mücerrede giden bir yolla, bazen bir fıkra kılığında söz ve yazı ile nesillerden nesillere aktarılan cümlelerdir.[96]

Sonuç olarak atasözleri kültürlerin temel yapı taşlarından biridir. Farklı kültürlerde de olan ve nesilden nesile sözlü olarak aktarılan atasözleri, hayatın içerisinde birçok durum için kullanılmaktadır. Atasözleri, toplumların kolektif değerlerini, inançlarını, geleneklerini taşımaktadır; öğüt verici nitelikte olması ile insanlara sorunlar karşısında yol göstermektir. Atasözlerinin kullanılmayışı unutulmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple atasözlerinin gelecek kuşaklara aktarılması için yazılı olarak kayıt altına alınması gerekmektedir.

Zupa ve Podgor bölgelerinde sözlü kültür üzerine yaptığımız araştırmada 502 atasözü derlenmiştir. Derlediğimiz atasözleri, halkın yaşam tecrübesini, bilgisini ve bilgi birikimini oluşturmaktadır. Derlediğimiz atasözleri Zupa ve Podgor bölgesinde yaşayan halkın sosyal ve kültürel yaşamları hakkında bilgiler vermektedir.

A-

PÇBAS-1

Arkadaşlığı sürdürmek, başlatmaktan daha zordur. (KK61)

PÇBAS-2

---

[94] Boşnakça “Poslovice”. Ayrıntılı bilgi için bk. Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak, *Narodno Blago*, Svjetlost, Sarajevo, 1987, s. 37-40.

[95] Suat Batur, *Açıklama ve Öyküleriyle Türk Atasözleri*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2009, s. 13. ;Ahmet Köklügiller, *Açıklamalı Atasözleri ve Özdeyişler*, Uğur Eğitim Pazarlama ve Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 5.

[96] Şükrü Elçin, *a.g.e.,* s. 625.

Ayakların mı kokuyor, yoksa kafanı bir yere mi çarptın? (KK62)

PÇBAS-3

Ak saç, zayıf iş. (KK36)

PÇAS-4

Alet olmadan zanaat olmaz. (KK37)

PÇBAS-5

Aşk güzeldir ama kör eder. (KK97)

PÇBAS-6

Allah'ım annemin düşündüğünden, karımın düşündüğünden değil. (KK106)

PÇBAS-7

Ateşe yağ atılmaz. (KK107)

PÇBAS-8

Acısı olan, bağırır. (KK42)

PÇBAS-9

Akrabalarımız etmezse, kim edecek. (KK85)

PÇBAS-10

Açlığın gözü kördür. (KK52)

PÇBAS-11

Annesine bak, kızını al. (KK52)

PÇBAS-12

Ağaç ağaca, insan insana dayanır. (KK75)

PÇBAS-12

Anlaşma bir evi inşa eder. (KK74)

PÇBAS-13

Allah'ım, bana iki çift kulak ver. (KK49)

PÇBAS-14

Ateşten, sudan ve askerden kork, burada kimse yardım edemez. (KK4)

PÇBAS-15

Alkolü kaçıran birisi ne yaptığını bilmez. (KK47)

PÇBAS-16

Arı balı tek çiçekten toplamaz. (KK46)

PÇBAS-17

Aklı olmayana ne mutlu. (KK65)

PÇBAS-18

Arı da kendi soyunu korurken ölür. (KK77)

PÇBAS-19

Armuda çıkan, armutları toplar. (KK94)

PÇBAS-20

Acıya katlanmak kolay, utanca katlanmak zordur. (KK73)

PÇBAS-21

Ata binemeyen eyere çarpar. (KK61)

PÇBAS-22

Attan inip eşeğe binme. (KK94)

PÇBAS-23

Açlıktan kötü hastalık yoktur. (KK70)

PÇBAS-24

Altın pas tutmaz. (KK28)

PÇBAS-25

Akıllı söylediğini düşünür, deli ise düşündüğünü söyler. (KK80)

PÇBAS-26

Akıllı, doğduğu yerde değil, onun için daha iyi olan yerde yaşar. (KK80)

PÇBAS-27

Akıllıca pazarlık et, ödemeni adilce yap. (KK82)

PÇBAS-28

Arı baldan uzak yere gitmez. (KK91)

PÇBAS-29

Alaycı başı alay etmiş, sonra da alayın konusu olmuş. (KK28)

PÇBAS-30

Allah'ın yardımıyla, her iş çözülür. (KK30)

PÇBAS-31

Allah'ım beni deli dostlardan koru, düşmanlarımdan kendim korunurum. (KK30)

PÇBAS-32

Araları iyi olan kardeşler yeni saraylar inşa eder, uyumsuz olanlar eskilerini satar. (KK46)

PÇBAS-33

Altına pas yapışmaz. (KK103)

PÇBAS-34

Akıl, taşıyabileceğinden fazlasını hayal eder. (KK47)

PÇBAS-35

Aç ağzını, diyeceğimi diyeyim! (KK100)

PÇBAS-36

Altın anahtar, demirli kapıyı bile açar. (KK34)

PÇBAS-37

Altın elbise, ayıbı örtmez. (KK34)

PÇBAS-38

Anneydi, sevgili anneydi. (KK36)

PÇBAS-39

Ayık olanın düşündüğünü, sarhoş olan dile getirir. (KK49)

PÇBAS-40

Adalet yavaştır, ama tecelli edecektir. (KK12)

B-

PÇBAS-41

Bir çingeneyi evine alırsan, yatağına girer. (KK15)

PÇBAS-42

Bir kişi güzel ve zengin olamıyorsa, iyi ve dürüst olabilir. (KK22)

PÇBAS-43

Başkasının çukurunu kazarsa, kendininkini kazarsın. (KK64)

PÇBAS-44

Bir yanağına vurursan, diğer yanağı patlar. (KK64)

PÇBAS-45

Bütün dünya sis altındaysa, mahkûmun ay ışığı berraktır. (KK59)

PÇBAS-46

Birisinin ayağına basmış olabilir, ama şansına basmış olamaz. (KK23)

PÇBAS-47

Başkasının saçmalıklarına güleriz, kendimizinkinden utanmayız. (K.K.12)

PÇBAS-48

Başkasının annesi yaraları sarmaz. (KK65)

PÇBAS-49

Başkasının eli kaşımaz. (KK65)

PÇBAS-50

Başkasının eliyle yılan yakalamak kolaydır. (KK65)

PÇBAS-51

Bunlar onun için İspanya köyleridir. (KK97)

PÇBAS-52

Boynuzsuz boynuzluyla başa çıkamaz. (KK90)

PÇBAS-53

Balık baştan kokar. (KK28)

PÇBAS-54

Bir şahin asla karga yuvasından çıkmaz. (KK5)

PÇBAS-55

Bazılarına ana, bazılarına üvey ana. (KK108)

PÇBAS-56

Başkasının zilini, kendi koçuna takma. (KK30)

PÇBAS-57

Boşuna zil takılmamış. (KK57)

PÇBAS-58

Bir kez ölünür. (KK107)

PÇBAS-59

Birçoğu evlerini bulutlar üzerine inşa eder, yerde ise kulübeleri vardır. (KK88)

PÇBAS-60

Başkasının düğününde oynanmaz. (K.K75)

PÇBAS-61

Başkasının sırtındaki yük hafiftir. (KK75)

PÇBAS-62

Bu dünyada düz yol yoktur, düz yol anca kuyuda vardır. (KK103)

PÇBAS-63

Bölükteki Maksim misali saçmalıyor. (KK95)

PÇBAS-64

Boş samanı çırpıyor. (KK95)

PÇBAS-65

Bir serçe sürüsünün ıslık çaldığı kartalı kim ne yapsın. (KK21)

PÇBAS-66

Biz kurttan bahsederken, kurt kapıdan girdi. (KK54)

PÇBAS-64

Beyaz renkli karga ne kadar ise, iyi olan üvey anne sayısı da o kadardır. (KK95)

PÇBAS-68

Birine savaş, birine kardeş. (KK95)

PÇBAS-69

Başkasının yününe göz diken, eve dazlak gelir. (KK42)

PÇBAS-70

Bir insan her şeyi bilemez. (KK79)

PÇBAS-71

Bir ölü, yüz diriyi korkutur. (KK79)

PÇBAS-72

Bir kırlangıç ilkbaharı getirmez. (KK80)

PÇBAS-73

Bir kez doğar, bir kez ölürüz. (KK80)

PÇBAS-74

Biri patlar, yenisi çıkar. (KK80)

PÇBAS-75

Bir sorun asla tek başına değildir. (KK80)

PÇBAS-76

Bir tekerlek çamurda, diğer çamurun dışında. (KK81)

PÇBAS-77

Birine karanlık çökmeden, başkasının günü aydınlanmaz. (KK74)

PÇBAS-78

Boğazımın altındaki kanımdan veririm. (KK49)

PÇBAS-79

Bir adamdan zorla mal alırsın, ama zorla mal veremezsin. (KK64)

PÇBAS-80

Başkasının tavuğuna sahip olmaktansa, kendi yumurtana sahip olmak daha iyidir. (KK19)

PÇBAS-81

Began'ın annesi hiç ağlamadı. (KK35)

PÇBAS-82

Bilgelik, varlıktan iyidir. (KK36)

PÇBAS-83

Bir kez aldatılırsan helal et, ikinci kez aldatılırsan aptalsın. (KK29)

PÇBAS-84

Bilmediğinin farkında olan ama bilmek isteyene ne mutlu. (KK65)

PÇBAS-85

Borcu olmayan zengindir, genç olan ise sağlıklı olandır. (KK9)

PÇBAS-86

Başkasından istemeyen zengindir. (KK9)

PÇBAS-87

Başkasına çukur kazıyan, çukura kendi düşer. (KK85)

PÇBAS-88

Biz ayıdan bahsederken, ayı kapıdan girdi. (KK41)

PÇBAS-89

Bekârın evinde hizmetkârı yoktur. (KK68)

PÇBAS-90

Budalayla şaka yapılmaz. (KK68)

PÇBAS-91

Başkasının gözünde toz parçası görür, kendi gözünde koca değneği görmez.

(KK115)

PÇBAS-92

Bir insana yüz kez iyilik yap, bir kez yapma, hepsi unutulur. (KK13)

PÇBAS-93

Bir kızla kötü konuşulmaz. (KK103)

PÇBAS-94

Bir çuval karşılığında yüzlercesi. (KK103)

PÇBAS-95

Bir elin parmakları bile aynı değildir. (KK57)

PÇBAS-96

Boş evden fareler de kaçar. (KK78)

PÇBAS-97

Başında arı vızıldayan biri suçludur! (KK88)

PÇBAS-98

Başlamak işin en zor kısmıdır. (KK104)

PÇBAS-99

Bez, yamasını buldu. (KK105)

PÇBAS-100

Beş zanaat, on dert. (KK91)

PÇBAS-101

Bit bite, para paraya. (KK14)

C-

PÇBAS-102

Cimri, zengin dilencidir. (KK68)

PÇBAS-103

Ciğeri beş para etmez (paslı) birisiyle arkadaşlık etmektense, adam olanla kavga etmeyi tercih ederim. (KK19)

PÇBAS-104

Cesurlar, zorlukta belli olur. (K.K.102)

PÇBAS-105

Cesur babanın çocukları zavallı olur. (KK65)

Ç-

PÇBAS-106

Çalışan, açlıktan korkmaz. (KK27)

PÇBAS-107

Çuvaldaki bayrak saklanamaz. (KK5)

PÇBAS-108

Çıplak olabilir ama şahin gibidir. (KK18)

PÇBAS-109

Çuvalın başından tasarruf etmezsen, dibine gelince nafile olur. (KK63)

PÇBAS-110

Çocuksuz evlilik, güneşsiz gün gibidir. (KK44)

PÇBAS-111

Çingene çocuğu karnı doyunca, yemeği karnına sürer. (KK46)

PÇBAS-112

Çingeneye parmağını verirsin, elini kaptırırsın. (K14)

PÇBAS-113

Çocuk asla fazla değildir. (KK72)

PÇBAS-114

Çok konuşmanın olduğu yerde, az iş olur. (KK76)

PÇBAS-115

Çok konuşan ya çok biliyordur ya da çok yalan söylüyordur. (KK39)

PÇBAS-116

Çalışmaktan korkan, fakirlikte ölür. (KK93)

PÇBAS-117

Çok şeye sahip olan değil, az şey isteyen zengindir. (KK42)

PÇBAS-118

Çocuk kimin olursa olsun, annesiz büyüyen çocuğun vay haline. (KK36)

PÇBAS-119

Çiğ düşmeyen çimenin, sevdiceği olmayan kızın vay haline. (KK114)

PÇBAS-120

Çoğu gitti, azı kaldı. (KK95)

PÇBAS-121

Çok gıdaklayan tavuk, fazla yumurta yapmaz. (KK94)

D-

PÇBAS-122

Doğru olan yemin ediyorsa, korkudan yemin eder. (KK9)

PÇBAS-123

Düşman daha güçlü olabilir, lakin Tanrı herkesindir. (KK18)

PÇBAS-124

Doğduğumuz yeri biliyoruz, öleceğimiz yeri bilemeyiz. (KK74)

PÇBAS-125

Dayak yiyenin yüzü gülmez. (K.K.115)

PÇBAS-126

Demircinin baltası en kötüsüdür. (KK50)

PÇBAS-127

Dostu zor günde görürsün, altını ise ateşte tanırsın. (KK53)

PÇBAS-128

Dolu tüfekten bir kişi korkar, boş tüfekten iki kişi korkar. (KK111)

PÇBAS-129

Davetsiz misafirin yeri kapı arkasıdır. (KK89)

PÇBAS-130

Deli kardeş olmadan intikam olmaz. (KK70)

PÇBAS-131

Din iman yemek için satılmaz. (KK77)

PÇBAS-132

Dünyaya bir kez gelinir. (KK77)

PÇBAS-133

Dayağı yemeden önce mızmızlanma. (KK61)

PÇBAS-134

Dilinde bal, kalbinde buz. (KK102)

PÇBAS-135

Deli olan mumla aranmaz. (KK98)

PÇBAS-136

Düşmanını affeden, dost kazanır. (K.K.89)

PÇBAS-137

Dürüst olmak isteyen, fazlasını elde edemez. (KK87)

PÇBAS-138

Damlalardan önce gök gürlediğinde yağmur yapmaz. (KK83)

PÇBAS-139

Doyuran birisi anne baba gibidir. (KK77)

PÇBAS-140

Dünya yanar, nene saçını tarar. (KK75)

PÇBAS-141

Dumanın olduğu yerde ateş de vardır. (KK49)

PÇBAS-142

Dağdaki şahindense, eldeki serçe daha iyidir. (KK45)

PÇBAS-143

Dokuzunda teşekkür, birinde yemek. (KK65)

PÇBAS-144

Duru su, rahat kafa. (KK65)

PÇBAS-145

Deli olup akıllı olmayı bilen kişi bilgedir. (KK23)

PÇBAS-146

Deli birinin hayal ettiğini, yüz bilge adam çözemez. (KK49)

E-

PÇBAS-147

Ey tüfek, senin tabanca halini bilirim. (KK60)

PÇBAS-148

Elde edemeyeceğin şeyi dileme. (KK49)

PÇBAS-149

Evin temeli toprakta değil, kadındadır. (KK94)

PÇBAS-150

En çok insan yatakta ölür ama kimse yataktan korkmaz. (KK105)

PÇBAS-151

Ev iyi olsaydı, kurdun da evi olurdu. (KK53)

PÇBAS-152

Erkek adam herkesten daha iyi olmayı, sadece oğlundan daha kötü olmayı ister. (KK48)

PÇBAS-153

Elma gibi al yanaklı, dağ gibi sağlıklı. (KK48)

PÇBAS-154

Erkek adamı içerken, atı çamura batarken tanırsın. (KK12)

PÇBAS-155

Eşini dövüyorsan, mutluluğunu dövüyorsun. (KK32)

PÇBAS-156

En iyisini Allah bilir. (KK65)

PÇBAS-157

Erkek kepçeyle eve getirse, kadın iğne ucuyla harcasa, o evde selamet olmaz. (KK53)

PÇBAS-158

Eski dostuna sarıl ve beş kuruş verme. (KK75)

PÇBAS-159

En önce cesur bir delikanlının annesi ağlar. (KK81)

PÇBAS-160

Ev komşularıyla satılır. (KK96)

PÇBAS-161

Elde etmek, korumaktan kolaydır. (KK23)

PÇBAS-162

Eşeyi İstanbul'a götür, eşek eşektir. (KK65)

PÇBAS-163

Ebeveynler rüşvet almayan dostlardır. (KK28)

PÇBAS-164

Eğer kendi evinde iyi bir ev sahibi değilse, hiçbir yerde değildir. (KK8)

F-

PÇBAS-165

Fakir oynamaya başlayınca, davul yırtılır. (KK82)

PÇBAS-166

Fide inceyken düzeltilmeli. (KK74)

PÇBAS-167

Fısıltı evi yıkar. (KK84)

G-

PÇBAS-168

Genç öküzler tekme atmayı yaşlı öküzlerden öğrenir. (KK47)

PÇBAS-169

Girdiğin halaya göre şarkı söylersin. (KK50)

PÇBAS-170

Güneş çiği eritir. (KK9)

PÇBAS-171

Güneş çamurla kirlenmez. (KK90)

PÇBAS-172

Günün akıbeti sabahtan belli olur. (KK65)

PÇBAS-173

Giyim kişiyi adam yapmaz. (KK65)

PÇBAS-174

Gözler dolu, eller boş. (KK87)

PÇBAS-175

Gözlere kulaklardan daha çok güvenilmelidir. (KK87)

PÇBAS-176

Güzel kadın nadiren dürüst olur. (KK86)

PÇBAS-177

Genç evlenen, ihtiyarlamıştır. (KK27)

PÇBAS-178

Gücünün olmasındansa, aklının olması daha iyi. (KK38)

PÇBAS-179

Geç kızaran elma uzun bekler. (KK78)

PÇBAS-180

Güçlü eşek ama iki yük taşıyor. (KK79)

PÇBAS-181

Güneşten saklanan, hiç yaşamasın daha iyi. (KK93)

PÇBAS-182

Genç dilber, yaşlı dilenci. (KK41)

PÇBAS-183

Genç, çamurlu suyun taşıyabileceğinden fazlasını düşünür. (KK41)

PÇBAS-184

Genç gelinler, kardeşleri ayırır. (KK66)

PÇBAS-185

Genç ağaç eğilir, yaşlı ağaç kırılır. (KK40)

PÇBAS-186

Gençlik, delilik; yaşlılık, pişmanlık. (KK63)

PÇBAS-187

Güzellik değil iyilik hayatı yaşanır kılar. (KK22)

PÇBAS-188

Gereklilik kanunu değiştirir. (KK43)

PÇBAS-189

Günün akıbeti sabahtan belli olur. (KK4)

PÇBAS-190

Gümüş eyer atı değerli kılmaz. (KK112)

H-

PÇBAS-191

Herkesin ettiği gün yüzüne çıkacaktır. (KK90)

PÇBAS-192

Herkes adalet ister, lakin kendi evinde değil. (KK51)

PÇBAS-193

Herkes kavga eder ve kazanır. (KK51)

PÇBAS-194

Her çingene kendi kevgirini över. (KK51)

PÇBAS-195

Her dağın kendine has yükleri vardır. (KK1)

PÇBAS-196

Her kuş kendi sürüsüne uçar. (KK1)

PÇBAS-197

Her sözün kuyruğu vardır. (KK1)

PÇBAS-198

Her şakanın yarısı gerçektir. (KK1)

PÇBAS-199

Her dönemin kendine has zorlukları vardır. (KK42)

PÇBAS-200

Herkese iyi, kendine kötü. (KK42)

PÇBAS-201

Her adam diğer herkesten iyi, oğlundan kötü olmayı diler. (KK4)

PÇBAS-202

Hem Paşa, hem Subaşı. (KK84)

PÇBAS-203

Hiç kimse herhangi bir şeyde mutlu olamaz. (KK66)

PÇBAS-204

Hiç kimse kusursuz doğmamıştır. (KK19)

PÇBAS-205

Hiç kimse anne karnından bilgili doğmamıştır. (KK19)

PÇBAS-206

Hiç kimsenin liyakat ve nezaketi ayaklar altına alınmamalıdır. (KK42)

PÇBAS-207

Herkesi memnun edemezsin. (KK61)

PÇBAS-208

Her bildiğini söyleme, her yapabileceğini yapma, her duyduğuna inanma. (KK44)

PÇBAS-209

Her öksürük kıştan değildir. (KK106)

PÇBAS-210

Huyu suyu farklı türlü türlü insan vardır. (KK95)

PÇBAS-211

Hastalığını saklayan, çareyi bulamaz. (KK85)

PÇBAS-212

Hem para hem keçi olmuyor! (KK77)

PÇBAS-213

Hediyenin ve atın dişine bakılmaz. (KK49)

PÇBAS-214

Hiç gelmeyen yazda kazanır. (KK68)

PÇBAS-215

Hızlı işe, şeytan karışır. (KK44)

PÇBAS-216

Hızlı konuşmada çok günah vardır. (KK44)

PÇBAS-217

Hasta olan sağlıklı olanı taşır. (KK45)

PÇBAS-218

Hazırda varlıklı olmaktansa, para kazanmayı bilmek daha iyidir. (KK19)

PÇBAS-219

Hasta olana sorulur, sağlıklı olana verilir. (KK38)

PÇBAS-220

Hatır için hatır, peynir için para. (KK30)

PÇBAS-221

Hangi malın iyi olduğunu bilemiyorsan, hangisinin daha pahalı olduğunu sor. (KK25)

PÇBAS-222

Hayırlıysa, kâfidir.” (KK59)

PÇBAS-223

Halaya girmek için nene iki kuruş vermiş, çıkmak için üç. (KK30)

PÇBAS-224

Hasta birisi az yer, ama çok harcar. (KK38)

PÇBAS-225

Huzur içinde yaşamak isteyen çenesini kapatacak. (KK87)

PÇBAS-226

Her acı sonsuz değildir. (KK26)

PÇBAS-227

Her gün bayram değil. (KK26)

PÇBAS-228

Hiçbir mum sabaha kadar yanmaz. (KK5)

PÇBAS-229

Hiçbir iş aceleyle yapılmamalı. (KK43)

PÇBAS-230

Hırsızdan bir şey saklamak mümkün değildir. (KK110)

PÇBAS-231

Her şey onur için, onur ise hiçbir şey için. (KK42)

PÇBAS-232

Herkes en çok kendi sevdiği şarkısını sever. (KK42)

PÇBAS-233

Her yere git, lakin evine dön. (KK83)

İ-

PÇBAS-234

İki sandalyeye oturulmaz. (KK101)

PÇBAS-235

İlim, varlıktır. (KK60)

PÇBAS-236

İstanbul'da kazanır, Prizren'de yer. (KK42)

PÇBAS-237

İyilikte iyi olmak kolaydır. (KK65)

PÇBAS-238

İstenen memnuniyetle karşılanır. (KK17)

PÇBAS-239

İçinde uyumun olmadığı evin vay haline. (KK83)

PÇBAS-240

İti besle, sana saldırsın. (KK27)

PÇBAS-241

İşe göre maaş. (KK53)

PÇBAS-242

İlk şanstan kaçma. (KK111)

PÇBAS-243

İnsanlardan saklanan hiç yaşamasın daha iyi. (KK92)

PÇBAS-244

İnat kötü zanaat. (KK57)

PÇBAS-245

İki kafa, bir kafadan daha değerlidir. (KK76)

PÇBAS-246

İyi ses uzaklara duyulur ve kötü bir ses daha da öteden duyulur. (KK51)

PÇBAS-247

İyi mal kendini satar, iyi kızın talibi çok olur. (KK51)

PÇBAS-248

İyi kuzu iki koyunu emer. (KK73)

PÇBAS-249

İnceldiği yerde kopar. (KK72)

PÇBAS-250

İnsanlar, kendilerini değil başkalarını değerlendirirler. (KK49)

PÇBAS-251

İnsan odundan da taştan da daha serttir. (KK64)

PÇBAS-252

İnsanı düşmanı değil, dostu üzer. (KK64)

PÇBAS-253

İnsan elma değil ki koklayasın. (KK70)

PÇBAS-254

İnsanda can oldukça umut da olur. (KK70)

PÇBAS-255

İyilik et- pişman olma, kötülük et- umutlanma. (KK69)

PÇBAS-256

İyi haber, altın köpekten daha değerlidir. (KK44)

PÇBAS-257

İlim maldan daha hayırlıdır. (KK11)

PÇBAS-258

İki göze kıyasla, dört göz daha iyi görür. (KK11)

PÇBAS-259

İnsanlar olmadan hayat olmaz. (KK37)

PÇBAS-260

İşin yoksa şahit ol. (KK8)

PÇBAS-261

İyilik yap ve yaygara yapma. (KK65)

PÇBAS-262

İnsan yaladıkça öğrenir, yine de cahil ölür. (KK47)

PÇBAS-263

İnsan bir günde yaşlanabilir. (KK48)

PÇBAS-264

İyi niyet varsa, her şey var. (KK83)

PÇBAS-265

İtlerin arkasından havlamadığı kurt, kurt değildir. (KK100)

PÇBAS-266

İnek bufaloya saldırmak istemiş! (KK87)

K-

PÇBAS-267

Kendi mutluluğunuz kadar başka kimse sizi zehirleyemez. (KK57)

PÇBAS-268

Kimse yalan söylemekten hastalanmaz, ağır kaldırmaktan hastalanır. (KK57)

PÇBAS-269

Kütük parçaları kütükten uzağa düşmez. (KK57)

PÇBAS-270

Kısmet evde beklenmez, aranır. (KK30)

PÇBAS-271

Kedi fareyi istemez. (KK22)

PÇBAS-272

Kimin evi yağlı yer bilinmeli. (KK108)

PÇBAS-273

Kazma olmadan ekmek olmaz. (KK70)

PÇBAS-274

Kötülük eden, kötülüğü bulur. (KK42)

PÇBAS-275

Kalın kafa olmaktansa, cahil olmak iyidir. (KK67)

PÇBAS-276

Kaderden kimse kaçamaz. (KK78)

PÇBAS-277

Kadındaki gözyaşı gibi bitti. (KK77)

PÇBAS-278

Kadının olmadığı yerde ev de yoktur. (KK72)

PÇBAS-279

Karşılıklı anlayış olmadığı yerde, ev de yoktur. (KK72)

PÇBAS-280

Kusurlu bilinen, şanı önden yürüyen ama bilinmeyen birinden daha iyidir. (KK45)

PÇBAS-281

Kızgın delikanlı, kanlı burun. (KK37)

PÇBAS-282

Kış ağızla ısırmazsa, kuyruğuyla dayak atar. (KK32)

PÇBAS-283

Kalbin dilin gibi ise, iyi birisin. (KK30)

PÇBAS-284

Koca ayyaşsa, kadın çeker. (KK23)

PÇBAS-285

Kolaylaştıramıyorsan, zorlaştırma. (KK24)

PÇBAS-286

Kitabı öğrenmiş olabilir ama aklı öğrenemez. (KK24)

PÇBAS-287

Karga ve kötü kalpli kadın yıkandıkça kararırlar (KK68)

PÇBAS-288

Kaş alırken göz çıkarmak. (KK4)

PÇBAS-289

Kendi elin kaşıdığı gibi, başkasının eli kaşıyamaz. (KK82)

PÇBAS-290

Kafa iyi değilse, tüm vücut zarar görür. (KK84)

PÇBAS-291

Kaşıkla alıyor, sapıyla göz oyuyor. (KK84)

PÇBAS-292

Kimin güzel evi ve güzel eşi varsa, onların efendisi değildir. (KK87)

PÇBAS-293

Kardeşi kardeş olarak istemeyen, yabancıyı efendisi olarak alır. (KK89)

PÇBAS-293

Kolaylıkla yalan söyleyen, kolaylıkla hırsızlık yapar. (KK91)

PÇBAS-294

Kendi düşen başkasını suçlamaz. (KK92)

PÇBAS-295

Kendini öven, kendini bozar. (KK92)

PÇBAS-296

Kadını dinleyen, uzağa gidemez (KK93)

PÇBAS-297

Kusuru olmayan dost arayan, dostsuz kalır. (KK93)

PÇBAS-298

Kim istemiyorsa, onsuz da yapılır. (KK94)

PÇBAS-299

Kızı yüzü evlendirir. (KK86)

PÇBAS-300

Kedinin yedi hayatı var. (KK36)

PÇBAS-301

Küçük çocuk, küçük dert; büyük çocuk büyük dert. (KK8)

PÇBAS-302

Para yok, pazar yok. (KK109)

PÇBAS-303

Kendi azabınızdan daha büyük bir azap yoktur. (KK109)

PÇBAS-304

Kimsen yoksa Allah var. (KK89)

PÇBAS-305

Kaçan düşmana, geniş yol yap. (KK89)

PÇBAS-306

Konuşuyor, ne ekşi ne taze. (KK42)

PÇBAS-307

Kimse anneden daha değerli değildir. (KK11)

PÇBAS-308

Kötü soydan, doğan olmasın. (KK44)

PÇBAS-309

Kantarcıdan daha iyi kadı yoktur. (KK87)

PÇBAS-310

Karın nereliyse, sen de oralısın. (KK110)

PÇBAS-311

Kirlenen elbiseler, evde yıkanır. (KK80)

PÇBAS-312

Kardeşi bırak, düğün misafirini al. (KK80)

PÇBAS-313

Kanı pamuktan emer. (KK19)

PÇBAS-314

Kopyala, yapıştır! (KK19)

PÇBAS-315

Kimse bir şeyi hiçbir şey için vermez. (KK66)

PÇBAS-316

Kendine düşman olduğunda, kimse sana yardım edemez. (KK19)

PÇBAS-317

Kimsenin alnında ne olduğu yazmaz. (KK19)

PÇBAS-318

Kendi ailenle ye, iç, lakin ticaret yapma. (KK30)

PÇBAS-319

Kısa yol, arabaya zarar. (KK53)

PÇBAS-320

Kuru ağacın yanında yaş ağaç da yanar. (KK12)

PÇBAS-321

Kâhin nene yağmurdan sonra çamurun olacağını öngördü. (KK53)

PÇBAS-322

Köy şenlikli, şehir gençken çekilir. (KK77)

PÇBAS-323

Köyün eşeğini, kurt yer. (KK77)

PÇBAS-324

Kör bir adamdan yol, budaladan tavsiye sorulmaz. (KK46)

PÇBAS-325

Karga karganın gözünü oymaz. (KK45)

PÇBAS-326

Kurda orman anlatılmaz. (KK45)

PÇBAS-327

Kurbağa bufaloyu ayağına nal taktırırken görmüş, kendi de ayak kaldırmış. (KK14)

PÇBAS-328

Kötü karakterli bir kocanın karısı çirkin olur. (KK115)

PÇBAS-329

Korkunun yüzü yoktur. (KK9)

PÇBAS-330

Korkak eve gider. (KK9)

PÇBAS-331

Kendi ekmeğini yer, başkasının derdini güder. (KK42)

PÇBAS-332

Kendi evim, kendi özgürlüğüm. (KK42)

PÇBAS-333

Kadın evin direğidir. (KK79)

PÇBAS-334

Kadın erkeği yüzünde, erkek ise kadını gömleğinde taşır. (KK100)

PÇBAS-335

Kadınların işleri asla bitmez. (KK100)

PÇBAS-336

Kötülük etmek ve iyiliği ummak mümkün değildir. (KK34)

PÇBAS-337

Kötülük ruhu, pas demiri kemirir. (KK60)

PÇBAS-338

Kim olduğunu görmek istiyorsan, dostlarına bak. (KK27)

PÇBAS-339

Korkuda gözler büyüktür. (KK115)

PÇBAS-340

Kulaklarıyla değil, gözleriyle evlenenin vay haline. (KK114)

PÇBAS-341

Kaçan köpeğe herkes bağırır. (KK103)

PÇBAS-342

Kıza, oturduğu yerde vur. (KK13)

PÇBAS-343

Kendine ve kendi becerine güven. (KK92)

PÇBAS-344

M-

PÇBAS-345

Mutluluk asla sonsuza dek sürmez. (KK112)

PÇBAS-346

Mutlu anneyi çocukları gömer, mutsuz anne ise kendi çocuklarını. (KK112)

PÇBAS-347

Maşa varken elini yakma. (KK78)

PÇBAS-348

Mahkeme kiminse, adalet onundur. (KK69)

PÇBAS-349

Mirka, kambur Mirko'yu seçermiş. (KK65)

N-

PÇBAS-350

Nasipse, zararı yoktur. (KK20)

PÇBAS-351

Nerede doğduğumuzu biliyorsak da nerede öleceğimizi bilmeyiz. (KK33)

PÇBAS-352

Ne istediğini yapabilirsin, ama bunu sonsuza dek yapamazsın. (KK88)

PÇBAS-353

Ne ekersen, onu biçersin. (KK49)

PÇBAS-354

Ne denizde ölçü ne kocada iman. (KK42)

PÇBAS-355

Ne son ne de ilk ol, her zaman ortada ol. (KK106)

PÇBAS-356

Noel ağzında domuz yetiştirilmez. (KK78)

PÇBAS-357

Ne yüklerlerse, onu taşırsın. (KK35)

PÇBAS-358

Ne mutlu erken delirene, bütün hayatı neşeyle geçer. (KK65)

PÇBAS-359

Ne mutlu kendininkinin üzerinden değil de başkasının zararı üzerinden akıllanana. (KK65)

O-

PÇBAS-360

Orta halli mutluluk en iyisidir. (KK112)

PÇBAS-361

Oğlan çocuklar babalarından gördüklerini yaparlar. (KK8)

PÇBAS-362

Onu tanımayan, değeri yüksek biçer. (KK86)

PÇBAS-363

Oynamayı sevene sesli müzik çalınır. (KK17)

PÇBAS-364

Ovada gözlenir, ormanda duyulur. (KK12)

PÇBAS-365

O çalıda tavşan yatar. (KK115)

Ö-

PÇBAS-366

Önce ölç, sonra biç. (KK19)

PÇBAS-367

Özgürlüksüz bir insan, susuz balık gibidir. (KK64)

PÇBAS-368

Ödenmemiş borç- affedilmemiş günah. (KK75)

PÇBAS-369

Ölü ağız konuşmaz. (KK59)

PÇBAS-370

Önce kendi avlunu temizle. (KK104)

PÇBAS-371

Öğrenilmeyecek sır yoktur. (KK109)

PÇBAS-372

Özgürlükten dünyada daha büyük bir iyilik yoktur. (KK44)

PÇBAS-373

Önce para- sonra çare! (KK82)

PÇBAS-374

Özgürlüğü olmayan bir adam, susuz balık gibidir. (KK4)

PÇBAS-375

Öfkeli çingene boş bir çuval taşır. (KK3)

PÇBAS-376

Öküz boynuzundan, insan ise dilinden bağlanır. (KK47)

PÇBAS-377

Önce kendine bak, sonra başkasına. (KK14)

P-

PÇBAS-378

Parlayan her şey altın değildir. (KK26)

PÇBAS-379

Paslanmış, güce gelmiş. (KK30)

PÇBAS-380

Rüzgâr olmasaydı, örümcekler bütün gökyüzünü örerlerdi. (KK53)

PÇBAS-381

Pusto raslo, pusto paslo (Türkçesi: Ha olmuş, ha olmamış) (KK66)

PÇBAS-382

Paslanmış bir ata eyer bile ağır gelir. (KK79)

S-

PÇBAS-383

Sevgili dostum, bana güvenme, kendine ve kendi gücüne güven. (KK

PÇBAS-384

Sen çocuğunu evde terbiye etmezsen, sokakta terbiye ederler. (KK21)

PÇBAS-385

Sen evi sağlam tutmazsan, üzerine yıkılır. (KK2)

PÇBAS-386

Sıcak sütten dili yanan, yoğurdu bile üfleyerek yer. (KK28)

PÇBAS-387

Sana ne olduğunu biliyorsan ne olacağını bilemezsin. (KK34)

PÇBAS-388

Sopanın iki ucu var. (Döven, zaman gelir dövülen olabilir. (KK16)

PÇBAS-389

Sağlık olmadan zenginlik olmaz. (KK65)

PÇBAS-390

Sükût altınsa, söz çamurdur. (KK4)

PÇBAS-391

Sözü tutmamaktansa, vazgeçmek daha iyidir. (KK38)

PÇBAS-392

Sarayda ağlamaktansa, kulübede şarkı söylemek daha iyidir. (KK19)

PÇBAS-393

Siyah (yanmış) kek, boş torbadan iyidir. (KK44)

PÇBAS-394

Selanik'e kadar yüz somun. (KK72)

PÇBAS-395

Suskunun altından, üç yüz hile baş gösterir. (KK62)

PÇBAS-396

Söğüt üzüm verdiğinde. (KK29)

PÇBAS-397

Sağlıklı olan, yaş saymaz. (KK87)

PÇBAS-398

Sağlıklı ayağa batan diken gibi. (KK82)

PÇBAS-399

Sütü olmayanın ilacı olmaz. (KK89)

PÇBAS-400

Soran yolunu hızlı bulur. (KK90)

PÇBAS-401

Sigara içer, sağlığından olur. (KK91)

PÇBAS-402

Sürekli bir şeyler başlatanın işi asla bitmez. (KK42)

PÇBAS-403

Sığ bir su birikintisini karıştırmak ve budalayı kızdırmak kolaydır. (KK96)

PÇBAS-404

Sıcak demiri başkasının eliyle tutmak kolaydır. (KK23)

PÇBAS-405

Sağlıklı birinin hasta birine tavsiye vermesi kolaydır. (KK25)

PÇBAS-406

Sinirli birinin dostu olmaz. (KK97)

PÇBAS-407

Soğan ve su, çıplak bir çorba. (KK99)

PÇBAS-408

Sabah geceden daha aklı başındadır. (KK23)

PÇBAS-409

Soysuzu soyuna getirme. (KK107)

PÇBAS-410

Soğuk güzelliğe değil, sıcaklığa bakar. (KK78)

PÇBAS-411

Senin önünde seni öven, arkandan dedikodunu yapan insanlar en kötüleridir. (KK50)

PÇBAS-412

Suyu değirmene yönlendirmek. (KK105)

PÇBAS-413

Söz, delinin eğlencesidir. (KK43)

PÇBAS-414

Söylenene değil, kaderinde olanadır. (KK11)

PÇBAS-415

Sarhoştan deli bile kaçar. (KK111)

PÇBAS-416

Sarhoş olana deniz dize kadar. (KK91)

PÇBAS-417

Siyaset kafaları yer. (KK65)

PÇBAS-418

Sarhoş olana deniz dize kadar. (KK91)

PÇBAS-419

Sineği avucuna al, çenene gitmek ister. (KK79)

PÇBAS-420

Sert bir ağaca sert çivi gerekir. (KK103)

PÇBAS-421

Sessiz su baskını tepeyi oynatır. (KK17)

PÇBAS-422

Sürüsünden kopan koyunun vay haline. (KK114)

PÇBAS-423

Solgun olan yaşar, al yanaklı olan göçer. (KK74)

Ş-

PÇBAS-424

Şapka alabilirler, ama akıl alamazlar. (KK30)

PÇBAS-425

Şeytan istediğini almaya gelir. (KK73)

PÇBAS-426

Şans varsa, ziyan yoktur. (KK74)

PÇBAS-427

Şu kör işleri bırak. (KK100)

PÇBAS-428

Şakanın yarısı gerçektir. (KK83)

PÇBAS-429

Şansa deli olan, çabaya akıllı olan inanır. (KK83)

PÇBAS-430

Şar Dağı'nı öğleden sonra geçmeye kalkma. (KK84)

T-

PÇBAS-431

Tanrı yavaştır, ama herkesin hakkından gelir. (KK66)

PÇBAS-432

Tanrı kedi değildir. (KK66)

PÇBAS-433

Tilkiyi kovalarken kurdu buldu. (KK46)

PÇBAS-434

Temizlik, sağlığın yarısıdır. (KK69)

PÇBAS-435

Tecrübe ve zorluk öğretmendir. (KK71)

PÇBAS-436

Tanrının olduğu yerde düzen de vardır, Tanrının olmadığı yerde düzen de yoktur. (KK72)

PÇBAS-437

Tek kolla iki karpuz taşınmaz. (KK76)

PÇBAS-438

Tok olan, aç olana inanmazmış. (KK76)

PÇBAS-439

Tembellik hastalıktan beterdir. (KK52)

PÇBAS-440

Tüccar sürekli kazansaydı, adı tüccar değil kazanan olurdu. (KK82)

PÇBAS-441

Tanrı mutluluğu dağıtırken, kimin çocuğu olduğunu sormaz. (KK83)

PÇBAS-442

Toku ağırlamak, varlıklıya hediye vermek zordur. (KK59)

PÇBAS-443

Tahmin etmek, bilmek değildir. (KK39)

PÇBAS-445

Tüm yaralar tek bir merhemle iyileştirilemez. (KK61)

PÇBAS-446

Tüm akıl tek kişide değildir. (KK26)

PÇBAS-447

Tükür, senin üstüne düşer! (KK19)

PÇBAS-448

Tüfeğe, ata ve kadına çok güvenmemek lazım. (KK79)

PÇBAS-449

Tıpa tıp aynı. (KK46)

PÇBAS-450

Tavuğun horoz gibi öttüğü evin vay haline. (KK36)

PÇBAS-451

Tencere kapağını bulmuş. (KK92)

PÇBAS-452

Tuta Uta ile evlenmiş. (KK13)

PÇBAS-453

Tavşan ormandayken mangal yakılmaz. (KK79)

PÇBAS-454

Tane yanına tane poğaça olur, taş yanına taş saray olur. (KK74)

U-

PÇBAS-455

Ustalar gidene kadar, fıçı suyu tutar. (KK75)

PÇBAS-456

Umduğundan iyisini buldu. (KK84)

PÇBAS-457

Uyum içindeki kardeşler evi inşa eder. (KK4)

PÇBAS-458

Uyum asla kaybetmemiştir. (KK5)

PÇBAS-459

Tanrıya sığınan, çok acı çeker. (KK94)

V-

PÇBAS-460

Veriyorsan, almayı bekle. (KK21)

Y-

PÇBAS-461

Yanlış yaparsam Tanrı'dan korkarım, doğru yaparsam, yine Tanrı'dan korkarım. (KK21)

PÇBAS-462

Yakınını besle, seni savunsun.(KK65)

PÇBAS-463

Yaşlı it havlarsa bakıver nedir, it genç ise meraklanma. (KK31)

PÇBAS-464

Yalnız Allah bilir. (KK34)

PÇBAS-465

Yazmak her şeyi korur. (KK44)

PÇBAS-466

Yaşlılık sana gençliğin neredeydi sorar. (KK68)

PÇBAS-467

Yalnız insan, dalları kesilmiş ağaç gibidir. (KK70)

PÇBAS-468

Yılan da güzeldir ama kötüdür. (KK57)

PÇBAS-469

Yaşlıyla evlen, hüküm sür; gençle evle, şeytanla uğraş. (KK92)

PÇBAS-470

Yaşlıda baş, gençte güç. (KK115)

PÇBAS-471

Yalanın dibi sığdır. (KK50)

PÇBAS-472

Yara iyileşse bile, izi kalır. (KK27)

PÇBAS-473

Yağmur sadece tek bir arsaya düşmez. (KK85)

PÇBAS-474

Yavaş yürüyen, uzağa yetişir. (KK91)

PÇBAS-475

Yüz dostun varsa, hiç dostun yoktur. (KK42)

PÇBAS-476

Yalnızlıktan kötüsü yok. (KK13)

PÇBAS-477

Yaşlı hastalanır, genç inanmaz. (KK8)

PÇBAS-478

Yaşlılar çocuk gibidir. (KK8)

PÇBAS-479

Yaşlı gübre yakıldığında daha çok yanar. (KK113)

PÇBAS-480

Yaşlı ağaç doğrulanmaz. (KK113)

PÇBAS-481

Yaşlılık, zayıflık. (KK113)

PÇBAS-482

Yaşlılık herkesin öldüğü bir hastalıktır. (KK35)

PÇBAS-483

Yoksulun gözyaşı bulacak onu. (KK35)

PÇBAS-484

Yukarı çıktıkça dallar daha ince olur. (KK42)

PÇBAS-485

Yoksulluk zordur. (KK36)

PÇBAS-486

Yavaş yağan yağmur toprağı daha iyi sular. (KK17)

PÇBAS-487

Yabancı bizden olamaz. (KK97)

PÇBAS-488

Yaban eller, büyük üzüntü. (KK12)

PÇBAS-489

Yalanın ayakları kısadır. (KK83)

PÇBAS-490

Yoksullar Allah’a bile ağır gelir! (KK46)

PÇBAS-491

Yavaş ama güvenli adımlarla. (KK65)

PÇBAS-492

Yüz yaşı saklamaz. (KK86)

PÇBAS-493

Yola asla yalnız çıkma, dostunu al. (KK75)

Z-

PÇBAS-494

Zor günümde bana yardım etmeyeceksen, neden varsın ki? (KK53)

PÇBAS-495

Zorluk olmadan, bilim olmaz. (KK37)

PÇBAS-496

Zengin istediğinde yer, fakir ise bulabildiğinde yer. (KK61)

PÇBAS-497

Zenginlikte tokluk olmaz. (KK38)

PÇBAS-498

Zindandan manzara izlemektense, tepeden manzara izlemek daha iyidir. (KK38)

PÇBAS-499

Zengin olmaktansa, akıllı olmak daha iyidir. (KK38)

PÇBAS-500

Zor Tanrıya dua etmez, Tanrı da zoru sevmez. (KK77)

PÇBAS-501

Zorla gelen, evi dağıtır. (KK105)

PÇBAS-502

Zorluk ve acı insana ders olur. (KK101)

Atasözleri, insanların her türlü gözlemleri ve bu gözlemlerin sonucunda elde ettikleri tecrübeler ile oluşmuştur. İnsanların olaylar ve durumlar karşısında tecrübelerinden faydalanarak söylemiş oldukları her bir söz zamanla kalıplaşarak atasözlerini meydana getirmiştir. Atasözlerinin her biri çok önemlidir. İnsanların sadece tecrübelerini aktardıkları sözler değildir; hayata dair duygu ve düşüncelerini, sosyal ve kültürel değerlerini, geleneklerini aktardıkları bir sözlü kültür ürünüdür.

4.2.2.1. Prizren ve Çevresindeki Boşnakların Atasözlerinde İşledikleri Temalar

4.2.2.1.1. Acelecilik

Zupa ve Podgor bölgelerinde, acele ile yapılan işlerin faydalı olmayacağı bu

sebeple her işin sakinlikle yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

- Hiçbir iş aceleyle yapılmamalı.

4.2.2.1.2. Açlık ve Tokluk

Atasözlerinde, aç olmanın zorlukları ifade edilmektedir. Tok olanın da aç olanın halinden anlamaması temaları üzerinde durulduğu görülmektedir.

- Açlıktan kötü hastalık yoktur.
- Açlığın gözü kördür.
- Zenginlikte tokluk olmaz.
- Toku ağırlamak, varlıklıya hediye vermek zordur.
- Tok olan, aç olana inanmazmış.

4.2.2.1.3. Adalet

"Adalet" sözcüğü, "hak, doğruluk" anlamlarına gelmektedir. Bölgede adalet ile kullanılan atasözlerinde adaletin er ya da geç sağlanacağı ifade edilmektedir.

- Mahkeme kiminse, adalet onundur.
- Herkes adalet ister, lakin kendi evinde değil.
- Adalet yavaştır, ama tecelli edecektir.

4.2.2.1.4. Ahlâk ve Terbiye

Atasözlerinde, her çocuğun aile terbiyesi alması gerektiği ve aile içerisinde ahlâk değerlerini öğrenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

- Sen çocuğunu evde terbiye etmezsen, sokakta terbiye ederler.

4.2.2.1.5. Akıllılık

Atasözlerinde, aklın önemli olduğu üzerinde durulmuştur. İnsanın akıl ile her zorluğunu aşabileceği, davranışlarını kontrol edebildiğini ifade etmektedir.

- Zengin olmaktansa, akıllı olmak daha iyidir. (KK38)
- Akıllı, doğduğu yerde değil, onun için daha iyi olan yerde yaşar. (KK80)
- Akıllı söylediğini düşünür, deli ise düşündüğünü söyler.

4.2.2.1.6. Akrabalık

Atasözlerinde, akrabalık ilişkilerini ifade etmektedir.

- Akrabalarımız etmezse, kim edecek.

4.2.2.1.7. Arkadaşlık

Arkadaşlığa dair söylemiş atasözünde arkadaşlık kurmanın ve onu dostluğa çevirmenin zorluğu ifade etmektedir.

- Arkadaşlığı sürdürmek, başlatmaktan daha zordur.(KK61)

4.2.2.1.8. Aşk ve Sevgi

Atasözlerinde aşkın güzelliğinin yanı sıra insanların gerçekleri görmesine engel olduğunu ifade eder.

- Aşk güzeldir ama kör eder.

4.2.2.1.9. Bilgi ve İlim

Atasözlerinde, bilgi her zaman önemsenmiştir. Bilgi insanların çabalayarak ulaştıklarına, çabalamadan zorluklarla karşılaşmadan bilimin oluşmadığını ifade edilmiştir.

- Hiç kimse anne karnından bilgili doğmamıştır.
- Zorluk olmadan, bilim olmaz.
- Bilgelik, varlıktan iyidir.

4.2.2.1.10. Cimrilik

Atasözlerinde cimrilik, toplum tarafından hoş karşılanmayan bir kavramdır.

- Cimri, zengin dilencidir.

4.2.2.1.11. Çalışkanlık

Atasözlerinde insanların her daim çalışması gerektiği üzerinde durulmuştur. Çalışan kişinin bazı konularda korkusunun olmayacağı ifade edilmiştir.

- Çalışmaktan korkan, fakirlikte ölür.
- Çalışan, açlıktan korkmaz.

4.2.2.1.12. Davet

Atasözlerinde, kişilerin davetsiz çağırılmadığı yere gitmenin uygun görülmediği anlaşılmaktadır, aynı zamanda davetsiz misafire hürmet edilmediği de

ifade edilmektedir.

- Davetsiz misafirin yeri kapı arkasıdır.

4.2.2.1.13. Delilik

Atasözlerinde delilik ve delilerin işlerine akıl sır erdirilemediği ifade edilmiştir.

- Ne mutlu erken delirene, bütün hayatı neşeyle geçer. (KK65)
- Deli olup akıllı olmayı bilen kişi bilgedir. (KK23)
- Deli olan mumla aranmaz.
- Deli birinin hayal ettiğini, yüz bilge adam çözemez.

4.2.2.1.14. Doğruluk

Atasözlerinde doğruluk, dürüstlük üzerine durulmuştur.

- Yanlış yaparsam Tanrı'dan korkarım, doğru yaparsam, yine Tanrı'dan korkarım.

4.2.2.1.15. Dostluk

İnsanlar sosyal hayatlarında dostluk kavramını önemsemektedir. Dostluk kurmanın yararları, kötü günde olan desteği gibi konuların yanı sıra kötü dostun da zorluğunu ifade eden atasözleri bulunmaktadır.

- Yüz dostun varsa, hiç dostun yoktur.
- Kusuru olmayan dost arayan, dostsuz kalır.
- İnsanı düşmanı değil, dostu üzer.
- Eski dostuna sarıl ve beş kuruş verme.
- Dostu zor günde görürsün, altını ise ateşte tanırsın.
- Allah'ım beni deli dostlardan koru, düşmanlarımdan kendim korunurum.

4.2.2.1.16. Düşman

Atasözlerinde düşmana karşı tedbirli olması gerektiği ifade edilmektedir.

- Kaçan düşmana, geniş yol yap.
- Düşmanını affeden, dost kazanır.

4.2.2.1.17. Evlilik

Toplumların yapı taşlarından olan aile birimi atasözlerinde yer almaktadır.

- Ne denizde ölçü ne kocada iman.
- Koca ayyaşsa, kadın çeker.
- Kötü karakterli bir kocanın karısı çirkin olur.
- Karın nereliyse, sen de oralısın.
- Çocuksuz evlilik, güneşsiz gün gibidir.

4.2.2.1.18. Hatır

Atasözlerinde insanların hatıra önem verdikleri ifade edilmektedir.

- Hatır için hatır, peynir için para.

4.2.2.1.19. İyilik

Atasözlerinde iyiliğin önemi üzerine durulmasının yanı sıra yapılan iyiliğin çabuk unutulduğu ifade edilmektedir.

- Güzellik değil iyilik hayatı yaşanır kılar.
- Bir insana yüz kez iyilik yap, bir kez yapma, hepsi unutulur.

4.2.2.1.20. Komşuluk

Atasözlerinde, komşuluğun önemi belirtilerek komşuluğun kıymeti ifade edilmektedir.

- Ev komşularıyla satılır.

4.2.2.1.21. Öksüz

Atasözlerinde annesiz büyüyen çocukların zorlanacağını ifade eden düşünceler aktarılmıştır.

- Çocuk kimin olursa olsun, annesiz büyüyen çocuğun vay haline.

4.2.2.1.22. Ölüm

Atasözlerinde insanların hayata bir kere geldiği ifade edilmektedir.

- Bir kez doğar, bir kez ölürüz.

4.2.2.1.23. Sağlık

Atasözlerinde sağlığın önemi üzerine durulmuştur. Sağlıklı insanların, sağlını kaybetmişlere akıl vermesinin kolay olduğu ifade edilmiştir.

- Sağlıklı birinin hasta birine tavsiye vermesi kolaydır.

- Sağlık olmadan zenginlik olmaz.
- Elma gibi al yanaklı, dağ gibi sağlıklı.

4.2.2.1.24. Tembellik

Atasözlerinde tembelliğin zararından söz etmektedir, tembelliğin kötü bir hastalıktan beter olduğu ifade edilmektedir.

- Tembellik hastalıktan beterdir.

4.2.2.1.25. Yalan

Atasözlerinde yalanın söyleminin kötü bir huy olduğundan, yalan söyleyenlerin bunu kolaylıkla yaptığı ifade edilmektedir.

- Yalanın ayakları kısadır.
- Kimse yalan söylemekten hastalanmaz, ağır kaldırmaktan hastalanır.
- Çok konuşan ya çok biliyordur ya da çok yalan söylüyordur.

4.2.3. Halk Hikâyesi

Halk hikâyeleri, bir toplumun kültürünü ve edebiyatını yansıtan önemli türlerden birisidir. Halk hikâyeleri, toplumların tarihleri boyunca sahip oldukları kültürel ve toplumsal değerlerini barındıran bir yapıya sahiptir. Halk hikâyelerinin kahramanları çoğunlukla insanlar ya da insan dışı varlıklardır. Genellikle sözlü olarak nesilden nesile aktarılan bir sözlü kültür ürünüdür.

Ali Berat Alptekin, halk hikâyelerinin göçebe kültürün ilk ürünleri olduğunu düşünmektedir. Halk hikâyelerinde sıklıkla aşk, yiğitlik gibi konularının işlendiğini ve genellikle âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nesir karışımı anlatmalar olduğunu ifade etmiştir.[97] Boratav'a göre halk hikâyeleri, "destandan sonra ortaya çıkan bir türdür ve destanın bıraktığı boşluğu doldurmaktadır.[98]

Halk hikâyeleri insanların hayal gücünü besleyen ve kültürel mirasını koruyan bir türdür. Sözlü olarak nesilden nesile aktarılmasıyla toplumların değerlerini, kültürlerini ve inançlarını koruyarak geleceğe aktarılmaktadır.

---

[97] Ali Berat Alptekin, *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 7.
[98] Pertev Naili Boratav, *a.g.e.*, s. 63.

4.2.3.1. Araba Satın Alma

PÇBHK-1

Elli yıl önce, insanlarımız ekmek parası için Batıya göç etmeye başladığında, Zupa'da araba satın alınmaya başladı. Bu konu, her köylerdeki ve Zupa yerleşim yerlerindeki dükkânlarda konuşulmaya başlandı. Bunu duyan Şeip amcanın oğlu da babasına bir şekilde araba alıp alamayacaklarını sormaya karar verdi. Bir akşam eve döndüklerinde, Şeip amca camiden, oğlu da Çamil'in kooperatifinden, babasına soruyu sordu:

—Baba, sana bir şey sorabilir miyim?

—Tabi oğlum, sor.

—Baba Zupa'da pek çok insan araba alıyor, biz de bir tane alsak nasıl olur?

—Pekâlâ, oğlum, ben de alalım derim ama parayı nereden alacağız? Alacak paramız yok oğul.

—"Var baba." diye cevap verdi.

Bir öküz satıp o paradan bir Fiço alırız. Babasını ikna etti, öküzü sattı ve bir araba aldı. Bir süre sonra, taze şoför olarak oğlu bir kaza geçirdi ve yeni satın alınan arabayı bozdu.

Yerliler Şeip amcaya geçmiş olsuna gelerek, kaza ile gelen yükünü hafifletmeye çalıştılar ve ona ailenin kaza sonrası durumunu nasıl idare ettiğini sormuşlar.

—Şeip amca, duyduğumuz bu iş nasıl oldu?

—Oldu da bitti. Bela aradık, belayı bulduk.

—Bir öküzümüz vardı, sattık. Araba aldık. Oğlan gide gele arabayı elektrik direğine çarptı. Şimdi ne öküz var ne araba.

—Olan böyle oldu. Ben de canımdan bezdim.

(KK18)

4.2.3.2. Mile ve Kuyruk

PÇBHK-2

Reçane köyünde bir gün, okulda usta olan Mile, Seyd'in kasap dükkânı önünde Reçane esnafının ve çevredekilerin kumar oynamasını izlemeye gider. Saatler boyu kumarbazları izleyen Mile'nin arkasına, Reçane'nin şakacısı olan Rasim, yeni kesilen bir öküzün kuyruğunu usta pantolonunun somununa gizlice bağlar. Kumarbazları izlemekten sıkılan Mile, bazı işlerini bitirmek ve belediye memuruna uğramak için kuyrukla köyden geçer. Boylu poslu köyden geçerken, arkasındaki öküz kuyruğunu fark etmez bile. Onu gören herkes "muuu,muuuu, muuu" diye dalga geçer. Ancak o hiç aldırmaz ve yürümeye devam eder. Belediye memuruna geldiğinde, ofisteki Spiro olanı hemen fark eder ve onu azarlar:

—Ne oldu Mile, üzerindeki o öküz kuyruğunu görmez misin?

—Ne kuyruğu bre Spiro, bu da mı başıma gelecekti? Fark ettim, millet bana "muuu,muuu,muuu" diyor, ama bana diyor olabileceklerini aklımın ucundan bile geçirmedim. Reçane'ye insan gibi geldim, öküz gibi dönerim. (KK18)

4.2.3.3. Dönen Tavan

PÇBHK-3

Komşu bir köyde bir usta bir patronun sıva işlerini yapıyormuş. Patronun komşusu oradan geçerken ustaya dönen tavan yapıp yapmadığını sormuş. Usta da, yaptığını söylemiş. Komşu da onun evine gelip bir dönen tavan yapmasını istemiş. Usta ona herhangi bir malzemesi olup olmadığını sormuş, o da tavan için gerekli malzemeleri olduğunu söylemiş ve ardından usta hemen işe başlamayı ve tavanda çalışmayı kabul etmiş. Kalastan bir daire kesmiş ve tavanın ortasına çivilemiş, ayrıca dairenin ortasından köşelere doğru birkaç kalas daha eklemiş.. Usta soluklanmak için durdu ve yeni patronuna para vererek bakkaldan bir rakı almasını istemiş. Patron, para almayıp, ustayı evinde çalıştırdığından rakıyı kendi parasıyla alacağını söylemiş. Rakıyı getirmiş ve ustaya bir bardak doldurmuş. Usta tek başına rakıyı içmeyi

reddetmiş ve başkasının evinde içilen rakının ev sahibi olmadan içilmediğini anlatmış. Böylece, önce kadeh tokuşturmuşlar. Üzerine de birkaç bardak rakı içmişler. Bu arada usta birkaç tahta daha vurmuş. Rakıyı kaçıran patron zemine yatıvermiş. Usta ona tavanın güzel olup olmadığını sormuş Patron da güzel olduğunu söylemiş. Sonra ona tavanın dönüp dönmediğini sormuş. O da, devamlı döndüğünü söylemiş. Usta, işi bittiğinde ve yaptığı iş için patrondan payına düşen hakkını ödemesini ve daha önce iş yaptığı patronun yanına dönmesi gerektiğini söylemiş. Patron da ustaya tavan için borcunu ödemiş. Usta kazandığı paradan, patron ise işi bitmemiş tavanının döndüğünden memnun olmuş. (KK18)

4.2.3.4. Paket

PÇBHK-4

Mile, askerliğini Varazdin'de yapmış. Pastaneci Rasim ise dostuna pastanesinden -Brçko-Banoviçi tren hattındaki kulübeden dönme pastane- bir paket şekerleme göndermeye karar verir. Önce bir karton pakete jelatini koymuş, sonra da paketi at gübresiyle doldurmuş, paketi kapatmış, bir kez daha jelatinlemiş ve ardından beyaz bir kâğıda sararak paketi kapatmış. Paketi, Mile'nin askeri postanesine göndermek için postaneye götürmüş ve asker dostuna göndermiş. Kışladaki askerler, Mile'ye paketin geleceğini duyunca, pastaneden gelecek şekerlemeleri tatmak için toplanmışlar. Mile paketi almış. Arkadaşlarına ikramda bulunabileceği için heyecanlı mı heyecanlı paketi teslim almaya gitmiş. Toplanan askerler paketi açmışlar, bir de ne görsünler. Paketin içinden at gübresi çıkmış. Askeri makamlara durumu bildirirmişler. Kışladan bir tugay komutanı askerin paketi göndereni tutuklamaları için emir vermiş. Brçko'da kışla komutanı söz konusu kişiyi gördüğünde, Brçko -Banoviçi demir yolunda çalışan orduyu her gün besleyen bir adam olduğundan, Rasim'i tutuklamayı reddetmiş. Mile şekersiz kalmış ve Rasim ise tutuklanmamış. (KK18)

4.2.3.5. Aziz ve Murat

PÇBHK-5

Seksenlerin ortalarında, iki göçmen işçi, ikisi de aynı yataklı kompartımanda trenle Münih'ten Yugoslavya'ya doğru yola çıkarlar. Biri yeni aldığı beyaz şapka, diğeri ise siyah gür uzun saçı ve uzunca favorileri olan biriymiş. Belgrad'a gidene kadar gözlerine uyku hiç girmemiş. Belgrad'dan Kosova Polje (Ovası)'ye yine aynı kompartımanda gitmişler. Yine, birbirlerinden korkarak, has düşmanlar misali birbirlerine yan gözle bakmışlar. Yolda, arıza nedeniyle tren Prizren'e de gecikmiş, son istasyona gece varmışlar. Gece köylerine gidemedikleri için geceyi bir handa geçirmek zorunda kalmışlar. Başka seçenekleri yokmuş. Handa, bu iki kişi yine aynı odada karşılaşmışlar ve birbirlerinden irkilmişler. O gece ne gözlerine uyku girmiş ne de tek bir kelime etmişler. Sabah saatlerinde handan ayrıldıklarında, Zupa halkının köylerine gitmek için Raljenje istasyonuna gitmişler.. Daha büyük olan şapkalı, Beetles gibi olan diğerinin de aynı yöne doğru gittiğini görünce, nereli olduğunu ve nereye gittiğini sormuş. Nebregoşte'li olduğunu ve köyüne gittiğini söylemiş, ardından da onun da nereli olduğunu sormuş ve onun da Nebregoşte'li olduğu cevabını almış.

—Kimin oğlusun?

—"Bu, Mecit'in oğluyum." diye cevap vermiş.

—Sen kimin oğlusun?

—"Myaz'ın oğluyum." diye cevaplamış.

Daha büyük olan diğerini azarlamış.

—"Haylaz seni, fena korkuttun beni."

Diğeri de ona:

—"Sen de beni çok korkuttun." demiş.

Köylerine gelen iki gurbetçi, aynı soydan ve aynı Murateçi mahallesinden olduklarını idrak etmişler. (KK18)

4.2.3.6. Tatsız Şaka

PÇBHK-6

Reçane'de bir kadın, sığırları beslemek için ahırdan bir sepet saman alır. Saman taşırken arkasından onu takip eden Rasim yanından geçerken yorulup yorulmadığını sorar ve o anda samanını çakmakla yakar. Hızlı adımlarla yürümeye devam eder. Yerliler kadını yanan ateşten zor kurtarır. Üzerinden sağlam tek bir giysi kalmamıştr. Neyse ki yanıksız atlatır. (KK18)

4.2.3.7. Parlak Ayakkabı

PÇBHK-7

Şeip Amca, Zupa'da iyi bilinen bir ailenin reisi bir gün gelinlerinden birine hayvanlara yemek vermesini söyler.

—"Gelin, hayvanlara yemek ver, vakti geldi, günahtır, açlar." der.

Gelin:

—"Yapamam baba, yeni aldığım parlak ayakkabılar ayağımda, onlarla ahıra gidemem."

O da diğer gelinine söyler. Diğer gelini de aynı cevabı verir. Başka seçeneği kalmayınca, Şeip Amca gider ve hayvanları kendi doyurur. Ertesi gün, köyde olmayan bazı ihtiyaçları almak için şehre gider. Eve döndüğünde hayvanlar yine aç, çünkü gelinleri yeni ayakkabılardan dolayı ahıra inmemişler. İkisi de ana odaya gelip kayınpederlerine hayvanların aç olduğunu, yemek verilmesi gerektiğini söylerler.

Ancak o da bu sefer direnir ve der:

—"Ben de gidemem gelinlerim, yanlışınız kendime yeni ayakkabılar aldım onlarla ahıra inemem, çocuklarım da büyüdü benim, süte ihtiyaçları yok." (KK18)

4.2.3.8. Baba Dinliyormuş Uyuyormuş

PÇBHK-8

Zor işlerin yapıldığı günün birinde yorulan Şeip Amca evdeki sobanın yanında oturarak uyuklar. Bunu gören gelinler hem onu hem kaynanalarını

çekiştirmeye başlarlar. Belli bir zaman sonra, onlardan biri kayınpederlerinin duyabileceğini düşünerek daha sessiz konuşmaları gerektiğini hatırlar, yoksa kaynanayla nasıl başa çıkacaklardı. Diğeri de dedikodu yapmaya devam edebileceklerini, kayınpederlerinin duymadığını ve oturarak uyuduğunu söyler.

Üzerine Şeip Amca uykudan uyanıp der ki:

—"Baba oturarak uyumuyor gelin, dinliyor, bunu da ondan, yani polisten (kaynanadan) görürsünüz." (KK18)

4.2.3.9. Doğru Yola Döndürmek

PÇBHK-9

Şeip Amca at sırtında Prizren'den Donje Lubinje'ye dönüyormuş. Önünde ise, bu bölgelerden olmayan, tanımadığı bir adam at sırtında gidiyormuş. Hiç konuşmamışlar, muhabbet etmemişler. Önündeki sigara yakmaya çalışıyormuş, ancak rüzgârdan dolayı bir türlü yakamıyormuş.

Bunu fark eden Şeip Amca yolcuya seslenmiş:

—"Dostum, biraz aşağı doğru eğilirsen rüzgâr göğsüne çarpmaz ve sigarayı yakasın." demiş.

Aşağıya eğilen yolcu kolaylıkla sigarayı yakmış, ancak kafasını kaldırdığında yanlış yola saptığını fark etmiş.

—"Sağ ol dostum, yanlış yola saptığımı fark ettim, sen olmasaydın sigarayı da yakamazdım, bir de az kalsın Şar dağına çıkıyordum." demiş.

Şeip Amca da mütevazılıkle cevap vermiş:

—"Ben hem sigara içelim hem muhabbet edelim diye seslendim, ama çok şükür Allah seni sigara üzerinden doğru yola döndürmüş, yolun açık olsun." demiş. (KK18)

4.2.3.10. Tatlı Dayak

PÇBHK-10

Bir misafir, Bosna'daki pastanecilere ziyaret etmek için haber gönderir. Akrabaları, gece yattıkları barakada tatlı ve pasta satışı yapıyorlarmış. Gece, çok yorgun olduklarını için derin derin uyumuşlar. Gecenin yarısından sonra birisi şiddetli bir şekilde kapılarına vuruyormuş. Korkudan ayağa kalkmışlar ve ellerine oklava, masa, süpürge sopası alıp organize olmuşlar. Kapıyı açma görevi verdikleri bir kişi hariç hepsinin elinde birer alet varmış. Kapıyı açtıktan sonra misafiri içeri almışlar ve ellerindeki aletlerle bir güzel dövmüşler. Belli bir zamandan sonra, acılar içinde kıvranan misafir konuşmuş ve akrabaları olduğunu ve buraya geleceğini daha önce haber ettiğini söyler. O anda, yorgunluktan misafirlerinin geleceğini unuttuklarını fark ederler. Komşular sesleri duyup polise ihbarda bulunmuşlar bile. Kapıya gelen polislere bir de misafirlerine tatlı dayak attıklarını izah etmek durumunda kalmışlar. (KK18)

4.2.4. Alkışlar

Alkışlar, insanların günlük olaylar karşısında, kişilere ve durumlara gösterdikleri olumlu tepkiler olarak tanımlanabilir. Alkışlar genellikle sözlü olarak aktarılır ve kendisine özgü bir ritmi vardır. İnsanoğlunun bir arada yaşamaya başladığı andan itibaren var olduğunu düşünülen dua ve beddualar, sözlü anlatım türlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadırlar. İnsanlar, toplumsal ilişkilerinde karşılaştıkları bir iyilik karşısında, olumlu bir hadisenin sonucunda dua ve minnet ile sözlü olarak cevap verme gereği duymuşlardır.[99]

Şükrü Elçin, "dua" terimini kullandığı alkışlar hakkında fikirlerini aktarırken alkışların sadece dua ve minnet anlamına gelmediği ifade etmektedir. Alkışların, iyiyi ve güzeli meydana getirecek olan güçleri harekete geçirme arzusunun da bir ifadesi olduğunu belirtmektedir.[100]

[99] Doğan Kaya, *Dualar ve Beddualar*, Türklük Bilimi Araştırmaları 4, Sivas 1997, s. 99.
[100] Şükrü Elçin, *a.g.e.*, s. 662.

Zupa ve Podgor bölgelerinde derlediğimiz alkışları Kaya'nın tasnifine göre sınıflandırmayı uygun gördük.

1. Din ve ahiret ile ilgili söylenen dualar

2. Bir iyilik beklenmeden söylenen dualar

3. Hayat ile ilgili söylenen dualar[101]

4.2.4.1. Din ve Ahiret ile İlgili Söylenen Dualar

PÇBA-1

Bayramınız mübarek olsun. (Ajrljija vi Bajram.) (KK16)

PÇBA-2

Bayram şerifleriniz mübarek olsun. (Bajram šerif mubarek olsun.) (KK20)

PÇBA-3

Ramazanınız mübarek olsun. (Ajrljija ti Ramazan, da ti ga Allah ol'kne) (KK16)

4.2.4.2. Bir İyilik Beklenmeden Söylenen Dualar

PÇBA-4

Evladınız kutlu, sağ ve ömürlü olsun inşallah. (Sretna prinova, da je živa i zdrava, išAlla'.) (KK35)

4.2.4.3. Hayat İle İlgili Söylenen Dualar

PÇBA-5

Yolun uğurlu olsun. (Ugurola, 'ajrljija ti put) (KK15)

4.2.5. Kargışlar

[101] Doğan Kaya, *a.g.e.*, s. 99-121.

Farsça “bed” ve Arapça “dua” kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuş “beddua” kelimesi eski Türk kaynaklarında ve 19. yüzyıla kadar olan kültür eserlerinde, sözlüklerinde “ilenç” yani kargış şeklinde adlandırılmaktaydı. Kargışlar, yaşamında adaletsizliğe uğramış kişiler, küfran-ı nimetle karşılaşmış, vicdanında uyanan isyan ve hiddeti susturma çareleri arayan insanın en büyük kudret olan Tanrının kötülüğün cezalandırılmasını istemesi yolundaki dileklerinden doğan sözlü gelenek mahsulleridir.[102]

Kargışlar, insanların yaşadıkları olumsuz bir olay, durum karşısında tavır ve tutumlarını ruhsal açıdan yansıtan sözlü kültür ürünüdür. Kargışlar, insanların ruhsal ve psikolojik durumlarına göre şekillenmektedir. Kargışlar çoğunlukla ilenme eyleminde bulunan kişi, kargışın gerçekleştiricisi olarak Tanrı ya da kutsal bir güce yöneliş; kargışın yöneltildiği kişinin ölüm, vücudunun organlarına, dolayısıyla işlevlerine verilebilecek zarar, acı ya da ailesine, malına gelecek bir felaketle cezalandırılması isteği/dileği üçgeninde gelişen bir kurgudan oluşur.[103]

-A-

PÇBK-1

Aklını arayasın da bulamayasın. (IšAlla pamet traživ pa ne ga našov.) (KK12)

PÇBK-2

Allah seni köretsin inşallah. (Bog te očorev , išAlla.) (KK5)

PÇBK-3

Allah canını alsın inşallah. (Bog te utepav ,išAlla) (KK11)

PÇBK-4

Allah yaksın kül etsin. (IšAlla čkrum i pepev da vi binje.) (KK5)

---

[102] Şükrü Elçin, *a.g.e.,* s. 662-663.
[103] Nazmiye Topçu Tecelli, “Günlük İletişimde Kargışlar ve İletişimsel İşlevleri”, *Türkbilig,* 2021, Sayı 42, s. 214.

PÇBK-5

Allah sevdiklerinin ateşiyle yaksın inşallah. (IšAlla za najmilo te peknalo.) (KK6)

PÇBK-6

Allahım suçluysam beni cezala, suçluysa kökünü kurut inşallah. (More Bože, ako sam kriva - kazni me, ako je kriv.) (KK13)

PÇBK-7

Allahtan bulasın inşallah. (IšAlla, od Boga da nađeš.) (KK11)

PÇBK-8

Allah en sevdiğin ve en değer verdiğin kişi için ağlatsın inşallah. (Za najmilo i najčevno se kuknala, išAlla.) (KK13)

PÇBK-9

Allah sevinmenizi nasip etmesin inşallah. (Ne se obradualje, išAlla.) (KK6)

PÇBK-10

Annen sensiz kalır inşallah. (Ne bila majke, išAlla.) (KK12)

-B-

PÇBK-11

Bana yaptığını Allah sana yapsın. (Kako ti mene, Bog tebe, amin jaRabi) (KK12)

PÇBK-12

Başını yiyesin inşallah. (Glava izev (f), išAlla.) (KK13)

PÇBK-13

Beni yaktın allah senin ciğerini yakar inşallah. (Ka mene što me bolji, tebe džigerica da ti izgore, išAlla.)

PÇBK-14

Büyümeyip küçük kalasın inşallah. (Ne porasnala, išAlla – micka da ostaneš.) (KK6)

PÇBK-15

Boynuzların çıkar inşallah. (IšAlla Bog rogue ti dav.) (KK5)

(KK5)

-C-

PÇBK-16

Ciğerin yanar inşallah. (IšAlla za džigerica te peknalo.) (KK6)

PÇBK-17

Ciğerleriniz yanar inşallah. (IšAlla za džigerica ve peknalo.) (KK13)

-D-

PÇBK-18

Dünyayı kör gezesin inşallah. (Čor išov (f) po dunja, išAlla.) (KK5)

-E-

PÇBK-19

Eve dönmek nasip olmasın. (Doma ne se vratilo, išAlla.) (KK12)

-G-

PÇBK-20

Geberesin inşallah (Crknav da Bog da) (KK12)

PÇBK-21

Gidip de dönmen nasip olmasın. (Idite, ne otidnalje, išAlla.) (KK6)

PÇBK-22

Gözün çıksın da dünya yüzü görmeyesin inşallah. (Oči iskopalo pa po svet išlo, da Bog da.) (KK11)

PÇBK-23

Gözün çıksın da kör gezesin. (Oči izvadilo, pa ćoro skitalo, išAlla.) (KK11)

-K-

PÇBK-24

Kefene versin inşallah. (IšAlla za ćefilj i (gi) dalo.) (KK11)

PÇBK-25

Kökün kurusun inşallah (Korč ti se učukav , išAlla.) (KK12)

PÇBK-26

Kıpırda kıpırdayamayasın inşallah. (Mrdni, ne mrdnav (f), išAlla.) (KK6)

-M-

PÇBK-27

Mezarın kazınır inşallah. (Gropče ti se iskopalo, jaRabi.) (KK12)

-Ş-

PÇBK-28

Şeytan donunu yırtsın. (Vrag ti gače ocepav) (KK11)

-T-

PÇBK-29

Taş taş üstüne kalmasın inşallah. (IšAlla, kamen na kamen da ti ne ostane.) (KK6)

PÇBK-30

Teneşirde kokuşasın inşallah. (Se usmrdela na, išAlla.) (KK6)

-V-

PÇBK-31

Varlıkta yokluk yaşarsın inşallah.(Imala, pa nemala, išAlla.) (KK5)

PÇBK-32

Vebadan ölürsün inşallah. (Čuma te odnela, išAlla.) (KK6)

PÇBK-33

Viran kalasın inşallah. (Pusto ti ostanalo, išAlla.) (KK11)

-Y-

PÇBK-34

Yalin ayak gezesin de ,bastığın yeri bilmeyesin. (Bos išov pa da ne znaš de da stupneš.) (KK13)

4.3. Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri

4.3.1. Masallar

Halk edebiyatındaki masallar, sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarılan, fantastik ve gerçeküstü olayların anlatıldığı hikâyelerdir. Bu masallar, genellikle toplumun ortak değerlerini, inançlarını ve geleneklerini yansıtmaktadır. Masallar; toplumsal normlar, değerler, adalet, dürüstlük, ahlak gibi kavramların yer aldığı bir türdür.

Türkiye'de "masal" olarak adlandırılan türe diğer toplumlar, "nağıl", "erteği", "ertek", "ekiyet", çörçök", "şörçek", "çöçek", "nımah" ve "tool" olarak adlandırmaktadırlar. "Masal" sözcüğü Araçpa'dan Türkçe'ye geçmiş bir kelimedir.

Arapça'daki "mesel" kelimesinin söyleniş ve anlam değişikliğine uğramasıyla ortaya çıktığı düşünülmektedir.[104]

Masallardaki kahramanların bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklardır, olaylar ise masal ülkesinde gerçekleşmektedir. Bu rağmen dinleyicileri inandırabilen sözlü anlatım türüdür.[105]

Boratav masalları, "*Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyülük inanışlarından ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı.*" şeklinde tanımlamaktadır.[106]

Masallar, sıklıkla çocuklar için anlatılmaktadır elbette yetişkinler için de masallar vardır. Çocukların hayal güçlerini geliştirmesinin yanı sıra ait oldukları toplumun dil ve kültür özelliklerinin de kavranmasına masallar katkı sağlamaktadır. Umay Günay, masalların işlevleriyle ilgili olarak; *"Masal, birçok araştırmacının kabul ettiği gibi sadece çocukları eğlendirmek için anlatılan bir edebi bir tür değil, aynı zamanda okur-yazar olmayan halk için halkın romanı ve hikâyesi olmaktadır."* şeklinde ifade etmektedir.[107]

Masalların sözlü olarak aktarılması zaman içerisinde toplumlar arasında gerçekleşen kültürel etkileşimlerin meydana gelmesiyle farklı varyantların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu varyantlarda masal kahramanlarının adları, olayların oluş sırası ve sonuçları değişiklikler gösterebilir. Genel olarak masallar, iyiyle kötünün mücadelesini anlatmaktadır ve kahramanın çıktığı yolculukta mutlu bir sonuca ulaşması ile bitmesini içermektedir.

Zupa ve Podgor bölgelerinde derlediğimiz 4 masalı Boratav'ın tasnifine göre sınıflandırdık. Milletler arası masal kataloğunda (Anti Aarne ve Stith Thompson, The

---

[104] Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 29. Baskı, Aydın Kitabevi, 2012, s. 726.
[105] Saim Sakaoğlu, *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s. 2.
[106] Pertev Naili Boratav, a.g.e., s. 85.
[107] M. Öcal Oğuz-Metin Ekici-Mehmet Açа-Dilaver Düzgün-R. Bahar Akarpınar-Mustafa Arslan-Aktan Müge Yılmaz-Gülin Öğüt Eker-Tuba Özkan, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı,* Ankara 2012, s. 154.

Types of the Foltale, yeni basımı: Helsinki 1964- Aath) masallar şu şekilde sınıflandırılmıştır:

1. Hayvan Masallar

2. Asıl Masallar: olağanüstü masallar, gerçekçi masallar

3. Güldürücü Hikâyeler, nükteli fıkralar, yalanlamalar

4. Zincirlemeli Masallar[108]

4.3.1.1. Hayvan Masalları

4.3.1.1.1. Adalet

PÇBM-1

Ormanların kralı olan aslan ve diğer hayvanlar birlikte yaşardı. Ancak, aslan kral ciddiyeti nedeniyle, karşısına çıkan herkesi ölümle cezalandırdığı için, her hayvan onunla karşılaşmaktan korktuğundan yapayalnızdı. Zaman geçiyordu ve günün birinde, aslan kral kurt ile arkadaş olmayı başardı, kısa bir süre sonra tilki ile de arkadaş oldu. Bir süre güzel ve eğlenceli bir şekilde takıldılar. Bir gün aslan kral, kurda ve tilkiye ava gitmeyi önerdi. Avda başarılı oldular, av sefaları bereketliydi, bir yaban domuzu, bir keçiyi ve bir tavşanı yakaladılar. Avladıklarını adil bir şekilde paylaştırma vakti geldi. Aslan kral kurda paylaşımı onun yapmasını önerdi. Kurt sevindi ve hemen krala en büyük av olan domuzu kendisinin almasını önerdi.

— "Keçiyi, kendime alacağım, tilkiye ise tavşanı vereceğim." dedi.

Aslan kral bu paylaşımı beğenmemiş ve kurdu hemen parçalamış, sonra da tilkiye şöyle demiş: "

— "Hadi şimdi, avımızı sen paylaştır!"

Tilki biraz durmuş, düşünmüş, sonra da şöyle demiş:

[108] Erman Artun, *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*, 7.Baskı, Karahan Kitabevi, Adana 2013, s.148.

—“Saygıdeğer Kralım! Domuzu kahvaltıda ve öğle yemeğinde yiyin, akşam yemeğinde keçiyi yiyin, sonra da gece olur da yine acıkırsanız, tavşanın da tadına bakarsınız, yarın ise yeni bir gün olduğundan, yine ava çıkar bir şeyler yakalarız.”

Kral aslan paylaşım önerisini çok beğenmiş ve tilkiye bu kadar güzel paylaşmayı nereden öğrendiğini sormuş:

Tilki de:

— “Az önce, sizden öğrendim saygıdeğer Kralım!” demiş (KK19).

4.3.1.1.2. Ayı ve Tilki

PÇBM-2

Acıkan tilki boş karnını doyurmak için avlanmaya gitmiş. Çayırdan çayıra, köyden köye, mağaradan mağaraya gezmiş ama fayda olmamış. Çok üzgün ve aç bir şekilde başka tarafa gitmeye başlamış ve geniş bir tarlada dar bir yol görmüş ve orada ayı ile karşılaşmış. Ona selam vermiş ve sormuş:

— “Sen nereye gidiyorsun, ayı? Yolun nereye?”

Ayı:

— “Sorma tilki, o dağın altındaki köyü görüyor musun?” diye sormuş.

Tilki:

— “Evet, görüyorum!” demiş.

Ayı:

— “Orada bir düğün varmış, halay başı olayım diye beni de çağırdılar.” demiş.

Tilki:

— “Seninle gelebilir miyim?” diye sormuş.

Ayı:

— Neden olmasın, bana yoldaşlık edersin.” diye yanıtlamış.

Ve ikisi yola çıkmışlar. Tepeleri aşmışlar yaylaları geçmişler, ormanlarda, derelerden yürümüşler ve en sonunda köye varmışlar. Orada geldiklerinde büyükçe bir halay kurulmuş bile, zurnalar davullar çalıyormuş, sesleri taa uzaklardan duyuluyormuş. Düğün çavuşu onları görünce, selamlamış ve bir güzel ağırlanmışlar. Ardından sesler gelmeye başlamış. “ Ayı, halay başı! Ayı, halay başı!” diye.

Köylüler yemeklerini vermişler, ama açgözlü ayı ve tilki getirilen her şeyi bir saat içinde yemişler, bu yüzden başka yiyecek aramak için mutfağa gitmişler. Köylüler sinirlenmiş, ellerine gelen aletleri alıp, ayıyı ve tilkiyi köyden kovalamışlar. Açgözlü misafirler arkasından koşmuş köylüler, nasıl koşmasınlar ki? Ayı ve tilki hızlı hızlı koşarak, köyün sonuna gelmişler ve yeşim vadiden aşağı doğru süzülmüşler. Akşamüstü önlerine başka bir köy belirivermiş. Lambalar evlerin duvarlarına asılıymış. Köye temkinli bir şekilde girmişler. Çok yorulan ayı ayakta sallanıyormuş ve tilkiye şöyle demiş:

—“Bre tilki, kaçmaktan yoruldum, çok acıktım.”

Tilki:

—“Ben de acıktım ayı, dizlerim titriyor, midem yiyecek bir şey için yırtınıyor. Zor konuşuyorum ayıcığım ve biliyor musun, sana bir fikir vereceğim. Sen bir güzel köye gidiver, bir bal kovanı bul da getir. Ben seni burada bekleyeceğim, hiçbir yere gitmeyeceğim. Gitmek istesem bile, açlıktan gidemem ayı.” demiş.

Böylece ayı, herkes uyurken eski bir köy evine girmiş, bir kovan bal çalıp tilkiye getirmiş. Tilki buna çok sevinmiş ve şöyle demiş:

—“Ayı, balı yarına bıraksak iyi olur. Zaten artık gece olmuş. Hadi yatalım biz, uyku açlığımızı giderir, yarın da bu güzelim balı yer kovanı mideye boşaltırız.” demiş.

Ayı bu öneriyi kabul etmiş beraber uzanmışlar ve uyumuşlar. Ayı derin uykusunda mışıl mışıl uyurken, tilki hiç uyuyamamış. Bal aklına gelmiş ve onu yemek

için sabırsızlanmış. Yattığı yerde dönüp durmuş, uyku hiç gözüne girmemiş, sonra da bağırmaya başlamış.

—“Aayyy, aaayyy. Geldim geldim.”

O kadar yüksek sesle bağırıyormuş ki ayı hemen uyanmış ve şaşkınlıkla tilkiye sormuş:

—“Bu gecenin köründe seni kim arıyor tilki?”

Tilki:

— “Zavallı ben, hep de beni bulur! Köyde kadının teki doğurmuş, beni de bebeğin vaftiz annesi olmam için çağırıyorlar ve hediye olarak ne götüreceğimi bilmiyorum.” demiş.

Ayı:

—“Benim getirdiğim kavanozdan biraz bal götürsen olur mu?” diye yanıtlamış ayı uykulu uykulu.

Tilki kalkmış, ayının getirdiği kavanoza gitmiş ve bir güzel balı yemiş. Yedikten sonra da geri yatağına dönmüş ve uyumuş.

Döndüğünü fark eden ayı:

—“Çocuğa ne isim koydun?” diye sormuş.

Tilki:

—“Başlangıç.” demiş tilki ve gözlerini kapatmış. Ayı tilkinin ironisini anlamamış, çünkü “Başlangıç” aslında balı yemeye başlaması anlamına geliyormuş.

Gece uzunmuş. Gece yarısına doğru tilki yeniden uyanmış, aklına daha çok bal gelmiş ve yine bağırmaya başlamış.

—“Aaayyy, ayyy! Geldim geldim!”

Çığlıklarıyla uyanan ayı bir daha sormuş:

—“Gecenin bir köründe yine seni kim çağırıyor, tilki?”

Tilki:

—“Köyden beni tekrar çağırıyorlar, ayı. Başka bir kadın daha doğurmuş, çocuğun vaftiz annesi olmam için çağırıyorlar ama hediye olarak ne götüreceğimi bilmiyorum.” demiş.

Ayı:

—“Pekâlâ, kovandan biraz bal götür.” demiş.

Tilki bir daha kovana gitmiş ve bir güzel bal yemiş, sonra da yatağa geri dönmüş.

Ayı:

—“Bu çocuğa ne isim koydun? diye sormuş.

Tilki:

—“Yolun yarısı.” diye cevaplamış tilki ve uykuya dalmak için uzanmış.

Kurnaz tilkinin bu ironisini de ayı anlamamış. Çünkü “Yolun yarısı” kovanın yarısının çoktan bitmiş olduğu anlamına geliyormuş. Sabaha karşı tilki yine uyanmış. Ağzında hâlâ tatlı balın tadı varmış ve kavanozun kalanını da yemeye karar vermiş. Kalkıp yine bağırmaya başlamış:

—“Aaayyy, aaaayyy! Geldim, geldim.”

Ayı:

—“Tilki, gecenin bir vakti seni kim arıyor?” diye kızgınlıkla sormuş.

Tilki:

—“Yine beni çağırıyorlar, ayı, köyden. Üçüncü kadın da doğurmuş, çocuğa vaftiz annesi olmam için yine çağırıyorlar, ne hediye götürsem bilmiyorum.” demiş.

Bunun üzerine ayı yine:

—“Getirdiğim kovandan biraz bal götür.” demiş.

Tilki yine kovana gitmiş, bir güzel bal yemiş ve ayının yanına geri dönmüş...

—Bu çocuğa ne isim koydun? diye sormuş ayı.

Tilki.

—“Dibi gördüm” demiş.

Ayı da yine tilkinin ironisini anlamayıp, derin uykuya dalmış. Aslında “Dibi gördüm” kovanın dibini de kazıdığı ve bal kalmadığı anlamına geliyormuş.

Ayı ertesi gün uyandığında, çok acıkmıştı ve tilkiden bal kovanını getirmesini söylemiş. Tilki gitmiş ve boş bal kovanını getirmiş. Bunu gören ayı şaşkınlıkla bakmış ve kızgınlıkla bağırmaya başlamış:

—“Tilki, kovandaki bal nerede?”

Tilki:

—“Nasıl nerede? Ben ne bileyim, bana neden soruyorsun?” kızgınlıkla cevap vermiş.

Ayı:

—“Sen yedin!” demiş.

Tilki:

—“Görmediğin bir şeyi nasıl iddia edebilirsin? Ben senin yanında uyudum. Ben değil, sen yedin.” diye yalan söylemiş tilki ve aralarında çok büyük bir kavga çıkmış.

Ayı öyle bir kızmış ki, onu parçalamak istercesine yerinden kalkmış. Tilki ise sakin bir şekilde şöyle yanıt vermiş:

—“Gel buraya! Görüyor musun, orada bir günah çıkarma yeri var, bir bakalım kim balı yemiş.”

Tilki ayıyı demirli bir alete doğru götürmüş ve ona emretmiş:

—“Haydi, ayı! Bu günah çıkarma yerinde balı yemediğine dair yemin et.”

Ayı da ona kızgınlıkla cevap vermiş:

—“Önce sen yemin et, ben senden sonra edeceğim!” demiş.

Tilki usulca başını demir alete doğru indirmiş ve sessizce şöyle demiş:

—“Bu günah çıkarma yerinin adına, balı kovandan yemediğime yemin ederim!” sonra da sırayı ayıya vermiş.

Ayı ayağını kaldırmış ve erkekçe bağırarak şöyle demiş:

—“Bu günah çıkarma yerinin adına, balı ben de yemedim!” demiş. Kızgınlıkla ayağıyla demirli alete vurmuş. O arada alet kapanmış. Ayı, kapandan ayağını kurtarmayı denese de, kurtaramamış.

Bunu gören tilki, ayıdan kaçarken şunu demiş:

—“Ah be ayı! Kafan büyük olabilir, ama içinde zerre akıl yok.” (KK1)

4.3.1.2. Asıl Masallar

4.3.1.2.1. Ya Hastayım Ya Hasta Olacağım

PÇBM-3

Köyün birinde bir karı ve koca yaşıyormuş. Görünüşe göre, eşit bir evlilikleri varmış lakin durum tam da öyle değilmiş. Kadın şişman ama güzel, adam ise uzun boylu ve halkın deyişiyle kemer gibi inceymiş. Adam çok iyi birisiymiş ve herkes ustalığını çok beğenirmiş, kadın ise bir tek ağzıyla iyi iş yapıyormuş. Ağzından bal

damlıyormuş. Adam her gün uzak yerlere çalışmaya gitmiş, güzel para getirmiş. Ama eşi bir gün onu uğurlamayı bırakmış ve işten eve geldiğinde onu kapıda beklememiş, yüzünü yıkarken havlu getirmemiş. Artık eskisi gibi alet çantasını ya da yemeğini de hazırlamıyormuş ve adam kendi kendine bu işi yapıyormuş. Adam işten döndüğünde sessizce eve girermiş ve üstünü evin girişinde çıkarırmış. Kanepeye otururmuş, kadın hızlıca yemeğini koyar sonra da hemen uyumaya gidermiş. Bu böyle neredeyse bir ay boyunca devam etmiş. Kocası sağlığı için endişe duymaya başlamış ve bir akşam karısına sormuş:

—"Karıcım, sevgilim, neyin var? Neden benimle yemek yemezsin?"

—"Yiyemiyorum, pekiyi değilim, hastayım. Sen yemeğini ye, benim iştahım yok. Hiç kuvvetim yok ve sürekli yatmak istiyorum. Dünden beri hiçbir şey ağzıma koymadım, ağzım açılmıyor. İştahımı kaybettim. Nereye gitti o benim iştahım? Aman Tanrım. Nereye gitti o benim iştahım? Gözümün önü hep karanlık." diye üzülerek kıvrılmış bir şekilde yattığı yerden cevap verirmiş, sanki hayatının son gününü yaşıyormuş.

Durum her gün böyle tekrar etmiş. Gurbette yorulan koca, eşinin gebe olabileceğini ve bu yüzden yemek yiyemediğini düşünmüş. Ancak, durum öyle değilmiş. Ne olduğunu öğrenmek için eşine doktora gitmesini söylemiş. Tüm ısrarlarına rağmen, eşi hiç yemek yemezmiş, yiyemezmiş.

—"Karıcım, doktora gitmelisin, bu kadar endişelendirme beni, sen muhtemelen hamilesindir ve Allah bize de bir çocuk nasip edecektir." demiş.

Birkaç gün geçmiş, karısı dediklerini hiç dikkate almamış. Doktora da gitmemiş. Sonunda, koca şüphe duymaya başlamış. Eşinin bu kadar hasta, fakat her gün gittikçe güzelleşiyor ve şişmanlıyor, topaç gibi oluyor, yüzünün elma gibi kırmızı olmasına şaşırmış.

Günün birinde, karısının o yokken evde neler yaptığını öğrenmek için bir plan kurmuş. Evden erken çıkmış. Hâlâ karanlıkmış, atına yükleri takmış ve odanın kapısını hafif sertçe kapatmış, sonra da dış kapıyı kapamış ki karısı evden çıktığını düşünsün.

Ancak, evden çıkmamış. Tavan arasında saklanmak ve kadının kalktığında neler yaptığını ve yokluğunda ne yaptığını görmek istemiş.

Güneş çoktan doğmuş ve kadın uzun bir süre yataktaymış. Köydeki sokaklar çocukların bağrışları ve köylülerin sesleriyle dolana kadar uzun bir süre oyalanmış. Kadın ayağa kalkmış, gözlerini ovuşturmuş, yavaşça sandaletlerini giymiş ve daha da yavaş bir şekilde yüzünü yıkamaya gitmiş. Uzun bir süre yüzünü yıkamış, aynanın önünde saçlarını taramış. Hazırlanmayı bitirdiğinde sepetten beş yumurta almış ve onları pişirmek için tereyağlı bir tavaya koymuş. Ve bütün bunlar tavanda, siyah kurum kirişleri arasında gizlenmiş olan koca tarafından izlenmiş. Kadın bir sürahi su almaya giderken, koca hızla merdivenlerden inerek beş yumurta daha kırmış ve onları aynı tavaya sallamış. Karısının ne yapacağını tavan arasında izlemek için çabucak eski gizli yerine geri dönmüş.

Kısa süre sonra bir sürahi ve bir kavanoz bal ile geri dönen karısı tatlı bir ziyafet çekmeye başlamış. Bir süre parmağıyla kavanozdaki balı almış, daha sonra sürahiden su içmiş, bir süre kızarmaya başlayan yumurtaları tavada karıştırmış. Yumurtalar pişince tavayı sofraya koymuş, ekmeği almış ve kahvaltının tadını çıkarmaya başlamış. O kadar tatlı yemiş ki onu izlemek bir zevkmiş. Tavanın yarısını yediğinde "nam, nam, nam diye ağzını şapırdatmaya başlamış", lakin diğer yarısını yiyemiyormuş. Hepsini bitirmek için mücadele etmiş. Ama olmuyormuş ve endişelenmeye başlamış. Çünkü bu durum daha önce başına hiç gelmemiş. Korkuya yenik düşmüş ve kızarmaya, hatta terlemeye başlamış. Merak etmiş, her gün yediği yumurtaları o gün nasıl bitiremiyorum diye. Korkudan titremeye başlamış, paniğe kapılmış, daha çok terlemiş ve koca göbeğini ellerinde endişeyle tutuyormuş:

— "Annem, benim sorunum ne? Hasta mıyım, yoksa beş yumurta daha yiyemezsem hasta mı olurum?"

Bu sözler üzerine, koca tavan arasından inmiş, ıslak bir ip alıp onun o kalın kıçını iyice bir dövmüş. (KK17)

4.3.1.2.2. İnatçı Kadın ve Şeytan

PÇBM-4

Bir köyde karı koca yaşıyormuş ve üç küçük çocukları varmış. Koca her gün fazla mesai yapıyormuş ve ailesini geçindirmek için çok çalışıyormuş, karısı ise huysuz biriymiş ve özellikle kocasının yapmasını istediği her şeye karşı olmak gibi garip bir alışkanlığı varmış. Anneme git derse, kadın kendi annesine gidermiş, su getir derse, kadın ayran getirirmiş ve her şeyin tam tersini yaparmış. Koca bu duruma çok kızarmış ve böyle bir kadını eş olarak neden aldığına devamlı şaşırırmış. Bir akşam yine ağır işlerden dönerken, yarın gidip biçeceği çimleri düşünüyormuş. Hava güzelmiş, çim biçmeye uygunmuş ve gün uzun olduğu için işi hızlı bitecekmiş. Zavallı adam, belki de en sevdiği ıspanaklı böreği de yiyebilecek diye düşünüyormuş.

Bir akşam, çocuklarıyla beraber akşam yemeği yerken, karısına şöyle demiş:

—"Mori, karı! Yarın ovaya çimleri biçmeye gideceğim, yemekte sakın bana ıspanaklı börek getirmeyesin, sakın! Onu hiç sevmiyorum, anladın mı? Ondan getirirsen, hemen yemekle geri dönersin. Görmek dahi istemiyorum ıspanaklı böreği."

Kadın:

—"Ben de sana inadına ıspanaklı böreği getiririm, inadına…" demiş

Adam:

—"Ben diyeceğimi dedim. Ne istersen yap, ama ıspanaklı böreği yapma, sakın!" demiş.

Kadın:

—"İnadına, inadına yarın ıspanaklı böreği yapıp öğle yemeği için getireceğim. Bilesin, inadına."

Ada hafif gülümseme ile zorlukla, alın teriyle, ancak helal bir şekilde çocukları için kazandıklarını çocuklarının keyifle yediklerini izliyormuş.

Sabah, güneş doğmak üzereyken, adam alet edevatlarını almış; örs, çekiç, öğütücü ve çim saçını ve çayıra doğru yola koyulmuş. Çayır çok uzakta değilmiş yaklaşık yarım saatlik bir yolmuş. İşi hızlı ilerliyormuş ve öğle yemeği saati çabucak

gelmiş. Kadın bir sepet sıcak ıspanak böreği ve bir sürahi dolusu soğuk su getirmiş, adam da tatlı tatlı yemiş ve tatlı tatlı gülümsemiş. “Çok güzel ve lezzetli bir öğle yemeği yedim" diye düşünmüş.

Günler giderek zor geçiyormuş, inatçı kadın daha da kötü bir hal almış. Kocası da artık onu kandıramıyormuş, bu yüzden ondan vazgeçmiş ve bir karar almış. Ondan sonsuza kadar kurtulmak için bir plan yapmış Ve o gün gelip çatmış. O akşam, her gece olduğu gibi, herkes masaya oturmuş ve koca karısına şöyle demiş:

—“Kadın, yarın erkenden Şar Dağları'nda bıldırcın yakalamaya gidiyoruz. Ete ihtiyacımız var, kış geliyor, yer de çok uzak değil.”

Kadın:

—“Yapmayacağım! Sen onları yakalayacaksan, ben dağda onları korkutacağım.” demiş.

Adam:

—“Yapmak zorundasın, son sözü ben söylerim!” demiş, adam kadının tuzağa düşeceğinden memnun olarak.

Kadın:

—“İnadına mori, yapmayacağım! Yapmayacağım.” diye yanıtlamış inatçı kadın.

Güneş dağda parlarken, ada ve inatçı karısı köyü çoktan geçmiş ve doğruca dağa yönelmişler. Hava güzelmiş, sadece güderi ve kartalların geçtiği sarp bir uçuruma tırmanmışlar.

Kadın:

—“Bıldırcınlar nerede mori?” diye sormuş.

Adam:

—“Merak etme, şimdi onları arayacağım ve sen onları yakalamak için eteğini hazırlar.” demiş.

Kadın:

—“Onları yakalamak mı? Bıldırcın avımın nasıl olduğunu göreceksin, yaşlı eşek seni.” demiş.

Ve kadın, bıldırcınları sallayıp dağıtmak için eteğinin bir ucunu sola, diğer ucunu sağa sallarken, koca onu yüksek uçurumdan aşağı itmiş. Çığlık ata ata derinlere yuvarlanmış kadın. Kocası da eve memnun bir şekilde dönmüş. Çocuklar anneleri olmadan yapamazmış, bu yüzden annelerinin nerede olduğunu sorup durmuşlar. Yakında annelerinin geleceğini, anneannelerine gittiğini söyleyerek çocukları avutmaya çalışmış. Sonra kalkıp sofrayı kurmuş ve akşam yemeği için ekmek ve yiyecek getirmiş, lakin çocuklar hiç ağızlarını açmamışlar. Hiçbir şey yememişler, sadece susmuşlar ve üzüntü çekmişler…

Çocuklar, uyku onları alaşağı edene kadar cevaplar aramaya devam etmişler. Adam üzüntü ve kederle boğulmuş ve kendi çocuklarını nasıl annesiz bırakabildiğini düşünmüş. Şafağı zor beklemiş, kalkıp yüzünü yıkamış ve bir şans eseri hayatta kalabileceğini umduğu ile karısını kurtarmak için uzun bir iple dağa geri dönmüş. Gelir gelmez uçuruma tırmanmış ve uzunca ipi uçuruma sallandırarak beklemiş. Çok zaman geçmiş, ip sallanmış. Mutlu bir şekilde karısını kurtarmak için hızla ayağa kalkmış. İpi çekmek zormuş ve bir türlü sona ermemiş, ip bir aşağı bir yukarı doğru gidip gelmiş. Yoğun gerginlikten ter içinde kalan adam, aniden rahatlamış hissetmiş kendisini ve hızla ipi yeniden çekmeye başlamış. İp sona yaklaştığında, hiç beklemediği bir manzara ile karşı karşıya kalmış. Karısı yerine aşağıdan şeytan gelmiş. Talihsiz adam korkmuş ve kaçmak istemiş, lakin şeytan ona cevap vermiş:

—“Lütfen yardım et! Beni yukarı çıkar lütfen. Lütfen beni kurtar! Dün bize ne kadın geldi, aşağıda hayat kalmadı artık!..”

Ve böylece şeytan, kötü ve inatçı kadından kaçabilmiş… (KK1)

4.3.1.3. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli fıkralar, Yalanlamalar

Araştırma alanımızda güldürücü hikâyeler, nükteli fıkralar, yalanlamalar türünde masallar tespit edilememiştir.

4.3.1.4. Zincirlemeli Masallar

Araştırma alanımızda zincirleme masallar türünde inceleyebileceğimiz bir sözlü ürün tespit edilememiştir

4.3.2. Lakaplar

Adlar, bireylerin toplum içerisinde aitlik hissetmesine yarayan toplumsal bir kimlik oluşturmada araç olmaktadır. Adlar, insanlar arasında iletişimi sağlamak ve aynı zamanda kişilerin tanınması amacıyla yapılan "kodlamalar" olarak düşünülebilir.[109] İsimler, toplumların kültürel izlerini taşımaktadır. İsimlerin verilmesinde toplumsal ve kültürel değer yargıları etkili olmaktadır. Kişilerin eğitimleri, dini inanışları, etnik kimlikleri gibi unsurlar isimleri şekillendirmektedir.

Ad verme kavramı insanlığın varoluşu ile başlamıştır ve zaman içerisindeki evrimle ile birlikte sadece ad verme olarak kalmadığı, her toplumun kendine özgü yapısıyla şekillendiğini gösteren gelenek ve göreneklerini çevreleyen "folklor olayına" dönüşmüştür.[110]

Lakaplar, insanların kendi isimlerinden farklı olarak kişileri tanıtan, kişilere sonradan verilen adlardır ve kişilerin belirgin özelliklerine göre verilmektedir.[111] Lakaplar, ait oldukları bölgelerin dil özelliklerini, değerlerini, kişilerin dünyaya bakış açılarını yansıtmaktadır.[112] Araştırma bölgemizdeki lakaplarda; bölgenin yöresel dil özelliklerinin, kişilerin yaşayışlarının ve kültürel özelliklerinin yansıttığı tespit edilmiştir.

---

[109] Canser Kardaş, "Muş İli Merkezinde Kullanılan Erkek Lakapları", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2018, Cilt 11, Sayı 23, s. 208.
[110] Orhan Acıpayamlı, "Türk Kültüründe Ad Koyma Folklorunun Morfolojik ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi", IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, C II, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1992, s. 1.
[111] Şerife Seher Erol Çalışkan, "Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği", *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi,* 2016, Cilt 14, Sayı 3, s. 1.
[112] Jale Öztürk, *Antakya Köylerinde Lakaplar*, Mustafa Kemal Üniversitesi Yayını, İskenderun 2016, s. 260.

Lakaplar, ilk önce onu takan kişi tarafından söylenirken zamanla çevre tarafından da onaylanarak kişiye uygunluğu kabul edilirse, yavaş yavaş herkes tarafından kullanılarak yaygınlık kazanır.[113] Kişiler arasında sözlü iletişimin yoğun olduğu bölgelerde lakaplara sıklıkla rastlanılmaktadır. Lakaplar kişinin yaptığı mesleğe, dış görünüşüne, huyuna vb. etkenlere göre verilebilir. Araştırma bölgemizde yaptığımız derleme çalışmalarıyla lakapların, insanlar arasındaki iletişimi kuvvetlendirdiği tespit edilmiştir.

4.3.2.1. Lakapların Tasnifi

Her bölgenin, yörenin kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. Bölgesel farklılıkların olması lakapların tasnifinde ortak bir fikre varılmasını engellemektedir. Araştırmamızda belli bir araştırmacının lakap tasnifi kullanılmamıştır. Bu sebeple Prizren ve çevresinde kullanılan ve tespit edilen lakaplara göre hazırlanması uygun görülmüştür.

4.3.2.1.1. Fiziksel Görünüşlerine Göre

PÇBL-1

Baljioćko

Büyük gözlü kişiler için kullanılır.

PÇBL-2

Belji

Beyaz saçlı kişiler için kullanılır.

PÇBL-3

Brko

Bıyıklı kişiler için kullanılır.

---

[113] Turgay, Kabak, "Lâkaplar ve Uzuncaburç Kasabası'nda Lâkap Verme Geleneği Üzerine Bir İnceleme", *ACTA TURCICA Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi Online (Thematic Journal of Turkic Studies, www.actaturcica.com)*, Sayı 1-1, s. 12.

PÇBL-4

Brkata

Bıyığı olan kadınlar için kullanılır.

PÇBL-5

Buljavi

İri gözlü kişiler için kullanılır.

PÇBL-6

Bumbar

Şişman ve kırmızı yanaklı kişiler için kullanılır.

PÇBL-7

Bure

Kilolu kişiler için kullanılır.

PÇBL-8

Ciganin

Siyah tenli erkek dilenciler için kullanılır.

PÇBL-9

Ciganka

Siyah tenli kadın dilenciler için kullanılır.

PÇBL-10

Crni

Siyah tenli erkekler için kullanılanılır.

PÇBL-11

Crvena mravka

Turuncu saçlı olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-12

Čiko

Yaşlı erkekler için kullanılır, amca kelimesinin kısaltılmış halidir.

PÇBL-13

Dorija

Fiziksel ve huy olarak ata benzetilen insanlar için kullanılır.

PÇBL-14

Drndalo

Zayıf kişiler için kullanılır.

PÇBL-15

Gljista

Zayıf kişiler için kullanılır.

PÇBL-16

Grblje

Kambur kişiler için kullanılır.

PÇBL-17

Kobila

İri yapılı kadınlar için kullanılır.

PÇBL-18

Lopata

Büyük elleri olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-19

Motojlo

Uzun boylu, iri kişiler için kullanılır.

PÇBL-20

Pirajka

Poposu küçük olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-21

Riđoš

Kızıl saçlı kişiler için kullanılır.

PÇBL-22

Surla

Şişman ve dudakları dolgun olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-23

Tufo

Hem kısa boylu olup hem de şişman olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-24

Ut

İri ve büyük gözlü kişiler için kullanılır.

PÇBL-25

Drman

Yüzü sivilceli olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-26

Zingo

Kısa boylu ve zeki olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-27

Vreteno

Çok zayıf, sıska kişiler için kullanılır.

PÇBL-28

Krmak

Kilolu ve çirkin erkekler için kullanılır.

PÇBL-29

Svinja

Kilolu ve çirkin kadınlar için kullanılır.

PÇBL-30

Čopo

Topallayan kişiler için kullanılır.

4.3.2.1.2. Kişilerin Huylarına Göre Verilen Lakaplar

PÇBL-31

Burgija

Her yerde iş bitiren ve çok çabuk iş halletmesiyle bilinen kişiler için kullanılır.

PÇBL-32

Bugarin

Çabuk sinirlenen kişiler için kullanılır.

PÇBL-33

Ćevno

Becerikli kişiler için kullanılır.

PÇBL-34

Duško

Sevimli ve iyi huylu kişiler için kullanılır.

PÇBL-35

Džida

Hızlı, çabuk davranan ve hamarat kişiler için kullanılır.

PÇBL-36

Đore

Kendi dediğini yaptırmayı huy edinmiş inatçı kişiler için kullanılır.

PÇBL-37

Gigo

Şaka yapmayı seven kişilere için kullanılır.

PÇBL-38

Gnjida

Bıktırıcı kişiler için kullanılır.

PÇBL-39

Golub

İnce sesli ve narin huylu olan erkekler için kullanılır.

PÇBL-40

Golubica

İnce sesli ve narin huylu olan erkekler için kullanılır.

PÇBL-41

Grobnik

Çirkin ve kötü huylu insanlar için kullanılır.

PÇBL-42

Jastreb

Hızlı, pratik kişiler için kullanılır.

PÇBL-43

Jegulja

Her konuda üste çıkmaya çalışan kişiler için kullanılır.

PÇBL-44

Ježo

Kavgacı kişiler için kullanılır.

PÇBL-45

Jole

Becerikli insanlar için kullanılır.

PÇBL-46

Krivokuče

Kötü huylu ve toplalayan kişiler için kullanılır.

PÇBL-47

Krljež

Bıktırıcı huyları olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-48

Ljutika

Sinirli ve kavgacı olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-49

Maslar

Bulunduğu ortamı güzelleştiren kişiler için kullanılır.

PÇBL-50

Mutivoda

Her şeye karışan kişiler için kullanılır.

PÇBL-51

Novinar

Dedikodu yapan kişiler için kullanılır.

PÇBL-52

Smrko

Kaşları çatık olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-53

Strašljutina

Korkak olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-54

Struja

İşinde hızlı olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-55

Šaško

Şaşkın ve telaşlı olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-56

Šipinja

Usandırıcı kişiler için kullanılır.

PÇBL-57

Škakljiv

Sakar kişiler için kullanılır.

PÇBL-58

Špijun

Ağzı sıkı olmayan ve laf taşıyan kişiler için kullanılır.

PÇBL-59

Taljto

Akıllı, sözünü bileni, neşeli, iyi huylu kişiler için kullanılır.

PÇBL-60

Taso

Görgüsüz, tuhaf hareketler sergileyen kişiler için kullanılır.

PÇBL-61

Ulizica

Yalakalık yapan kişiler için kullanılır.

PÇBL-62

Vampir

Sinsi kişiler ve sürekli kötülük düşünen kişiler için kullanılır.

PÇBL-63

Veštica

Karşısındaki kişileri kullanan, kötü niyetli kadınlar için kullanılır.

PÇBL-64

Zmija

Tehlikeli ve hızlı çözüm üreten kişiler için kullanılır.

PÇBL-65

Roguša

Kavgacı kişiler için kullanılır.

PÇBL-66

Điger

Kötülük düşünen kişiler için kullanılır.

PÇBL-67

Fantom

Gizemli ve hayalci kişiler için kullanılır.

PÇBL-68

Sirutka

Nazik ve solgun kişiler için kullanılır.

PÇBL-69

Mrki

Kaşlarını çatarak bakan kişiler için kullanılır.

PÇBL-70

Karamela

Sevecen kişiler için kullanılır.

PÇBL-71

Cvrčko

İş yaparken şarkı söyleyen kişiler için kullanılır.

PÇBL-72

Krco

Her işe burnunu sokan kişiler için kullanılır.

4.3.2.1.3. Meslek Gruplarına Göre

PÇBL-73

Cajkan

Polis memuru olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-74

Diša

Geçmişte veya aktif görevde bulunan müdürler için kullanılır.

PÇBL-75

Strujadžija

Elektrikçilik mesleği ile uğraşan kişiler için kullanılır.

PÇBL-76

Šećerdžija

Şeker satan kişiler için kullanılır.

PÇBL-77

Učo

Eğitimci kişiler için kullanılır.

PÇBL-78

Žandar

Polis memuru olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-79

Satelit

Uydu antenleri monteleyen kişiler için kullanılır.

PÇBL-80

Roki

Polis memuru olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-81

Kolačar

Pastacılık mesleği ile uğraşan kişiler için kullanılır.

4.3.2.1.4. Bedeni Engeli Olmalarına Göre

PÇBL-82

Ćoro, Ćor

Görme engelli olan kişiler için kullanılır.

4.3.2.1.5. İsim Kısalması Olan Lakaplar

PÇBL-83

Fiko

Fehim isminin kısaltmasıdır.

PÇBL-84

Oki

Osman isminin kısaltmasıdır.

PÇBL-85

Rajko

Raif ve Raim isimlerinin kısaltmasıdır.

PÇBL-86

Rale

Raif ve Raim isimlerinin kısaltmasıdır.

PÇBL-87

Ziko

Aziz ve Zikriya isimlerinin kısaltmalarıdır.

PÇBL-88

Muki

Muhamed ve Mulja isimlerinin kısaltmalarıdır.

PÇBL-89

Bajko

Bayram isminin kısaltmasıdır.

PÇBL-90

Bajče

Bayram isminin kısaltmasıdır.

4.3.2.1.5. Saf, İyi Niyetlerine Göre

PÇBL-91

Boza

Saf, şapşal olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-92

Zeljko

Kolay kandırılan kişiler için kullanılır.

4.3.2.1.6. Korkak İnsan Olmalarına Göre

PÇBL-93

Smotan

Korkak ve ürkek kişiler için kullanılır.

4.3.2.1.7. Çok Konuşan, Gereksiz Konuşan İnsan Olmalarına Göre

PÇBL-94

Alapača

Çok konuşan ve yerlı yersiz konuşan kadınlar için kullanılır.

PÇBL-95

Kokotalo

Hiç durmadan konuşan kişiler için kullanılır.

4.3.2.1.8. Kişinin Tavır ve Davranışlarına Göre

PÇBL-96

Muška

Erkek davranışları sergileyen kadınlar için kullanılır.

4.3.2.1.9. Yaşadıkları Köylere Göre

PÇBL-97

Kukar

Donye Lubinye'de yaşayan insanların tümü için kullanılır.

PÇBL-98

Pločar

Gornye Lubinye yaşayan insanların tümü için kullanılır.

PÇBL-99

Svrakar

Nebregoşta köyünde yaşayan insanların tümü için kullanılır.

PÇBL-100

Kučkar

Reçene köyünde yaşayan insanların tümü için kullanılır.

PÇBL-101

Ružići

Drayçiç yaşayan insanların tümü için kullanılır.

PÇBL-102

Crevari

Şehirde yaşayan insanların tümü için kullanılır.

PÇBL-103

Prekokamci

Skorobişte, Grnçar, Novo Selo ve Lyubijda köylerinde yaşayan insanların tümü için kullanılır.

PÇBL-104

Šopovi

Podgorlular tarafından Jupa bölgesinde yaşayan insanların tümü için kullanılır.

4.3.2.1.10. Kötü Haber Vermelerine Göre

PÇBL-105

Crnorekalo

Kötü haver veren şom ağızlı kişiler için kullanılır.

4.3.2.1.11. Diğer Lakaplar

PÇBL-106

Ćumurđija

Eski ve kirli elbiselerle gezen kişiler için kullanılır.

PÇBL-107

Domašar

Sürekli evinde oturan dışarıya çıkmayı sevmeyen kişiler için kullanılır.

PÇBL-107

Goljo

Hayatında maddi anlamda hiçbir şey yapmayan kişiler için kullanılır.

PÇBL-108

Lopov

Hırsızlar için kullanılır.

PÇBL-109

Lupeš

Hırsız ve düzenbazlar için kullanılır.

PÇBL-110

Lutkar

Büyücülük ile uğraşan kişiler için kullanılır.

PÇBL-111

Nindža

Iyi dövüşebilen erkekler için için kullanılır.

PÇBL-112

Odža

Alternatif tıp ve falcılık ile uğraşan kişiler için kullanılır.

PÇBL-113

Ovca

Hiçbir şey bilmeyenler için kullanılır.

PÇBL-114

Perkač

Hırsızlar için kullanılır.

PÇBL-115

Skljičko

Pantolonu belinden aşağı sarkmış olan kişiler için kullanılır.

PÇBL-116

Šiptar

Arnavutlara ait davranışlar sergileyen kişiler için kullanılır.

PÇBL-117

Tresgače

Yürürken hafifçe zıplayan sendeleyerek yürüyen kişiler için kullanılır.

PÇBL-118

Treska

Sıkça hastalanan kişiler için kullanılır.

PÇBL-119

Urda

Tecrübesiz kişiler için kullanılır.

PÇBL-120

Vešter

Karşındaki kişileri kullananlar için kullanılır.

PÇBL-121

Nočničina

Geceleyin oturan gündüz uyuyan kişiler için kullanılır.

PÇBL-122

Čuvarkuća

Evden dışarıya çıkmayan kişiler için kullanılır.

PÇBL-123

Karlo

Kan bağı olmayan kişilere kardeş kelimesiyle hitap etmek için kullanılır.

PÇBL-124

Pele

İyi futbol oynayan kişiler için kullanılır.

PÇBL-125

Zeljko

Acemi erkekler için kullanılır.

PÇBL-126

Zeljka

Acemi kadınlar için kullanılır.

PÇBL-127

Mare

İtalyanca kelimeler konuşan kişiler için kullanılır.

PÇBL-128

Seronja

Konuşmasına, yürümesine ve hareketlerine dikkat etmeyen kişiler için kullanılır.

PÇBL-129

Žaco

Hareketleriyle polise benzetilen kişiler için kullanılır.

PÇBL-130

Liško

Casus olan kişiler için kullanılır.

4.4. Anonim Halk Şiiri Ürünleri

4.4.1. Türküler

4.4.1.1. Türkü Kavramı İle İlgili Genel Bilgiler

Her topluluğun bir kültürü mevcuttur; her kültür ayrı bir topluluğu temsil etmektedir. Türk milleti de dili, töresi, dini, hukuku, düşüncesi ve hadiseler karşısındaki davranışlarıyla süregelmektedir. Böylelikle milli Türk kültürü mevcut demek de mümkündür.[114] Milletlerin hayatında, bireylerin sözlü ve yazılı geleneklerinde yer alan olgularıyla ortaklık gücüne erişen ve milli kimliği oluşturan maddi ve manevi değerlerinin tamamı milli kültürü oluşturmaktadır. Sözlü kültürü

[114] İbrahim Kafesoğlu *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2012, s. 16.

oluşturan unsurlar, yazılı kültürü oluşturanlara göre millet hayatında daha geniş bir yere sahiptir. Milletlerin kolektif değerlerini oluşturan ortak değerler, büyük ölçüde sözlü kültür içinde teşekkül etmektedir.[115] (Yıldırım, 1989, s. 16-17; Bekki, 2004, s. 37).

Türk halk şiiri, hem geçmişi hem de muhtevası bakımından milli şiirimizdir. Gerek temaları, gerek şekil özellikleri bakımından yirmi beş asırdan daha uzun bir geçmişe sahiptir.[116] Sözlü edebiyatta şiir, en geniş yeri tutmaktadır. Musiki, dans, tiyatro, resim, heykeltıraşlık gibi dinî hadiselerden doğan güzel sanat kolları da zamanla şiirle birlikte dinden ayrılmıştır. Şiir, dinden ayrılınca kopuz olarak adlandırılan bir sazla söylenmeye başlanmıştır. Bu bakımdan Eski Türkler 'şiir yazmak' demez 'şiir söylemek' derler.[117]

Toplumların geçmişlerine ve günümüz yaşantılarına dair bilgileri çeşitli kültürel kaynaklardan elde etmek mümkündür. Kıyafetler, meskenler ve gündelik hayatta kullandığımız araç-gereçler başlıca maddi kültür öğeleridir. Folklor, halk şarkıları, masallar, inançlar, atasözleri, alışkanlıklar, gelenekler ve toplumsal normlar ise maddi olmayan kültür öğelerini meydana getirirler. Maddî olmayan kültür öğeleri genellikle halk kültürü kapsamında ele alınmaktadır. Yazılı ya da sözlü olarak gelenek şeklinde nesilden nesile aktarılırlar. Toplumun çeşitli özelliklerini yansıtması bakımından son derece önemlidirler. Bu kapsamda türküler, atasözleri, özdeyişler, maniler ve masallar Türk sözlü kültür mirasının temel unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır.[118]

Halk türküleri bir toplumda en yaygın şiir ve müzik formudur.[119] Türküler, Türk milletinin tabii bir romanıdır. Bağrından çıktığı toplumun acı tatlı bütün duygularını eğrisiyle doğrusuyla sergiler.[120] Türküler, toplumun kolektif bilincini,

---

[115] Dursun Yıldırım, *Tarih Yazımı ve Sözlü Ortam Kaynakları*, Akçağ Yayınları, 1998 Ankara, s. 16-17; Salahaddin Bekki, *Baş Yastıkta Göz Yolda Sivas Türküleri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2004, s. 37.
[116] N. Ziya Bakırcıoğlu, *Halk Şiirimiz*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, s. 19.
[117] Seyit Kemal Karaalioğlu*, Türk Edebiyatı Tarihi*, İnkılap ve Aka Basımevi, İstanbul 1980, s. 29.
[118] Erdal Akpınar, "Eğin Türkülerinin Coğrafi Analizi", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic [Elektronik versiyon]* 7 (4), 2012, s. 255.
[119] Gülay Mirzaoğlu, *Halk Türküleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2015, s. 35.
[120] A. Gerçel, "KayseriTtürküleri", *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri II*, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Sivas 2013, s. 405.

kültürel verilerini işlediği geleneksel ezgileri ile yansıtan önemli eserlerdir. Toplumu oluşturan bireyleri yaşadıkları, yaşayamadıkları türkülerde dile getirilir. Bunu yaparken halk sanatını da gözler önüne serer. İnsan hayatının tüm safhaları türkülere girmiş, onları yakanların duygularıyla yoğrulmuştur.[121]

Türk halk kültürü içinde yaşamın bir parçacı olan şekil, yapı, içerik ve işlev olarak diğer türlerden ayrılan türkü bir kavram olarak; "Türklere has, ezgiyle ve Türkçe söylenmiş şiir" anlamında bir türü karşılamaktadır. Türk adıyla hayat bulan bu ezgili şiirlerimiz, Türk boylarının genelinde büyük bir geleneğin ürünüdür.[122] Türkü söylemek insan ruhunun bir ihtiyacı olduğundan, birçok halk, türkü (halk şarkısı) söyler. Türkü teriminin çıkış noktasının Türk sözcüğü olduğu bugün yaygın olarak kabul edilen bir düşüncedir. Böylece türkü, Türk halkının müşterek olarak yarattığı sözlü ve ezgili ürünlerdir.[123]

Toplumların ait oldukları milletlerin kültürel özelliklerini en çok yansıtan tür, şüphesiz türkülerdir. Halkın içinde doğmuş ve gelişmiş olan bu tür, o toplumun dili, aynası ve kimliği durumundadır. Türküler, en kısa tanımıyla belirli bir ezgi ile söylenmiş kısa halk şiirleridir.[124]

4.4.1.2. Türk Dünyasında Türkü

Türkü, birçok Türk boyunda ortak özellikler göstermektedir bunun yanı sıra gerek coğrafi gerek tarihi sebeplerden dolayı "türkü" farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Saha (Yakut) Türkleri 'ırıa, ırıata'; Altay Türkleri 'kojon'; Hakasya Türkleri 'ir (sarın)'; Çuvaş Türkleri 'yuuirrisem'; Başkurt Türkleri 'yır'; Tatar Kırgız Türkleri 'cır'; Uygur Türkleri 'koşak, koşuk' ; Kazak Türkleri 'an, aytıs ve cır'; Kırgız Türkleri 'ir, koşok'; Özbek Türkleri 'koşıg'; Karakalpak Türkleri 'aytım'; Türkmen Türkleri 'aydım'; Azerbaycan Türkleri 'mahnı'; Kumuk Türkleri 'yır'; Karaçay

---

[121] Macit Balık-Seyit Battal Uğurlu-Celal Aslan, "Ağrı Türküleri Üzerine Bir Değerlendirme", *II. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu Bildirileri* Ağrı Valiliği Kültür Yayınları, Ağrı 2008, s. 490.

[122] Metin Ekici, "Türkü İncelemelerinin Yöntemi Üzerinde Bir Değerlendirme", *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri I*, Es Ofset Matbaacılık, Sivas 2013, s. 43.

[123] Hatice Selen Tekin, Popüler Kültür ve Türkülerimiz, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, 2012, s. 305-306.

[124] Feyzan Göher Vural, "Türk Kültürünün Aynası: Türküler", e-*Journal of New World Sciences Academy,* 2011, Sayı 3, s. 398-399.

Malkar Türkleri ‘cır’; Gagavuz Türkleri ‘türkü’; Irak-Türkmeneli Türkleri ‘yır, hoyrat, mahnı’; Türkiye, Kıbrıs, Batı Trakya, Bugaristan, Makendonya ve Kosova Türklerinin ise ‘türkü’ sözünü kullandığı görülürmektedir.[125]

Türkü sözü, muhtelif Türk boylarında farklı kelimelerle adlandırılmıştır. Altay Türkleri kojan/kojon; Azeri Türkleri mahnı; Bulgaristan Türkleri türkü; Çuvaşlar yuri; Başkurtlar, halk yırı ya da halkyın, Gagauz Türkleri; türkü; Hakas Türkleri tahpah; Irak Türkleri beste, mahnı, halk türküsü; Karaçay - Malkar Türkleri cır; Kazaklar, en, türkî, türik, halık eni, yır; Kırgızlar, eldik, ır, türkü; Kırım Türkleri cır; Kosova Türkleri türkü; Kumuklar, yır; Nogay Türkleri yır; Özbekler, halk koşiği; Saha (Yakut) Türkleri ırıa; Tatarlar, cır (yır), halık cırı; Tuva Türkleri kojanıık, kojan; Türkmenler, halk aydımı; Uygur Türkleri de nahşa, koçu nahşisi olarak adlandırmaktadır.[126]

4.4.1.3. Balkan Türklerinde Türküler

Balkan topraklarının en kadim milletlerden biri olan Türkler, günümüzde Türkiye dışında gayri Türk Balkan ülkelerinde varlıklarını sürdürmektedir.[127] Balkan Türkleri denilince akıllara Bulgaristan ve Yunanistan’da yaşamış ve yaşamakta olan Türklerle eski Yugoslavya sınırları içinde yer alan Makedonya, Bosna Hersek, Kosova’da yaşamış ve yaşayan Türkler gelmektedir.

Türk hâkimiyetinin Balkanlarda artmasıyla birlikte bölgedeki iktisadi ve sosyal hayattaki değişiklikler meydana gelmiştir. Balkanların değişimini hızlandırmak için Anadolu’nun birçok bölgesinden getirilen Türk nüfusu Balkan topraklarına yerleştirilmiştir. Sultan I. Murâd döneminde Edirne'nin fethiyle Balkanlar'daki Türk nüfusu artmaya başlamıştır, “Rumeli Eyâleti” adı verilen bu topraklar, Anadolu'yla

---

[125] Metin, Ekici, “Türkü İncelemelerinin Yöntemi Üzerinde Bir Değerlendirme”, *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri I*, Es Ofset Matbaacılık, Sivas 2013, s. 44.

[126] Erman, Artun, *Ansiklopedik Halk Bilimi/Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü,* Karahan Kitabevi, Adana 2014, s. 470-471; P., Aytaç, *Türküler*, Türk Dünyası Ortak Edebiyatı/Türk Dünyası Edebiyat Tarihi. C. 3, Ankara 2003, s. 334; Hasan Tahsin, Sümbüllü, Türkiye'de Ayak Kavramının Geleneksel Türk Halk Müziği Kaynağında Ne Ölçüde Kullanıldığının İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara 2006, s. 73; Mehmet Naci, Önal, “Türkülerden Tarihi Öğrenmek”, *4. Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı Bildirileri,* 2013, S. 53.; Feride, Tagirova, Tatar Türkülerinde Mutluluk Konseptinin Yansıması*, 4. Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı Bildirileri*, 2013, s. 874.

[127] Atıf Akgün, “Bulgaristan’dan Anadolu’ya Göçen Türkçe ve Türk Edebiyatı”, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi 1 (1),* 2011, s. 75.

birlikte Osmanlı Devleti'nin siyasi ve kültürel hâkimiyetinin iki merkezinden birisi olmuştur.[128] XVI. yüzyılın sonlarına kadar Balkan topraklarındaki sosyal ve iktisadi hayattaki değişimler kendisini göstermiş ve böylelikle Türk coğrafyası görünümü kazanmıştır.[129] Balkan coğrafyasında 600 yıla yakın hüküm süren Osmanlı İmparatorluğu dönemi 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarına kadar devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun Balkanlardaki topraklarımı kaybetmeye başlamasıyla göçler başlamıştır. Yoğun göçlere rağmen topraklarını terk etmeyen Müslüman-Türk nüfusu, varlığını günümüze kadar devam ettirmiştir.[130]

Kültürel kimliklerin en belirgin yansıtıldığı türlerden biri müziktir. Müzik, toplumların kolektif fikirlerinin aktarıldığı bir sanattır. Geniş kitlelere ulaşan ve geniş kitleleri etkileyen müzikle toplumların hayata bakış açısını öğrenmem mümkündür. Toplumların değerlerini, hassasiyetlerini, özelliklerini, duygularını yoğun olarak yansıtıldığı bir sanattır. Balkanlar bölgesinde meydana gelmiş ve günümüze ulaşmış müzik eserlerine bakıldığında isimleri günümüze kadar ulaşamamış ancak besteleri ulaşmış pek çok sanatçının mevcut olduğu anlaşılmaktadır.[131] Türkülerimiz, Türk halk edebiyatının yanı sıra Rumeli'deki sözlü ve yazılı edebiyat geleneğinin, Türk müzik kültürünün en önemli unsurunu, en zengin türünü meydana getirmektedir.[132] Türklerin kaynağını oluşturduğu bu zengin kültürel yapının Balkan Türkleri arasındaki izleri Balkan topraklarında yaşatılmaya devam etmektedir. Bu izlerin geçmişten günümüze kadar olan yansımalarını Bulgaristan Türklerinin türkülerinde görmek mümkündür. Günümüzde Türklerin yoğun olarak yaşadığı ülkelerden birisi olan Balkan ülkesi Bulgaristan'dır. Bulgaristan'daki Türk kültürünün varlığının geçmişi Balkanlara Türk boylarının gelişi ile başlar. Türkler, bu ülkeye IV. asırdan başlayarak XIX. asrın ikinci yarısına kadar akın etmişler ve burayı fethetmişlerdir. Bugünkü Bulgaristan toprakları üzerinde yaşayan Türklerin 16 asırlık bir tarihi geçmişi vardır.[133]

---

[128] Gülçin Yahya Kaçar, "Rumeli Türküleri", *Kültür Evreni*, Sayı 2, 2008, s. 154.
[129] Necat Birinci, "Sırp, Hırvat, Arnavut ve Makedon Dilleri Üzerine Türkçenin Etkisi", *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, Sayı 1, 1995, s. 83-84.
[130] Sibel Akgün, "Kosova Türklerinin Tarihten Bugüne Kimlik Mücadelesi", *Karadeniz Araştırmaları, Sayı 34,* 2012, s. 12.
[131] Gülçin Yahya Kaçar, *a.g.e.*, 2008, s. 154-155.
[132] Taner Güçlütürk, "Prizren'de Türkü Geleneği ve Yeni Derlenen Prizren Türküleri Üzerine Ayrıntılı İnceleme", *Hikmet*, Sayı 21, 2013, s. 114.
[133] Atıf Akgün, "Bulgaristan'dan Anadolu'ya Göçen Türkçe ve Türk Edebiyatı", *Uluslararası Sosyal*

Bulgaristan'da Türklere ait köklü bir sözlü kültür geleneğinin varlığı bilinmektedir. Bu sözlü kültür ürünleri içinde ise türküler önemli bir yere sahiptir. Sayısız türkülerin içinde lirik türküler ağırlıktadır. Bulgaristan türkülerini sınıflandırıldığında aşağıdaki yapı ortaya çıkmaktadır: 1. Türküler ve maniler 2. Tarihi türküler-destanlar 3. Yiğitlik türküleri 4. Düğün, aile, tören türküleri 5. Ayrılık, hasretlik, askerlik türküleri 6. Aşk türküleri 7. Gülmece türküleri.[134]

Makedonya Türkleri, "*Tarihte olduğu gibi bugün de dil, din ve etnik yönden farklı birçok unsurun barındığı Makedonya'da 1994 nüfus sayımına göre 78.000 Türk yaşamaktadır. Makedonya Türklüğü esas itibariyle ülkenin batısında Gostivar, Kalkandelen (Tetova), Ohri, Struga, Manastır (Bitola), Kırçova, Debre bölgelerinde, başkent Üsküp'te; doğuda Köprülü (Velez), Valandova, Ustrumca, Radoviş ve İştip gibi merkezlerde meskûndur.*"[135] Balkanlarda 5-6 asır süren Osmanlı hâkimiyeti, Balkanların maddi ve manevi kültür hayatını şekillendirmiştir. Makedonya'da Türk edebiyatı iki kolda -klasik ve halk edebiyatı- gelişme göstermiştir. Balkan Savaşlarından sonra Makedonya'da gelişim gösteren Türk edebiyatının klasik edebiyatın kesintiye uğradığı; sözlü edebiyat ise II. Dünya Savaşı'ndan sonra gelişerek çağdaş edebiyat ile arasındaki zinciri oluşturduğu görülmektedir. Makedonya'daki sözlü edebiyatın en önemli türlerinden biri de türkülerdir.[136] Makedonya'da derlenen türküler, konu olarak Türkiye'deki türkülerle müşterek özellikler gösterdiği gibi farklılıklar da göstermektedir. Farklılıkların sebebi yeni oluştuğu Balkan topraklarındaki sosyal yaşam farklılıklarından kaynaklanan unsurlardır.[137] Makedonya Türklerinin türküleri, şekil bakımından düzenli türkülerdir. Bentlerdeki dize sayısına göre bentleri dört dizelik, üç dizelik, iki dizelik, beş dizelik ve bentleri mani biçiminde

---

ve Ekonomik Bilimler Dergisi 1 (1), 2011, s. 75.

[134] Pakize Aytaç, *Türküler*, Türk Dünyası Ortak Edebiyatı/Türk Dünyası Edebiyat Tarihi. C. 3, Ankara 2003, s. 451.

[135] Ahmet Günşen, "Dil Etkileşimi Açısından Makedonya ve Kosova Türk Ağızları" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 4 (8),* 2013 s. 229.;

[136] Salahaddin Bekki, "Makedonya ve Anadolu'da Söylenen Bazı Türkülerin Benzerlikleri Üzerine", *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri I, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları*, Sivas 2013, s. 258.

[137] Mahmut Çelik, "Makedonya Türkleri Tarafından Söylenen Düğün Türküleri", *BAL-TAM Türklük Bilgisi Dergisi, 10 (19),* 2013, s. 326.

olan türküler şeklinde tasnif edilebilir.[138] Konuları bakımından Makedonya türküleri ise şu şekilde sınıflandırılabilir: 1. Ninniler 2. Aşk Türküleri 3. Ayrılık Türküleri A. Askerlik Türküleri B. Gurbet Türküleri c. Ayrılıklar Nedeni Belli Olmayan Türküler 4. Tarihi Konularla İlgili Türküler 5. Yergi Türküleri 6. Eşkıya Türküleri 7. Hapishane Türküleri 8. Ağıtlar 9. Düğün Türküleri 10. Çeşitli Bayram ve Dini İnançlarla İlgili Türküler 11. Anlatı Türküleri 12. Mülemmalar ve İki Dilli Türküler.[139]

17 Şubat 2008'de bağımsızlığına kavuşan Kosova da Türk varlığı bakımından önemli bir bölgedir. Türkler, geçmişte bölgeye hâkim olan nüfus durumundayken günümüzde azınlık durumdadırlar. Buna rağmen tarih boyunca Türk kültürünün izleri toplumsal hayatta kendisini göstermektedir. Kosova'da yaşayan Türkler kendi kimliklerini unutmamışlar ve bunu korumaya çalışmışlardır. Kosova'daki Türkler birlikte yaşadıkları diğer etnik grupları da kültürel olarak etkilemişlerdir.[140] Türkü söyleme geleneği, diğer Türk boylarında olduğu gibi Kosova'daki Türkler için de önemli bir gelenektir. Bölgedeki etnik kimliklerin çok geçirgen bir yapıda olması birbiriyle olan etkileşimlerini kolaylaştırmaktır. Kosova Türkleri tarafından söylenen birçok türkü bölgede yaşayan diğer etkin kimlikler tarafından da söylenmektedir. Balkan topraklarındaki bu etnik kimliklerin birbiriyle temasları dolayısıyla söylenen türkülerde büyük benzerlikleri meydana getirmiştir. Kosova Türkleri türküyü ağız özellikleri bakımızdan "türçi" olarak adlandırmaktadırlar.[141] Makedonya ve Kosova'da Türklerle Sırp ve Arnavutların yüzyıllarca bir arada yaşamış milletlerdir. Bu bir arada yaşamanın sonucu olarak da bazı türlerde iki dillilik(bilinguisme) ve çok dillilik (polilinguisme) olarak adlandırılan türler oluşmuştur. 1893 yılında derlenmiş olan "Debre" türküsü buna bir örnektir. Bu türkü Makedonca, Türkçe ve Arnavutça olmak üzere üç dillidir ve "kardeşlik, birlik türküsü" olarak anılmaktadır.[142]

---

[138] Hamdi Hasan, *Makedonya Türklerince Söylenen Türküler*, AKDTYK Yayınları, Ankara 2008, s. 11.
[139] Hamdi Hasan, *a.g.e.*, 2008, s. 101.
[140] Gonca Kuzay Demir, "Kosova Türküleri Üzerine Bir İnceleme", *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri III*, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Sivas 2013, s. 387.
[141] Gonca Kuzay Demir, *a.g.e.*, 2013, s. 387.
[142] Ahmet Günşen, "Dil Etkileşimi Açısından Makedonya ve Kosova Türk Ağızları" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 4 (8),* 2013, s. 231-232; Şevçet Plana, "Kosova Metohya'da Birkaç Dilde Halk Türküleri", *Çevren (Priştine), II (4),* 1974, s. 36.

Yugoslavya toprakları içerisinde yer alan Türkler de milli kültüre ait unsurlardan biri olan türküleri yaşatmaya devam etmektedir. "Yugoslavya'da türküler başta ninniler olmak üzere ağırlıklı olarak aşk, gurbet, hapishane, ağıt, taşlama, güldürü ve tarih konularını işlemiştir.[143]

Bosna-Hersek'in 1463 yılında Osmanlı topraklarına dâhil edilmiştir. Fethedildiği tarihten itibaren Türkler ile Boşnaklar arasındaki sosyal ve kültürel etkileşim başlamıştır. Türklerin bölgedeki hâkimiyeti zamanla kültürel etkileşimin önüne geçerek dini etkileşimleri de meydana getirmiştir. Boşnaklar zaman içerisinde İslamlaşma sürecine girmişlerdir. Böylelikle Türk-İslam kültürü toplumun her alanında kendisini göstermeye başlamıştır. Boşnaklar arasında Osmanlı Türkçesi kullanılmaya başlanmış ve dini-tasavvufi gelenekler görülmeye başlanmıştır. Neticesinde Osmanlı toplum hayatı Boşnaklara derinden tesir etmiştir. Boşnak Anonim Halk Edebiyatı'nın önemli bir türü olan sevdalinkalarda, bu etki açıkça görülmektedir. Şekil bakımından bazı yönleriyle, türkü be manilere benzeyen sevdalinkalar, "aşk öyküsü" olarak adlandırılmaktadır. Genellikle bir müzik aletiyle söylenen sevdalinkalar, Boşnaklara özgü bir türdür.

Batı Trakya Türklerinin türküleri oldukça fazladır. Bu türkülerin temaları genellikle hasret ve aşktır. Anadolu'da türküler sıklıkla saz eşliğinde söylenmekteyken Batı Trakya'da türküler saz eşliğinde icra edilmemektedir. Belki de Batı Trakya'da tanınmış halk şairlerine bu sebeple rastlanmamaktadır.[144]

Romanya'da Balkan toprakları içerisinde yer alan bir ülkedir. Geçmişte Osmanlı hâkimiyetinde olması sebebiyle diğer Balkan ülkeleri gibi bunun etkilerini sosyal ve kültürel çevrede hissettirmektedir. Romanya'da resmî kaynaklara göre 29.533 (1992) Oğuz (Osmanlı Türkleri) ve 24.649 (1992) Tatar Türkü olmak üzere toplam 54.173 Müslüman-Türk yaşamaktadır. Gayri resmî kaynaklara göre ise Türklerin sayısı 70.000'e ulaşmıştır. Türkler zamanla diğer etkin kimliklerle kaynaşması sebebiyle Romanya'da azınlık haline gelmişlerdir. Romanya'daki

[143] Pakize Aytaç, *a.g.e.,* 2003, s. 451.
[144] Pakize Aytaç, *Türküler*, Türk Dünyası Ortak Edebiyatı/Türk Dünyası Edebiyat Tarihi. C. 3, Ankara 2003, s. 451.

Türklerin çoğunluğu Dobruca bölgesinde yaşamaktadır.[145] Bölgedeki Türk kültürünün etkisinin en yoğun görüldüğü tür türkülerdir. Türkler bu bölgede diğer Balkan ülkelerindeki Türklere nazaran daha azınlık durumundadır. Buna rağmen Romanya'daki Türklerim türkülerinde Türk kültürünün tesirini görmek mümkündür.

4.4.1.4. Kelime ve Kavram Olarak Türkü

Türkçe Sözlük'te türkü kavramı için "Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume" olarak bahsedilmektedir.[146] *Meydan Larousse*'de "Güfte olarak halk şiirini alan ve halk ezgileriyle bestelenmiş şarkı çeşidi"[147] *Müzik Sözlüğü*'nde "Halk müziğimizde geniş bir yaratma alanını temsil eden, en tanınmış, köklü, diri yaygın biçim"[148] *Edebiyat Lügati'nde* "Çoğu 11 hece ile nazmedilmiş ve umumiyetle Anadolu'da bestelenip söylenilmeye başlanmış olan milli nağmeli şarkılar", *Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü'nde* "Anonim Türk halk edebiyatında ezgiyle söylenen bir nazım biçimi ve nazım türü"[149] şeklinde açıklanmaktadır.

M. Öcal Oğuz, "Halk Şiirinde Tür Şekil ve Makam" adlı eserinde "türküler" hakkında şunları yazmıştır: *"Anonim şiirleri arasında yer alan 'Türkü'yü ele aldığımız zaman kafiye örgüsü, nazım birimi, vezin ve hacim gibi 'dış' unsurlar bakımından belirli bir şekille karşılaşmamaktadır. Aynı şekilde türkülerde türlerin belirlenmesinde bir ölçü olarak kullandığımız 'konu' ve 'ezgi' beraberliği de yoktur."*[150]

Türküler, toplumların ortak belleğinde ve tarihinde önemli bir yere sahiptir. Genellikler türkülerin söyleyenleri belli değildir, anonimdir. Bazen türkülerini söyleyenler türkülerinde mahlaslarını kullanmaktadırlar. Türküler sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Kimi zaman sözlü kültür içerisinde bu aktarım esnasında bölgesel farklılıklarla ve söyleyen kişinin yorumunu katmasıyla bir takım

[145] Giray Saynur Bozkurt, "Geçmişten Günümüze Romanya'da Türk Varlığı", *Karadeniz Araştırmaları*, 5 (17), 2008, s. 9-10.
[146] Türkçe Sözlük, Ankara 2005, TDK, s. 202.
[147] Meydan Larousse, 1990, s. 390.
[148] Ahmet Say, *Müzik Sözlüğü*, Müzik Ansiklobedisi Yayınları, Ankara 2002, s.545.
[149] Erman Artun, Ansiklopedik Halk Bilimi/Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, Karahan Kitabevi, Adana 2014, s. 468.
[150] M. Öcal Oğuz, *Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam*, 2. Baskı, Akçağ Yayınları, 2019, s. 18.

değişiklikler meydana gelebilmektedir. Böylelikle sözlü kültür içerisinde yer alan türkülerin varyantları oluşmaktadır. Kısacası türküler; insanların acılarını, sevinçlerini, heyecanlarını ve üzüntülerini ezgili sözlerle aktaran bir türdür.

Boratav, türküleri konuları ve kullanıldıkları yerlere, gördükleri vazifelere göre iki grupta tasnif etmiştir:

A) Konularına göre türküler:

1. Lirik Türküler:

a) ninniler, b) aşk türküleri, c) gurbet türküleri, askerlik türküleri, hapishane türküleri, ç) ağıtlar, d) çeşitli başkaca duygunluk konular üzerine türküler

2. Taşlama, yergi ve güldürü türküleri

3. Anlatı türküleri:

a) efsane konulu türküler, b) bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler, c) tarihlik konuları olan türküler

B) Kullanıldıkları yerler, gördükleri vazifeler ya da söylenmelerini şartlandıran vesilelere göre türküler:

4. İş türküleri

5. Tören türküleri:

a) bayram türküleri, b) düğün türküleri, c) dinlik ve mezheplik törenlere değin türküler, ç) ağıt töreninde söylenen türküler

6. Oyun ve dans türküleri:

a) çocuk oyunlarında söylenenler, b) büyüklerin oyunlarında söylenen türküler[151]

[151] M. Öcal Oğuz-Metin Ekici-Mehmet Açа-Dilaver Düzgün-R. Bahar Akarpınar-Mustafa Arslan-Aktan Müge Yılmaz-Gülin Öğüt Eker-Tuba Özkan, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı,* Ankara 2012, s. 243-244.

Araştırmamızda tespit ettiğimiz türküleri Boratav'ın türkü tasnifine göre sınıflandırılmıştır.

4.4.1.4.1. Lirik Türküler

4.4.1.4.1.1. Ninniler

Araştırmamızda lirik türkü türlerinden olan ninniler tespit edilememiştir.

4.4.1.4.1.2. Aşk Türküleri

PÇBT-1

U našem selu češme šarene	Köyümüzde rengârenk çeşmeler
Tečeja, džanum, tečeja,	Akarlar canım akarlar
Tečeja, džanum, tečeja.	Akarlar canım akarlar
Pa mi dojdoa, dve mome mlade,	Gelir iki genç kızçe, anne
Pereja, džanum, pereja,	Çamaşır yıkarlar canım, çamaşır
Pereja, džanum, pereja.	yıkarlar
Ozdola ide edno ludo mlado,	Çamaşır yıkarlar canım, çamaşır
Aljija, dete, bekrija,	yıkarlar
Aljija, dete, bekrija.	Yukarıdan gelir genç delikanlı
Dajte mi mome ednu čašu vode,	Aliya çocuğumdur, bekârdır
Da pijam, džanum, da ojdam,	Aliya çocuğumdur, bekârdır
Da pijam, džanum, da ojdam.	Bana bir bardak su verin kızçeler der
Mome mu dadu šiše rakija,	İçeyim, canım, da gideyim
Da pija, džanum, da ojda,	İçeyim, canım, da gideyim
Da pija, džanum, da se opija.	Kızlar verir bir şişe rakı
Dajte mi mome parče režan ljeba,	İçsin, canım, da gitsin
Ječmovog, džanum, ržanog,	İçsin, canım, da sarhoş olsun
Ječmovog, džanum, ržanog	Bana bir parça ekmek verin kızçeler
Mome mu dadu belu pogaču	Arpadan canım, çavdarlısından
Da jade, džanum, da ojda	Arpadan canım, çavdarlısından
Da jade, džanum, da ojda	Kızlar verir ona beyaz poğaça
Dajte mi mome, to mlado devojče	Gitsin, canım, gitsin diye
Da ljubim, džanum, da ojdam,	Gitsin, canım, gitsin diye
Da ljubim, džanum, da ojda (KK14)	Bana o genç kızçeyi verin annem
	Seveyim, canım da gideyim
	Seveyim, canım da gideyim

PÇBT-2

Arifko dejko, mori, ubava,	Babetlerinin kurdelelerini sıkıca bağla
Ta što ti reko sinojka,	Babetlerinin kurdelelerini sıkıca bağla
Da staneš rano, porano,	Gornjesevski çoraplarıyla
Da stegneš vrvci, openki.	Beni uğurlamaya geliver
Da stegneš vrvci, openki,	O düz çayırlarda
So gornesevski čorapi,	O düz çayırlarda
Da dojdeš da me ispratiš,	Yüksekteki Durdoyça'ya
Do tija ramne livađe.	Burada birlikte zaman geçirsek
Do tija ramne livađe,	Bana kilim dokusan
Do visokata Đurđojca,	Bana kilim dokusan
Tuje da besa vržeme,	Bense sana para kazansam
Ti da mi ćiljim izotkaš.	
Ti da mi ćiljim izotkaš	
Ja pare ke ti ćarujem (KK14)	

PÇBT-3

Ne lji si se naspala	Uykunu mu alamadın mı?
Ne lji si se naspala	Uykunu mu alamadın?
Kuzum, bela Edije,	Beyaz kuzum Ediye
Tri večeri bez mene?	Üç gece bensiz?
Kuzum, bela Edije,	Beyaz kuzum Ediye
Tri večeri bez mene.	Üç gece bensiz
Na četvrta ja dojdo,	Dördüncü gece ben geldim
Na četvrta ja dojdo,	Dördüncü gece ben geldim
Kuzun, bela Edije,	Beyaz kuzum Ediye
Tebe doma ne najdo.	Evde seni bulamadım
Kuzun, bela Edije,	Beyaz kuzum Ediye
Tebe doma ne najdo.	Evde seni bulamadım
Ja te najdo zad vrata,	Avlu kapısının arkasında buldum seni
Ja te najdo zad vrata,	Avlu kapısının arkasında buldum seni
Kuzun, bela Edije,	Beyaz kuzum Ediye
So drugoga zboreše.	Başkasıyla konuşurken
Kuzun, bela Edije,	Beyaz kuzum Ediye
Ti mene me kudeše.	Beni azarlıyordun
Ne mi frlaj iftira,	Bana atma iftira
Ne mi frlaj iftira,	Bana atma iftira
Ćazim, glavo pijana,	Kazım, seni sarhoş kafa
Ja som bila kod majke.	Ben anneme gitmiştim
Ćazim, glavo pijana,	Kazım, seni sarhoş kafa
Ja som bila kod majke.	Ben anneme gitmiştim
Sulja som koljebala,	Sulyo'ya denk geldim
Sulja som koljebala,	Sulyo'ya denk geldim
Ćazim, glavo pijana,	Kazım, seni sarhoş kafa
Belje ruke som šarila.	Ben boyadım beyaz ellerimi

Ćazim, glavo pijana, Belje ruke som šarila (KK14)	Kazım, seni sarhoş kafa Ben boyadım beyaz ellerimi

PÇBT-4

Ne lji si se naspalo, Ne lji kuzum bela Edije, Tri večeri bez mene? Ej, Edule, na četvrta ja dojdo, Na četvrta ja dojdo, kuzum bela Edije, Tebe doma ne te najde, Ej, Edule, tebe doma ne te najde. Ja te najde zad vrata, kuzum bela Edije, So drugogo zboreše, Ej, Edule, moj muabet teraše. Ne mi frljaj iftire, Ćazim glavo pijana, Ja sam bila vo majke, Ej, Ćazime, ja sam dete ti rodila. Ja sam dete rodila, Ćazim glavo pijana, Ime mu som stavala, Ej, Ćazime, bele ruke som šarila (KK14)	Uykunu mu alamadın, beyaz kuzum Ediye Üç gece bensiz? Ey, Edule, dördüncü gece ben geldim Dördüncü gece ben geldim, beyaz kuzum Ediye Seni evde bulamadım Ey Edule, seni evde bulamadım Avlunun kapısının arkasında buldum, beyaz kuzum Ediye Başkasıyla konuşurken Ey Edule, muhabbet ederken İftira atma bana Kazım, sarhoş kafa seni Ben annemdeydim Ey Kazım, sana ben çocuk doğurdum Sana çocuk doğurdum Kazım, sarhoş kafa seni Çocuğumuza bir de isim koydum Ey Kazım, beyaz ellerimi boyadım Beyaz ellerimi boyadım

PÇBT-5

Nelji som ti reko	Sana demedim mi?
Čakar, bre dejče	Mavi gözlü, bre kızçe
Ne idi po mene?	Beni almaya gelmesen mi?
Na gurbet će idem,	Gurbete gideceğim,
Čakar, bre dejče	Mavi gözlü, bre kızçe
Komu će te ostajm?	Seni kime bırakayım?
Dejče, komu će te ostajm?	Kime bırakayım seni kızçe?
Da te ostajm majke	Anneme bıraksam
Čakar bre dejče	Mavi gözlü, bre kızçe
Mati mi je stara	Annem yaşlıdır
Da te ostajm sestram?	Ablalarıma bıraksam?
Čakar bre dejče	Mavi gözlü, bre kızçe
Sestre udadene	Ablalarım evlidir
Dejče, sestre udadene	Ablalarım evlidir, kızçe.
Ja som ti, bre kućnik,	Ben evin direğiyim bre,
Čakar bre dejče,	Mavi gözlü, bre kızçe
Odaja ti nemam	Bir odam yoktur.
Goljem som ti ajljaz	Çok büyük haylazım
Čakar bre dejče,	Mavi gözlü, bre kızçe
Dalj će ti se vratim?	Döner miyim?
Dejče, dalj će ti se vratim (KK15)	Döner miyim sana kızçe?

4.4.1.4.1.3. Gurbet Türküleri

PÇBT-6

Oj Ljubinje i Gornjo i Dovnjo	Oy Lyubinye, Yukarı ve Aşağı
Nalaze se ispod Šar planine,	Şar Dağı'nın etekleri
Nalaze se ispod Šar planine.	Şar Dağı'nın etekleri
Šar planino, puna li si jela	Ey Şar Dağı, çam ağaçlarıyla kaplanmış
Ispod jela bistri izvor teče	Çamların altından ak sular akar
Ispod jela bistri izvor teče.	Çamların altından ak sular akar
Na izvoru Ljubinjka devojka	Kaynağında Lyubinyeli kızçe
Kose češlja i lice umiva,	Saçlarını tarar, yüzünü yıkar
Kose češlja i lice umiva.	Saçlarını tarar, yüzünü yıkar
Kose češlja i lice umiva	Saçlarını tarar, yüzünü yıkar
I Ljubnje tužno ga proziva,	Lyubinye'ye üzgün gözlerle bakar
I Ljubinje tužno ga proziva.	Lyubinye'ye üzgün gözlerle bakar
Oj Ljubinje, pusto ostanalo	Oy Lyubinye, bomboş kaldın
Zar za mene bećara nemalo,	Benim için bekâr erkek yok mudur?
Zar za mene bećara nemalo (KK3)	Benim için bekâr erkek yok mudur?

4.4.1.4.1.4. Askerlik Türküleri

PÇBT-7

Ja som se napromenila,	Ben üstümü değiştirdim
Pa nema koj da me gleda.	Beni görecek kimse yoktur
Ludo mi, asker, otišlo,	Delikanlım, asker oldu gitti
S' kaplara se naljutilo.	Onbaşısını kızdırıvermiş
S' kaplara se naljutilo,	Onbaşısını kızdırıvermiş
Kapetan ne mi go pušta.	Yüzbaşı onu salmaz artık
Kapetan ne mi go pušta,	Yüzbaşı onu salmaz artık
Da dojde da me rašeta.	Gelsin gezdirsin beni
Da dojde da me rašeta,	Gelsin gezdirsin beni
Niz tija belje putine.	Aşağıya giden beyaz yollardan
Niz tija belje putine,	Aşağıya giden beyaz yollardan
Na taja careva češma (KK14)	Taa o Hünkâr çeşmesine

4.4.1.4.1.5. Ağıtlar

PÇBT-8

Navali se Šar planina	Yüklendi Şar Dağı
Navali se Šar planina	Yüklendi Şar Dağı
İ podvati tri ovčara, tri čobana. Prvi ovčar i se moli:	Üç çobanı aldı altına İlk çoban yalvardı
Pušti mene Šar planino,	Bırak beni Şar Dağı
İmam ženu što me žali.	Bana üzülen bir eşim var
Drugi ovčar i se moli:	İkinci çoban yalvardı
Pušti mene Šar planino,	Bırak beni Şar Dağı
İmam sestru što me žali.	Bana üzülen bir kardeşim var
Treći ovčar i se moli:	Üçüncü çoban yalvarır
Pušti mene Šar planino,	Bırak beni Şar Dağı
İmam majku što me žali. Progovara Šar planina:	Bana üzülen bir anam var Şar Dağı konuşur
Žena žali za godinu,	Eşin yası bir yıl sürer
Sestra žali tri godine,	Kardeşin yası üç yıl sürer
Majka žali dor do veka.	Ananın yası ömür boyu sürer (K.K.1)

PÇBT-9

Mori Sevdo, Sevdaljijo,	Mori Sevdo, Sevdaliyo
Ne lji ti se nažaluva	Kendin için üzülmüyor musun?
Mori, sam ljegnuvam, sam stanuvam?	Mori, yalnız yatıyor, yalnız kalkıyorum
Sam ljegnuvam, sam stanuvam,	Yalnız yatıyor, yalnız kalkıyorum
Na polnoć se razbuduvam,	Gece yarısı uyanıyorum,
Mori, ljevo i desno razgljeduvam.	Mori, bir sağıma, bir soluma bakıyorum
Ljevo i desno razgljeduvam,	Sağa, sola bakınıyorum
Da ne ima koj do mene,	Yanımda kimse var mı diye
Mori, som ostanal sam siromav.	Mori, zavallı ve bir başıma kaldım
Sam siromav bez matere,	Annesiz yetim kaldım
Bez matere, bez babajka,	Hem annesiz, hem babasız
Mori, bez matere, bez babajka.	Mori, hem annesiz, hem babasız
Mori, so jastuk se zagrljuvam.	Yastığıma sarılıyorum
Bez matere, bez babajka,	Anne yok, baba yok
So jorgan se razgovaram (KK14)	Yorganımla sohbet ediyorum.

PÇBT-10

Pukna puška, majčice,	Dağda tüfek ateş etti, annecim
Gore vo planina, majčice,	Yukarıdaki dağda annecim
Gore vo planina.	Yukarıdaki dağda
Mi otepa, majčice	Silah vurdu, annecim
Aljilja bećara, majčice,	Bekar Halil'i, annecim
Aljilja bećara.	Bekar Halil'i
Da l' te bolji, Aljilj bre sinko,	Acın var mı Halil oğlum?
Il' te preboljuva, Aljilj bre sinko,	Yoksa acın geçiyor mu oğlum
Il' te preboljuva? I da me bolji, majčice,	Yoksa geçiyor mu?
	Acısa da annecim
Žal da ti ne bide, majčice,	Sen üzülme annecim
Žal da ti ne bide.	Sen hiç üzülme
Žal da ti ne bide, majčice,	Sen üzülme annecim
Asker som preteral, majčice,	Askerliğim çok sürdü
Asker dve godine.	İki yıldır askerim
Ke ti ostajm, majčice,	Sana bırakacağım annecim
Težoki amanet, majčice,	Zorlu bir emanet
Težoki amanet.	Zorlu emanet
Da me zakopete, majčice,	Beni gömün annecim
Vo gorno mahalo, majčice,	Yukarıdaki mahalleye annecim
Vo gorno mahalo.	Yukarıdaki mahalleye
Da mi ostajte, majčice,	Orada bırakın, annecim
Do dva-tri pendžera, majčice,	İki-üç pencere, annecim
Do dva-tri pendžera.	İki-üç pencere
Na prviot pendžer, majčice,	İlk pencereye, annecim
Drugari da gljedam, majčice,	İzleyeceğim arkadaşlarımı, annecim
Drugari da gljedam.	İzleyeceğim arkadaşlarımı
Na drugiot pendžer, majčice,	İkinci pencereye, annecim
Devojke da gljedam, majčice,	İzleyeceğim kızları, annecim

Devojke ga gljedam.	İzleyeceğim kızları
Devojke da gljedam, majčice,	İzleyeceğim kızları, annecim
Će što oro tegnat, majčice,	Halay oynasınlar, annecim
Će što oro tegnat.	Halay oynasınlar
I u oro, majčice,	Halayın içinde, annecim
Mua gljedanica, majčice,	Beğendiğim kızçe, annecim
Mua gljedanica.	Beğendiğim kızçe
Kolo igrajše, majčice,	Halay oynadılar, annecim
Noge ge vlječeše, majčice,	Ayaklarım sürüklendi, annecim
Noge ge vlječeše.	Ayaklarım sürüklendi
Mi ideše srce, majčice,	Ruhum gitti, annecim
Pod bovči da dignam, majčice,	Yukarılara yükseldi, annecim
Pod bovči da dignam.	Yukarılara yükseldi
Mi težeše, majčice,	Pek ağır geldi, annecim
Slama ržanika, majčice,	Samandan döşek annecim
Zemja crvenika (KK14)	Kızıl toprak

4.4.1.4.1.6. Çeşitli Başkaca Duygunluk Konular Üzerine Türküler

PÇBT-11

Raduj mi se majko junakova	Sevin bana delikanlının annesi
Raduj mi se babo junakov	Sevin bana delikanlının babası
Radujte se sestre junakove	Sevinin bana delikanlının kız kardeşleri/ablaları
Radujte se braća junakove	Sevinin bana delikanlının erkek kardeşleri
Radujte se tetke junakove	Sevinin bana delikanlının teyzeleri/halaları
Radojte se dajdže junakove	Sevinin bana delikanlının dayıları
Radojte se svoje junakovo (K.K.1)	Sevinin bana delikanlının tüm ailesi

PÇBT-12

Raduj mi se, majko Senadova	Sevin bana Senad'ın annesi
Će trebimo bela pšenica	Birlikte beyaz buğday öğüteceğiz
Će mesimo prebela pogača	Beyaz poğaça yoğuracağız
Da ni jedet kiteni svatovi	Süslenen düğün davetlileriyle diye
Će uzemamo Solunku devojku	Selanik'ten kız alacağız
Će trebimo bela pšenica	Birlikte beyaz buğday öğüteceğiz
Da ni jedet momče i devojče	Damat ve gelin yesin diye
Će ni dođet dve ralje gočoi	İki çift davul gelecek
da igraet svojbine Senadove	Senad'ın akrabaları oynasın diye
da uzet šarena dželjina	Hazırlanmış gelini almaya gelecekler

PÇBT-13

So zdravije naši aljištari,	Sağlıcakla gidin bizim alyiştari
Selamite naše prijatelje,	Dünürlerimize selam götürün
Donesite ruvo nenoseno,	Giyilmemiş çeyiz getirin
Što ga tkala dejka junakova,	Delikanlının teyzesinin dokuduğu
Što ga pljela dejka junakova,	Delikanlının teyzesinin ördüğü
Da ga nosi majka junakova,	Delikanlının annesinin getirmesi için
Da ga nosi rodbina junakova	Delikanlının akrabalarının getirmesi için
Da ga nosi i samo junače (KK8)	Delikanlı da giysin diye

PÇBT-14

Ogreala mesečina, Sevdo	Ay ışıldadı Sevdo
Ogreala mesečina, Sevdo	Ay ışıldadı Sevdo
Od Soluna do Tetovo	Selanik'ten Tetovo'ya
Od Soluna do Tetovo.	Selanik'ten Tetovo'ya
Ne mi bila mesečina, Sevdo	Meğer ay ışığı değilmiş Sevdo
Ne mi bila mesečina, Sevdo	Meğer ay ışığı değilmiş Sevdo
Tuk mi bile tri neveste	Üç gelinmiş onlar
Tri neveste Tetovčanke	Tetovolu üç gelinmiş
Ne mi bila mesečina, Sevdo	Meğer ay ışığı değilmiş Sevdo
Ne mi bila mesečina, Sevdo	Meğer ay ışığı değilmiş Sevdo
Tuk mi bile tri neveste	Üç gelinmiş onlar
Tri neveste Tetovčanke	Tetovolu üç gelinmiş
Tuk mi bile tri neveste	Üç gelinmiş onlar
Tri neveste Tetovčanke.	Tetovolu üç gelinmiş
Ogreala mesečina, Sevdo	Ay ışıldadı Sevdo
Ogreala mesečina, Sevdo	Ay ışıldadı Sevdo
Od Soluna ogreala.	Selanik'ten ışıldadı
Od Soluna ogreala	Selanik'ten ışıldadı
Od Soluna do Tetovo	Selanik'ten Tetovo'ya
Od Soluna do Tetovo. (KK16)	Selanik'ten Tetovo'ya

PÇBT-15

Ogreala mesečina	Ay ışıldadı
Ogreala mesečina	Ay ışıldadı
Od Soluna do Tetovo	Selanik'ten Tetovo'ya
Od Soluna do Tetovo	Selanik'ten Tetovo'ya
Ne mi bila mesečina	Meğer ay ışığı değilmiş
Ne mi bila mesečina	Meğer ay ışığı değilmiş
Tuk mi bile tri neveste	Üç gelinmiş onlar
Tri neveste Tetovčanke	Tetovolu üç gelinmiş
Ne mi bila mesečina	Meğer ay ışığı değilmiş
Ne mi bila mesečina	Meğer ay ışığı değilmiş
Tuk mi bile tri neveste	Üç gelinmiş onlar
Tri neveste Tetovčanke	Tetovolu üç gelinmiş
Tuk mi bile tri neveste	Üç gelinmiş onlar
Tri neveste Tetovčanke	Tetovolu üç gelinmiş
Ogreala lele mesečina le	Ay ışıldadı
Od Soluna lele ogreala l	Selanik'ten ışıldadı
Ogreala lele mesečina le	Ay ışıldadı
Od Soluna lele ogreala le (KK16)	Selanik'ten ışıldadı

4.4.1.4.2. İş Türküleri

PÇBT-16

V utro me stani porano, nane,	Sabah beni erkenden uyandır nene
Rano ke ojdam na žetva,	Erkenden hasada gideceğim
Nane, rano ke ojdam na žetva.	Erkenden hasada gideceğim nene
Rano ke ojdam na žetva, nane,	Sabah beni erkenden uyandır nene
Naša je žetva dalečna,	Hasat yerimiz uzakta
Nane, naša je žetva dalečna.	Hasat yerimiz uzakta nene
Naša je žetva dalečna, nane,	Hasat yerimiz uzakta nene
Vo taja plajna Maruša,	Maruşa denen o dağda
Nane, vo taja plajna Maruša.	Maruşa denen o dağda nene
Vo taja plajna Maruša, nane,	Maruşa denen o dağda nene
Pod kede idet drvari,	Hasatçıların gittiği oduncular
Nane, se naredile žetvari.	Hasatçıların sıralandığı nene
Se naredile žetvari, nane,	Hasatçıların sıralandığı nene
Pologe ge poturile,	Demetleri sıraladıkları
Nane, pologe ge poturile.	Demetleri sıraladıkları nene
Pologe ge poturile, nane,	Demetleri sıraladıkları nene
Pa nema koj da gi povrže,	Demetleri kimse birbirine bağlamaz
Nane, pa nema koj da gi povrže.	Demetleri kimse birbirine bağlamaz nene
Mlada nevesta zboruva, nane,	Genç gelin der ki nene
Imam devera bećara,	Bekar kaynım vardır
Nane, imam devera bećara.	Bekar kaynım vardır nene
Imam devera bećara, nane,	Bekar kaynım vardır nene
Mlogu je ašik na mene,	Bana çok aşıktır
Nane, mlogu je ašik na mene (KK14)	Bana çok âşıktır nene

PÇBT-17

Ajde mije doma da idemo	Haydi, artık eve gidelim
će ne kara naša stara majka	Yaşlı anamız kızmasın
će ne pita, vie de ste bilje	Tüm gün neredeydiniz demesin
De ste bilje, de ste d'n gubilje? (KK1)	Neredeydiniz de günü boşa harcadınız?

4.4.1.4.3. Tören Türküleri

4.4.1.4.3.1. Düğün Türküleri

PÇBT-18

Ogreala mesečina, Sevdo	Ay Işıldadı, Sevdo
Ogreala mesečina, Sevdo	Ay Işıldadı, Sevdo

Od Soluna do Tetovo	Selanik’ten Tetova’ya
Od Soluna do Tetovo	Selanik’ten Tetova’ya
Ne mi bila mesečina, Sevdo	Meğer Ay Işığı Değilmiş, Sevdo
Ne mi bila mesečina, Sevdo	Meğer Ay Işığı Değilmiş, Sevdo
Već bi bile tri neveste,	Üç gelinmiş
Tri neveste, Sevdo	Üç gelinmiş, Sevdo
Tri neveste Tetovcanke.	Tetovalı Üç Gelin
Pravo idet za Tetovo, Sevdo	Tetova’ya giderlermiş, Sevdo
Pravo idat za Tetovo, Sevdo	Tetova’ya giderlermiş, Sevdo
Tri neveste Tetovcanke, Sevdo	Tetovali üç gelin, Sevdo
Tri neveste Tetovčanke, Sevdo	Tetovalı üç gelin, Sevdo
Da ti kupet, bre Sevdo	Sana alsak bre Sevdo
Gram belilo	Bir gram beyaz pudra
Gram belilo, bre Sevdo	Bir gram beyaz pudra, bre Sevdo
Gram, crvenilo	Bir gram kırmızı allık
Da prečekaš, Sevdo	Vakti gelsin, Sevdo
Da prečekaš	Vakti gelsin
Prvog gledanika, Sevdo	İlk isteyeninin, Sevdo
Prvog gledanika, Sevdo. (KK2)	İlk isteyeninin, Sevdo

PÇBT-19

Raduj mi se, majko Fejzova,	Sevin sevin Feyz’in annesi
Smo izvadilje preljepa devojka	Çok güzel bir gelin aldık
Sve šo čulo sve veselo bilo	Herkes duydu, her yer düğün oldu
Najvesela kuća Fejzova	En şenliklisi Feyz’in evi
Najveselje sestre Fejzove	En mutlusu Feyz’in ablaları
Najveselje sve svoje svojbine	Tüm akrabaları sevindi
Pola ovde, a pola na daljeko	Yarısı burada, yarısı uzakta
Da otvoret vrate i pendžere	Açsak kapıları pencereleri
Da zaslušaet glas od de ide	Sesin nereden geldiğini dinlesek
Im izvadila sestra mila snaa	Ablaları tatlı gelinlerini almış
Mila snaa, snaa najljepa	Tatlı gelin, gelinlerin en güzeli
Raduj mi se majko Fejzova	Sevin sevin Feyz’in annesi
Smo učinilje nove prijatelji	Seni dünürler edindik
Prijatelji arka pogoljema	Kalabalık aileli dünürler
Će im nosimo ruo nenoseno	Giyilmemiş çeyzi götüreceğiz
Şo kupilje sveker i svekrva	Kayınpeder ve kayınvalidenin aldığı
Da daruamo naša mila snaa	Tatlı gelinimize hediyeler vereceğiz
Ni pratila redeno jaglače	Bize süslü yeleği gönderdi
Na jaglače taja zlatna burma,	Yelekte bir de altın yüzük
Da polazi nama mladi bećar	Genç bekâr oğlan gelsin bize
Na jaglače dva bela goluba	Yeleğinde iki beyaz güvercin
Tue sa majko, Fejzo i Atidža. (KK3)	Bunlar anne Feyzo ve Atica)

PÇBT-20

Ne begaj, mome niz putine	Kaçma kızım yollardan
Ne begaj, mome niz sokaci	Kaçma kızım sokaklardan
Ne begaj mome niz livade	Kaçma kızım ovalardan
Ti si naša do veka…(KK5)	Sen ömürlük bizimsin

PÇBT-21

Boj devojko boja ti turamo	Boya kızçe, sana boya yapalım hem
Ti turamo i te ispraljamo	Boya yapalım, hem seni uğurlayalım
Ispraljamo za mlado junače	Genç delikanlıya uğurlayalım
Ukaj, ukaj prelepa devojko	Üzüntünden inle, inle güzel kızçe
Da li žališ tvoju milu majku	Çok sevdiğin annene mi üzülürsün
Ili žališ tvoga milog oca	Çok sevdiğin babana mı üzülürsün
Ili žališ tvoje mile sestre	Yoksa kız kardeşlerine mi üzülürsün
Ili žališ tvoju milu braću	Yoksa erkek kardeşlerine mi üzülürsün
Ili žališ kosa ajmaljija	Yoksa başındaki örtüne mi üzülürsün
Ili žališ putine devojačke? (KK6)	Yürüdüğün kızlık yolarını mı özlüyorsun

PÇBT-22

Boj devojko, boja ti stavamo	Boya kızçe, sana boya yapalım
U nedelja će te udavamo	Pazar günü seni vereceğiz
Uckaj, uckaj, visok na visoko	İnle, inle, sesin duyulsun
Da čujef svojbine na daljeko	Uzaktaki akrabalar işitsin
Na daljeko u druge države	Çok uzakta, başka diyarlarda
Ne mogaje doma da ni dojdef	Memleketlerini gelip göremeden
Da ispratif Aljimu djevojku	Alyima kızımızı gelip uğurlayamadan
Uckaj, uckaj, Aljime devojko	İnle, inle Alyima kızçe
Ti stavamo boja devojačka	Sana gelin boyası yapalım
Ova boja od roda te odbiva	Bu boya ailenden uzaklaştırırken
Te pribiva do tuđe tuđbine	El memleketine yakınlaştırsın
Devojka veljif skita deka'oće	Dilediğin kadar gezerken bekâr kız
Ja pa žena u devet sindžira. (KK7)	Eş olunca dokuz zincire bağlanırsın

PÇBT-23

K’n devojko k’na ti turamo,	Kına kızçe, sana kına yapalım
Ti turamo i te ispraljamo,	Hem kına yapalım, hem seni
Ispraljamo za mlado junače,	uğurlayalım
Ukaj, ukaj prelepa devojko.	Genç delikanlıya uğurlayalım
Da li žališ tvoju milu majku,	İnle, inle güzel gelin
Ili žališ tvoga milog oca,	Çok sevdiğin annene mi üzülürsün
Ili žališ tvoje mile sestre,	Yoksa çok sevdiğin babana mı
Ili žališ tvoju milu braću,	üzülürsün
Ili žališ kosa ajmaljija,	Yoksa kız kardeşlerine mi üzülürsün
Ili žališ putine devojačke (KK8)	Yoksa erkek kardeşlerine mi üzülürsün
	Yoksa başındaki örtüne mi üzülürsün
	Ya da kızken yürüdüğün yollara mı?

PÇBT-24

Sinoć majka rodila junaka	Dün gece anne bir delikanlıyı doğurdu
Izjutra je junak govorio	Delikanlı sabahtan şöyle demiş:
“Ženi mene, mila moja,majko!”	“Evlendir beni, benim canım annem!”
A majka sinu odgovara:	Anne de oğlana şöyle demiş:
“Začekaj, sinko, pričekaj,	Bekle, oğul, daha bekle
Jako sa skupe godine	Yıllar pek kıymetlidir
Tri groša kave i šećera	Üç altın kahve ve şeker
A šes groša čenica belica.	Altı altın beyaz buğday
A sto grama ubaa devojka...” (KK10)	Yüz gram güzel kızçe

PÇBT-25

Što si lice bajdesala,	Yüzünü neden boyadın,
momo mori	kızçe mori?
Nusa me gradilje.	Gelin yaptılar beni
Što si ruke k’ndesala,	Ellerine neden kına yaptırdın,
momo mori ?	kızçe mori?
Nusa me gradilje.	Gelin yaptılar beni
Što si lice teljosala,	Yüzüne neden bakım yaptırdın,
momo mori ?	kızçe mori?)
Nusa me gradilje.	Gelin yaptılar beni
Što si lice našarila,	Yüzüne neden makyaj yaptırdın,
momo mori ?	kızçe mori?
Nusa me gradilje. (KK11)	Gelin yaptılar beni

PÇBT-26

Dremi , dremi drema mi se,	Uyu, uyu, uykum geldi
I t'vna noć nam beše	Karanlık bir gece oldu
U polje su žute ose,	Ovada sarı arılar
Na nusu sa crne kose,	Gelinde siyah saçlar
U polju su često međe,	Ovada sıklıkla sınırlar
Na nusu sa čatme veđe,	Gelinde kara kaşlar
U polju je visok mos,	Ovada yüksek köprü
Na nusu je kalem nos. (KK8)	Gelinde kalem burun

PÇBT-27

Nusiče, nusiče, što ti je lepo mavesče,	Gelincim, gelincim, ne güzel eşarbın
Soz zdravlije da nosiš so svem ti junaka,	Delikanlına sağlıkta takasın
Nusiče, nusiče, što ti je lepo ojumče,	Gelincim, gelincim, ne güzel oyalı yazman
Soz zdravije da nosiš so svem ti junaka,	Delikanlına sağlıkta takasın
Nusiče, nusiče ,što ti je lepo dramaljče,	Gelincim, gelincim, ne güzel yüz örtün
Soz zdravije da nosiš so svem ti junaka… (KK12)	Delikanlına sağlıkta takasın

PÇBT-28

Što dobro dođe u naše dvorine	Ne de iyi bir gelin geldi evimize
Ono mi ne zna nane da vika	Kaynanasını çağırmayı bilmez
Ime i zn'e – neka ja vika.	Adını bilir, çağırıversin
Ono mi ne zna babo da vika	Kayınpederini çağırmayı bilmez
Ime mu zn'e – neka ga vika.	Adını bilir, çağırıversin
Ono mi ne zna efo da vika	Kaynatasını çağırmayı bilmez
Ime mu zn'e – neka ga vika.	Adını bilir, çağırıversin
Ono mi ne zna jendže da vika,	Yengesini çağırmayı bilmez
Ime i zn'e –neka ja vika (KK13)	Adını bilir, çağırıversin

PÇBT-29

Crešnja se od koren korneše	Kiraz ağacı kökünden sökülmüş
Moma se od roda dvoješe.	Kızçe ailesinden ayrılmış
Prošćevaj, majko, prošćevaj,	Affet annecim, affet,
Prošćevaj, mila rodbino.	Affet canım ailem,
Do sega si majku slušala,	Şimdiye kadar anneciğinin sözünü dinlerdin
Od sega će slušaš svekrva,	Bundan böyle kayınvalideninkini,
Svekrva, z'va, jetrva	Kayınvalidenin, görümcenin, eltinin,
I tija mladi deveri (KK17)	

Ve de genç kayınbiraderlerininkini.

PÇBT-30

Crešnja se od koren korneše,	Kiraz ağacı kökünden sökülmüş
Moma se od majke dvoješe.	Kızçe annesinden ayrılmış
Prošćevaj, majko, prošćevaj,	Affet anne, affet
Prošćevaj mila rodbino.	Affedin canım ailem
Do sega som majku slušala,	Şimdiye kadar annemin sözünü dinlerdim
Od sega će slušam svekrva,	Bundan böyle kayınvalideminkini,
Svekrva, z'va, jetrva	Kayınvalidemin, görümcemin, eltimin,
I toe najmalo deverče (KK17)	Ve de en küçük kayınbiraderlerimin

4.4.1.4.4. Oyun ve Dans Türküleri

4.4.1.4.4.1. Büyüklerin Oyunlarında Söylenen Türküler

PÇBT-31

Oj moja, oj moja, ružo rumena,	Oy, benim kırmızı gülüm
Šo si se, šo si se, rano razvila?	Neden, neden, erken açtın?
Razvi me, razvi me, rano proljeće,	Beni açan, beni açan, Erken gelen bahardı
Ubra me, ubra me, mlado devojče.	Beni koparan, beni koparan, genç bir kızçe
U kolo, u kolo, Ismeta devojka,	Halaya, halaya, İsmeta kızçe
Po nojzu, po nojzu, šesnajes devojke.	Çevresine, çevresine, onaltı kızçe
U kolo, u kolo, Resmija devojka,	Halaya, halaya, Resmiya kızçe
Do nojzu, do nojzu, Esma devojka.	Yanına, yanına, Esma kızçe
U kolo, u kolo, Ramiza devojka,	Halaya, halaya, Ramiza kızçe
Do nojzu, do nojzu, Arifa devojka.	Yanına, yanına, Arifa kızçe
U kolo, u kolo, Nusreta devojka,	Halaya, halaya Nusreta kızçe
Do nojzu, do nojzu, Munira devojka (KK7)	Yanına, yanına, Munira kızçe

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sredacka Zupa ve Podgor bölgesi, araştırmamıza konu olan "sözlü kültür ürünlerinin" çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir bölgedir. Bölgedeki etnik yapının çeşitlliği sözlü kültür ürünlerinin oluşumu ve çeşitlenmesinde oldukça etkili olmuştur. Sredacka Zupa ve Podgora bölgesinin dönemsel olarak göç vermesi ve göç alması nüfusun çeşitliliğini etkilemesinin yanı sıra bölgedeki kültürel unsurların çeşitlenmesine de olanak sağlamıştır. Araştırmamızın konusunu belirlemedeki en etkili unsur bu çeşitliliğin fazla olması ve bölgedeki sözlü kültür ürünlerinin varlığıdır.

Çalışmamızda ilk olarak gerek yazılı kaynaklar incelenmiş gerekse de derleme çalışmaları yapılarak Sredaćka Zupa ve Podgor bölgesindeki sözlü edebiyat ürünlerinin varlıkları belirlenmiştir. Bölgede tespit edilen her bir sözlü edebiyat türünün, unutulup zamanla kaybolmasının önüne geçmek maksadıyla bilgiler derlenmeye çalışılmıştır. Her bir sözlü edebiyat türüne dair bilgileri araştırılırken çok farklı yaş gruplarına sahip olan kaynak kişiler ile çalışmamız sürdürülmüştür. Gerek araştırma bölgemizde gözlemler yapılarak gerekse de araştırma bölgemizde yaşayan kaynak kişilerden bilgiler derlenmiştir.

Kaynak kişilere mülakat yöntemi kullanılarak sorular yöneltilmiştir ve böylelikle sözlü edebiyat ürünleri bu çalışmada bir araya toplanmaya çalışılmıştır. Araştırmamızda bilhassa kaynak kişilerin çeşitliliğine özen gösterilmiştir. Çünkü sözlü edebiyatın şekillenmesinde kaynak kişilerin cinsiyetinin, eğitiminin, yaş ve meslek gruplarının etkisi mevcuttur. Özellikle de araştırma bölgemizdeki kadınların, gelenekleri yaşatmada ve uygulamada erkeklere göre daha etkin oldukları tespit edilmiştir.

Araştırmamızdaki materyallerin zenginliği literatürden ziyade, kaynak kişiler ile doğrudan iletişime geçilerek derlemelerin yapılması ve Zupa, Podgor, Prizren şehrindeki bölgesel değişkenliklerin gözlemlenmiş olmasıdır. Araştırmamızda bazı geleneklerin, şarkıların, türkülerin ve hikâyelerin anlatılmasında bölgesel olarak ağız özelliklerinin farklılıkları tespit edilmiştir. Bu bölgesel farklılıkların sözlü edebiyat ürünleri üzerindeki etkisinin aksine söz konusu olan bölgelerdeki bazı çocuk şarkılarında ve tekerlemelerinde bölgesel hiçbir farklılık görülmemektedir. Aynı

zamanda çocuk oyunları ile meydana gelen sözlü edebiyat türlerinin ilk halleriyle günümüze aktarıldığı gözlemlenmiştir. 2016 doğumlu olan kaynak kişimiz ve 1935 doğumlu olan kaynak kişimiz ile farklı zamanlarda derleme yaptığımızda, çocuk şarkılarının ve tekerlemelerin değişikliğe uğramadan korunduğu ve günümüze aktarıldığı tespit edilmiştir.

Bölgedeki derleme çalışmamız yaklaşık olarak 2 yıl sürmüştür. Sredacka Zupa, Podgor ve Prizren bölgesi olarak sınırlarını belirlediğimiz derleme çalışmasında 115 kaynak kişi ile görüşülmüştür. Bu kaynak kişilerden bazıları çalışmamıza destek olmakta çok istekli davranmış ve özenle bilgilerini aktarmışlardır. Bazı kaynak kişiler ise çevresindeki kişilerin yardımına ihtiyaç duyarak bilgilerini sunmuşlarıdır. Özellikle geleneksel kültürlerini çok iyi bilen kaynak kişiler sözlü edebiyat ürünlerini aktarmada çok istekli davrandıkları da gözlemlenmiştir. Kimi kaynak kişilerin de aktardığı sözlü ebediyat ürünlerinde eksiklikler mecvut olduğu fark edilmiştir. Bu eksiklikler bölgedeki yaşça büyük olan kaynak kişilerin yardımı ile tamamlanmıştır.

Araştırmamız birinci bölüm, ikinci bölüm, üçüncü bölüm, dördüncü bölüm ve beşinci bölüm olarak adlandırdığımız kısımlardan oluşmaktadır.

Birinci bölümde, araştırma alanı hakkında bilgiler toplanmış ve literatür incelemesi yapılmıştır. Bu bölümde Prizren'in tarihi, coğrafi yapısı, nüfusu, ekonomik yapısı ve sosyo-kültürel yapısı hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmanın amacı, problemi, önemi, yöntemi ve sınırlılıkları üzerinde durulduktan sonra araştırma hakkındaki kavramlara ve terimlere yer verilmiştir. Bu bölümde son olarak araştırma alanı dâhilinde incelenen bölgelerdeki köyler hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde, araştırmanın yöntemi hakkında derinlemesine açıklamalar yapılmıştır. Araştırmalarımız esnasında faydalanılan araştırma yöntemleri ve araştırmanın modeli üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, Prizren ve çevresinde yaşayan Boşnaklara dair bilgiler verilmiştir. Bölgedeki Boşnakların kökeni, ağız özellikleri ve gelenekleri incelenmiştir. Araştırma bölgesindeki Boşnakların geleneklerine kapsamlı olarak yer verilmiştir. Bu gelenekler dâhilinde, düğün gelenekleri, nişan merasimi gelenekleri, evlilik hazırlıkları esnasında uygulanan gelenekleri, alyişta gelenekleri, buğday eleme

gelenekleri, kına gecesi gelenekleri, nozba gelenekleri ve sünnet gelenekleri tespit edilmiştir.

Dördüncü bölümde, yapılan kaynak taramaları ve alan araştırmaları sonucunda elde edilen bulgular verilmiştir ve bulgulardan hareketle açıklamalar yapılmıştır. Bulgular, "Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri", "Anonim Halk Edebiyatı Manzum-Mensur Ürünleri", "Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri" ve "Anonim Halk Şiiri Ürünleri" şeklinde başlıklandırılmıştır.

"Anonim Halk Edebiyatı Manzum Ürünleri" başlığında, araştırma alanında derlenen maniler, ninniler, ağıtlar ve tekerlemeler incelenmiştir. Araştırma alanında mani ve ağıt türü tespit edilememiştir. Ninniler türünden 4 adet tespit edilmiştir. Tekerlemeler türü ise Boratav'ın tekerlemeler tasnifine göre derlenmiştir. Araştırma alanında masal tekerlemeleri ve tören tekerlemeleri türü tespit edilememiştir. Araştırmamızda oyun tekerlemlerinden 6 tane, bağımsız söz cambazlığı değerinde olan 17 tekerleme derlenmiştir.

"Anonim Halk Edebiyatı Manzum-Mensur Ürünleri" başlığında, araştırma alanında derlenen bilmeceler, atasözleri, halk hikâyeleri, alkışlar ve kargışlar incelenmiştir. Araştırmamızda yer alan bilmeceler Şükrü Elçin'nin bilmeceler tasnifine göre derlenmiştir. Manevi-dinî unsurlar ile ilgili bilmece tespit edilememiştir. Tabiat ve tabiat hadiseleri ile ilgili 9 tane, bitkiler ve onların mahsulleri ile ilgili 4 tane, hayvanlar ve onların mahsulleri ile ilgili 13 tane, insan ve insan uzuvları ile ilgili 5 tane, eşya ile ilgili 7 tane bilmece derlenmiş olup diğer bilmeceler olarak adlandırmayı uygun bıulduğumuz bilmecelerden ise 30 tane bilmece derlenmiştir. Alan araştırması yaptığımız bölgede toplam olarak 68 tane bilmece tespit edilmiştir. Araştırma bölgesinde 502 tane atasözü derlenmiş olup derlenen atasözleri ayrı bir başlıkta atasözlerinde işlenen temalar üzerinden sınıflandırılmıştır. 10 adet halk hikâyesi, 5 adet alkış ve 34 adet kargış tespit edilmiştir.

"Anonim Halk Edebiyatı Mensur Ürünleri" başlığında, araştırma alanında derlenen masallar ve lakaplar incelenmiştir. Araştırmamızda yer alan masallar Pertev N. Boratav'ın masallar tasnifine göre derlenmiştir. Güldürücü hikâyeler, nükteli fıkralar, yalanlamalar ve zincirlemeli masallar türünde inceleyebileceğimiz bir masal

türü tespit edilememiştir. Hayvan masallarından 2 tane ve asıl masallardan 2 tane olmak üzere toplamda araştırma bölgesinde 4 adet masal türü tespit edilmiştir. Araştırma bölgesinde 124 adet lakap tespit edilmiştir. Lakapların bölgesel olarak değişiklikler göstermesi lakapların tasnifini zorlaştırmaktadır. Bu sebeple alan araştırmasında derlediğimiz lakaplar bölgesel özellikler esas alınarak sınıflandırılmıştır.

"Anonim Halk Şiiri Ürünleri" başlığında, araştırma alanında derlenen türküler incelenmiştir. Araştırmamızda yer alan türküler Pertev N. Boratav'ın türküler tasnifine göre derlenmiştir. Lirik türkü türünde 17 tane, tören türküleri türünde 13 tane ve oyun ve dans türküleri türünden 1 tane tespit edilmiş olup araştırma bölgemizde toplam olarak 31 adet türkü tespit edilmiştir.

Derlemiş olduğumuz sözlü kültür ürünlerindeki Zupa ve Podgor bölgesinde yaşayan Boşnakların hayatlarından izler taşamaktadır. Bölge halkının duygu ve düşüncelerini, yaşanan olaylar karşısında insanların tutumları ve davranışları gibi birçok değerleri yansıtmaktadır. "Prizren ve Çevresinde Yaşayan Boşnakların Sözlü Kültürü" adlı bu çalışma ile sözlü kültür ürünlerinin varlıkları belirlenmiştir. Kayıt altına alınmamış yahut yazıya geçirilmemiş her bir sözlü edebiyat ürünü yazılı hale getirilerek korunması amaçlanmıştır.

"Prizren ve Çevresinde Yaşayan Boşnakların Sözlü Kültürü" adı ile hazırlamış olduğumuz bu araştırma, Prizren ve çevresinde yaşayan Boşnakların kültürleri ve yaşamları ile ilgili araştırma yapacak olan her bir araştırmacının çalışmasına katkı sağlaması temenni edilmektedir.

KAYNAKLAR

Sözlü Kaynaklar

KAYNAK KİŞİ	AD	SOYAD	DOĞUM YILI	DOĞUM YERİ	GÖRÜŞME TARİHİ
1	Emirka	Kasi	1936	Gornje Ljubinje	05.02.2018
2	Emina	Kasi Sulja	1948	Drajçiçi	05.02.2018
3	Abaz	Mislimi	1955	Donje Ljubinje	8.02.2018
4	Sadrija	Bajra	1952	Skrobişta	8.02.2018
5	İsmet	Smailji	1948	Muşnikovo	8.02.2018
6	Anja	Osmani	1960	Donje Ljubinje	10.02.2018
7	Barija	Hanım	1957	Grnçare	7.02.2018
8	Fehmija	Murati	1954	Planjane	15.02.2018
9	Nefiza	Şabani	1967	Ljubizda	15.02.2018
10	Reçanka	Hanım	?	Reçane	15.02.2018
11	Ramia	Kasi Ademi	1966	Gornje Ljubinje	05.02.2018
12	Rasima (Mahmuti)	Şaipi	1959	Gornje Ljubinj	10.02.2018
13	Rafija	Meta Kuliçi	1935	Manastirica	15.02.2018
14	Ramiska	Smailji Zeçiroviç	1949	Gornje Lljubinje	20.02.2018
15	Aşim	Pandzi	1962	Pousko	17.02.2018
16	Ismetka	Kasi	1959	Gornje Ljubinje	05.02.2018
17	Rafija	Osmani	1937	Gornje Ljubinje	21.02.2018
18	Bajram	Ljatifi	1959	Nebregoşte	21.02.2018

19	Raim	Murati	1948	Nebregoşte	21.02.2018
20	Amir	Jakupi	1967	Grnçare	25.02.2018
21	Bahrim	Şabani	1982	Ljubizda	25.02.2018
22	Azbit	Saliji	1957	Planjane	25.02.2018
23	Başkim	Bajrami	1958	Novo Selo	27.02.2018
24	Dzavit	Redzepi	?	Donje Ljubinje	26.02.2018
25	Dzemilja	Meta	1960	Gornje Ljubinje	27.02.2018
26	Faridin	Ademi	1959	Gornje Ljubinje	27.02.2018
27	Feim	Şaipi	1959	Gornje Ljubinje	01.03.2018
28	Feyzo	Kaplani	1956	Gornje Ljubinje	01.03.2018
29	Fetija	Dilji	1965	Musnikovo	05.03.2018
30	Feto	Kurtişi	1937	Donje Ljubinje	05.03.2018
31	Hasan	İlijazi	1967	Drajcici	05.03.2018
32	İba Ademi	Fazli	1939	Gornje Ljubinje	05.03.2018
33	İbro	Mahmuti	1959	Novo Selo	07.03.2018
34	İsmet	Rustemoviç	1958	Reçane	10.03.2018
35	Medin	Aslanagiç	1957	Reçane	10.03.2018
36	Meliman	Mustafi	1957	Lokvica	10.03.2018
37	Miftar	Adzemi	1948	Donje Ljubinje	10.03.2018
38	Adnan	Murati	1960	Jablanica	10.03.2018
39	Muhammed	Adilovic	1954	Planjane	15.03.2018
40	Rabişa	Ademi Mahmuti	1937	Gornje Ljubinje	15.03.2018

41	Rabişa	Ibra Osmani	1952	Gornje Ljubinje	15.03.2018
42	Raif	Kasi	1959	Gornje Ljubinje	16.03.2018
43	Raima	Sagdati	1964	Reçane	16.03.2018
44	Raman	Odzini	1956	Nebregoşte	16.03.2018
45	Raman	Sagdati	1948	Reçane	03.04.2018
46	Ramçe	Destanoviç	1959	Gornje Ljubinje	22.03.2018
47	Refik	Etemoviç	1958	Reçane	18.03.2018
48	Ruşan	Şaipi	1959	Gornje Ljubinje	18.03.2018
49	Sulejman	Sulja	1948	Drajcici	25.03.2018
50	Zehra	Osmani Fazli	1972	Nebregoşte	25.03.2018
51	Zarifa	Osmani Ibra	1964	Gornje Ljubinje	30.03.2018
52	Zulji	Bajro	1961	Nebregoşte	30.03.2018
53	Şefkija	İbra	1958	Gornje Ljubinje	30.03.2018
54	Berzat	Elizi	1959	Prizren	26.03.2018
55	Dalil	Kasi	2016	Belgrad	05.02.2018
56	Dalila	Kasi	2016	Belgrad	05.02.2018
57	Oruç	Karadolami	1959	Donje Ljubinje	02.04.2018
58	Nazim	Şabani	2015	Ljubizda	02.04.2018
59	Barija	Şasivari	1955	Grnçare	02.04.2018
60	Anela	Meta	1985	Prizren	07.04.2018
61	Omer	Mustafi	1968	Lokvica	12.04.2018
62	Edip	Saitoviç	1964	Gornje Ljubinje	13.06.2018

63	Atidza	Tahiri	1968	Gornje Selo	13.06.2018
64	Ejup	Kasi	1935	Gornje Ljubinje	05.02.2018
65	Sait	Dilji	1955	Muşnikovo	05.10.2019
66	Muradija	Arifi	1967	Pousko	11.10.2019
67	Rafija	Meta	1935	Manastirica	19.05.2019
68	Tefik	Şabani	1962	Skorobişta	07.04.2018
69	Asaf	Dzaferi	1965	Ljubizda	07.04.2018
70	Zenun	Kuliçi	1965	Manastirica	19.05.2019
71	Sait	Jusufi	1958	Skorobişta	04.03.2019
72	Anela	Şabani	1985	Ljubizda	16.05.2019
73	Alidin	Aljilji	1960	Grnçare	10.07.2019
74	Amdija	Saiti	1959	Planjane	10.07.2019
75	Muso	Salihi	1962	Jablanica	07.04.2018
76	Amit	Redza	1954	Skorobişte	16.05.2019
77	Nedzip	Murati	1963	Nebregoşte	16.05.2019
78	Senad	Kasi	1982	Prizren	05.02.2018
79	Fejzula	Arifi	1962	Jablanica	05.02.2018
80	Semir	Kasi	1984	Prizren	23.04.2019
81	Bersim	Sulja	1961	Drajçiçe	09.09.2019
82	Zaim	Bajrami	1961	Gornje Ljubinje	10.09.2019
83	Zujra	Şabani	1943	Gornje Ljubinje	15.05.2018
84	İrfan	Beçiri	1964	Gornje Selo	23.04..2019

85	Elita	Beçiri	1965	Gornje Selo	23.04.2019
86	Bersim	Bajrami	1957	Gornje Selo	23.04.2019
87	Naser	Salihi	1964	Jablanica	04.03.2019
88	Atija	Kaplani	1956	Gornje Ljubinje	21.01.2019
89	Dzevirka	Şabani	1959	Reçane	25.01.2019
90	Rasim	Demiri	1975	Pousko	25.01.2019
91	Usen	Arifi	1968	Pousko	25.01.2019
92	Nusret	İdrizi	1959	Donje Ljubinje	08.03.2019
93	Rasim	Kaplani	1955	Gornje Ljubinje	10.07.2019
94	Eljmaz	Saiti	1960	Novo selo	10.07.2019
95	Admir	Jonizi	1976	Novo Selo	05.04.2019
96	Şemo	Ademi	1961	Gornje Ljubinje	07.04.2019
97	Osman	Ilijazi	1963	Drajçiçe	07.04.2019
98	Behara	Şabanoviç	1937	Prizren	15.04.2019
99	Ramit	Mahmuti	1935	Gornje Ljubinje	21.04.2019
100	İbro	Mahmuti	1959	Novo selo	25.04.2019
101	Zarifa	Hodza Sulja	1962	Drajçiçi	06.05.2019
102	Ejupa	Kasi	1935	Gornje Ljubinje	05.02.2018
103	Nazmija	Kasi Qehaja	1964	Gornje Ljubinje	05.02.2018
104	Arapşina	Jusufi	1968	Ljubizda	08.03.2019
105	İsmet	Velija	1964	Muşnikovo	10.06.2019
106	Murselj	Adzemi	1959	Donje Ljubinje	06.05.2019

107	Ahmet	Zeçiroviç	1957	Gornje Ljubinje	10.09.2019
108	Açif	Meta	1935	Gornje Ljubinje	10.06.2019
109	Ramit	Ademoviç	1958	Gornje Ljubinje	04.03.2019
110	Rasima	Osmani	1956	Manastirica	06.05.2019
111	İlijaz	Osmani	1936	Gornje Ljubinje	10.06.2019
112	Bedrija	Kasi	1963	Gornje Ljubinje	05.02.2018
113	Hasan	İlijazi	1967	Drajçiçi	16.05.2019
114	Usen	Bajrami	1957	Gornje Ljubinje	08.03.2019
115	Vezir	Kasi	1962	Gornje Ljubinje	05.02.2018

Yazılı Kaynaklar

Acıpayamlı, Orhan, "Türk Kültüründe Ad Koyma Folklorunun Morfolojik ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi", *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, C *II, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları*, Ankara 1992.

Adžemi, Miftar, *Kažuenje*, Alem, Prizren, 2003.

Adžemi, Miftar, Našinica, Alem, Prizren, 2003.

Agencija za statistiku Kosova, *Stanovništvo prema polu i nacionalnosti na nivou naselja*, Priština, 2013.

Ajradinoski, Šerif, *Torbeška deklaracija*, Rumelija – Torbeški kulturno naučen centar, Struga, 2011.

Akgün, Atıf "Bulgaristan'dan Anadolu'ya Göçen Türkçe ve Türk Edebiyatı", *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi,* Cilt: 1, Sayı:1, 2011.

Akgün, Sibel, "Kosova Türklerinin Tarihten Bugüne Kimlik Mücadelesi", *Karadeniz Araştırmaları,* Sayı: 34, 2012.

Akpınar, Erdal, "Eğin Türkülerinin Coğrafi Analizi", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* Cilt: 7, Sayı: 4, 2012.

Alptekin, Ali Berat, *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

Ananić, Vojislav, *Prizren i okolna sela*, Alem, Prizren, 2012.

Artun, Erman, *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*, 7. Baskı, Karahan Kitabevi, Adana 2013.

Artun, Erman, *Ansiklopedik Halk Bilimi/Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Karahan Kitabevi, Adana 2014.

Aytaç, Pakize, *Türküler*, *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı/Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2003.

Babačić, Dizdarević- Ismeta Ameti- Ćama Kujović -Čolović Jusuf, *Jezik i Kultura Bošnjaka,* Ministarstvo obrazovanja i nauke Republike Sjeverne Makedonije, Skopije, 2016.

Bajrami, Baškim, *Prizenski Podgor-Neotrgnuta cjelina Prizrena*, Alem, Prizren, 2015.

Bakırcıoğlu, Ziya, *Halk Şiirimiz*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.

Balık, Macit-Uğurlu- Seyit Battal – Aslan Celal, "Ağrı Türküleri Üzerine Bir Değerlendirme", *II. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu Bildirileri*, Ağrı Valiliği Kültür Yayınları, Ağrı 2008.

Başgöz, İlhan- Tietzê Andreas, *Türk Halkının Bilmeceleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.

Batur, Suat, *Açıklama ve Öyküleriyle Türk Atasözleri,* Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2009.

Bekki, Salahaddin, "Makedonya ve Anadolu'da Söylenen Bazı Türkülerin Benzerlikleri Üzerine", *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri I, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları*, Sivas 2013.

Belić, Aleksandar, *Dijalekti istočne i južne Srbije*, Sprska Kraljevska Akademija, Belgrad, 1905.

Birinci, Necat, "Sırp, Hırvat, Arnavut ve Makedon Dilleri Üzerine Türkçenin Etkisi", *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, Sayı:1, 1995.

Bogdanović, Dimitrije, *Knjiga o Kosovu*, NIRO Književne novine, Beograd, 1990.

Borotav, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1969.

Bozkurt, Giray Saynur, "Geçmişten Günümüze Romanya'da Türk Varlığı", *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt: 5, Sayı: 17, 2008.

Čukalović, Todor, S, *Život je sećanje: Kazivanja starih ljudi iz Sredačke župe i Prizrena*, T.S. Čukalović, Niš, 1991.

Cvijić, Jovan, *PUBLIÇ Govori i članci- sabrana dela*, Književne novine, Beograd, 1987.

Çelebioğlu, Amil - Öksüz Yusuf Ziya, *Türk Bilmeceler Hazinesi (TBH),* Ülker Yayınevi, İstanbul 1979.

Çelik, Mahmut, "Makedonya Türkleri Tarafından Söylenen Düğün Türküleri", *BAL-TAM Türklük Bilgisi Dergisi,* Cilt: 10, Sayı: 19, 2013

Demir, Kuzay Gonca, "Kosova Türküleri Üzerine Bir İnceleme", *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri III*, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Sivas 2013.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 29. Baskı, Aydın Kitabevi, 2012.

Dimić, Dušan, *Gornje selo na Sredskoj, Narodna i univerzitetska biblioteka*, Priština 1997.

Dokle, Nazif, *Bogumilism and the Ethnogenesis of Torbeš Kukska Gora*, Alem, Prizren 2011.

Dokle, Nazif, *Bogumilizam i etnogeneza torbeške kukske Gore*, Alem, Pizren, 2011.

Dokle, Nazif, *Goranske narodne balade*, Alem, Prizren, 2013.

Dokle, Nazif, *Iz goranske narodne proze*, Alem, Prizren, 2003.

Dokle, Nazif, *Kćeri magle*, Connectum, Sarajevo, 2016.

Dokle, Nazif, *Mudri lafoj*, Alem, Prizren, 2003.

Dokle, Nazif, *Sujeverje (praznovjerje) u Gori*, Alem, Prizren, 2009.

Duymaz, Ali, "Azerbaycan Tekerlemeleri Üzerine Mukayeseli Bir Değerlendirme", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2005.

Dzogović, Alija – Pašić İbrahim, *Zupa, Gora i Podgor, Monografija*, Prizren 2018.

Dzogović, Alija, *Onomastika Gore*, Prizren 1996.

Džogović, Alija, *Onomastika Župe i Podgora*, Alem, Prizren, 2006.

Ekici, Metin, "Türkü İncelemelerinin Yöntemi Üzerinde Bir Değerlendirme", *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri I*, Es Ofset Matbaacılık, Sivas 2013.

Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, 8.Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ yayınları, Ankara 1998.

Elçin, Şükrü, *Türk Bilmeceleri*, MEB Yayınları, Ankara 1970.

Eminović, Senija – Dana Sabina, *Kulturna baština kao potencijalal za razvoj seoskog turizma u Sredačkoj župi kod Prizrena*, Prizren, 2018

Filipović, Muhamed, *Prizrenski Podgor*, Svjetlost, Sarajevo 1958.

Friedman, Victor, *Balkan Slavic Dialectology and Balkan Linguistics: Periphery as Center*, Department of Slavic Languages and Literatures-University of Chicago, Chikago 1949.

Gerçel, Alim, "Kayseri Türküleri", *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri II*, Sivas Valiliği II Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Sivas 2013.

Golab, Zbigiew, *Strukturalna sporedba na eden vlaški i makedonski tekst*, Oddel za op'testvenite nauki, Skopje, 1974.

Göher Vural, Feyzan, "Türk Kültürünün Aynası: Türküler", e-*Journal of New World Sciences Academy*, Sayı: 3, 2011.

Görkem, İsmail, *Sözlü Kültür Geleneği Açısından Elâzığ Bilmeceleri*, Millî Folklor, Ankara 1999.

Guentchéva, Zlatka, *Thématisation de l'objet en bulgare*, Bern, 1994.

Güçlütürk, Taner, "Prizren'de Türkü Geleneği ve Yeni Derlenen Prizren Türküleri Üzerine Ayrıntılı İnceleme", *Hikmet*, Sayı: 21, 2013.

Gülçin, Yahya Kaçar, *Rumeli Türküleri*, Kültür Evreni, Sayı 2, 2008.

Günşen, Ahmet, "Dil Etkileşimi Açısından Makedonya ve Kosova Türk Ağızları" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt: 4, Sayı: 8, 2009.

Güzel, Abdulrahman, *Türk Halk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.

Güzel, Abdurrahman - Torun Ali, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2015.

Hasan, Hamdİ, *Makedonya Türklerince Söylenen Türküler*, AKDTYK Yayınları, Ankara 2008.

Hodža, Elsev, *Na rubu vremena*, Rinori, Prizren, 2018.

Idrizi, Sadik, *Arumunsko vlaški tragovi u Gori*, Alem, Prizren, 2005.

Idrizi, Sadik, *Gora daleka i sama*, Alem, Dragaš, 2004.

Idrizi, Sadik, *Jezik i stil narodne poezije Gore*, Alem, Prizren, 2012.

Idrizi, Sadik, Supstitucija vokala E u I u goranskom *govoru*, Alem, Prizren.

Imamović, Mustafa, *Historija Bošnjaka*, Preporod, Sarajevo, 2006.

Ivanov, Dimitur, *Gevgeliskijat govor*, Makedonski naučen institut Ivanov, Jordan, 1971.

Jahić, Dževad – Halilović, Senahid – Palić, Ismail, *Gramatika bosanskog jezika*, Dom štampe, Zenica, 2000.

Janković, Srečanin Slobodan, *Naša škola, Srecka,* Jedinstvo, 1994.

Jastrebov, Ivan, *Stara Srbija*, Novosti, Priština, 1995.

Jolles, Andrê, *Gunfache Formen: Legendes, Sage, Mythe, Ratsel*, Tubingen 1965.

Kabak, Turgay, "Lâkaplar ve Uzuncaburç Kasabası'nda Lâkap Verme Geleneği Üzerine Bir İnceleme", *ACTA TURCICA Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi Online,* Cilt: 1, Sayı: 1, 2014.

Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı Cilt I*, Bizim Ofset, İstanbul 1971.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2012.

Kaleši, Hasan, *Najstariji vakufski dokumenti u Jugoslaviji na arapskom jeziku*, Zajednica naučnih ustanova Kosova, Priština, 1972.

Kanurić, Orasščanin Ramzija, *Bogumili –proijeklo učenje praksa*, Bogumilski centar, Zagreb, 2018.

Kaplani, Rasim, *Gorki i mili dertoji*, Prizren, 2018.

Kaplani, Rasim, *Priče i predaje iz Gornjeg Ljubinja*, Imza, Prizren, 2013.

Karaalioğlu, Sayit Kemal, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İnkılap ve Aka, İstanbul 1980.

Karaalioğlu, Sayit Kemal, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İnkilap ve Aka, İstanbul 1980.

Karaalioğlu, Seyit Kemal*, Türk Edebiyatı Tarihi*, İnkılap ve Aka Basımevi, İstanbul 1980.

Kardaş, Canser, "Muş İli Merkezinde Kullanılan Erkek Lakapları", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 23, 2018.

Kasi, Raif, *Od arno nema poarno*, Imza, Prizren, 2022.

Kasi, Raif, *Od arno nema poarno*, Kosova Imza, Prizren, 2020.

Kasi, Raif, *Suze mokrog jastukaiz*, Imza, Prizren, 2020.

Kasi, Raif, *Toplu Sünnet Düğünleri*, Alem, Prizren 2016.

Kaşgarlı Mahmud, *Divânü Lügati't-Türk, Haz. Ahmet B. Ercilasun, Ziyat Akkoyunlu*, 3. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2018.

Katić, Tatjana, *Opširni popis Prizrenskog Sandžaka 1571*, Istorijski institut u Beogradu, 2010.

Katić, Tatjana, *Opširni popis prizrenskog sandžaka iz 1571*, Istoriski institut, Beograd, 2010.

Kaya, Doğan, *Dualar ve Beddualar*, Türklük Bilimi Araştırmaları 4, Sivas 1997.

Köklügiller, Ahmet, *Açıklamalı Atasözleri ve Özdeyişler*, Uğur Eğitim Pazarlama ve Yayıncılık, İstanbul 2009.

Kulići, Adžo, *Pod vrvoj na Šar plajna*, Alem, Prizren, 2006.

Lorenz, Manuel, *Bogumili, katari i bosanski krstjani*, Inipres, Berlin, 2015.

Lutovac, Milisav, *Gora i Opolje – antropogeografska proučavanja*, Odeljenje društvenih nauka SANU, Beograd, 1955.

Malić, Osi, *Prizren, drevni grad, utvrđenja i njihova posredna sela, Pousko i Jablanica*, Barati, Prizren, 1996.

Marković, M, "Govorot na Aromancite Farleroti od ohridsko-strutkiot region (vo balkanski kontekst). *PhD diss*., *Univerzitet Sv. Kiril i Metodij*, Skopje, 2000.

Memiši, Hermin, *Svadbarske pjesme, Gore, Župe i Podgora,* Kosovska fondacija Kulturno nasleđe bez granica CHWB Kosovo, Prizren, 2018.

Miftari, Faik, *1000 godina grada Prizrena*, Info-Ks, 2019.

Mirzaoğlu, Gülay, *Halk Türküleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2015.

Mladenov, Maksim, *Ihtimanskijat govor*, *BAN*, Sofia, 1966.

Mladenović, Radivoj, G*ovor Šarplaninske župe Gora*, *SANU*, Beograd, 2001.

Mladenović, Radivoj, *Govor Šarplaninske župe*, SANU, Beograd 2001.

Mladenović, Radivoj, *Govor šarplaninske-župe Gora*, Beograd, 2001.

Mladenović, Radivoj, *Slovo o jeziku: Goranski govor*, RTV Kim, 2019.

Mladenović, Radivoje, "*Govor šarplaninske župe Gora*" Srpski dijalektološki zbornik XLVIII, SANU, Beograd, 2001.

Motoki, Nomachi, "The Gorani People in Search of Identity: The Current Sociolinguistic Situation Among the Gorani Community of the Former Yugoslavia", *Hokkaido University*, Sapporo, Japan, 2018.

Murati, Fehmija, *Tradicija i običaji- Župa, Podgora i Gora*, Erdi Prizren, 2011.

Murati, Fehmije, *Tradicija i običaji Bošnjaka Župe, Podgora i Gore*, Alem, Prizren, 2011.

Obolensky, Dmitri, *The Bogomils a Study in Balkan NeoManichaeism*, Cambridge University, Cambridge, 2004.

Oğuz, Şükran - Oğuz, İsmail, "Lakap Verme Geleneğinde Manisa İli Demirci İlçesi Örneği", *Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümleri*, 2007.

Oraščanin, Kanurić Ramzija, *Pokošeni ljiljani bijeli*, Grafičar, Bihać, 2016.

Oraščanin, Kanurić Ramzija, *Vrijeme bez kazaljki*, Grafičar, Bihač, 2018.

Öcal, Oğuz - Ekici, Metin- Açа, Mehmet - Düzgün, Dilaver - Akarpınar, Bahar- Arslan, Mustafa Yılmaz, Aktan, Müge – Eker, Öğüt Gülin - Özkan, Tuba, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı,* Ankara 2012.

Öcal, Oğuz, *Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam*, 2. Baskı, Akçağ Yayınları, 2019.

Önal, Mehmet Naci, "Türkülerden Tarihi Öğrenmek", *4. Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı Bildirileri,* 2013.

Özkul, Çobanoğlu, *Halk Edebiyatına Giriş I*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2018.

Öztürk, Jale, *Antakya Köylerinde Lakaplar*, Mustafa Kemal Üniversitesi Yayını, İskenderun 2016.

Papatsafa, Dionisie, *Vlaški prikazni od Meglen, Dalina Kallulli & Lillane Tasmowski*, Skopje, 1999.

Pavlović, Milivoj, *Govor Sredačke župe, SANU*, Beograd 1939.

Pavlović, Milivoj, *Govor Sretečke župe*, Srpska kraljevska akademija, Beograd. 1939.

Peev, Kiril, *Kukuškiot govor 1*, NIO Studentski zbor, Skopje, 1987.

Qafleshi, Muharrem, *Journey of Goranis' from Bogomils' to Islam*, Prishtina University, Departament of History, Priština, 2018**.**

Qafleshi, Muharrem, *Opoja dhe Gora ndër shekuj*, Prishtina University, Departament of History, Prishtinë, 2011.

Redžepi, Džavit, *Župa, Gora i Podgor monograija*, Vlada Kosova Ministarstvo obrazovanja nauke i tehnologije, Prizren, 2012.

Redžepi, Džavit, *Župa, Gora ve Podgor- Monograija,* Prizren, 2019.

Redžeplari, Ramadan, *Čekmedže* – 2, Alem, Prizren, 2006.

Redžeplari, Ramadan, *Čekmedže* -1, Alem, Prizren, 2005.

Redžeplari, Ramadan, *Čekmedže* -3, Alem, Prizren, 2011.

Redžeplari, Ramadan, *Čekmedže 3: Meseljina Masali– Prikažne,* Alem, Prizren, 2011.

Redžeplari, Ramadan, *Goransko-Bosanski Recnik,* Alem, Prizren 2014.

Redžeplari, Ramadan, *Gorske kajnaci: hakikatne goranske lafoji (umne đumljina so bejiti),* Omladinski Savez Gore OSG, Dragash, 2014.

Redžeplari, Ramadan, *Ogrijana mesečina,* Prizren, 2015.

Redžeplari, Ramadan, *Sedefna tambura,* Alem, Prizren, 2008.

Remetić, Slobodan, *Srpski prizrenski govor, Južnoslovenski filolog,* SANU, Beograd, 1996.

Sakaoğlu, Saim, "Azerbaycan ve Anadolu Sahası Bilmecelerinde Görülen Yapı Ortaklıkları Üzerine", *İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri,* 1-7 Temmuz, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

Sakaoğlu, Saim, *Halk Hikâyeleri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2018.

Sakaoğlu, Saim, *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.

Salahaddin Bekki, *Baş Yastıkta Göz Yolda Sivas Türküleri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2004.

Saliji, Tarik Arsim, *Zavisni Bošnjaci na nezavisnom Kosovu*, Bošnjaci Net, *2012*

Salković, Mehmed, *Put bez povratka*, Prometej, Beograd, 2003.

SANU, *Glasnik etnološkog instituta Sanu,* LXIII, *SANU*, Beograd, 2015.

SANU, *Projekat, Gora Opolje, Sredska*, Beograd,1995

Say, Ahmet, *Müzik Sözlüğü*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara 2002.

Seher, Şerife- Çalışkan, Erol, "Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği", *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 3, 2016.

Skender, Rizaj, *Kosova Gjatè Shekujve XV, XVI, dhe XVII Rilindja*, Redaksıja e Botimeve, Prishtinë 1982.

Škreb, Zdenko, *Institut za književnost i umetnost u Beogradu:Rečnik književnih termina*, Nolit, Beograd, 1986.

Slobodan, Janković Srečanin, *Naša škola*, Sretska, 1994.

Spahić, Mustafa, *Ideali i stvarnost*, Bookline, Sarajevo, 2012.

Sümbüllü, Hasan Tahsin, *Türkiye'de Ayak Kavramının Geleneksel Türk Halk Müziği Kaynağında Ne Ölçüde Kullanıldığının İncelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2006.

Tanaskovic, Vosijlav, *Bilimsel Çalışma*, Jadinstvo, Pristina 1992.

Tanaskovic, Vosijlav, *Sredačka Župa- monografija*, Jedinstvo Priština,1992.

Tanasković, Vosijlav, *Sredačka župa-Monografija*, Jedinstvo, Priština,1992.

Tanaskoviç Vosijlav, *Sredaçka Zupa Monografi*, Jedinstvo, Priştina, 1992.

Tarlan, Ali Nihat, *Divan Edebiyatında Muamma*, İstanbul Üniversitesi yayınları (Burhaneddin Matbaası), İstanbul 1936.

Tatar Tagirova Feride, Türkülerinde Mutluluk Konseptinin Yansıması, *4. Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı Bildirileri*, 2013.

Tekin, Hatice Selen, Popüler Kültür ve Türkülerimiz, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 9, 2012.

Titze, Ingo, Infant Lullabies: An Ancient Tradition for Soothing a Modern Baby, *Journal of Prenatal Perinatal Psychology Health*, Sayı: 4, 2013.

Topçu Tecelli, Nazmiye, "Günlük İletişimde Kargışlar ve İletişimsel İşlevleri", *Türkbilig,* Sayı: 3, 2021.

Türkçe Sözlük, Ankara 2005, TDK.

Vırmiça, Raif, *Kosova Türk Eğitim Kurultayı*, Kosova Türk Öğretmenler Derneği Yayınları, Prizren 2007.

Vırmiça, Raif, *Kosova Vakfijeleri, El Yazma Eserleri, Kitabeleri ve Kitabeli Mezar Taşları*, Kosova Türk Araştırmacılar Derneği, Prizren 2014.

Vrimica, Raif, *Kosova-Prizren'de zanaatçılık, yok olan zanaatlar, unutulmayan eşyalar, Kosova,* Türk Araştırmacılar Derneği Kitap Yayınları, Prizren 2014.

Vukanović, Tatomir, *Poreklo stanovništva, geneza naselja i onomastika Sredačke župe*, Prizren, 2018.

Yardımcı, Mehmet, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Diğer Türk Ülkelerinde Ortak Ninni ve Tekerlemeler", *II. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi, Doğu Akdeniz Üniversitesi,* 1998.

Yıldırım, Dursun*, Tarih Yazımı ve Sözlü Ortam Kaynakları*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998.

Yıldırım, Dursun, *Türk Bitiği Araştırma/İnceleme*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998.

ÖZGEÇMİŞ

DİZİN

A

Ağıt, 8, 9
Alkış, 8, 10, 52
Atasözü, 8, 10

B

Balkanlar, 1, 33
Bilmece, 8, 10
Boşnak, IV, II, III, 3, 4, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 28, 32, 33, 41
Boşnaklar, IV, 14, 15, 19, 20, 23, 25, 30, 32, 33, 34, 37, 47

D

Deyim, 8, 10
Dojnice, 25, 28
Donje Ljubinje, III, 14, 17, 18
Drajcice, 19

G

gelenek, IV, II, 5, 10, 34, 37, 39, 63, 112, 131
Gornje Ljubinje, II, III, 14, 18, 19, 42
Gornje Selo, III, 14, 21
görenek, IV, 10, 63

H

Halk Hikâyesi, VII, 8, 9, 104

J

Jablanica, III, 14, 15, 31, 183

K

Kargış, 8, 10
kültür, III, IV, I, II, III, 4, 7, 8, 9, 11, 12, 19, 29, 62, 112, 118, 151, 168, 171

L

Lakap, 10, 184
Ljubizda, III, 24, 25, 26, 27

M

maniler, 170
Masallar, 117
Mušnikovo, 20

N

Nebregošte, 17
Ninni, 8, 9, 46, 50, 187
Novo selo, 27

P

Planjane, III, 14, 23
Podgor, IV, 5, III, 7, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 35, 37, 38, 42, 169, 171, 185
Pousko, III, 14, 15, 27, 31, 183

Prizren, III, IV, 5, I, II, III, V, VI, X, 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 38, 39, 44, 45, 80, 99, 107, 110, 132, 168, 169, 171, 174, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 187

R

Rečane, 23

S

Skorobişta, III, 24, 25, 28
sözlü edebiyat, III, IV, I, II, 13, 19, 20, 24, 30, 168, 169, 171
sözlü kültür, III, IV, I, II, III, 7, 8, 9, 11, 12, 19, 29, 62, 63, 99, 104, 112, 151, 168, 171
Sredska, 14, 22, 25
Stajkovce, 21, 22

Ş

şarkı, II, 13, 40, 75, 91

T

Tekerleme, 8, 10

V

Vrbicane, 27

Z

Zivinjane, 14, 23
Zupa, III, IV, 5, III, IV, V, VI, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 54, 59, 63, 99, 104, 105, 107, 108, 111, 118, 168, 169, 171, 178, 185, 186